

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ — Δ. ΧΑΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΛΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Πετρακόπεδα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1949

17235

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κανονικόν Σχεδιαστήν

I S T O R I A

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1949

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Ιστορία.

“Ολοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἀνθρώποι. Δηλαδὴ θέλομεν νὰ μάθωμεν τὴν ἴστορίαν των.

‘Ιστορία λοιπὸν εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

“Ολαι ὅμως αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν τὸ ἕδιον ἐνδιαφέρον. Θέλομεν κυρίως νὰ μάθωμεν τὰ σπουδαιότερα, τὰ σημαντικώτερα ἔργα των. Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά;

Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ ἀνθρώπος ἦτο ἀμαθής. Δὲν ἤξευρε νὰ ράπτῃ ἐνδύματα, νὰ κτίζῃ σπίτια, νὰ κατασκευάζῃ ἐπιπλα, σκεύη σίκιακά, μὲ μίαν λέξιν τίποτε, ἀπ’ ὅσα κάμνουν εύχαριστον τὴν ζωήν. Ἡ ἀνάπτυξίς του ἔγινε μὲ κόπον καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν. Βραδύτερον ἥρχισε νὰ προχωρῇ γρηγορώτερα. Ἐξύπνησεν ὁ νοῦς του, ἀπέκτησε πολλὰς γνώσεις, μεγάλην ίκανότητα εἰς τὰς τέχνας. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποὺ εύρισκεται σήμερον.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν μὲ μίαν λέξιν πολιτισμόν. Ἀπ’ ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον ἐκεῖναι, ποὺ ἔκαμαν νὰ προκόψῃ ὁ πολιτισμός, καὶ αὐτὰς κυρίως μελετᾷ ἡ ἴστορία.

Πηγαὶ τῆς Ιστορίας.

Οἱ παλαιοὶ ἀνθρώποι δὲν ὑπάρχουν πλέον, διὰ νὰ μᾶς διηγηθοῦν τὴν ἴστορίαν των, ἀλλὰ δὲν ἔχάθη κάθε σημάδι των. Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους ἀνθρώπους ἔχομεν διάφορα ἀπομεινάρια, ὅπλα, ἔργα-

λεῖα, οἰκιακὰ σκεύη, κοσμήματα, κατοικίας, ἀνάκτορα, ναούς, ὁγάλματα, εἰκόνας, ἐπιγραφάς, ἔγγραφα, βιβλία κλπ. "Ολα αὐτὰ τὰ λέγομεν ἵστορικὰ μνημεῖα εἴτε πηγὰς τῆς ἴστορίας, διότι ἀπ' αὐτὰ ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίας μας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ φωτίζει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο τὰ περασμένα χρόνια, εἶναι ἡ γραφή. Ἡ ἴστορία ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τόπε, ποὺ σφύζονται γραπτὰ μνημεῖα.

Τὰ ἴστορικὰ μνημεῖα τὰ ἐμελέτησαν μὲν ὁγάπην καὶ ἐπιμέλειαν οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ ἴστορικοι καὶ τὰ ἐφώτισαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον πολλάκις. Δι᾽ αὐτὸν γνωρίζομεν σήμερον ἀρκετὰ καλὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων.

Γεωγραφία καὶ Χρονολογία.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ἓνα ἴστορικὸν γεγονός, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ποῦ καὶ πότε ἔγινε. Τὸ ποῦ εἶναι ἡ Γεωγραφία, τὸ πότε εἶναι ἡ χρονολογία εἶναι οἱ δύο ὄφθαλμοι τῆς ἴστορίας.

"Η Γεωγραφία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἴστοριαν. Τὸ ἔδαφος, τὸ κλῖμα, ἡ τοποθεσία μιᾶς χώρας ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κατοίκους της. Εἰς τὴν γῆν ἔγιναν μεγάλαι μεταβολαί. Αἱ χῶραι ἥλαξαν πολλάκις ὅψιν καὶ κατοίκους. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἴστορίας κάθε λαοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν γεωγραφικήν του θέσιν. "Η Γεωγραφία αὐτὴ λέγεται Ἱστορικὴ Γεωγραφία φία.

Τὴν χρονολογίαν μετροῦμεν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. "Η ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸ 490 π.Χ., δηλαδὴ 490 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 μ. Χ., δηλαδὴ 1453 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Χάριν συντομίας καὶ διὰ νὰ συγκρατοῦμεν εὔκολώτερον τὰ γεγονότα, μεταχειρίζόμεθα τὴν κατὰ αἰῶνας χρονολογίαν. "Η ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ., ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 15ον αἰῶνα. Τὸ 338 π. Χ. εἶναι 4ος αἰών μ. Χ., τὸ 1789 μ. Χ. εἶναι 18ος αἰών μ. Χ.

‘Η Προϊστορία.

Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα δὲν ἀναβαίνουν πέραν ἀπὸ τὰ 5000 π.Χ.. Ἡ ιστορία λοιπὸν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ 5000. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν χιλιάδες χρόνια πρίν. Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους αὐτούς ἀνθρώπους ἔχομεν ὀλίγας μόνον πληροφορίας, διότι τὰ μνημεῖα, πού μᾶς ἀφήσαν, εἶναι πολὺ πτωχικά, μερικοὶ σκελετοί, ὀλίγα ἐργαλεῖα, μερικὰ ὅπλα, ὀλίγα ἵχνογραφήματα, τάφοι, λείψανα ἀπὸ κατοικίας κλπ. Αὔτα ὅμως μᾶς δίδουν μικρὰν μόνον ἰδέαν διὰ τὴν ζωήν των, τὴν τέχνην κλπ. Δὲν μανθάνομεν τὸ ὄνομά των, οὔτε τὰ δυνόματα τῶν μερῶν, ὅπου ἔζησαν, οὔτε τὰς πράξεις των οὔτε τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὅποια ἔλαβον μέρος. Μὲ τὰς πληροφορίας πού μᾶς δίνουν τὰ μνημεῖα αὐτὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ιστορίαν των.

Διὰ τοῦτο τοὺς παλαιοτέρους αὐτούς χρόνους ὀνομάζομεν προϊστορικούς χρόνους καὶ τὴν μελέτην των προϊστορίαν.

Διαιρέσις τῆς προϊστορίας.

Οἱ ἀρχαιολόγοι συνηθίζουν νὰ διαιροῦν τοὺς προϊστορικούς χρόνους εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ πού μετεχειρίσθη ὁ ἄνθρωπος.

1ον). Ἐποχὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου εἴτε παλαιολιθικὴ ἢ προχή, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὴν πέτραν, δημιουργοῦσαν τέταρτην φύσιν, χωρὶς νὰ τὴν δουλεύῃ.

2ον). Ἐποχὴ τοῦ κατειργασμένου λίθου εἴτε νεολιθικὴ ἢ προχή, ὅταν ἔμαθε νὰ κατεργάζεται τὴν πέτραν καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπ’ αὐτὴν ἐργαλεῖα.

3ον). Ἐποχὴ τῶν μετάλλων, ὅταν ἔμαθε τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων.

Ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐποχάς, πρὸ πάντων αἱ δύο πρῶται, διιήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

Φυλαί, ιστορικοί λαοί.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μετάλλων καὶ ἄλλα περιστατικὰ ἐβοήθησαν

τοὺς ἀνθρώπους νὰ προοδεύσουν. Ὅτι Αφησαν μνημεῖα, ἀπὸ τὰ ὄποια μανθάνομεν λεπτομερέστερα τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία.

“Ολοὶ οἱ λαοὶ δὲν ἐποιεῖσθησαν συγχρόνως οὔτε εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. Ὅτι Άλλοι ἐποιεῖσθησαν ἐνωρίτερα καὶ ἔχουν παλαιοτέραν ἱστορίαν καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀργότερον. Οἱ λαοί, οἱ ὄποιοι ἔχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγονται ἵστορικοὶ λαοί.

Εἰς τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν προωδευμένοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Ἐβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι, Πέρσαι. Κατόπιν ἥλθον οἱ Ἑλληνες καὶ ὅστερον οἱ Ρωμαῖοι.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεπτύχθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εύρωπης, Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί κλπ.

“Ολοὶ αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν Φυλὴν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ φυλὴ περιλαμβάνει δύο κλάδους, δύο διοικητικές ὅπερας λέγουν, τὴν ἵνδοευρωπαϊοι εἶναι λευκοί, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲν γαλανούς δόφθαλμούς, ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἔγκεφαλον καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, εἶναι δραστήριοι καὶ προσδευτικοί. Ἰνδοευρωπαϊοι εἶναι μερικοί λαοί τῆς Ἀσίας, οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι, κυρίως ὅμως οἱ Ἑλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί κλπ.

Οἱ Σημῖται εἶναι μελαχροινοί, ἔχουν μαῦρα μαλλιά, πιο λλάκις σγουρά, μέτριον ἀνάστημα, εἶναι νευρώδεις. Σημῖται εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀραβεῖς κ. ἄ.

Διαιρεσις τῆς Ἱστορίας.

“Η ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 5000 π. Χ. Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος λαὸς εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι. Ὅλοι μαζὶ ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Κατόπιν ἔρχονται οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Η ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἐλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν

πρώτην μεγάλην περίοδον τῆς Ἰστορίας, τὴν Ἀρχαίαν Ἰστορίαν.

‘Η Ἀρχαία Ἰστορία τελειώνει μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Αύτοκρατορίας, δηλαδὴ τὸ 476 μ. Χ.

‘Απὸ τότε, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 476 μ. Χ., ἀρχίζει ἡ Μεσαιωνικὴ Ἰστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1453 μ. Χ. ‘Απὸ τὸ 1453 μ. Χ. ἀρχίζει ἡ Νεωτέρα Ἰστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι σήμερον.

‘Η Γενικὴ Ἰστορία λοιπὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους :

1) Ἀρχαία Ἰστορία ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ. Χ. (*Avalos, Iaoi, Ellines, Pausanias*)

2) Μεσαιωνικὴ Ἰστορία ἀπὸ τὸ 476 - 1453 μ. Χ. (*Bułgarien*)

3) Νεωτέρα Ἰστορία ἀπὸ τὸ 1453 μέχρι σήμερον.

(Τοσκανοί κ.λ.π.)

‘Η Ἀρχαία Ἑλλάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ε Λ Λ Α Σ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

‘Η Ἀρχαία Ἑλλάς.

‘Η Ἑλλάς εἶναι μία ἀπό τὰς ὡραιοτέρας χώρας τοῦ κόσμου. Εύρισκεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου χωρίζει τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, καὶ πέραν τῆς Στερεάς εἶναι ἡ Βόρειος Ἑλλάς. Τὰ τρία αὐτὰ τμήματα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα διαμερίσματα:

1. Πελοπόννησος: Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀργολίς, Ἀρκαδία, Ἡλισ καὶ Ἀχαΐα.

2. Στερεάς: Ἀττική, Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς, Αιτωλία, Ἀκαρνανία, Θεσσαλία.

3. Βόρειος Ἑλλάς: Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ Ἑλληνες εἶχον ἐγκατασταθῆναι εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ιονίου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ ἀργότερον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Κυρίως κέντρον καὶ ἐστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι τὸ Αίγαον Πέλαγος. Εἰς τὰς χώρας, αἵ ὁποῖαι βρέχονται ἀπό τοὺς ἀνέμους του, ἔζησαν αἱ ἀξιολογώτεραι ἐλληνικαὶ φυλαί.

‘Η φύσις τῆς Χώρας.

Ἡ μικρὰ αὗτη χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει

βουνά, τὰ ὁποῖα ἀστράπτουν εἰς τὸ λευκὸν φῶς, γραφικὰς πεδιάδας, ἐκτεταμένας καὶ πολυσχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προβάλλουν χαριτωμένα νησιά.

‘Η Ἑλλὰς εἶναι χώρα ὄρεινή. Τὰ βουνὰ σκεπάζουν τὰ ὅγδοήκοντα ἑκατοστά τοῦ ἑδάφους της. Αἱ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ, ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φθάνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ἐκεῖ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Εἰς μερικὰ μέρη τὰ βουνά χαμηλώνουν καὶ ἀφίνουν μεταξύ των πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς ποταμούς καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ καλλιέργειαν, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Εύρωτα, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ἀργούς εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς Ἀττικῆς, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Πηνειοῦ εἰς τὴν Στερεάν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μακεδονίας. Εἰς αὐτὰς ἔζησαν αἱ σημαντικώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ ἡκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

‘Η συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς εἶναι δύσκολος, διότι τὰ βουνά ἀφίνουν στενὰς μόνον διαβάσεις. Ἄλλ’ οἱ Ἑλληνες εἶχον τὴν εὔκολίαν νὰ συγκοινωνοῦν διὰ θάλασσης. ‘Η θάλασσα εἰσέρχεται βαθέως εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζει κόλπους, πορθμούς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ ὅρμους ὡς νὰ προκαλῇ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς προτρέπῃ νὰ γίνουν ναυτικοί. ‘Η Ἑλληνικὴ θάλασσα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ νησιά, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς γέφυρα, διὰ νὰ περάσῃ κανεὶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Θράκην. Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἥγαπτησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐπιτήδειοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

‘Ο συνδυασμὸς αὐτὸς βουνοῦ, πεδιάδος καὶ παραλίας εἶναι τὸ ιδιαίτερον γνώρισμα τῆς Ἑλλάδος. Κάθε ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἀν ἦτο, εἶχε ποιμένας, ὀγρότας καὶ ναυτικούς.

Τὰ βουνά — Τὰ νερά — Ἡ θάλασσα.

Τὰ βουνά τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά. ‘Η ύψηλοτέρα κορυφή, ὁ Ὄλυμπος, εἶναι 2985 μ., ὁ Παρνασσὸς 2459 μ., ἐνῶ τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς εἶναι μέτρια ὑψώματα ἀπὸ 1000 - 1500 μ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν πολλὰ χιόνια οὔτε πάγους οὔτε τροφοδοτοῦν μεγάλους ποταμούς. Δὲν ἔχουν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Εύρωπης, ὅπως π. χ. τῶν Ἀλπεων, ἀλλ’ οὔτε

τὴν δύμιχλην καὶ τὴν ἀγριότητά των. Ἐπ' ὅλα τὰ μέρη εἶναι προσ-
ιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς πτυχάς των ἀνοίγουν χλοεραὶ καὶ
εὔθυμοι κοιλάδες, τὰς ὁποίας δροσίζουν αἱ πηγαὶ καὶ σκιάζουν αἱ
πίτεις. Ἐπ' ὅλα τὰ μέρη διασχίζονται ἀπὸ δρόμους. Ἄλλ' οἱ δρό-
μοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἥσαν στενωποί καὶ δὲν διετηροῦντο καλά.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικροί, ἀλλὰ δρμητικοί. Σκά-
πτουν βαθείας φάραγγας, αἱ ὁποῖαι δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν
καὶ τὸν χειμῶνα συνήθως πλημμυροῦν. Καταβιβάζουν πολλὴν λά-
σπην καὶ σχηματίζουν ἔλη καὶ προσχώσεις, αἱ ὁποῖαι κλείουν τοὺς
λιμένας. Τέλος εἶναι θολοὶ καὶ τὸ νερόν των δὲν πίνεται. Κανένας σχε-
δὸν δὲν εἶναι πλωτός. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλ-
λάδος δὲν ἥσαν ὡφέλιμοι εἰς τοὺς κατοίκους ὅσον οἱ ποταμοὶ ἀλλων
χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκτίσθησαν μεγάλαι πόλεις πλησίον αὐτῶν.

'Αντιθέτως εἰς χώραν θερμήν ὅπως ἡ Ἑλλάς μεγάλην ἀξίαν ἔ-
χουν αἱ πηγαὶ. Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρησαν αὐτὰς ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ
καὶ τὰς ἐξύμνησαν. Αἱ πηγαὶ συνήθως ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ κτισθοῦν
πόλεις καὶ μὲ αὐτὰς συνδέονται ἀξιοσέβαστοι παραδόσεις τῶν ἀρ-
χαίων Ἑλλήνων. 'Ο πτερωτὸς Πήγασος μὲ τὸ κτύπημα τοῦ ποδὸς
ἀνοίγει τὴν πηγὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸ νερὸ
τῆς πηγῆς δροσίζει τὸν διαβάτην, διατηρεῖ τὴν σκιάν τῶν δένδρων
καὶ διδει ἰερότητα εἰς τὸν τόπον. 'Εκεī κατοικοῦν αἱ νύμφαι, ἀγαπη-
ταὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

'Η θάλασσα ἐναγκαλίζεται μὲ φιλοστοργίαν τὴν Ἑλλάδα, εἰσ-
έρχεται βαθύτατα εἰς τὴν γῆν καὶ δημιουργεῖ στενὴν ἐνότητα ξη-
ρᾶς καὶ ὕδατος. 'Αφ' ἔτέρους ἡ παραλία μὲ τὰς πολλὰς πτυχώσεις
τῆς καὶ μὲ τὰς παρακειμένας νήσους προσφέρει ἀσφαλές καταφύ-
γιον εἰς τοὺς ναυτικούς.

Πολὺ εύνοϊκωτέρους ὅρους ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος παρουσιά-
ζει τὸ Αίγαιον, διότι οἱ ἀνεμοὶ πνέουν ἐδῶ μὲ μεγάλην κανονικότητα.
Διὰ τοῦτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αίγαιου ἴδρυθησαν αἱ σημαντικώ-
τεραι πόλεις καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ναυτικὸς βίος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολι-
τισμός. Τὸ Αίγαιον κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Ἡ Φυτεία.

"Οπως ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐδάφους, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ φυτεία
Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949) 2

τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἔχει διάφορα δένδρα καὶ φυτὰ ἀπὸ τὴν δυτικήν. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ πρασινωτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν δάση, τῶν ὅποιών οὔτε ἵχνος σώζεται σήμερον. Ἐπίσης οἱ ποταμοὶ εἶχον περισσότερον ὕδωρ καὶ διετήρουν περισσοτέραν χλόγον εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς λειμῶνας. Ὅπτηρχον ἀφθονα δένδρα καὶ διέφερον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ μῆκος τῶν ρευμάτων ἐφύοντο αἱ λεῦκαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς πρῶτος, καθὼς ἔλεγεν ὁ μῦθος, ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς βορεινὰς χώρας.

Ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἡ πλάτα ταῦν οὐσία. Ἡ πλουσία σκιά της τὴν κάμνει τὸ ἐκλεκτὸν δένδρον τῶν περιπάτων. Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ τόπος, ὃπου ἐγυμάζοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης, ἐσκιάζετο ἀπὸ πλατάνους.

Εἰς τὰ βουνὰ βασιλεύει ἡ δρῦς, ἡ δένδρα, εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη ἡ ἐλάτη καὶ σχεδὸν παντοῦ ἡ πεύκη. Τὸ ἐλληνικὸν δάσος δὲν εἶναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες ὅπως τὰ δάση τῆς βορείου Εύρωπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἴναι ἡμερον καὶ φαιδρὸν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων καὶ τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι ἥρωες τὰ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πάνθηρας. Κάποτε μόνον ἐμφανίζεται ἡ ἄρκτος.

Τὸ κλῖμα.

Σήμερον τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμόν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅταν ἡ χώρα εἶχε τὰ δάση καὶ τὰ νερά της, ἦτο πολὺ δροσερώτερον. Ἐβρεχε περισσότερον καὶ ἔχιοντες εἰς μέρη, εἰς τὰ ὅποια δὲν χιονίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνησαν τὴν χώραν των διὰ τὸ γλυκύ της κλίμα.

Ἄσυγκριτον χάριν προσδίδει εἰς τὴν χώραν τὸ ἀφθονον φῶς καὶ ὁ αἰώνιως διαυγῆς ἀήρ. Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς τὰ πράγματα διακρίνονται ἔως τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν. Ο νοῦς καὶ ὁ ὄφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνηθίζουν εἰς τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρόν. Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπλασαν φαντάσματα καὶ σκοτεινοὺς ἥρωας, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῶν βορείων λαῶν.

"Η έλληνική θρησκεία δὲν γνωρίζει κανένα μαῦρον ἢ κακοποιὸν δαίμονα.

'Η Φυλή.

Οἱ Ἑλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν ἴνδοευρωπαϊκὴν ὁμοεθνίαν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ρωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Γάλλων κλπ. Ἡσαν, ὅπως ἔκεινοι, ύψηλοί, ξανθοί, μὲν γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου των ἥσαν κανονικαὶ καὶ ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλατύ. Εἶχον ἄφθονα μαλλιά, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἥσαν κοντὰ καὶ ἐσχημάτιζαν βοστρύχους ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλοτε μακρὺα καὶ λεῖα καὶ κατέβαινον εἰς τοὺς ὄμους. Τὸ σῶμά των ἥτο δυνατόν, οἱ μύες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. "Ολα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὅποιας μᾶς ἀφῆσαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχον πνεῦμα ἔξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

'Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἥτο ποτὲ ὑπερβολικὰ πλούσιον, οἱ κάτοικοι ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἔργαζωνται πολύ. Ἡ ἔργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηρούς καὶ ἀποφασιστικούς. Ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπαίθρον καὶ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ ἔπλασε τὸ σῶμά των εὐκίνητον καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἔγέννησεν εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ἔξαρτετον κλῖμα τούς ἔκαμε νὰ είναι εύαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὠραῖα πράγματα.

Πηγαὶ τῆς 'Ἑλληνικῆς 'Ιστορίας.

Τὴν ιστορίαν τῶν ἀρχαίων 'Ἑλλήνων γνωρίζομεν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὴν ιστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι εἰς τὴν 'Ἑλλάδα ἔζησαν ἀξιόλογοι ιστορικοί, οἱ ὅποιοι ἔξιστόρησαν λεπτομερῶς τὰ γεγονότα. Ἐκτὸς τῶν ιστοριῶν μᾶς ἔμειναν πλῆθος ἄλλα συγγράμματα, ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι, ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ ὅποια μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰς ἰδέας καὶ γενικῶς διὰ τὸν πολιτισμόν των.

Τὰς πληροφορίας αὐτὰς συμπληρώνουν αἱ ἐπιγραφαί. Κυβερ-

νήσεις και ίδιωται δηλαδή ἔχαραπτον ἐπάνω εἰς λίθους νόμους, ψηφίσματα, συνθήκας κλπ.

Τέλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους "Ελληνας ἐσώθησαν μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, ὅσα ἀπὸ κανένα ἄλλον λαόν, ναοί, ἀνάκτορα, τάφοι, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ὅπλα, καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα αὐτὰ μένουν ἀκόμη ὅρθια καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Πολλὰ δῆμοις ἔπεσαν, ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἔμειναν ἐκεῖ πολλοὺς αἰώνας. 'Αλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ τὰ ἔφερον εἰς φῶς καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κατώρθωσαν νὰ ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὰ πολυτίμους πληροφορίας.

Σημασία τῆς 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας.

"Η 'Ελλὰς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην Ἰστορίαν, διότι εἰς αὐτὴν ἔξησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτάτους λαούς τῆς γῆς. Οἱ "Ελληνες εἶναι οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Δὲν γνωρίζομεν εἰς ποιὸν σημεῖον θὰ ἦτο σήμερον ὁ πολιτισμός, ἢν δὲν ὑπῆρχον οἱ "Ελληνες. Οἱ Εύρωπαῖοι σοφοὶ λέγουν, ὅτι ἔγινε τὸ θαῦμα εἰς τὴν 'Ελλάδα. "Ολοι οἱ μεγάλοι λαοὶ ὥφελήθησαν ἀπὸ τοὺς "Ελληνας. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχναι των αὐτοὺς ἔλαβον ὡς παράδειγμα. Διάτοῦτο δῆλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς "Ελληνας ως διδασκάλους των καὶ μελετοῦν μὲ ἀγάπην τὴν Ἰστορίαν των. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης διδάσκεται ἡ Ἑλληνικὴ Ἰστορία καὶ τὰ παιδιά γνωρίζουν πολὺ καλά τὴν ζωήν, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

Παλαιοτέρα ίστορία τῆς Ἑλλάδος.

Οι Ἑλληνες δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Προτοῦ ἔλθουν οἱ παλαιότατοι πρόγονοι μας, εἰς τὴν πατρίδα μας ἔζησαν ἄλλοι ἀνθρωποι, ἀπὸ ἄλλην φυλήν, ἀρκετὰ πρωθευμένοι, ἀπὸ τοὺς δόποίους οἱ Ἑλληνες ἔμαθον πολλά. Τοὺς παλαιοτάτους αὐτοὺς ἀνθρώπους οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ὡνόμασαν Προέλληνας. Εἰς αὐτὸν μᾶς διεφύτισαν αἱ ἀνασκαφαί.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν πολὺ παλαιάν ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶναι σχετικῶς νεώτερα. Αἱ πληροφορίαι, τὰς δόποίας μᾶς δίδουν, φθάνουν τὸ πολὺ ἔως τὸ 1000 π. Χ. καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ιστορία διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐποχὴ πρὸ τοῦ 1000 εἶναι οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ᾱδιοι Ἑλληνες εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιοτέραν ιστορίαν των καὶ διηγοῦντο μερικούς μύθους, ἀπὸ τοὺς δόποίους περιφημότεροι ἦσαν ὁ μῦθος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία κλπ. Ἐπίσης εἶχον διατηρήσει τὴν ἀνάμνησιν ὅτι πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν χώραν των ἔζησεν ἔνας ἄλλος λαός, οἱ Πελασγοί.

Ἄλλὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν σημαντικαὶ ἀνασκαφαί, ἀπὸ τὰς δόποίας ἔμάθιμεν πολλὰ διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἔδειξαν ὅτι ὑπῆρχον ἀνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν. Ἀργότερον εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησεν ἔνας λαός ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος, τὸν δόποιον οἱ ἀρχαιολόγοι ὀνομάζουν Αἰγαῖος ἥ Κρήτας. Τέλος περὶ τὰ 2000 π. Χ. ἥλθον οἱ πρῶτοι Ἑλληνες, δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοί.

Αιγαῖοι καὶ Αἰγαῖος Πολιτισμός.

Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, ἵσως ἀπὸ τὸ 4000 π. Χ., εἰς τὰς νῆσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησε μία φυλὴ εὐφυής καὶ ζωηρά, ἡ ὁποίᾳ ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πολιτισμὸν καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας καὶ Μικρασιάτας. Τὸν λαὸν αὐτὸν οἱ ιστορικοὶ ὡνόμασαν Αἰγαῖος καὶ τὸν πολιτισμὸν των Αἰγαίων Πολιτισμόν. “Οπως συμπεραίνομεν ἀπὸ τὸ κρανίον καὶ τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν εἰς τὴν Κρήτην, οἱ Αἰγαῖοι δὲν εἶναι οὕτε ἴνδοευρωπαῖοι οὕτε σημῖται, ἀλλ’ ἀνήκουν εἰς ἴδιαίτερον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, ὡς ὁ ὄποιος κατὰ τοὺς προϊστορικούς χρόνους ἔζησεν εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀνομάζουν Μεσογειακὴν φυλήν.

Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης.

Περὶ τὰ 2000 π. Χ. κέντρον τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Κρήτη. Ἡ ἔξαιρετική της θέσις ἔξασφαλίζει εἰς αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὸν αἰγαῖον κόσμον. Ἡ Κρήτη κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κυανῆς θαλάσσης, ὅπως λέγει ὁ “Ομηρος. Εὑρίσκεται σχεδὸν εἰς ἵστην ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Τροίαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Κυρηναϊκήν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. “Οταν δὲρείχαλκος ἔγινεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν βιομηχανίαν, οἱ ἔμποροι τῆς Ἀνατολῆς ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πλεύσουν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὴν Ἀδριατικήν, εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διὰ νὰ προμηθευθοῦν. Ἡ Κρήτη τότε ἔγινε διάμεσος σταθμὸς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Κρῆτες ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀρειχάλκου καὶ προώδευσαν εἰς ὅλας τὰς τέχνας.

Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν.

“Ο αἱών τοῦ ὀρειχάλκου εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης. Οἱ Κρῆτες εἶναι δὲ πρῶτος λαός, δὲ ὄποιος ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν ναυτιλίαν. Πολὺ πρὸ τῶν Φοινίκων ἥσαν οἱ κατ’ ἔξοχὴν ναυτικοὶ

καὶ διέσχιζον τὴν Μεσόγειον εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπάνω εἰς τὰ στενὰ καὶ μακρουλὰ πλοῖά των μὲ τὴν καμπυλωτὴν πρύμνην. Τὸν 15ον π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Θούτμης Γ' θέλει νὰ μεταφέρῃ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς Κρήτας καὶ ὅχι εἰς τοὺς Φοίνικας, τὸ δόπιον σημαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον πλοϊα. Οἱ Κρήτες εἶναι οἱ πρῶτοι ναυ-

Τύποι Κρητῶν.

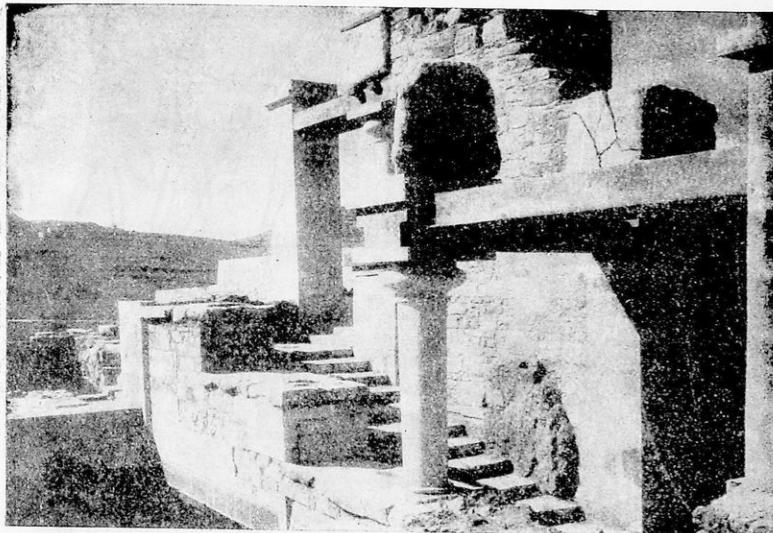
Παράστασις ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ τάφου περὶ τὸ 1400 π.Χ.

Περὶ τὸ 1500 π. Χ. ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις μεταξὺ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου. Οἱ Κρήτες ιδίως, ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπεσκέπτοντο τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνονται Κρήτες κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Φαραώ. Διακρίνομεν ζωηρῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κρητικὰ ὄγγεια.

Τικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ διδάσκαλοι τῶν Φοίνικων καὶ τῶν 'Ελλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Οἱ Φαραώ ἥνοιξαν τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας τῶν εἰς τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοὺς ἐμπόρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης διωργάνωσαν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κρήτη περὶ τὸ 1600 - 1200 π. Χ. ἔγινε τὸ κέντρον ἵσχυροῦ ναυτικοῦ κράτους, τὸ δόπιον ἔξουσίας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς

³Αττικῆς. Κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὸν στόλον τῶν οἱ Κρῆτες δὲν ὄχυρώνουν τὰς πόλεις. ⁴Ανάμνησιν τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἑλληνες εἰς τοὺς μύθους τοῦ Μίνωας καὶ τοῦ Μινωταύρου. Πρωτεύουσα τοῦ Κρητικοῦ κράτους ἦτο ἡ Κνωσός εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου παραλίας πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ήρακλείου.⁵ Αργότερον ἥκμασεν ἡ Φαιστός, εἰς τὸ ἀντίθετον ὅκρον

⁶Ανάκτορον Κνωσοῦ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μεγάλη αὐλή, τριγυρισμένη ἀπὸ πλῆθος δωμάτια καὶ περιπλόκους διαδρόμους. ⁷ Απὸ τὴν αὐλὴν κατέβαινον εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλέως διὰ τιμητικῆς κλίμακος περιβαλλομένης ἀπὸ κίονας, τῶν ὅποιών ὁ κορμὸς λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν μινωικὴν τέχνην.⁸ Άλλαι κλίμακες ἔφερον πρὸς τὰ ὑπόγεια. ⁹ Η περίπλοκος αὐτὴ κατασκευή, εἰς τὴν ὅποιαν ἀσφαλῶς ἔχανετο ὁ ξένος, ἔδωκεν ἀφορμήν νὰ γεννηθῇ ὁ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου.

τῆς νήσου, ὀνομαστὴ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς χρόνους, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τὰ κυανό πρωρα καράβια ἀρμενίζουν πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ σπρώχνουν οἱ ἀνεμοὶ καὶ τὰ κύματα, δημοσιεύοντας τὸν οὐρανόν.

¹⁰ Ολα αὐτὰ τὰ ἐμάθομεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. ¹¹ Απὸ τὸ 1900 ἄγγελοι σοφοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου ¹² Ιβάνσ καὶ ἀρ-

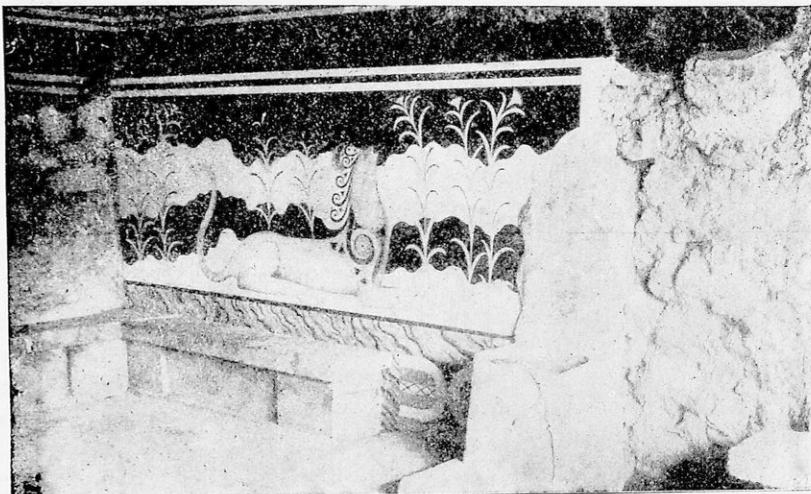
γύτερον Ἰταλοὶ ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν Κρήτην ὄλόκληρον κόσμον ἄγνωστον ἔως τότε. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ Φαιστόν.

Malia = Faillai

Τὸ ἐμπόριον.

Οἱ Κρῆτες εἶναι ἐπίσης οἱ πρῶτοι ἐμπόροι τῆς Μεσογείου.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι συγκεντρωμένον ἐντὸς τῶν πόλεων

Ἀνάκτορον Κυνωσοῦ. — Αἴθουσα τοῦ θρόνου.

Ἡ αἴθουσα τοῦ θρόνου εύρισκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου. Οὐθόνος εἶναι ἀπὸ γύψον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὰ καθίσματα τῶν συμβούλων.

Ο τοῖχος κοσμεῖται ἀπὸ κομψάς εἰκόνας.

εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν κίνησιν, κατεσκεύασσαν δρόμους κτισμένους μὲ πλίνθους καὶ ἄσβεστον ἢ πλακοστρωμένους, ποὺ ἦνωναν τὰς πόλεις μεταξύ των ἢ μὲ τοὺς λιμένας. Οἱ δρόμοι αὐτοὶ ἦσαν στενοί, 1μ. 40 διὰ τὰ ζῶα καὶ τροχοφόρα, 1μ. 10 διὰ τὸ κάθε πεζοδρόμιον. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο μὲ ὅνους καὶ ἵππους ἢ κάρρα μὲ δύο ἢ τέσσαρας τροχούς συρόμενα ἀπὸ βόδια. Ο ἐμπορος ἐπήγαινε μὲ τὰ πόδια κοντὰ εἰς τὸ ζῷόν του.

Πολὺ σπουδαιότερον ἦτο τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Ἀπορεῖ

κανεὶς πῶς μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφθασαν τόσον μακρυά οἱ Κρῆτες. Κατεσκεύασαν πλοϊα μακρουλὰ καὶ χαμηλά, μὲ ὑψηλὴν πρῷραν καὶ δύο πυργίσκους, ἕνα ἐμπρὸς καὶ ὅλλον ὄπισθι. Εἰς τὸ μέσον εἶχον ἕνα στερεὰ πασσαλωμένον κατάρτι ἕως 8μέτρα. Τὸ σκάφος ἦτο καλὸν διὰ τὴν πειρατείαν καὶ διὰ τὴν ἀμυναν ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Συνήθως ἐκινεῖτο μὲ κουπιά. Οἱ Κρῆτες ἐπενόησαν ἐπί-

Ανάκτορον Κνωσοῦ.

Πίθοι ἐντὸς τοῦ ὑπογείου δι' ἀποθήκευσιν τροφίμων.

σης καὶ τὰ ὄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ μέτρα, νὰ ζυγίζουν καὶ νὰ μετροῦν, καθώς καὶ τὴν γραφήν.

Οἱ ᾖδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἔξωτερικὸν τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ἀγγεῖα, ὄπλα, σκεύη, κοσμήματα, ἔγχρωμα ὑφάσματα. Ἀπέναντι αὐτῶν εἰσῆγον ἵππους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὸ σίλφιον, ἕνα φυτὸν περιζήτητον ὡς φάρμακον καὶ διὰ νὰ καρυκεύουν τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴν Λιβύην, ἐπίσης σκληρούς λίθους, πολύτιμα μέταλλα, ἐλεφαντέδοντα, πρώτας Ὂλας διὰ τὴν μεταλλουργίαν των.

Αἱ Κυκλάδες ἦσαν ὁ πρῶτος σταθμός των. Ἐπὸ τοῦ 17ου αἰώνος ἔξαπλώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος, μὲ τὰ μεγάλα τῆς κέντρα Τίρυνθα, Μυκήνας, δέχεται τὴν ἐπίδρασίν των. Εἰς τὸ κατόπιν περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ κρυμμένον εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Παρνασσοῦ, εἰσάγουν τὴν θεάν των, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς των. Ἐχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ὁ μῦθος τοῦ φόρου τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων καθὼς καὶ τοῦ ταύρου τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσαν τὴν ἀνάμνησίν των. Ἡ ἐπίδρασίς των φθάνει ἔως τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπὸ τὸν λιμένα της τὸν ἄριέρων τοῦ Λεβίτου οὐδείνα εἰς θεῶν.

Μὲ τὴν Αἴγυπτον εἶναι στενόταται αἱ σχέσεις των. Κρῆτες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Πυραμίδων (19ος π. Χ. αἰών). Τὸ 1467 ὁ Φαραὼ Θουτμέσ Γ', ὁ διεκδικῶν κοσμοκρατορίαν, μετέφερε μὲ κρητικὰ πτλοῖα ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον. Οἱ Κρῆτες ἐπέτυχον νὰ τοὺς παραχωρηθῇ ἰδιαίτερος λιμήν, διὰ νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τοῦ χαλκοῦ, τοὺς προσείλκυσεν ἐγκαίρως.

Ἀπὸ ἐκεὶ φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας. Εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Λιβάνου τὰ κρητικὰ καράβια περιμένουν τὰ καραβάνια, τὰ ὅποια θὰ φθάσουν ἀπὸ τὰ βαθύτερα τῆς Ἀσίας. Φόρτωνται ξυλείαν διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλογα διὰ τὴν Κρήτην. Εἰσχωροῦν εἰς τὴν Χαναάν. Ἀργότερον, τὸν 12ον αἰώνα, Κρῆτες καὶ Αἰγαῖοι ἐγκαθίστανται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης. Οἱ γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ιερὰν ιστορίαν Φιλισταῖοι, οἱ ἐπικίνδυνοι ἔχθροι τῶν Ἐβραίων, εἶναι Αἰγαῖοι. Οἱ Γολιάθ εἶναι τύπος Κρητὸς πολεμιστοῦ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἄλλον ὅπλισμόν.

Ο Μινώταυρος.

Τὰ ἄφοβα κρητικὰ πλοῖα ρίπτονται εἰς τὴν Δύσιν, φθάνουν εἰς τὴν παρολίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ζητοῦν τοὺς λιμένας, εἰς τοὺς ὄποιους φθάνουν τὸ ἥλεκτρον καὶ ὁ καστίτερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μόνον δὲν εύρισκουν εὔκολον εἰσόδον, διότι τὸ ἐσωτερικόν της κατοικεῖται ἀπὸ ἔνα δραστήριον κατακτητικὸν λαόν, Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, τοὺς Χεττίτας.

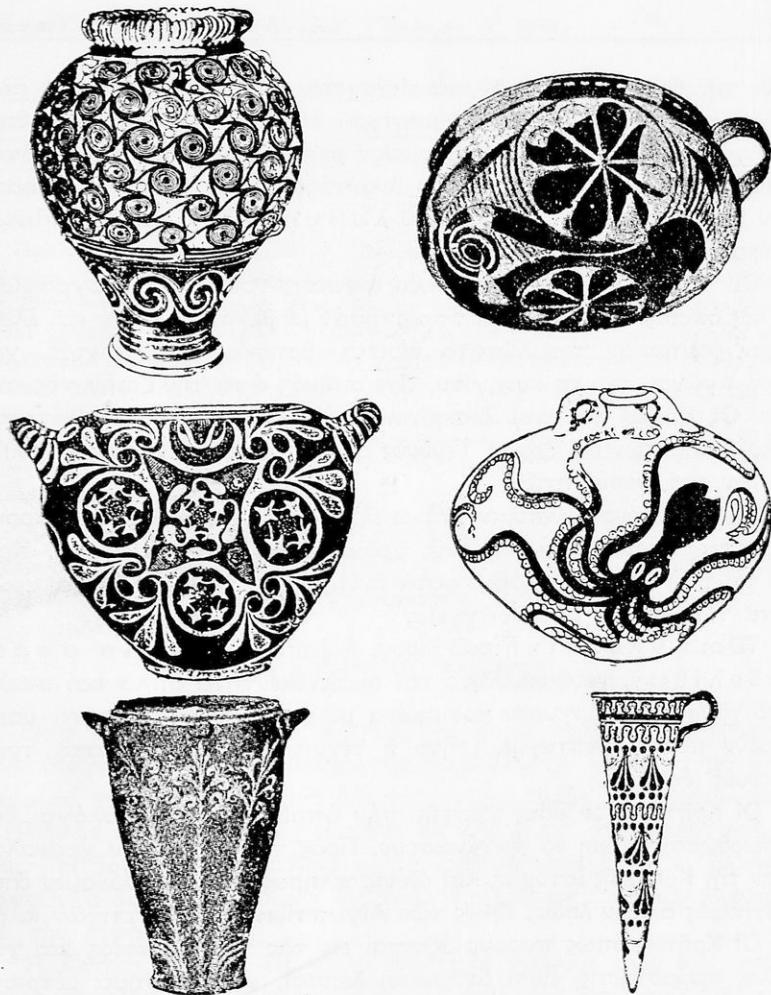
‘Ο πρīγκιψ μὲ τὰ κρίνα.

Μουσεῖον Ἡρακλείου. Χρωματισμένον ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. ‘Ο νεαρὸς πρīγκιψ βαδίζει μεταξὺ κρίνων καὶ ἔχει στολισμένον τὸ στήθος μὲ περιδέραιον καὶ τὴν κεφαλὴν μὲ στέφανον ἀπὸ τὰ ἴδια ἀνθη. Φορεῖ στέμμα ἀπὸ μεγάλα πτερά.

Τικὸν ἀνάκτορον εἶναι κτίριον μὲ πολλὰ πατῶματα, ἔχει λεπτοὺς τοίχους, μίαν εὐρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ἀλλας μικροτέρας εἰς διάφορα μέρη, στοάς κλπ. Αύλαι καὶ στοαι διευκολύ-

‘Η Κρητικὴ Τέχνη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, μὲ τὰ ὄποια εἶχον κοσμήσει τὴν πρωτεύουσάν των. Ἀπὸ τὰ ἐρείπια, τὰ ὄποια ἐσώθησαν, σχηματίζομεν ἵδεαν τοῦ σχεδίου των. Τὸ κρη-

Κρητικά άγγεια.

Εις τὴν συλλογὴν βλέπομεν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κρητικῶν ἄγγειών. Τὸ πρῶτον ἔχει ἀκόμη ἀπλᾶ σχέδια. Εἰς τὸ δεύτερον τὰ σχέδια εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένα. Τὸ τρίτον παρουσιάζει τὴν ἀκμὴν τῆς κοσμήσεως μὲ φυτὰ καὶ ἀνθη. Εἰς τὸ τέταρτον ζωγραφίζεται πολύπους. Τὸ πέμπτον εἶναι πίθος ὑψους 1.20 μ., ἐπὶ τοῦ ὅποιου εἰκονίζονται κρίνοι μ' ἔξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ τελευταῖον εἶναι πολύχρωμον κομψοτέχνημα. Συγκρίνατε μὲ τὰ ἄγγεια τῆς εἰκόνος 1 σελ. 23 Τὰ περισσότερα κρητικά ἄγγεια εὑρίσκονται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

νουν τὴν θαλασσίαν αὔραν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ κτίριον. Ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀνακτόρου μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εἰς θερμὴν χώραν καὶ εἶναι προστηρωμοσμένον μὲ τὸ κλῖμα τοῦ τόπου. Ἀνάμνησιν τῶν πολυπλόκων αὐτῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ "Ελληνες εἰς τὸν μῦθον τοῦ λαβυρίου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Μινωαύρου.

Οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τοιχογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλλιτέχναι παρέστησαν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ἐλευθέρων φαντασίαν ποικιλώτατα θέματα, θρησκευτικάς τελετάς, χορούς, ἀγῶνας, σκηνάς κυνηγίου, εἴτε σκηνάς ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς αὐλῆς. Οἱ Κρῆτες τεχνῖται διακρίνονται ἵδιως εἰς τὴν παράστασιν ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζώων. Γενικῶς αἱ παραστάσεις ἔχουν μεγάλην κίνησιν καὶ φυσικότητα.

Ομοίας εἰκόνας βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τελειότητα. Κρίνοι καὶ πάπυροι καὶ ὑδρόβια φυτὰ ἀνθίζουν μὲ τὰ ζωηρότατα χρώματά των ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα.

Τέλος ἡ γλυπτικὴ τοῦ λίθου, ἡ ἐπεξεργασία σφραγίδοι ιθών, χρυσοκόλλητα καὶ σμαλτοκέντητα ὄπλα καὶ σκεύη ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον κοσμημένα μὲ μεγάλην φυσικότητα μαρτυροῦν πόσον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ τέχνη τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Οἱ Κρῆτες εἶχον εἶδος γραφῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νὰ ἀναγνῶσουν. Πρὸς τὸ παρὸν τὴν χρονολογίαν τῆς Κρητικῆς ιστορίας καὶ ἄλλας πληροφορίας μανθάνομεν ἀπὸ ἐπιγραφὰς ὅλων λαῶν, ἵδιως τῶν Αἰγαίου πολιτειῶν, τῶν Χεττιτῶν κ. ἢ.

Οἱ Κρῆτες, ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς ἀλλας παραστάσεις, εἶναι ἀνθρώποι λεπτοί, μὲ ἀνάστημα μέτριον, μὲ μαύρα σγουρὰ μαλλιά, μὲ ζωηρὰ καὶ δραστήρια χαρακτηριστικά. Φοροῦν ἐλαφρὰ ἐνδύματα καὶ σφίγγουν τὴν μέσην των μὲ ζώνην, ἡ ὁποία δίδει περισσότεραν εὐκίνησίαν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντύπωσιν ἵδιως κάμνει τὸ ἐκφραστικὸν πρόσωπον, οἱ ἀμυγδαλωτοὶ ὄφθαλμοὶ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἡ ἐνδύμασία καὶ τὸ κτένισμα τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τοιουτοτρόπως παρουσιάζουν ὅμοιότητα μὲ τὰς στημερινὰς γυναικας. "Ολα τὰ εύρήματα μαρτυροῦν ὅτι ἔχομεν λαὸν εὔθυμον, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὰ ὡ-

ραῖα πράγματα, τὴν ἄνετον κατοικίαν, τὴν κοσμικὴν ζωήν, τὰς συναναστροφάς. Ἐπιδίδονται μὲν μεγάλην εὐχαριστησιν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τοὺς χορούς. Καὶ ἡσαν περίφημοι οἱ χοροὶ τῶν κνωσίων γυναικῶν. "Ἐνα τοιοῦτον χορὸν περιγράφει ὁ "Ομηρος :

Παλληκάρια καὶ πολύπροικες παρθένες χόρευαν ἐκεῖ καὶ γύριζαν πιασμένοι χέρι χέρι. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἐνδύματα λινά, λεπτά, τὰ παλληκάρια καλούφασμένους χιτῶνες λαμπρούς σὰν τὸ λάδι. Ἐκεῖνες κρατοῦσαν στεφάνια λαμπρά, ἐκεῖνοι χρυσᾶ μαχαίρια κρεμασμένα ἀπὸ ἀστηρέματα λουριά. Οἱ νέοι ἔκαμψαν γύρους ἐλαφρὰ μὲ τὰ γυμνασμένα πόδια, ἀλλοτε πάλιν ἔτρεχαν γραμμή ὃ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον. Γύρω εἶχε μαζευθῆ κόσμος πολὺς καὶ σεργιάντες τὸν ἀσύγκριτο χορὸ καὶ εἰς τὴν μέσην ἔνας ἔξιοχος μουσικὸς ἐπαιζε τὴν κιθάρα καὶ τραγουδοῦσε. Καὶ δύο διαλεκτοὶ στριφογύριζαν καὶ πηδοῦσαν, μόλις ὁ μουσικὸς ἀρχίζε τὸ τραγοῦδι.

"Αλλ' ἐκεῖνο, τὸ δόποιον μὲν πάθος ἀγαποῦν οἱ Κρῆτες, εἴναι οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις καὶ εἴναι πιθανὸν ὅτι ἀπ' αὐτοὺς οἱ "Ελληνες ἐκληρονόμησαν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Γυμναστικήν.

·Ο μῦθος τοῦ Μίνωος.

"Οσα εἴπομεν διὰ τοὺς Κρῆτας ἔγιναν εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους. Μέ τὸν καιρὸν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἔγνωριζον ἀκόμη νὰ γράφουν καὶ αἱ εἰδήσεις ἥλλαξαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς Κρήτης δὲν ἔσθησεν ἐντελῶς. Οἱ "Ελληνες διηγοῦντο διαφόρους μύθους διὰ τοὺς βασιλεῖς της, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμίν των :

.Ἡ Κρήτη, ἔλεγον, εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους εἶχεν ἔνα περίφημον βασιλέα, τὸν Μίνωα. Ὁ Μίνως ἦτο υἱὸς Θεοῦ, τοῦ Διός, καὶ μιᾶς βασιλοκόρης, τῆς Εύρωπης. Ὁ Ζεὺς ἔδωσεν εἰς αὐτὸν μεγάλα χαρίσματα. Ἡτο ἔξυπνος, πολὺ φρόνιμος καὶ ἡκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ πατέρος του. Κάθε ἐννέα ἔτη, ἔλεγον, ἐπτήγαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Δία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς ἐν σπήλαιον. Ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμενε καὶ ἐσκέπτετο μαζί του διὰ διάφορα ζητήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Μίνως ἔγινε σοφὸς βασιλεύς, φιλάνθρωπος καὶ δίκαιος, καὶ ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος του. Ἐθεσε σοφοὺς νόμους,

οί όποιοι ἔκαμαν καλὸν εἰς τὸν τόπον. Οἱ νόμοι τῆς Κρήτης ἦσαν περίφημοι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μίνωος ἡ Κρήτη ἔγινε πλουσία καὶ εὐτυχῆς. Ὁ Μίνως ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας. Ἐκτισε πολλὰς οἰκοδομὰς εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Κνωσόν. Περίφημος ἔγινεν ὁ Λαβύριος, ἀνάκτορον μὲν πολλὰ καὶ περίπλοκα ὑπόγεια δωμάτια. Εἰς αὐτὸν ἔκλεισεν ἐν τέρας, τὸν Μινώταυρον, μὲν φολὴν ταύρου.

Οἱ Μίνως ἔγινε πολὺ δυνατὸς βασιλεύς. Μὲ τὸν στόλον του ἐκυρίευσε πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ ἔξουσίασε τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Αθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ τοῦ δίδουν φόρον. Ἐπλασαν τὸν μῦθον ὅτι τοῦ ἔδιδον ἐπτὰ νέοις καὶ ἐπτὰ νέας, τοὺς δόποίους ἔρριπτεν εἰς τὸν Μινώταυρον. Ἀπὸ τὸν φόρον αὐτὸν ἀπήλλαξε τὰς Αθήνας ὁ Θησεύς, διότι εἶχε περίφημος ἥρωας.

Ο μῦθος τοῦ Δαιδάλου.

Διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰ μεγάλα του ἔργα ὁ Μίνως, ἐκάλεσεν ἔνα περίφημον ἀθηναῖον τεχνίτην, τὸν Δαίδαλον. Οἱ Δαιδαλοί ἐγνώριζε πολλὰς τέχνας καὶ εἶχεν ἐφευρετικώτατον νοῦν. Αὐτὸς ἐκτισε τὸν Λαβύρινθον καὶ ἄλλας οἰκοδομάς. Οταν δύμως ἤθέλησε νὰ φύγῃ, ὁ Μίνως δὲν τὸν ἄφησε. Τὸν ἐφυλάκισε μάλιστα εἰς τὸν Λαβύρινθον.

Οἱ Δαιδαλοί ἐσοφίσθη τότε κάτι πολὺ τολμηρόν. Κατεσκεύασεν ἀπὸ κηρὸν δύο ζεύγη πτερά. Ἐφόρεσε τὸ ἐν ὃ ἴδιος καὶ τὸ ἄλλο ὃ νίος του Ἱκαρούς, καὶ οἱ δύο μαζὶ ἐπέταξαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς Κρήτης. Ἀλλ’ ὁ Ἱκαρος ἦτο νέος, ζωηρὸς πολὺ καὶ ἀνήσυχος καὶ εἶχε πολλὴν περιέργειαν. Ἡθέλησε νὰ ἀναβῇ ὑψηλότερον, νὰ ἵδῃ νέας ἐκτάσεις, νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἥλιον. Οταν δύμως ἀνέβη ἀρκετά ὑψηλά, τὰ κήρινα πτερά του ἔλυσαν καὶ ὁ Ἱκαρος ἐπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. Οἱ Δαιδαλοί, ἀνήσυχος, ἀνεζήτησε παντοῦ τὸν νίον του, ἐφώναζε μὲν ταραγμένην φωνὴν τὸ ὄνομά του, ὀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

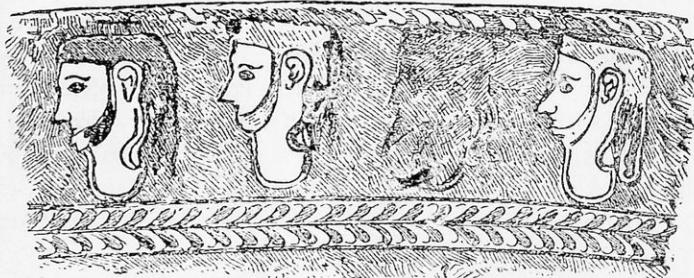
ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

ΑΚΜΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

Οι πρῶτοι "Ελληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἔφθασαν οἱ πρῶτοι "Ελληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλ. οἱ Ἀχαιοί. Ἡσαν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν ἵνδοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἡ ὅποια ἐτάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν τὸ Ἰράν,

Τύποι Ἀχαιῶν.

(Ποράστασις ἐπὶ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου).

Εἰς τὸ ἀτεχνὸν σχεδιαγράφημα διακρίνομεν τὴν κανονικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ προσώπου. Ἡ ρὶς φύεται ἀπ' εὐθεῖας ἐκ τοῦ μετώπου. Τὸ πρόσωπον περιβάλλεται ἀπὸ γενεάδα, ἡ κόμη πίπτει πλουσία διπισθεν τῆς κεφαλῆς.

οἱ Ἰνδοὶ προχωροῦν νοτιώτερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Χεττῖται κυριεύουν τὴν Βαθυλῶνα. Οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Εύρωπαίων εἰσιδύουν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Εύρωπης, οἱ πρῶτοι Λατīνοι κατέρχονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ φθάνουν εἰς Ἰστορία τῆς Αρχαίας Ἑλλάδος A' / "Εκδοσις A' 1949)

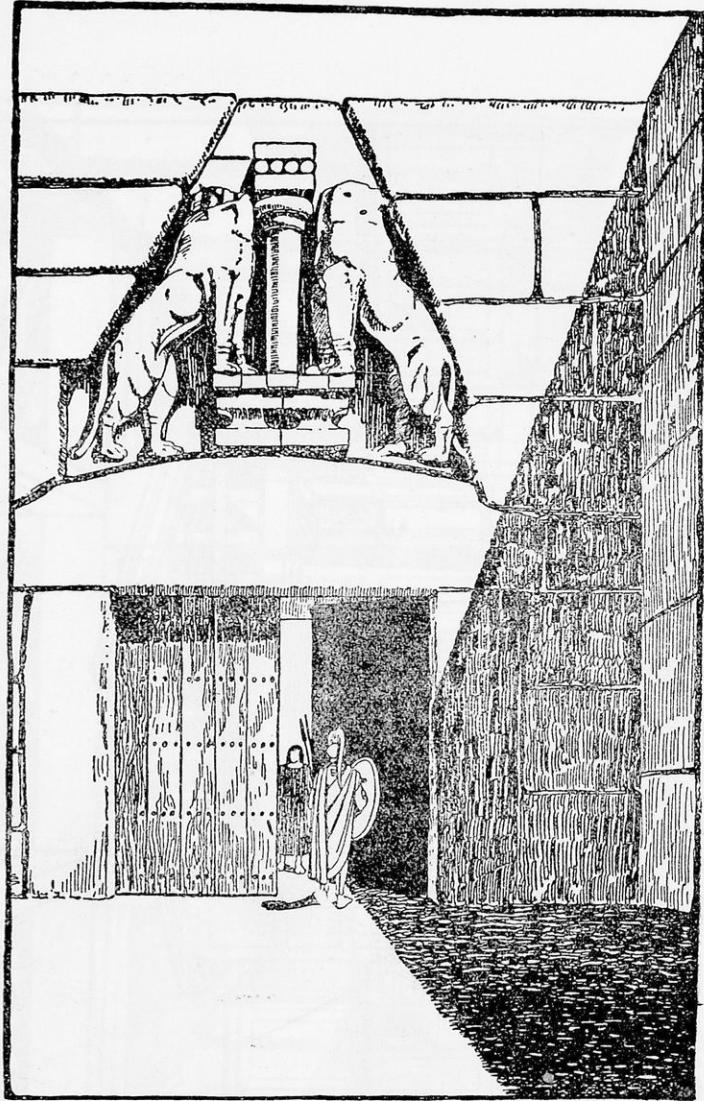
τὴν Βαλκανικήν, προχωροῦν διαρκῶς νοτιώτερον καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ίνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν ίστορίαν.

{ 'Ισχυρότεροι σωματικῶς καὶ καλύτερον ώπλισμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐκτοπίζουν εὐκόλως τοὺς ἐντοπίους καὶ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αὐτοὶ ἔφερον πρῶτοι τὸν ἵππον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουν μὲ πολεμικὰ ἄρματα. Εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἡ Πελοπόννησος καὶ νοτιωτέρα Ἑλλὰς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εύρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρήτης. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Κρήτας, ἐσυνέχισαν τὸν πολιτισμόν των καὶ εἰς πολλὰ τοὺς ἐπέρασαν. Ὁ ἀχαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τοῦ κρητικοῦ.

Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν.

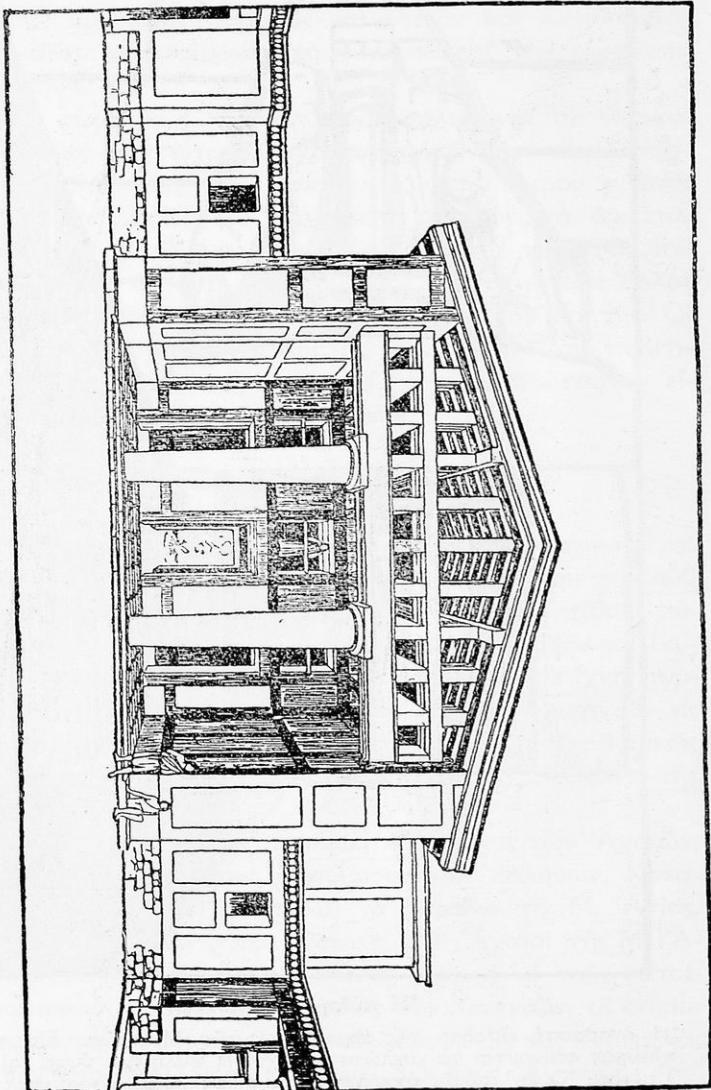
Σειρά
Οι Ἀχαιοί δυνατοὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ξηράν, δὲν ἔργησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἀπέκτησαν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ περὶ τὸ 1400 π. Χ. ἥλθαν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Κρήτας. Εἰς τὴν πάλην αὐτὴν ἐπεκράτησαν οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησαν τὸν κρητικὸν στόλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης φέρουν τὰ ἵχνη πυρκαϊᾶς καὶ βιαίας καταστροφῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἴγαον καὶ ἀρχίζουν ζωηροτάτην δρᾶσιν. Ἐπιχειροῦν διαρκῶς πειρατικάς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνησυχοῦν ἀκόμη καὶ τὰ παράλια τῆς Αίγυπτου.

Αποκείμενοι
6. ΜΙ
Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀρχαιοτέρα ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. Καταλαμβάνουν τὰς νήσους τοῦ Αίγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ γίνεται χώρα ἐλληνική. Οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἀξιοί πολεμισταί, ἔρχονται εἰς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, ιδίως μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χεττιτῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς μεταχειρίζονται ὡς συμμάχους ἢ μισθοφόρους. Εἰς τὰς Χεττιτικὰς ἐπιγραφὰς σώζονται πολλαὶ πληροφορίαι διὰ τοὺς Ἀχαιούς. Ἀπ' αὐτὰς μανθάνομεν, ὅτι τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ὀνόματα 'Ατρεύς, 'Ετεοκλῆς κλπ. ἥσαν πραγματικοὶ βασιλεῖς καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην δρᾶσιν. Ἐπίσης κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ μετέδωσαν

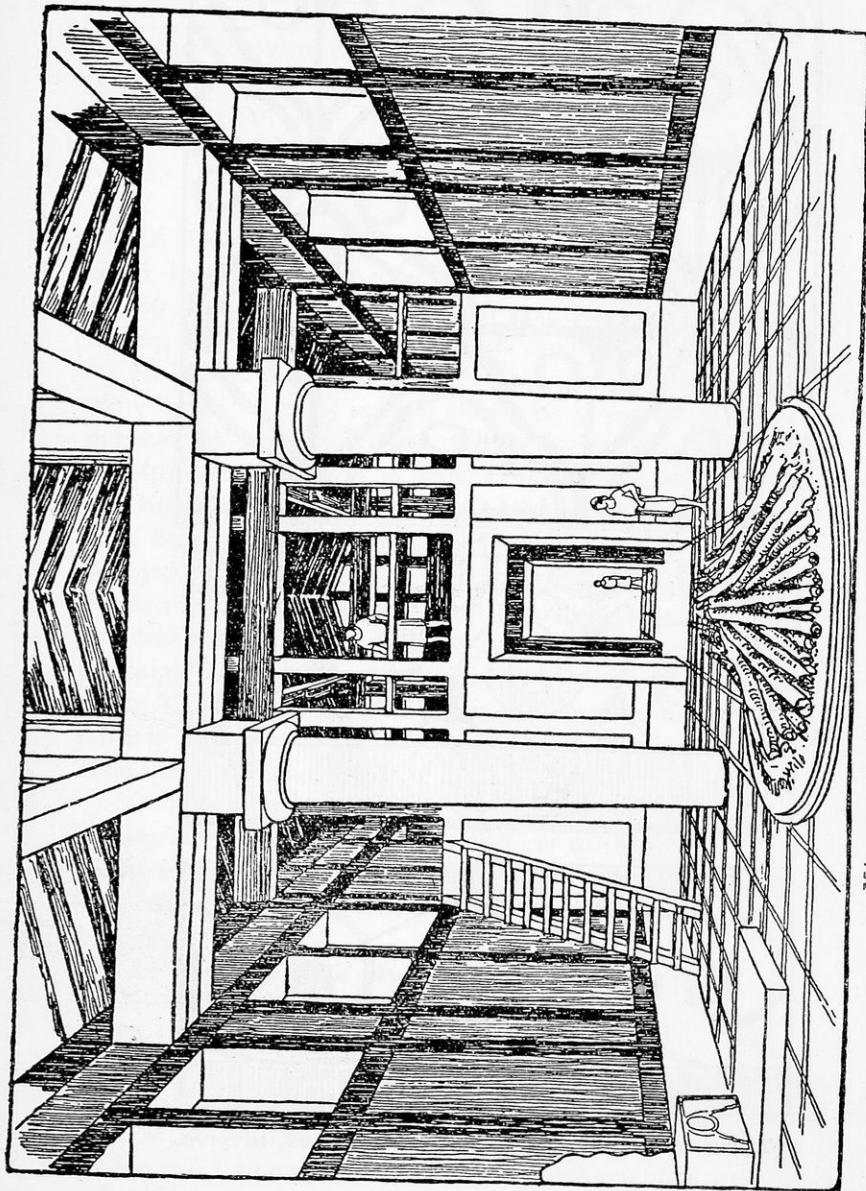
‘Η πύλη τῶν λεόντων.

‘Η όνομαστή εῖσοδος τῆς ὀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Εἰς τὰς δύο πλευράς φαίνονται τὰ κυκλώπεια τείχη. ‘Η πύλη ἔχει ὑψος καὶ πλάτος 3 μέτρα. ‘Ο ἐπ’ αὐτῆς ὄγκολιθος ἔχει μῆκος 4 1)2 μέτρα, ὑψος 1 μ. καὶ πλάτος 2 μ. ’Επι τῆς πύλης εἶναι δύο λέοντες σκαλισμένοι εἰς τὴν πέτραν καὶ στέκονται ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐνὸς κιόνος. Λείπουν αἱ κεφαλαί των, αἱ ὅποιαι πιθανῶς ἤσαν ἀπὸ ὀρείχαλκον ἐπιχρυσωμέναι. ‘Η κατασκευή των φανερώνει πρόοδον τῆς γλυπτικῆς. Τὰ θυρόφυλλα εἶναι πρόσθετα, νεώτερα.

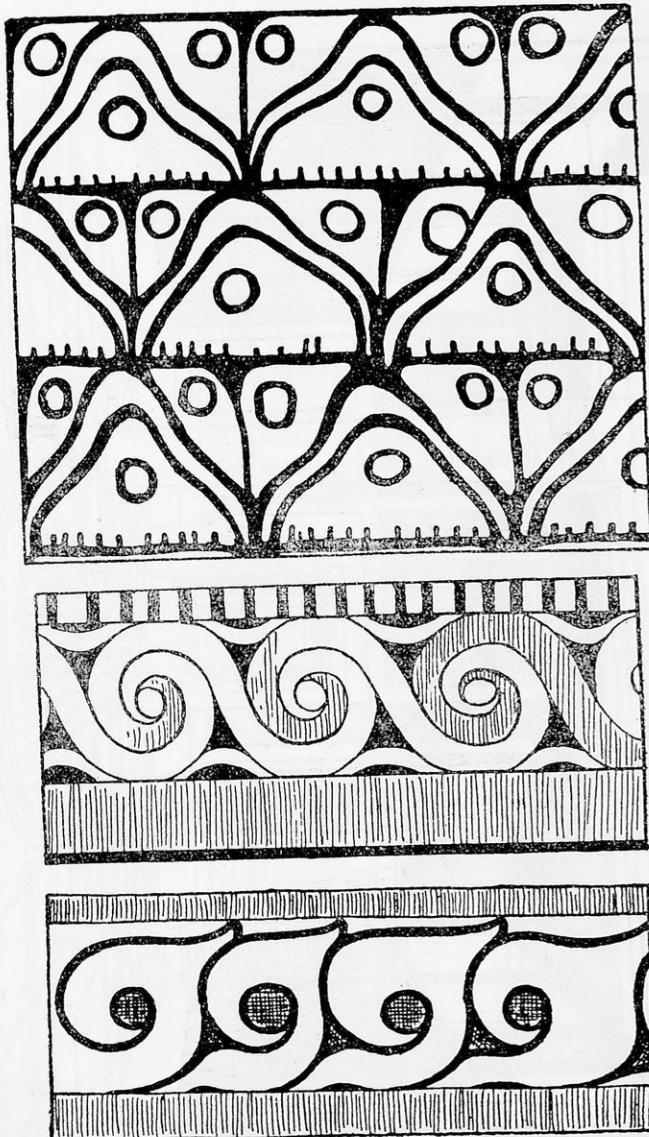
Μέγαρου Τίμευθος (πρόσοψις) — Αναπαράστασις.

Τὸ μεγάρων μέγαρον ὀπεστελέσται κινητὸς ὅποιος ἡ στέγη καὶ οἱ πλάγιοι τοῖχοι προεκτείνουται καὶ σχηματίζουν στοὺν στηρίζομένην ἐπὶ δύο στύλων, τὴν λεγομένην αἱ θοισταὶ, δηλαδὴ τὸ φραστεύον μέρος τῆς κατοικίας. Εἰς τὴν εἰκὼνα βλέπομεν τὴν πρόσοψιν, τοὺς στύλους, τὴν αἴθουσαν καὶ τὴν θύραν, ἢ ὅποια φέρει εἰς τὸ εσωτερικὸν τοῦ μεγάρου. Οἱ τύποι τῆς οἰκοδομῆς διεπι-
ρῆσθησις τῶν ναῶν.

Μέγαρον τῆς Τίμουθος, ἐσωτερικὸν — Ἀναπαράστασις.

‘Η στέγη στηρίζεται ἐπὶ στῦλων. Εἰς τὸ βάθος ἡ θύρα πρὸς τὴν αἴθουσαν. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἑστία μὲ τὰ κουστόνια. Εἰς τοὺς στύλους καὶ τοὺς τούχους ἥσσαν κατασκευασμένα θέεις διὰ τὰ δόρατα. ‘Υποθέτουν ὅτι ἡ κλίμαξ ἔφερε πρὸς τὸ ὑπερβόν, ὅπου τὰ δωμάτια ὑπονύμια.

Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου, έρυθρά, κυανά, κίτρινα.

τὴν διάλεκτόν των. Τέλος διέπλευσαν τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἔφθασσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἔστησαν τὰς πρώτας ἐλληνικὰς ἔγκαταστάσεις.

Ἄκμὴ τῶν Μυκηνῶν.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἴδρυσαν διάφορα κράτη. Τὸ σημαντικότερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο τὸ κράτος τῶν Μυκήνων. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔγιναν ἰσχυρότατοι καὶ ἡ πρωτεύουσά των, ἡ Τίρυνσις κατ' ἀρχάς, κυρίως ὅμως αἱ Μυκήναι καὶ ἀργότερα ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα.

Αἱ Μυκῆναι χρεωστοῦν τὴν λαμπρότητά των εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν των. Ἡ πόλις κειμένη ἐπάνω εἰς λόφον φυσικὰ ὁχυρόν, τριγυρισμένη μὲν ἰσχυρὸν τείχος, δεσπόζει τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὁ ὄποιος συνδέει τὸν Ἀργολικὸν κόλπον μὲ τὸν Κορινθιακόν. Οἱ ἀρχοντες τῶν Μυκηνῶν, ἀσφαλεῖς εἰς τὸ φρούριόν των, ἐκμεταλλεύονται τὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης πεδιάδος καὶ φορολογοῦν τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὄποιοι προτιμοῦν νὰ μεταφέρουν διὰ τῆς ξηρᾶς τὰ ἐμπορεύματά των μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπιδίδονται συγχρόνως εἰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ θησαυρίζουν τοιουτοτρόπως μεγάλα πλούτη εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Ό "Ομηρος ὀνομάζει τὰς Μυκῆνας πολύχρυσος Μυκήνη καὶ τὰ εύρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐδικαίωσαν τὴν ὄνομασίαν αὐτήν.

Ο πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὠνομάσθη μυκήναικός, διότι τὸ σημαντικότερον κέντρον του ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλας ἔστιας, εἰς τὴν Λακωνικήν, εἰς τὴν Ἀττικήν, εἰς τὴν Βοιωτίαν κ.ἄ., ὅπως μαρτυροῦν λείψανα ἀκροπόλεων καὶ θολωτῶν τάφων.

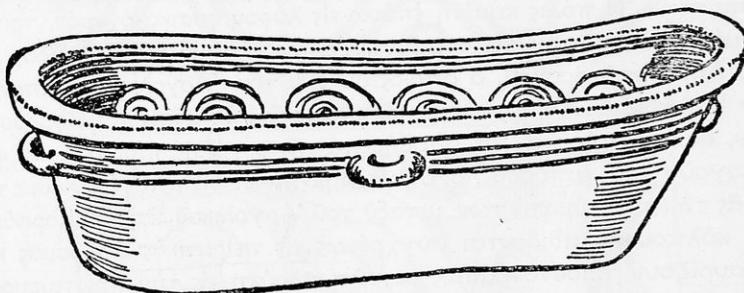
Αἱ Μυκηναϊκαὶ Ἀκροπόλεις.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν ξηρὰν παρὰ οἱ Κρῆτες εἰς τὴν νῆσόν των, ἐκλέγουν ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη, διὰ νὰ κτίσουν τὴν κατοικίαν των, καὶ τὴν ὁχυρώνουν μὲ ἰσχυρὰ τείχη. Τὰ ἀνάκτορά των δηλαδὴ εἶναι ὁχυραὶ ἀκροπόλεων εἰς τείχη τῶν ἀκροπόλεων εἶναι κτισμένα μὲ πελωρίους ὄγκολίθους χωρὶς ἀμμοκονίαν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν

μῆκος 9 μ., πάχος 6 μ. καὶ ζυγίζουν 90 χιλ. δικάδας, δύον δηλαδὴ μεγάλη σιδηροδρομική ἀμαξα. Οἱ Ἑλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπειδὴ ἔδυσκολεύοντο νὰ ἔξηγήσουν τὴν προέλευσιν τῶν ὄχυρων μάτων αὐτῶν, ὑπέθεσαν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν πελώριοι ἄνθρωποι, οἱ Κύκλωπες, οἱ ὅποιοι ἔκτισαν τὰ τείχη αὐτά. Διὰ τοῦτο τὰ ὡνόμαζαν καὶ λόγοι πειστεῖσαν.

Τὸ ἀνάκτορον.

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ κρητικόν. Εἶναι κτίριον βαρύ, μὲν ἔνα ὄροφον. Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἐν στε-

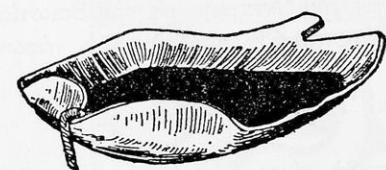

Λουτήρ.

Ἀπὸ τὸ μέγαρον τῆς Τίρυνθος.

νόμακρον δωμάτιον, τὸ ὅποιον εἰς τὴν εἰσοδον ἔχει μίαν στοὰν καὶ ὅπιστα δωμάτια ὑπνου. Τὸ κεντρικὸν δωμάτιον τὸ ὡνόμαζον μέ-

γαρον. Παράθυρα δὲν εἶχεν. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἰσοδον. Εἰς τὴν ὄροφὴν εἶχε μίαν μεγάλην ὁπήν, διὰ νὰ ἔξερχεται ὁ καπνός. Εἰς τὸ μέσον εύρισκετο ἡ ἑστία, εἰς τὴν ὅποιαν ἔκαιεν ἡ φωτιά, ἡ ὅποια ἔχρησίμευε νὰ θερμαίνῃ καὶ νὰ φωτίζῃ μαζί. Εἰς τὸ

Μυκηναϊκὴ λυχνία.

Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ ἡ θρυαλλίς.

δωμάτιον αὐτὸ ἔτρωγον, ἔδέχοντο τοὺς ξένους καὶ ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν των. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς κατοικίας οἱ Ἀχαιοὶ ἔ-

φεραν ἀπὸ τὰς βορειοτέρας χώρας, ὅπου ἔζησαν παλαιότερον.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ βασιλεῖς ἐφρόντισαν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν δύναμίν των. Ἀργότερον ὅμως ἐμιμήθησαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης. Ἐστόλισαν τὰ ἀνάκτορά των μὲ ώραίας τοιχογραφίας, κατεσκεύαζον χρυσοκέντητα ὄπλα, χρυσᾶ κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ. Οἱ τεχνῖται τῶν Ἀχαιῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ κάμουν ἔργα ώραῖα ὅπτως καὶ οἱ Κρῆτες.

Οἱ Τάφοι.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἥθελον νὰ ἔξακολουθήσουν τὴν καλὴν ζωὴν καὶ μετὰ θάνατον. Ἐφρόντιζον λοιπὸν νὰ κτίσουν τάφους εὐρυχώρους. Κατ’ ἀρχὰς ἐσκαπτοντὸν τοὺς τάφους ἐντὸς τῶν βράχων, οἱ δόποιοι ἦσαν πλησίον τῶν ἀνακτόρων. Ἀργότερον κατεσκεύαζον ἐντὸς τῆς γῆς ὀλόκληρα δωμάτια, ἐνίοτε δύο, τὰ δόποια εἶχον συγκοινωνίαν μεταξύ των, καὶ τὰ ἐσκέπαζον μὲ στερεοὺς θόλους ἀπὸ πέτρας. Αὔτοὶ εἰναι οἱ θολωτοὶ τάφοι.

Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς ἔθαππον τοὺς νεκρούς, ἀφοῦ τοὺς ἐταρίχευον καὶ τοὺς ἐστόλιζον ὄπως εἰς τὴν ζωὴν. “Ἐθετον εἰς τὴν κεφαλὴν

· Ή κυρία μὲ τὴν πυξίδα.

Τοιχογραφία ἀνακτόρου Τίρυνθος.

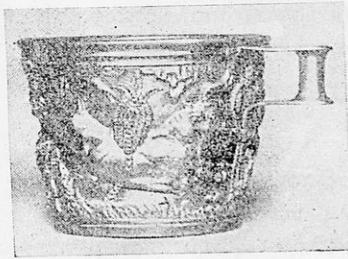
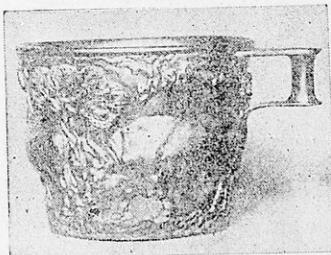
· Αρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. · Απὸ τὰς μεγάλας παράστασεις, αἱ ὁποῖαι ἐστόλιζον τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου. Φορεῖ στολὴν ἐπίσημην καὶ κρατεῖ ἐλεφαντίνην πυξίδα. · Ενδυμασίᾳ καὶ στάσις ἐνθυμίζουν κυρίας τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ζωηρὰ χρώματα ἔδιδον ἐξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὸ πρωτότυπον.

τὸ στέμμα, ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον μὲ χρυσῆν προσωπίδα καὶ ἔθαπτον αὐτούς μαζὶ μὲ ὅ, τι ἀγαπητὸν εἶχον, χρυσωμένα ὅπλα, χρυσᾶ κοσμήματα, ἀγγεία κτλ.

Αἱ Ἀνασκαφαῖ.

Αἰῶνας ἐκοιμήθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἥσυχοι εἰς τοὺς τάφους των, εἰς τὸ μέσον τοῦ πολυτελοῦς θησαυροῦ των, ἔως ὃ του ἡ σκαπάνη τοῦ Σλῆμαν μαν ἐτάραξε τὸν ὑπνον των.

Ο γερμανὸς ἀρχαιολόγος Σλῆμαν μαν εἶναί ὁ πρῶτος, ὁ ὅποιος εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ σκάψῃ ὀνομαστὰς τοποθεσίας τοῦ παλαιοτέρου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλ' εἶχε

Χρυσᾶ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.).

Εὑρέθησαν εἰς τάφον παρὰ τὴν θέσιν Βαφειὸ πρὸς νότον τῆς Σπάρτης.

Παριστάνουν τὴν σύλληψιν ταύρων.

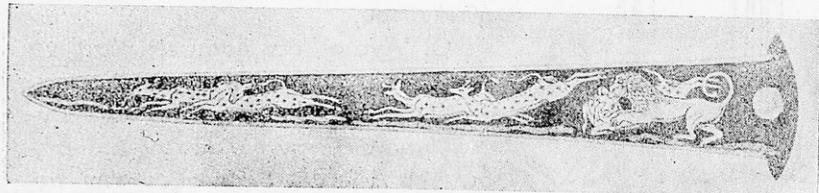
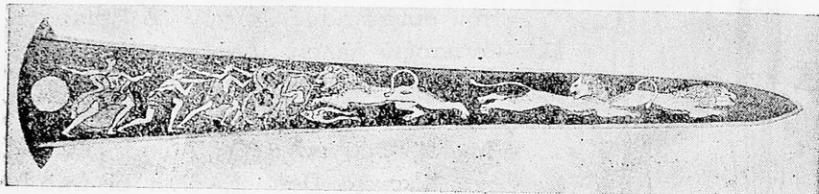
διαβάσει μὲ ἀγάπην τὸν Ὁμηρον καὶ ἡθέλησε νὰ εὕρῃ τὰ ἵχνη τῶν δόμηρικῶν ἡρώων. Τὸ 1876 ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνεκάλυψε παλαιοτάτους τάφους, γεμάτους ἀπὸ ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ο Σλῆμαν ἀνεκάλυψεν ἐπίσης σπουδαῖα εύρήματα εἰς τὴν Τροίαν. Τοιουτορόπτως ἔδωσε τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὰς ἀνασκαφάς, αἱ ὅποιαι ἔφεραν εἰς τὸ φῶς τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα.

Τρωικὸς πόλεμος.

Οἱ Ἑλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν μιᾶς πανελληνίου ἐπιχειρήσεως εἰς παλαιοὺς χρόνους ἐναν-

τίον μιᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Τροίας. Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μ. Ἀσίας, μαρτυροῦν ὅτι αἱ διηγήσεις ἔκειναι εἶχαν ιστορικὴν βάσιν.

Ἄναβαίνοντες πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἐλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀλλὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὔξεινον ἔκλειε μία μεγάλη καὶ ἴσχυρὰ πόλις κτισμένη ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ Τροία.

Μυκηναϊκὰ ἔγχειρίδια.
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν. Είναι ἀπὸ ὁρείχαλκον μὲ σκαλίσματα ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Εἰς τὴν μίαν ὅψιν εἰκονίζονται νέοι ὠπλισμένοι ποὺ κυνηγοῦν λέοντας. Εἰς τὴν ἄλλην λέων κυνηγεῖ δορκάδας. Προξενεῖ ἐντύπωσιν ἡ ζωηρότης τῶν παραστάσεων.

Ἡ Τροία ἦτο πόλις πολὺ παλαιά. Ἐπανειλημμένως κατεστράφη, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιοτέρας ἐκτίσθη νέα. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ στρώματα πόλεων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν Τροία Α', Τροία Β' κλπ. Ἡ Τροία τοῦ Πριάμου ἦτο ἡ Τροία τοῦ Α'. Ἀφότου ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Φρύγας, ἔνα λαὸν τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ προοδεύῃ. Εἰς τὸ φρούριόν της, στεφανωμένον μὲ ἐπάλξεις, περιέκλειε μερικὰς χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς περιοχῆς. Ἡτο πλουσία εἰς χρυσὸν καὶ ὄρει-

χαλκον ἀπὸ τὴν φορολογίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διήρχοντο τὰ στενά. Μεγάλη πανήγυρις συνεκροτεῖτο ύπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, εἰς τὴν δόποιαν συνηντῶντο ἔμποροι τοῦ Αἰγαίου μὲν ἐμπόρους τοῦ Εὔξείνου.

Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν αὐθαίρετον αὐτὸν ἀποκλεισμόν. Περὶ τὸ 1180 ὁ Ἀτρείδης Ἀγαμέμνων ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἡνώθησαν οἱ πολεμισταὶ τῆς

Ἐλλάδος ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ρόδου μέχρι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τῆς Πύλου μέχρι τῆς Δωδώνης. Εἰς τὸν συνασπισμὸν αὐτὸν ὁ Πρίαμος ἀντέταξεν ἄλλον. Δαρδάνιοι καὶ Πελασγοί, παραθαλάσσιοι τοῦ Ἐλλησπόντου, Προποντίδος, Εὔξείνου, Μυσοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λύκιοι, Θρᾷκες, Κίκονες, Παίονες, ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι, ἔσπευσαν εἰς βοτιθειάν του.

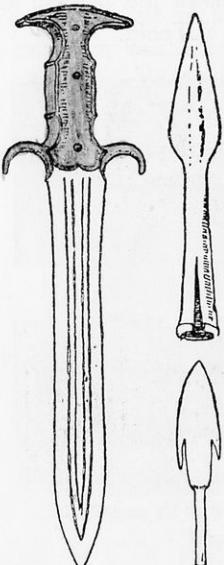
Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ περικυκλώσουν τὴν πόλιν. Ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἔχοντες ὅπισθεν τὴν θάλασσαν καὶ βάσιν τὴν Λῆμνον διήρπαζον τὴν πεδινὴν χώραν, διὰ νὰ προμηθευθοῦν τροφάς. Οἱ ἔχθροὶ ἐστρατοπεδεύμενοι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου ἀπέκρουν τὰς ἐπιθέσεις. Συγκρούσεις ἐγίνοντο εἰς ἀραιὰ διαστήματα.

Μετὰ πολλὴν καρτερίαν οἱ Ἀχαιοὶ ὑπερίσχυσαν. Ἡ ἀλωσις τῆς

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

~~Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιούς.~~

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ "Ἐλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Κρητῶν. Ἄλλ' ἡ δόξα των

ΟΡΕΙΧΑΛΚΙΝΟΣ ΠΕΛΕΚΥΣ
ΤΙΡΥΝΘΟΣ

Μυκηναϊκὰ ὅπλα.

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

~~Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιούς.~~

δὲν ἔσθησεν, ὅπως καὶ ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ παράδοσις ἔσωσε πολὺ περισσότερα. Διηγοῦντο πολλὰ διὰ τὴν

Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.
Μουσείον Ἀθηνῶν.

ζωήν, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἔργα των. Ἐμεινε προπάντων ἔνδοξον τὸ ὄνομα τῶν Μυκηνῶν. Ἐπίστευον ὅτι τὰ θεώρατα τείχη των τὰ ἔκτισαν Κύκλωπες. Ἐλεγον, ὅτι ἐκεῖ ἔζησαν σπουδαῖοι βασιλεῖς, δοκίμιοι πρῶτοι, ἐπειτα τὰ παιδιά του καὶ οἱ ἔγγονοί του, οἵ τε Ατρεΐδαι.

Οὐδέ τούς τούς Αγαμέμνων, δοκίμιοι πλουσιώτεροι καὶ ἴσχυρότεροι βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς, ἦνωσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Αχαιῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρώας, διότι ὁ Πάρις, οὐδέ τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Μενελάου, τὴν ὄρασίαν Ἐλένην. Εἰς τὸν

Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.
Απὸ τὰ μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς
(Ἄρχ. Μουσείον Ἀθηνῶν).

Τρωικὸν πόλεμον ἔλαβον μέρος οἱ ἔξοχώτεροι ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, δοκίμιοι προσωποποίησις τῆς νεανικῆς ἀνδρείας, δοκίμιοι σ-

σεύς, ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, σύζυγος τῆς πιστῆς Πηνελόπης, ὁ φρόνιμος καὶ γλυκομίλητος γέρων Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ δόποιος εἶχεν ἵδει τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων, ὁ ρωμαλέος Αἴας ὁ Τελαμώνιος, ἀγέττητος εἰς τὰς μάχας, ὁ ὄποιος κρατεῖ ἀσπίδα κατεσκευασμένην ἀπὸ ἐπτὰ δέρματα βοδιοῦ, ὁ Μαχάων, ὁ δόποιος κατέχει τὸ μυστικὸν νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς ἀσθενείας. Οἱ Τρῶες ἀντιτάσσουν εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἀξίους πολεμιστάς, ἵδιως τὸν "Ἐκτορα, τὸν υἱὸν τοῦ Πριάμου. 'Ο πόλεμος διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἄλλα δέκα ἔτη ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπάλαισε μὲ τρικυμίας, μὲ θαλάσσια τέρατα, μὲ μάγισσες. Τέλος ὅμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του.

Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς "Ελληνας, διότι παρουσιάζουν ἡνωμένον τὸν 'Ελληνισμὸν διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ διασώζουν ἀναμνήσεις τῶν ἀγώνων εἰς τὴν θάλασσαν.

Tάφοι Κρονί. ἐπανάστασις

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

·Ο ·Ηρακλῆς - ·Η ἐπιδρομή.

Τὸν καιρὸν τῶν Ἀχαιῶν ἡ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ προωδευμένη. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδοθῆ παντοῦ. Ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο καλά, ὁ πληθυσμὸς ηὔξανεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν, αἱ τέχναι προώδευσαν καὶ ἡ ζωὴ ἐκαλυτέρευσεν. Ὑπῆρχεν ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι.

Αἴφνης ὅμως ἐπῆλθε τρομερὰ καταστροφή. Περὶ τὸ 1100 ἥρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς. Δυνατώτεροι σωματικῶς καὶ ώπλισμένοι μὲ σιδηρᾶ ὅπλα, ἐνίκησαν τοὺς Ἀχαιούς, ἐκυρίευσαν τὰς ὁχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυρούς των.

Οἱ Δωριεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδιαν φυλὴν καὶ ὅμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἴδιας γλώσσης ὅπως οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες". Ἐπειδὴ ὅμως ἔμειναν περισσότερον ἀπὸ ἑκείνους εἰς χώρας ἀποκλεισμένας διετήρησαν καθαρώτερον τὴν ἐθνικότητα καὶ ἔμειναν τραχύτεροι καὶ περνοῦν ὡς οἱ πραγματικοὶ "Ἐλληνες". Ωπλισμένοι μὲ σιδηροῦν δόρυ, χωρισμένοι πανταχοῦ εἰς τρεῖς φυλάς, διεισδύουν βαθέως εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα κατὰ πυκνὰς μάζας, δρμητικοὶ « ὡς ἄξια τέκνα τοῦ Ἡρακλέους ».

·*Αποτελέσματα τῆς Μεταναστεύσεως.*

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθον, τὸ "Ἀργος", τὴν Λακωνικήν, τὴν Μεσσηνίαν κτλ. Εἰς τὴν Λακωνικήν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη Δωρικὴ φυλή, οἱ Λάκωνες ή Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

‘Η όρμητική αύτή ἐπιδρομὴ ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατεστράφη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς νέας ἀναστάτωσεις. Αἱ νῆσοι καὶ νήσοι ἀνὴρ συχοι, αἱ πειραιὲς ἐπίσης, λέγει μία ἐπιγραφὴ τοῦ Φαραὼ Ραμσῆ Γ’. ‘Οσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν εἰς τὰς κατακτηθείσας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς χώρας ἔγιναν δούλοι οἰκοι, εἴτε εἰλατεῖς, ὅπως τοὺς ἔλεγαν εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φυγάδας διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον ἴδρυσει ἀποικίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἔφερον μαζὶ καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν. Οἱ παλαιότεροι λοιπὸν κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι, οἱ Ἀχαιοί, ἥλλαξαν πατρίδα καὶ ἐπῆγαν νὰ ζήσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεὶ προώδευσαν πολὺ καὶ ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε διὰ πολὺν καιρὸν ἡ περισσότερον προώδευμένη ἐλληνικὴ χώρα.

‘Η παλαιὰ Ἑλλὰς ἔμεινεν ὀπίσω, ἡ πρόοδος τῆς ἐσταμάτησεν. Οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν κρητικούμενη ἕρεμην τέχνην. Τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια κατεσκεύαζον μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, εἶναι ἀτεχναὶ καὶ αἱ εἰκόνες ἐπάνω εἰς αὐτὰ χονδροειδεῖς. ‘Η κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, ἵνα λαὸν τῆς Ἀσίας, ὁ ὅποιος ἔζη εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Συρίας.

‘Ο μῦθος περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οἱ Ἑλληνες διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀναστάτωσιν. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῶν γεγονότων ἐλησμονῆθησαν καὶ οἱ Δωριεῖς ἐπλασαν ἀργότερον ἵνα μῦθον, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους ὁ ἔξαδελφός του, ὁ γνωστὸς Εὔρυοθεύς, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὰ τέκνα τοῦ ἥρωος, τοὺς ‘Ἡρακλεῖδας. ‘Ο νίδος τοῦ Ἡρακλέους προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐφονεύθη, οἱ ἀπόγονοί του περιεπλανήθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν πολλὰ χρόνια εἰς ξένας χώρας. Τέλος συνεμάχησαν μὲ τοὺς Δωριεῖς, οἱ δοποῖοι ἥσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Κατέβησαν μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπέ-

ρασσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνίκησαν τὸν ἀπόγονον τοῦ Εύρυ-
σθέως καὶ ἔγγονον τοῦ Ἀγαμέμνονος βασιλέα τῶν Μυκηνῶν καὶ
ἔγιναν οἱ ὕδιοι βασιλεῖς. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ὅπως
π.χ. τῆς Σπάρτης, ἐκαυχῶντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν
Ἡρακλέα.

Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν Δωριέων, κατὰ τὸν μῦθον, δὲν ἦτο ἄλλο
παρὰ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τούς ὅποιους
εἶχον διώξει ἀδίκως ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἡ κάθοδος τῷ ν
Ἡρακλεῖον διώξει, ὅπως εἶπον. Οἱ "Ελληνες λοιπὸν ἐγνώριζον καὶ
ἐπίστευον ὅτι ἀνήκουν ὅλοι εἰς ἓν θήνος.

Ο 'Ἡρακλῆς.

Οἱ Δωριεῖς ἐλάτρευον τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ψυχικὴν
τόλμην. Τὸν ἀνθρωπὸν, ὁ ὅποιος εἶχεν εἰς μεγάλον βαθμὸν τὰς ἀρε-
τὰς αὐτᾶς καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὰς διαθέσῃ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλ-
λων, τὸν ὀνόματας ἥρωα. Τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τῶν
ἡρώων τὰς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλογίαν
κάποιοι θεοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἔνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ ἥρωος ἦτο
θεός. "Οτι δηλαδὴ ἦτο ἡ μίθεος.

Ο ἀξιώτερος ἥρως τῶν Δωριέων ἦτο ἔνας ἀνθρωπὸς μεγαλό-
σωμος, ὑψηλός, ρωμαλέος, μὲ βραχίονας τόσον δυνατούς, ὥστε νὰ
πνίγη λέοντας, καὶ μὲ ψυχὴν ἡ ὅποια νὰ μὴ δειλιάζῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς
κινδύνους. Τοιοῦτος ἥρως διὰ τοὺς Δωριεῖς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξαι-
ρετικὰ σημεῖα ἔδειξαν ἀπὸ τὰ παιδικά του χρόνια πόσον σπουδαῖος
ἐπρόκειτο νὰ γίνη. Ὁκτὼ μηνῶν ἀκόμη ἔπινξε δύο μεγάλους ὄφεις,
οἱ ὅποιοι ὥρμησαν νὰ τὸν φάγουν εἰς τὴν κούνιαν του.

Πατέρα εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δία καὶ μητέρα τὴν θνητὴν Ἀλ-
κμήνην, βασίλισσαν τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν τὴν εὔκολίαν νὰ πε-
ράσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πολυτέλειαν μὲ διασκεδάσεις. Ἐπροτίμησεν
ὅμως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ ἔξαιρέ-
τους διδασκάλους ἐδιδάχθη τὸ τόξον, τὴν μουσικὴν, τὴν σοφίαν,
τὴν ἀρετὴν. Εὔρωστος, ρωμαλέος, μὲ ἀτρόμητον ψυχὴν, ἔκαμεν
ἔργα, τὰ ὅποια ὠφέλησαν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαθάρισε τὴν Ἑλλάδα
ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τοὺς ληστάς. Ἐξετέλεσε δηλαδὴ τοὺς πε-
ριφήμους δώδεκα ἀθλούς τούς, ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴν θέ-
"Ιστορία τῆς Αρχαίας Ελλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949) 4

λησιν τῶν θεῶν νὰ ὑπηρετήσῃ. τὸν ἐξάδελφόν του Εύρυσθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν.

Κάθε Ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν ἔνα ἢ περισσοτέρους τοιποιοὺς ἥρωας, τοὺς ὅποιους ἔτιμα καὶ ἐλάττερες. Τοῦ Ἡρακλέους ὅμως ἢ λατρεία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Αἱ μητέρες διηγοῦντο τὸν μῦθόν του εἰς τοὺς γονεῖς τῶν, διὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσουν εἰς τὸν δρόμον τῆς τιμῆς. Οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμά του νὰ θυσιάζωνται διὰ τὰς καλὰς πράξεις μὲ ἀφιλοκέρδειαν. Οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ἄγωνας ἐλάμβανον μόνον ἔνα στεφάνι ἀπὸ κλάδον ἐλαίας χωρὶς ἄλλο ὄντικὸν κέρδος. Ἡ παράδοσις ἐλεγεν, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε τὸ ἐλαιούσιον δέρμον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, διὰ νὰ στεφανώνωνται οἱ νικηταί.

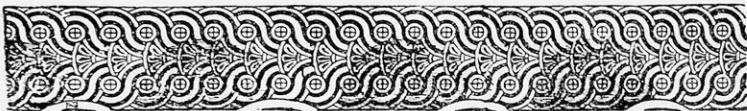
Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἀμφορεύς, μνημεῖον ἐπὶ τάφου, 8ος αἰών π.Χ.
Νέα Υόρκη, Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον.

δαιότερος ἄνθρωπος, «ἄριστος εἶχε δυσάρεστον τέλος. 'Ἄλλ' οἱ θεοὶ τὸν ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν Ὀλυμπὸν, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν Θεόν.

‘Ο Ἡρακλῆς ἔκαμε τόσα κατορθώματα, ὡστε ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἥρως τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. ‘Ο ποιητὴς “Ομηρος εἶπεν ὅτι ἦτο ὁ σπουδαῖος».

‘Ο Ἡρακλῆς ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (9ος καὶ 8ος π.Χ. αἰών).

‘Η Ἑλλὰς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν.

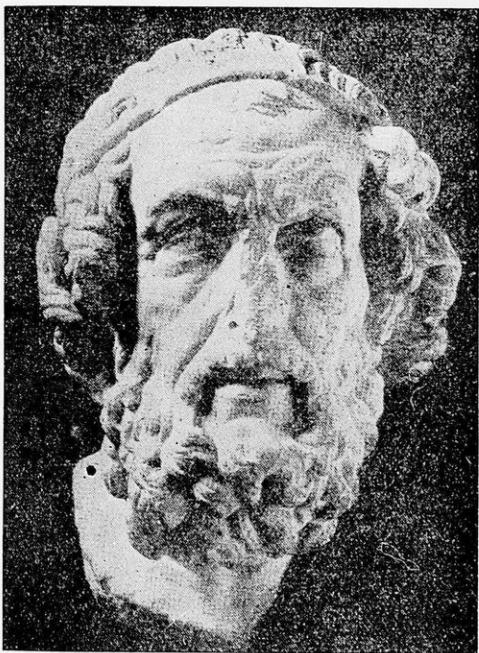
‘Η δωρικὴ μετανάστευσις ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν ‘Ἑλλάδα. ‘Η χώρα ἡλλαξε κυριάρχους, διότι οἱ Δωριεῖς ἐπεκράτησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Πελοπόννησος ἔγιναν Δωρικαί. Μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εύβοια δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κατακτητάς. Σημαντικὸν μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν δριστικῶς καὶ ἥρχισαν νὰ διαμορφώνωνται τὰ κράτη.

‘Ἀλλ’ ὁ κρητικομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέχθη δυνατὸν κτύπημα, ἡ πρόοδος τῆς χώρας ἐσταμάτησε καὶ ἡ τέχνη ὀπισθοδρόμησεν. ‘Αντὶ τῶν κομψῶν κρητικομυκηναϊκῶν ἀγγείων μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις ἔχομεν τώρα μεγάλα χονδροειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια φέρουν ως κοσμήματα ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (γραμμάς, κύκλους κτλ.) ἢ παραστάσεις πολὺ ἀτέχνους. ‘Ἐν τούτοις ὁ ἀχαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν κατεστράφη τελείως, διότι διετηρήθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου κατέφυγον οἱ Ἀχαιοί. ‘Αλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἔμειναν ἀρκετά στοιχεῖα, ώστε νὰ χρησιμεύσουν ως ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μεταγενεστέρου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

‘Η κυριαρχία ὅμως τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χείρας τῶν Ἑλλήνων καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τοῦτο οἱ ‘Ἑλληνες ἀργότερον ἐνόμισαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἦσαν οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν ‘Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης ἦτο Φοίνικικόν.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἐπὶ δύο ἔως τρεῖς αἰῶνας ἡ ‘Ἑλλὰς εἶναι χώρα γεωργική. ‘Η οἰκονομικὴ της ζωὴ εύρισκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Δὲν ἔχει τεχνίτας, δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην

βιομηχανίαν, ἐμπόριον, σημαντικήν ναυτιλίαν ούτε μεγάλας πόλεις. Τούς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὴν δωρικήν μετανάστευσιν, δηλ. τὸν 9ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ., ὀνομάζουν Ὁμηρικούς χρόνους, διότι τὰς πληροφορίας μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

"Ομηρος.

Ἀρχαία προτομή, 1ος π.Χ. αἰών.
Μουσείον Βοστώνης.

Ο ποιητής τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο οἱ Ἑλληνες ἀργότερον.

Ἡσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἴγυπτίους, τοὺς Χαλδαίους καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλά.

Οι Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἡσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς, οἱ ὄποιοι ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μαζὶ μὲ τοὺς εὔγε-

Οι Ἑλληνες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ἡ ἀκμαιοτέρα καὶ πλέον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν δωρικήν μετανάστευσιν είναι ἡ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώραν εὐφορον καὶ εἰς κλῖμα πολὺ καλόν, ἐξηκολούθησαν νὰ προοδεύουν. Ὁ ἀκμαιότερος κλάδος τῶν Ἀχαιῶν, οἱ ὄποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὠνομάσθησαν ἀργότερον Ἰωνες. Οἱ μικρασιάται Ἑλληνες

νεῖς. ”Ἐκτιζον ἀνάκτορα ὅμοια μὲ τὰ μυκηναϊκά, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἔθεώρουν τὴν πολεμικήν ἀνδρείαν ώς τὸ μεγαλύτερον πρωτέρημα, ἦσαν εύθυμοι καὶ γεμάτοι διάθεσιν καὶ ὁρμήν.

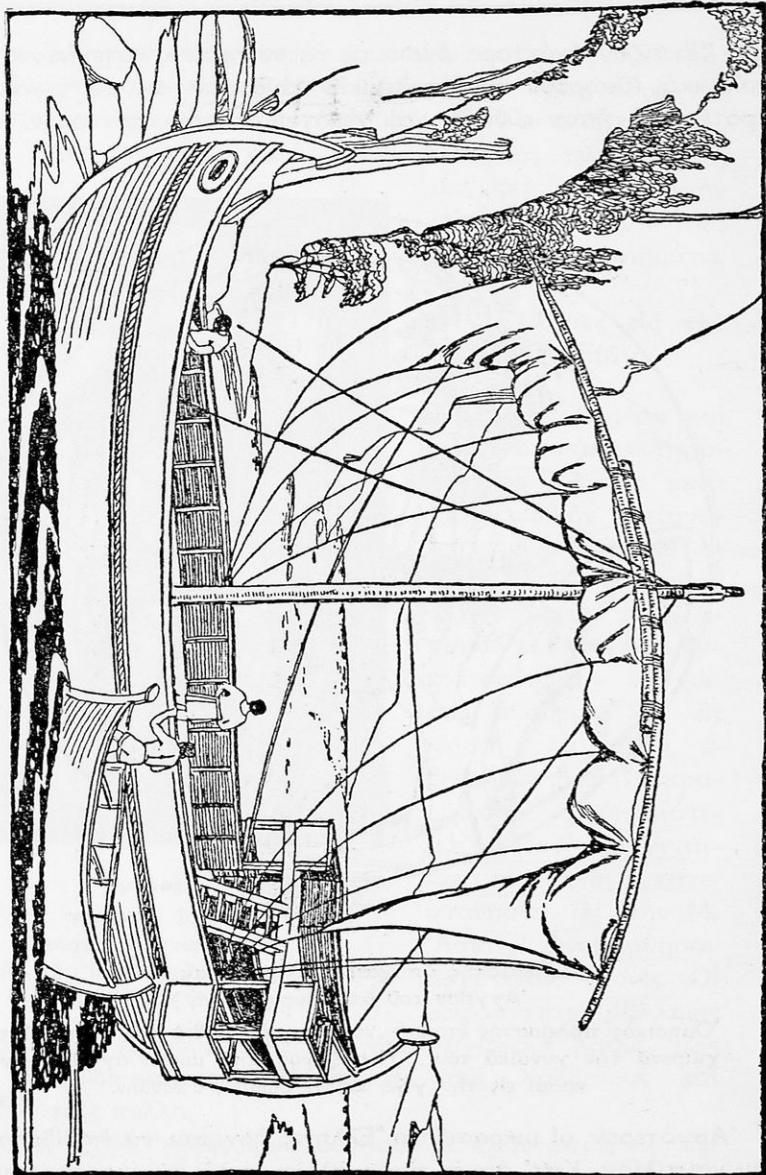

Πολεμιστής ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναικά του.

Αγγείον τοῦ Δούριδος (Βιέννη).

Ομηρικὸς πολεμιστής ἔτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν μάχην ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναικά του. Ἡ σύζυγος ἀπὸ μικρὸν ἀγγείον χύνει κρασὶ εἰς τὴν γῆν, κάμνει δηλαδὴ σπονδὴν.

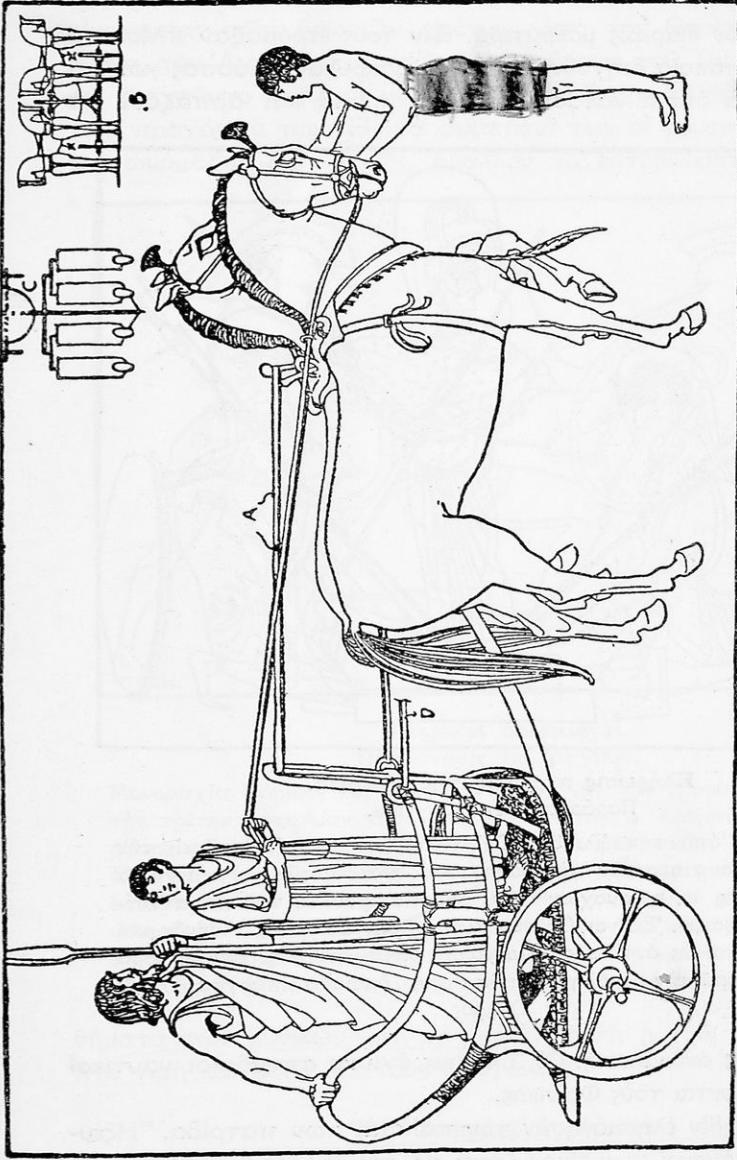
Ἀργότερον οἱ μικρασιᾶται “Ελληνες ἥρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατ’ ἄρχας εἶχον πλοιαὶ ἀτελῆ καὶ συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέ-

Προίσιν τῶν 'Ομηρικῶν Χρόνων.

Αναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνος ἦτο διγείων.

Μακρουλόν, λεπτόν, πρᾶρα καὶ πρύμην ὑψωμένας ὁς κέρας, 50 κωπηλάται ἔτοιμοι πάντοτε νὰ ἀλλάξουν τὴν κώπην μὲ τὸ δόρυ. Ἐμπορικὸν καὶ πειρατικὸν συγχρόνως.

Πολεμικὸν ἄρμα.

Τὰ ἀρματα τῶν ὅμηρικῶν ήρωών είναι ξύλινα και σχετικάς χαμηλές, δὲ διόφορος των, ἢ θέσις δηλαδή ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναβιβίουν. οἱ ἑπιβάτες, εἶναι περίφρακτος εἰς τὸν τρεῖς πλευράς, ἀνικτός, δημισθεν και δεν ἔχει σκεπήν. Κάτω διπλὸν τὸν διφρον είναι ὁ δέξιων, ἀπό κορμὸν διένθισον, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ δύο προσοῖ. Συγχρονίαν ἀπό τὸν πίστον, εὐτοίς έχουν τρίτον βιοθηριόν. 'Ἐπι τούτῳ ἀρματος ἐπιβιβίουν δύο μόνον ἀνθρώπων. Οι εἴς αὐτῶν, οἱ πράστας τοὺς Χαλινούς, είναι ὁ ήγιονος, οἱ δευτέρων, δημισθεν οἱ πολεμιστής. Ο τρίτος ἀρμάτος εἰς τὸν πίπτον είναι ὁ υπηρέτος. Πολλάκις οἱ ποιῶν διεμέθενον ποιοι τὸν ἀρμάτον. Κατὰ τὰς δύμηρικὰς μάχας οι πολεμισται προσκαλοῦν διπλὸν τὸν διφρον, πρόδον διπλὸν τὸν μεχονταν ἐπὶ τούτῳ έδρασαν.

χνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν πιλέον τὰ παραμύθια, τὰ ὅποια διηγοῦντο διὰ τὰς μακρυνάς θαλάσσας καὶ διὰ τὰ τέρατα, τὰ ὅποια καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τὰ

Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς.

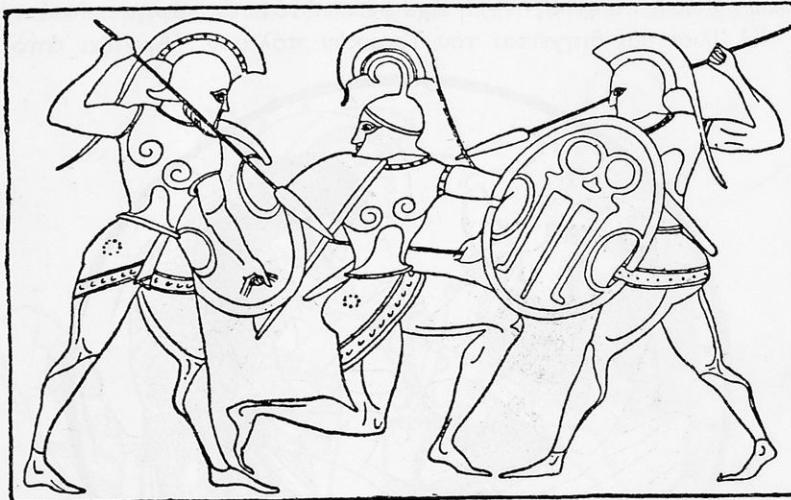
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

*Ἀλλη σκηνὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. 'Ο 'Απόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν 7ην ραψῳδίαν σταματοῦν τὴν μάχην καὶ παρακινοῦν τὸν Ἐκτορα νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρείότερον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν. Ἔκεῖνοι βάζουν κλῆρον ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ Αἴας δρίζεται ώς ἀντίπαλος. Προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἐκτορα καὶ, δπως φορεῖ τὴν μεγάλην ἀσπίδα του, δμοιάζει πύργον, λέγει δ Ὁμηρος.

πιλοῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἑλληνες ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ συναγωνίζονται τοὺς Φοίνικας.

Οἱ ἄποικοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν παλαιάν των πατρίδα. "Ηξευραν ὅτι οἱ πρόγονοι των εἶχον ζήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ βασιλεῖς των ήσαν ὑπερήφανοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὰς βασιλικὰς

οίκογενείας τῶν ἡρωικῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν Θησέα, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, καὶ διηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Εἰς τὰ συμπόσιά των οἱ μουσικοί, τοὺς ὅποιους ὠνόμαζον ἀοιδούς, ἔψαλλον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ πα-

'Ομηρικοὶ πολεμισταῖ.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Μονομαχία Πάριδος καὶ Μενελάου δπως τὴν περιγράφει· δ "Ομηρος εἰς τὴν τρίτην ραψῳδίαν τῆς Ιλιάδος. Πρώτος δ Ἀλέξανδρος (Πάρις) ρίπτει τὸ δόρυ, τὸ δόπιον σχηματίζει μακρὰν σκιάν. Ἐκτύπησε τὴν δλοιστρόγγυλην ἀσπίδα τοῦ Ἀτρείδου χωρὶς νὰ τὴν τρυπήσῃ, ἡ αἰχμὴ ἐκάμφθη εἰς τὴν σκληρὰν ἀσπίδα. Ἐπιτίθεται κατόπιν μὲ ὄρμήν δ Μενέλαος. Ο ώραῖος υἱὸς τοῦ Πριάμου δὲν θὰ ἐσφύζετο, ἀν εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγῶνος δὲν ἐπενέβαινεν ἡ προστάτριά του θεὰ Ἀφροδίτη, ἡ δόποια τὸν μεταφέρει μακρὰν ἀπὸ τῷ πεδίον τῆς μάχης.

θήματα τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἥρωών, διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα των ἥτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους.

Tὰ 'Ομηρικὰ ποιήματα.

'Απ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους σώζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα,

ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ δόποια ἔκαμεν ὁ ποιητὴς "Ο μηρος. Πότε ἐζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὄμηρος δὲν γνωρίζομεν. «Ἐπτὰ πόλεις ἐρίζουν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὄμήρου», ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανωτέρας ἐθεώρουν τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἐζησε δὲ τὸν θον ἢ τὸν θον αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσον ὀραῖα, ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τόσην τελειότητα. Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ

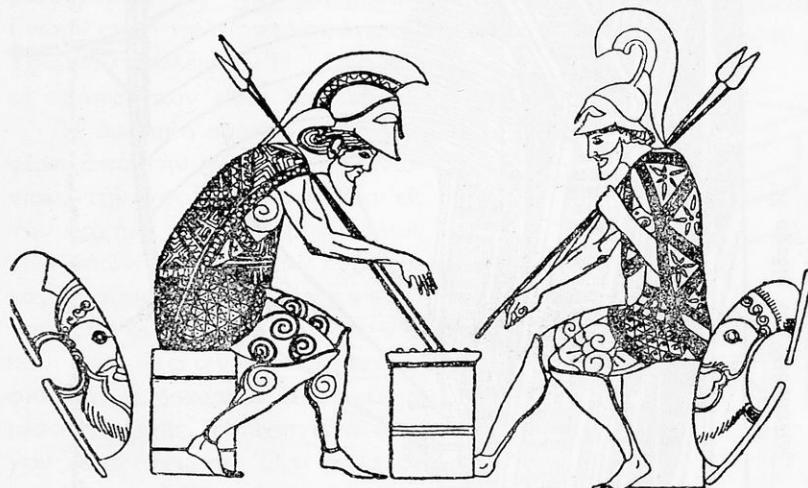
‘Ο Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς φιλονικεῖ μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὲ τὸ κεντρικὸν αὐτὸ δέπεισόδιον πλέκονται πολλαὶ ἄλλαι διηγήσεις.

‘Η Ὁδύσσεια περιγράφει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως. ‘Ο πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲ τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα χρόνια εἰς τὴν θάλασσαν

προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου τὸν περιμένει ή πιστή του σύζυγος Πηνελόπη.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικὰ λογοτεχνήματα ἀπὸ ὅσα ἐσώθησαν.³ Εχουν μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Εἰς αὐτὰ μὲ πρωτοφανῆ παρατηρητικότητα καὶ ζωρότητα περιγράφονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἥθη τῶν μακρυνῶν

'Αχιλλεὺς καὶ Αἴας παιζοντες πεσσούς.

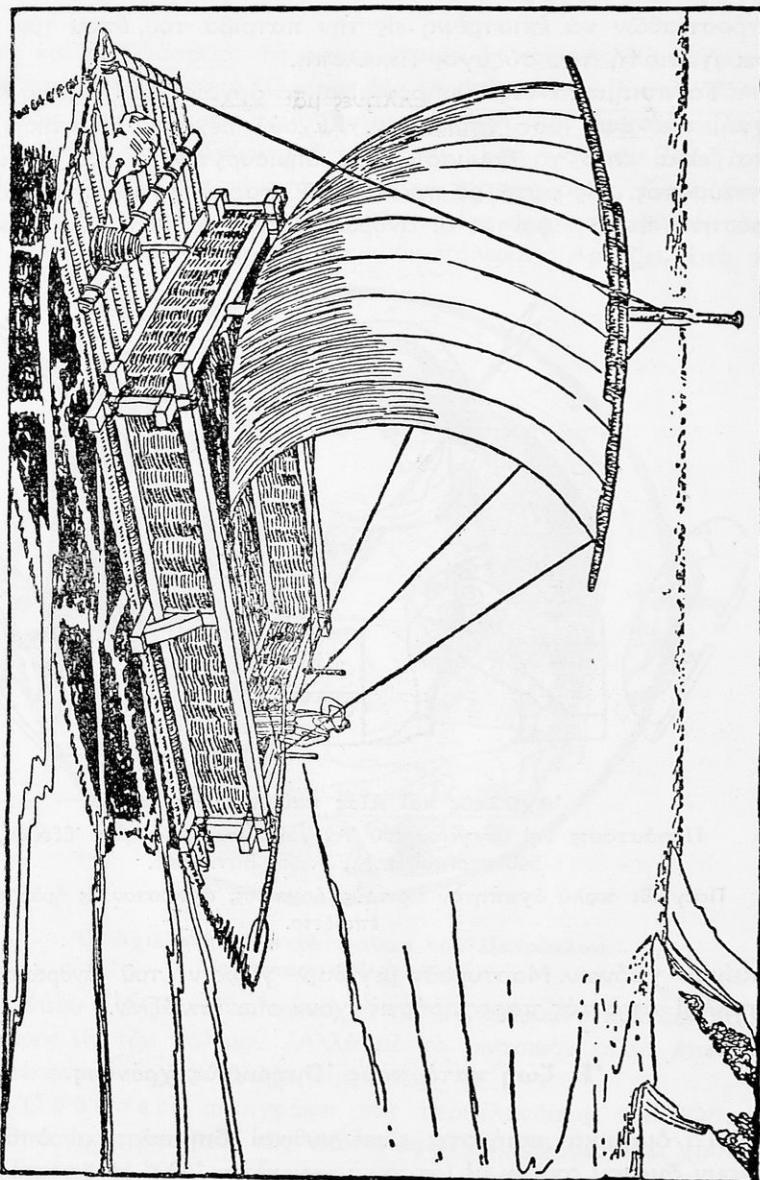
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου Ἐξεκίου,
540 περίπου π.Χ., Ρώμη, Βατικανόν.

Παιγνίδι πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς πῶς ἐπαιζέτο.

ἐκείνων χρόνων. Μαρτυροῦν μεγάλην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἔχουν αἰώνιαν ἀξίαν.

'Η ζωὴ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους.

Τὰ δύμηρικὰ ποιήματα εἶναι μυθικαὶ διηγήσεις, αἱ ὅποιαι δὲν ἔχουν ἀμεσον σχέσιν μὲ ιστορικὰ γεγονότα. Ἄλλ' αἱ ζωηραὶ καὶ λε-

Η. Οδοσσέων.
Αναπρόστασις.
Τού σχεδία.

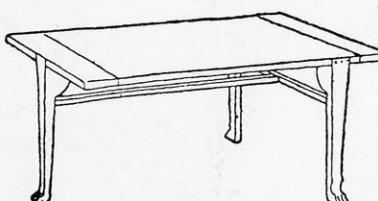
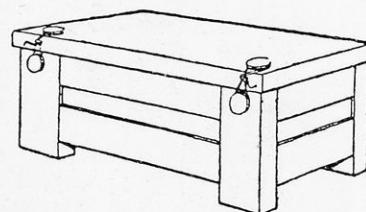
πτομερεῖς περιγραφαὶ ἀναπαριστάνουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἥθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα οἱ Ἐλληνες μᾶς ἐμφανίζονται ὡς νέοι καὶ γεμάτοι ὄρμήν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμήν. Εἶναι ὅμως ἀκόμη τραχεῖς καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἔξουσιάσουν τὰ πάθη των. ‘Ο Ἀχιλλεὺς π. χ. ἀφίνει ἄταφον τὸν ἔχθρόν του “Ἐκτορα, διὰ νὰ τὸν ἔξευτελίσῃ περισσότερον. Εἰς τὴν Ὁδύσσειαν οἱ ἀνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτερο.. Γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. ‘Η ζωὴ καὶ

οἱ τρόποι των εἴναι λεπτότεροι.

‘Η ὁμηρικὴ κοινωνία δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν γεωργικὴν κοινωνίαν, τὴν ὅποιαν συναντῶμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν λαῶν. ’Ἐχει δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς εὖ γενεῖς, τοὺς λεγομένους ἀριστούς, καὶ τὸν λαόν. ‘Η κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία εἴναι κύρια μέσα τῆς ζωῆς. ‘Η τέχνη εἴναι ὀλίγον ἀνεπτυγμένη. “Ο, τι ἔκαστος χρειάζεται, ἐνδύματα, κατοικίαν, ὅπλα, τὰ κατασκευάζει ὁ ἴδιος.

“Ολα τὰ Ἑλληνικά κράτη κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἔχουν κληρονομικοὺς βασιλεῖς (πατρικαὶ βασιλεῖαι). ’Αλλ’ ἡ ἔξουσία των ἔχει περιορισθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν χώραν κυβερνοῦν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι καταγίνονται εἰς τὰ πολεμικά. ‘Η πολεμικὴ ἀνδρεία θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρᾳ ἀρετῇ. Κατέρχονται εἰς τὸν πόλεμον βαρέως ὠπλισμένοι καὶ ἔξακολουθοῦν νὰ πολεμοῦν μὲ ὄρματα, ὅπως οἱ Ἀχαιοί. ’Αλλὰ τὰ ὄρειχάλκινα ὅπλα ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ τὰ σιδηρᾶ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς κατασκευάζουν ἀνέτους κατοικίας, αἱ ὅποιαι ἐνθυμίζουν τὰ μέγαρα τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος.

Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν
‘Ομηρικῶν χρόνων.

‘Αντιγραφὴ ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα.

‘Η παλαιοτάτη αύτὴ ἐποχὴ ἔχάρισεν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὰ δύο ποιήματα τοῦ ‘Ομήρου, τὰ δποῖα ἔλαβον σπουδαιοτάτην θέσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἶχον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του. Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἔθεωρησαν τὸν “Ομηρον πρότυπον, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι αύτὸν εἶχον ἀκένωτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. ’Αλλὰ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ἔλαβον ἀπὸ τὸν “Ομηρον τὴν δριστικήν των διαμόρφωσιν.

μετέργαστρα
ἀστεραὶ οὐθέσαι

Ὀμηρος ἀριστερά = φίλιος - Διηρόδοκος
εργανδοῖς = οὐρανοί

πλυντες → βούται Διηριέων

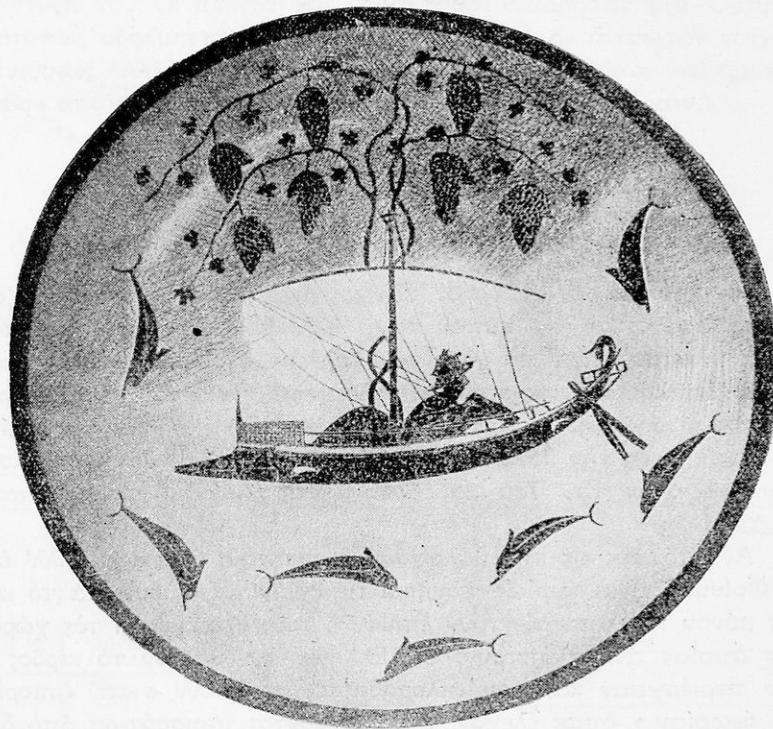
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ
Θαλασσοπλοια τῶν Ἑλλήνων.

Τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα οἱ "Ἑλληνες εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ ζοῦν περιωρισμένοι εἰς τὸν τόπον των. 'Ἄλλ' ἥδη εἰς τὰ ὄμηρικά ποιήματα βλέπομεν ὅτι εὐγενεῖς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον γαιοκτήμονες, ἀλλὰ συγχρόνως πολεμισταί, πειραταί καὶ ἔμποροι. Δεικνύουν ἀγάπην εἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας. 'Η δρμή πρὸς τὴν θάλασσαν αὐδάνει διαρκῶς καὶ οἱ "Ἑλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος γίνονται ἀξιολογώτατοι ναυτικοί.

*ιασσείρων
εξετάζω*
'Αντιπάλους εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν τοὺς Φοίνικας. 'Άλλ' ἐνῶ οἱ Φοίνικες εἶναι κυρίως πονηροὶ ἔμποροι, ταξιδεύουν διὰ τὸ κέρδος μόνον καὶ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς τοὺς δρόμους καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνακαλύπτουν, οἱ "Ἑλληνες συνδυάζουν τὸ κέρδος μὲ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ταξιδεύουν «κατ' ἔμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον, καὶ διηγοῦνται περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶδον. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ πρῶτοι ἔξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἔμεινε γωνία τῆς Μεσογείου ἢ πτυχὴ τῆς παραλίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἔξηρεύνησαν καὶ δὲν διεφώτισαν. Τὸ σκότος τοῦ μυστηρίου διασκορπίζεται, τὰ θαλάσσια τέρατα, ἡ Σκύλλα, ἡ Χάρυβδις, αἱ "Ἄρπυις, αἱ "Ἄρπυις, τὰ ὄποια οἱ "Ἑλληνες ἐπίστευον ὅτι παρεμόνευαν τὰ εὔθραστα σκάφη τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ τοὺς βράχους των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἥσαν γεννήματα τῆς φάντασίας.

Εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Φοίνικας ἐπικρατοῦν οἱ "Ἑλληνες. Τότε γίνεται κάτι ἀξιοθαύμαστον. Οἱ "Ἑλληνες κινοῦνται πρὸς τὸ ἔξωτερικόν. "Ολοι ἔχουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ γνωρί-

σουν ξένας χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εῦρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εύτυχέστερον, διὰ νὰ ζήσουν.

‘Ο Διόνυσος ταξιδεύει.

Παράστασις εἰς τὸ ἑσωτερικὸν κύλικον τοῦ Ἐξεκίου, 540 π.Χ., Μόναχον, παλαιὰ Πινακοθήκη.

Ἐξαιρετικῶς κομψὴ παράστασις. ‘Ο θεὸς Διόνυσος, πωγωνοφόρος ὅπως τὸν εἰκόνιζον εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἔξηπλωμένος εἰς τὸ πλοιάριον μὲ τὸ ἴστιον ἀνοικτὸν πλέει μόνος εἰς τὸ πέλαγος διευθύνων τὸ σκάφος μὲ μόνην τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τοῦ ἴστιού ύψωνονται δύο κλήματα, ἀπὸ τὰ ὡποῖα κρέμανται μεγάλαι σταφυλαί. Περὶ τὸ σκάφος κολυμβοῦν εὐθυμα οἱ δελφῖνες. Ἡ ἀγάπη εἰς τὰ ταξίδια ἔκαμε τοὺς Ἑλληνας νὰ φαντασθοῦν ὅτι καὶ οἱ θεοί των διαρκῶς ταξιδεύουν. Εἰς τὴν εἰκόνα συμβολίζεται ἡ ὁρμὴ πρὸς νέας χώρας.

Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ.

Οἱ Ἑλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὔξείνου Πόντου ἕως τὸ Γιβραλτάρ ἐγέμισαν τὰς παραλίας μὲ τὰς ἀποικίας των. Αἴτια τοῦ ἀποικισμοῦ ἦσαν κατ' ἄρχας ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς γῆς καὶ συγχρόνως αἱ πολιτικαὶ ταραχαί. Ὁ ιστορικὸς Θουκυδίδης γράφει συντόμως: οἱ ἐκ τῶν στάσεων ἐκπίπτοντες ἔκτιζον τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἑλληνες μετέβησαν κατ' ἄρχας εἰς τὰς ξένας χώρας, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίσουν νέαν πατρίδα. Αἱ παλαιότεραι λοιπὸν ἀποικίαι ἦσαν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, οἱ Ἑλληνες διευθύνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Νότιον Ρωσίαν, αἱ ὄποιαι παράγουν σιτηρά, εἰς τὸν Καύκασον, ὁ ὅποιος δίδει ξυλείαν, καὶ ἰδρύουν εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐμπορικούς σταθμούς. Αὕτα εἶναι αἱ ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

Ω **Η τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως.**

Τὸ κράτος ὑποστηρίζει τοὺς ἀποίκους καὶ δίδει τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν λεγόμενον οἰκιστήν, ὁ ὅποιος ἀνήκει συνήθως εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἔπειτα ἀπὸ ἱεροτελεστίων καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Οἱ ἀποικοι παίρνουν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἔστίας τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὅποιον τοποθετοῦν εἰς τὸν ναὸν, τὸν ὅποιον κτίζουν εἰς τὴν νέαν ποτεῖδα των. Ἡ νέα πόλις ὀνομάζεται ἀποικία, ἡ πόλις ἡ ὅποια ἔστειλεν αὐτὴν μητρόπολιν, κατ' οὓσιαν ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ δεσμοὶ μεταξὺ ἀποικίας καὶ μητροπόλεως, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ έθιμα, οἱ νόμοι κτλ. Οἱ ἀποικοι σέβονται τὴν μητρόπολιν, λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἔορτάς της, ἀν κινδυνεύουν. ζητοῦν τὴν συνδρομήν της, ἡ τὴν βοηθοῦν, ὅταν αὐτὴ εύρισκεται εἰς κίνδυνον. Ἐνίστε ὅμως ἔρχονται εἰς ρῆξιν καὶ αίματηροὺς πολέμους. Ἄλλα πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως θεωρεῖται μεγάλη ἀσέβεια.

Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

~~Ζήσης~~

'Αποικίαι Μακεδονίας καὶ Εύξείνου.

Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης προσείλκυσαν ἐνωρὶς τοὺς Ἑλληνας διὰ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν καὶ τὰ μεταλλεῖα τῶν. Αἱ δύο πόλεις τῆς Εύβοίας Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια ἴδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἡ ὅποια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. 'Η σημαντικωτέρα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ Ὁλυνθος. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θεοῦ αἰῶνος ἴδρυσαν τὴν Ποτείδαιαν. Ἐπίσης πολλαὶ ἀποικίαι ἴδρυθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης.

'Απὸ παλαιοτάτους χρόνους οἱ Ἑλληνες προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὴν ὁμιχλώδη θάλασσαν, ἡ ὅποια κρύπτεται ἐκεῖθεν τῶν Στενῶν. Ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν διετήρησαν οἱ μῦθοι τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν Συμπληγάδων.

'Η Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἀποτελεῖ ἔνα ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀγαπητοὺς καὶ διαδεδομένους μύθους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Τέκνα τῆς πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀθάμαντος ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη. 'Η μῆτρη των Νεφέλη διὰ νὰ σώσῃ τὰ τέκνα της ἀπὸ τὴν κακήν μητριάν, φρουντίζει νὰ τὰ φυγαδεύσῃ. Τὰ ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἐνὸς χρυσομάλλου κριοῦ, τὸν ὄποιον τῆς εἶχε χαρίσει ὁ Ἐρμῆς. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸς ζῶν τὰ ἔφερε διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τὴν Ἀσίαν· εἰς τὸ μέσον ὅμως τοῦ ταξιδίου ἐγλύστρησεν ἡ Ἑλλη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ ὅποια ὀνομάζεται ἀπὸ τότε Ἑλλήσποντος. 'Ο Φρίξος ἔξηκολούθησε τὸ ταξίδιον καὶ ἔφθασε σῶσις εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεὶ ἔθυσίσαε τὸν κριὸν καὶ ἐδώρησε τὸ δέρμα εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αίγητην, ὁ ὄποιος τὸ ἐκρέμασεν εἰς ἐν δένδρον τοῦ ιεροῦ δάσους τοῦ Ἀρεως καὶ ἀνέθεσε τὴν φύλαξίν του εἰς ἄγρυπνον δράκοντα.

'Ο βασιλεὺς τῆς θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ Πελίας, ἀφοῦ πρῶτον ἥρπασε τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἥθελε νὰ ἀπάλλαγῃ καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του Ἰάσονα. Τοῦ ἀνέθεσε διὰ τοῦτο νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Κολχίδα τὸ « χρυσόμαλλον δέρας » μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτὲ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τὸ ἐπικινδυνόν αὐτὸς ταξιδίον, διὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του.

'Ο Ἰάσων ἐδέχθη, ὅλλα ἐφρόντισε πρῶτον νὰ λάβουν μέρος οἱ ὀνομαστότεροι ἥρωες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατεσκευάσθη κατόπιν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς πλοιοῖς κατάλληλον, ἡ περίφημος πεντηκόντορος Ἀργώ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσονος ἔξεκίνησαν ὅλοι ἀπὸ τὰς Παγασάς διὰ τὴν μακρυνὴν καὶ ἐπικινδυνόν ἐκστρατείαν.

"Υστερον ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας κατώρθωσαν οἱ Ἀργοναῦται νὰ διέλθουν τὰς Συμπληγάδας καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ μὲ τὰς μαγικὰς δυνάμεις τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἴγιτου Μηδείας, ἡ ὁποία ἡγάπησε καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἰάσονα, ἐστάθη οὕτος ἱκανὸς νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλους θαυμαστούς, νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας καὶ διὰ μέσου νέων κινδύνων καὶ περιπετειῶν νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῆς Μηδείας.

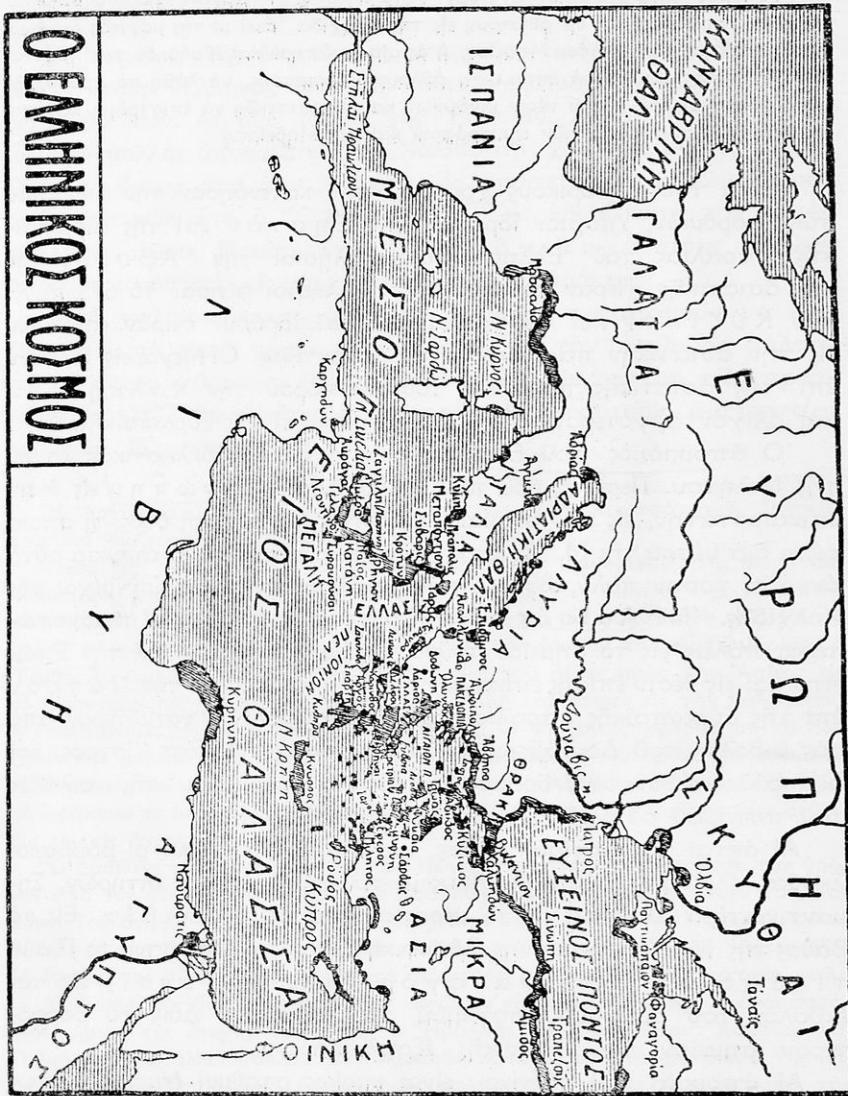
Κατὰ τοὺς ἴστορικοὺς χρόνους, ὅταν κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν πορθμῶν, Λέσβιοι ἴδρυσαν τὴν Σετονόπολην ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδονίαν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς. Πέραν τοῦ στενοῦ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὸ 675 π. Χ. τὴν Κύζικον καὶ δρυμώμενοι ἀπ' ἐκεῖ ἴδρυουν σειρὰν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος. Οἱ Μεγαρεῖς ἴδρυουν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου τὴν Χαλκόδονα καὶ ὀλίγον ἀργότερον τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς.

'Ο ἀποικισμὸς τοῦ Εὔξείνου εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Μιλήτου. Περὶ τὰ 630 π. Χ. ἴδρυουν τὴν Σινώπην εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ ἐμπορικὴ ὁδός, ἡ ὁποία φέρει διὰ μέσου τῆς Μασίας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ ἀποικία αὐτὴ ἀκμάζει τόσον πολύ, ὥστε ἀποικίζει ὅλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. 'Η Αμισόςκαὶ ἡ Τραπεζοῦς εἶναι αἱ σημαντικώτεραι πόλεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν Σινώπην καὶ εἰς θέσιν ἐπίσης ἐπικαιρον οἱ Μιλήσιοι ἴδρυουν τὸν "Ιστρο", καὶ ἐκμεταλλεύονται τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ ὁδηγοῦν εἰς τὴν κεντρικὴν Εύρωπην.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Νοτίου Ρωσίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν cί βάρβαροι Σκύθαι, ἐλκύουν τοὺς Μιλησίους μὲ τὸν πλοῦτον τῶν σιτηρῶν. Σημαντικωτέρα ἀποικία εἰς τὸ μέρος αὐτὸν εἶναι ἡ Ὁλβία. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μαιώτιδος λίμνης ('Αζοφικὴ θάλασσα) ἴδρυονται τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ Φαναρόεια καὶ ἡ Τανάϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόνου, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἔξαπλωσεως.

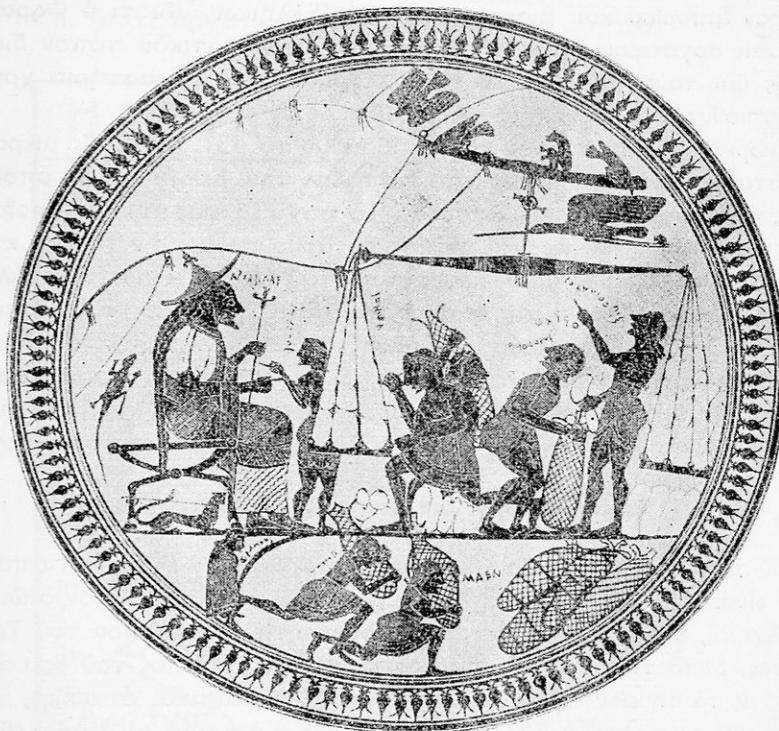
Αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὔξείνου εἶναι κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ μένουν πάντοτε ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς τελευταῖοι φρουροὶ κρυμμένοι εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ βορρᾶ.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ai ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς.

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀχαιῶν ἔγιναν αἰτίᾳ νὰ κλεισθῇ ἡ Αἴγυπτος

Ο βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτώνει σίλφιον.

Παράστασις ἐπὶ λακωνικοῦ ἄγγείου τοῦ 560 π.Χ. περίπου. Παρίσιοι,
Νομισματικὸν Μουσεῖον.

Ἀρχαϊκὴ παράστασις, πιθανὸν γελοιογραφία. Ο βασιλεὺς τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαος, περίφημος διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν φιλαργυρίαν του, κάθηται ἐπὶ τοῦ πλοίου μὲ περίεργον ἐνδυμασίαν καὶ ἐπιβλέπει τὸ ζύγισμα καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πλοίου τῶν σάκκων τοῦ σιλφίου. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἀποθήκης ὁ φύλαξ. Εἰς τὸ κατάρτι φανταστικὰ πτηνά.

εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀποπείρας οἱ Μιλήσιοι ἐπιτυγχάνουν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν χώραν τοῦ Φα-

ραώ. 'Ο Ψαμμήτιχος ἐπιτρέπει νὰ ἔγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ναύκρατιν, ἡ ὅποια ἀνοίγεται εἰς δὲλους τοὺς "Ἐλληνας, γίνεται δηλαδὴ ἡ μόνη διεθνῆς Ἑλληνικὴ ἀποικία, σπουδαιοτάτη ἀγορὰ καὶ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τῶν Ἐλλήνων, διότι ὁ Φαραὼ "Ἀμασις ἀργότερον ὥρισε τὴν πόλιν ὡς ἀποκλειστικὸν τόπον διαμονῆς διὰ τοὺς "Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι ἰδρυσαν ἐκεῖ ἐργαστήρια χρησιμοποιοῦντες ἔγχωρίους ἐργάτας.

Δωρείς
 Δωρείς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἰδρύουν τὸ 631 π. Χ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν τὴν Κυρήνην, ἡ ὅποια ἔγινε πρότυπον γεωργικῆς ἀποικίας. Τὸ παχὺ ἔδαφός της, τὸ ὅποιον ἐπότιζαν περιοδικαὶ βροχαί, παρῆγεν ἀφθονον κριθήν, σῖτον καὶ σίλφιον, ἔνα εἶδος ἱαματικοῦ φυτοῦ, τοῦ ὅποιού ἔγίνετο μεγάλη ἔξαγωγή, ἐνῶ οἱ λόφοι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἀμπέλους καὶ καρποφόρα δένδρα, καὶ τὰ πλούσια λιβάδια της ἔτρεφαν μεγάλα ζῶα καὶ ιδίως ἵππους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Κυρήνης ἤσαν ὄνομαστοὶ διὰ τοὺς ἵππους των, πολλάκις ἐνίκησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ὁ ποιητὴς Πίγδαρος ἔξυμνησε τὸν βασιλέα Ἀρκεσίλαον διὰ τὴν νίκην του.

Αποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

'Ο τόπος, εἰς τὸν ὅποιον ἤκμασαν ἔξαιρετικῶς αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, είναι ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία. 'Ηδη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Ἀχαιοί, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον φθάσει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδρύθησαν τρεῖς σημαντικαὶ ἀποικίαι, τὸ Μεταπόντιον, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων, αἱ ὅποιαι ἐδέχθησαν ἀργότερον πολλούς Δωρείς καὶ ὡμίλησαν τὴν δωρικὴν διάλεκτον. Μετανάσται ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἔκτισαν τὴν μόνην Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν, τὸν Τάραντα, εἰς τὸ βάθος τοῦ δμωνύμου κόλπου. Ἐλληνικαὶ ἀποικίαι ἔσκεπτασαν τὴν παραλίαν τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν χώραν ὅψιν ἑλληνικὴν καὶ δι' αὐτὸν ὡνομάσθη Μεγάλη Ἐλλάς.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἰδρύθησαν ἀργότερον. Μετὰ σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς Καρχηδονίους οἱ "Ἐλληνες ἔγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου, ἐνῶ ἡ βορειοδυτικὴ ἔμεινεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Πρῶτοι

ἔφθασαν οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἔκτισαν τὴν Νάξον, κατόπιν τὴν Κατάνην, τοὺς Λεοντίνους καὶ εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ στενοῦ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὅποια μετωνομάσθη Μεσσήνη, διότι ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας. "Επειτα ἀπὸ

40 χρόνια ἥλθον οἱ Κορίνθιοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἴδρυσει σπουδαιοτάτην ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Τὸ 730 π.χ. ἴδρυσουν τὰς Συράκουσας, αἱ ὅποιαι ἀπέβησαν ἡ σημαντικωτάτη πόλις τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ρόδιοι καὶ Κρῆτες ἴδρυσουν ἀργότερον τὴν Γέλαν, ἡ ὅποια κτίζει τὸν Ἀκράγαντα, τὴν δευτέραν μετὰ

τὰς Συρακούσας πόλιν τῆς Σικελίας, καὶ τέλος οἱ Χαλκιδεῖς ἰδρυουν
τὴν Ἰ μέραν. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἦσαν πρωτοι-
σμέναι ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας νὰ γίνουν κατ' ἔξοχὴν ἀποικίαι
ἐγκαταστάσεως.

³ Αποικίαι τῆς Δυτικῆς Μεσογείου.

Ἐκεῖθεν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰναι σποραδικαὶ καὶ χάνονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπεράντου βαρβαρικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὔξείνου, καὶ εἶναι σταθμοὶ ἐμπορικοί.

Περὶ τὸ 600 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἰδρυσαν τὴν Μ α-
σ α λ ἴ αν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ἑλληνες ἔ-
φθασαν τοιουτοτρόπως εἰς τὸ τέρμα τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Ἡρα-
κλείους στήλας, ὅπως ἔλεγον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ.
Ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ ἐκτείνεται ὁ ὠκεανός, ἀχανής, χωρὶς νήσους,
μυστηριώδης. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Μασσαλίας δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῆς
τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως νὰ ἔξερευνησουν τὸν ὠκεανόν. Ἀργότερον
τὸν 4ον αἰῶνα, μασσαλιῶται ναυτικοί, ὁ Εύθυμος ἐν ησ ἀκολου-
θεῖ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν Σενεγάλην, ὁ Πι-
θέας, ὁ μεγαλύτερος Ἐλλην ἔξερευνητής, ἔξιχνιάζει τὰς χώρας, αἱ
ὅποιαι κρύπτονται εἰς τὴν ὄμιχλην καὶ τὰ ρίγη τῶν θορείων θαλασσῶν.

‘Ο ‘Ελληνικὸς Κόσμος.

‘Η ἔξαπλωσις τῶν ‘Ελλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα φαινόμενα τῆς ιστορίας. Ἐφάμιλον ἔχει μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας.

Μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς φυλῆς, τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τολμηρὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἐπορεῖ κανεὶς πᾶς μικραὶ σχετικῶς πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν τόσην δραστηριότητα καὶ ἔκτισαν τόσας πόλεις εἰς μακρυνάς μάλιστα χώρας. Ἡ Χαλκίς τῆς Εύβοίας π. χ. δὲν ἐποίκισε μόνον τὴν Χαλκιδικήν Χερσόνησον, ἀλλὰ ἔκτισε δεκάδας πόλεων εἰς τὴν Δυτικήν παραλίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐκ τῶν ὅποιων μερικαὶ ἔγιναν μεγάλαι πόλεις, ὅπως ἡ Κύμη καὶ τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἡ Ἰμέρα εἰς τὴν Σικελίαν.

Διὰ τῶν ἀποικιῶν οἱ "Ελληνες ἔγιναν δόλόκληρος κόσμος, ὁ ὅποῖς ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Εύξείνου ἕως τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τὰς ἐκτάσεις αὐτὰς κινοῦνται μὲν δραστηριότητα οἱ "Ελληνες, φέρουν παντοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐρευνητικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔξοχα προϊόντα τῆς διανοίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Οι ιστορικοί χρόνοι.

"Οσα γνωρίζομεν διὰ τοὺς Κρῆτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν μετανάστευσιν τῶν Δωριέων, τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς μύθους. Πολλὰ διὰ τὴν παλαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν μᾶς ἐδίδαξαν αἱ ἀνασκαφαῖς. Οἱ σοφοὶ δηλαδή, οἱ ὀρχαιολόγοι, ἔσκαψαν τὰ μέρη, ὅπου ἦσαν παλαιαὶ πόλεις ἢ οἰκοδομαί, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια ἀπὸ ναοὺς καὶ ἀνάκτορα ἢ ἀπὸ κατοικίας, ἀγάλματα, τοιχογραφίας, καὶ ἐμαθαν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Αὕτα ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ιστορίαν των, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των μὲ τὴν σειράν. Διὰ τοῦτο τὴν παλαιοτέραν ἐκείνην ἐποχὴν ὄνομάζουν μυθικὴν ἢ προϊστορικήν, διότι δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ ιστορία.

Μετὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ "Ομήρου" ἔχομεν πληροφορίας περισσοτέρας. Οἱ "Ἐλληνες" εἶχον μάθει νὰ γράφουν τότε καὶ μᾶς ἀφησαν πολλὰ γραπτὰ ἐπάνω εἰς λίθους καθώς καὶ βιβλία ὀλόκληρα, ἀπὸ τὰ ὅποια πληροφορούμεθα μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις των, Μετὰ τὸν "Ομηρον ἀρχίζει ἡ Ιστορία, ἡ κυρίως ιστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἐλλάδος.

Αἱ Φυλαί.

Μετὰ τὴν "Ομηρικὴν ἐποχὴν ἡ Ἐλλὰς δὲν παρουσιάζει πλέον μεγάλας μεταβολάς. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως, ἴδρυ-

θησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ κυριώτερα κράτη.

Οἱ Ἐλληνες, ὅπως ὄλοι οἱ λαοί, εἶχον διαφορὰς μεταξύ των εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς συνηθείας. Ἐχωρίζοντο δηλαδὴ εἰς φυλάς. Αἱ κυριώτεραι Ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν δύο, οἱ Ἰωνεῖς καὶ οἱ Δωριεῖς. Ἰωνες ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιοτέρων κατοίκων, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Δωριεῖς, δοσοὶ ἥλθον βραδύτερον καὶ ἔφεραν τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἰωνεῖς καὶ οἱ Δωριεῖς εἶχον μεγάλας διαφοράς. Ὡμίλουν διαφορετικὴν διάλεκτον, ἐφόρουν διαφορετικὰ ἐνδύματα, εἶχον διαφορετικὰς κατοικίας, φαγητά, συνηθείας. Οἱ Δωριεῖς ἦσαν πολεμικοί, δὲν ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τρόπους, τέχνας, γράμματα. Οἱ Ἰωνες ἀντιθέτως εἶχον λεπτοὺς τρόπους, ἥθελον νὰ ἔχουν ἄνετον κατοικίαν, ὡραῖα ἔπιπλα, κομψὰ ἐνδύματα, ἐκαλλιέργουν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ περισσότεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν Ἰωνες.

Τὰ Κράτη.

Οἱ Ἐλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἐν κράτος. Οὕτε αἱ φυλαὶ ἦσαν ἡνωμέναι μεταξύ των. Ἐκάστη πόλις μὲ τὴν περιοχὴν της ἀπετέλει ἰδιαίτερον κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους της, τοὺς ἀρχοντάς της, τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὸν στρατὸν της. Μεταξὺ τῶν κρατῶν αἱ σχέσεις δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. Οἱ γείτονες πρὸ πάντων εἶχον διαφορὰς καὶ ὅχι σπανίως ἔκαμνον πολέμους.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ κράτη ἦσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα. Μερικὰ μόνον ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ ἔγιναν δύναμις. Τὴν ἐποχὴν αὐτήν, δηλ. τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα π. Χ., δύναμιν εἶχον κυρίως τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα εύρισκοντο ἔξω τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἡ Μίλητος π. χ. καὶ ἀλλαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀρίας, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. Ἀντιθέτως τὰ κράτη τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς βορειότερας Ἑλλάδος, τῆς Ήπείρου δηλαδὴ καὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

Μεταβολὴ τῆς Ζωῆς : Ἐμπόριον - Ναυτιλία.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἑλλὰς ἦτο γεωργική. Τὸ μόνον μέσον, διὰ νὰ ἔξασφαλίζουν τὴν ζωήν των οἱ ἄνθρωποι, ἦτο ἡ γεωργία. Μερικοὶ δυνατοί, οἱ εὐγενεῖς, ἦσαν κύριοι τῆς γῆς, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των, διὰ νὰ ζήσουν. Τεχνίται δὲν ὑπῆρχον. "Ο, τι ὁ καθεὶς ἔχρειάζετο, κατοικίαν, ἔπιπλα, ἐργαλεῖα, τὰ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ κτῆμά του.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὔτην, δηλαδὴ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐποχὴν, οἱ ἄνθρωποι δὲν προώδευσαν πολὺ, ὁ νοῦς των κινεῖται ἀργά, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀνακαλύπτουν νέα πράγματα, ἡ ζωή των δὲν ἀλλάζει, δὲν ἔχουν μεγάλας πόλεις, ζοῦν τὸ περισσότερον εἰς τὰ χωρία. "Ολοὶ οἱ μεγάλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ. Οἱ Ἑλληνες ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἥρχισαν νὰ κάμουν εἰς τοὺς ἀλλούς λαοὺς μαζὶ μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας των, οἶνον, ἔλαιον καὶ μέλι, τὰ ὄποια ἀντήλασσον μὲ σῖτον, δέρματα, λινάρι καὶ πολύτιμα μέταλλα. "Ἐκαμαν ἐργαστήρια καί, διὰ νὰ ἐπαρκέσουν εἰς τὴν ζήτησιν, ὑπεχρεώθησαν νὰ μετεχειρίσθοῦν δούλους, δηλαδὴ αἰχμαλώτους πολέμου, τοὺς ὄποιους ἡγόραζον καὶ τοὺς ἡνάγκαζον νὰ ἐργάζωνται χωρὶς μισθόν, μὲ μόνον τὴν τροφήν των. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὄποια ὁ τεχνίτης εἰργάζετο μὲ δλίγους βοηθούς, ἔγιναν ἀληθινὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ χειροτεχνία ἔγινε βιομηχανία. Διὰ νὰ κάμουν εἰς τοὺς ἀνεπτύχθησαν ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία. Αὐτὸς ἔγινε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις, ιδίως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. "Ηρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα, ἔκτισαν πολυτελεστέρας κατοικίας, ἔκαμαν καλύτερα ἔπιπλα. Αἱ τέχναι προώδευσαν, οἱ καλοὶ τεχνίται ἔγιναν περιζήτητοι. Οἱ κάτοικοι ἐπληθύνθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν.

"Ἡ Ἑλλὰς τώρα εἶχε πληθυσμόν, ὁ ὄποιος ἔζη καὶ ἀπὸ ἄλλα

μέσα ἐκτὸς τῆς γεωργίας. Ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς γεωργοὺς εἶχεν ἐμπόρους, τεχνίτας, ναυτικούς. Αὔτοὶ ὅλοι ἀπετέλουν τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ ἔζων κυρίως εἰς τὰς πόλεις. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε τώρα πολλὰς πόλεις καὶ μερικάς μεγάλας καὶ ὄνομαστάς.

Αἱ Πόλεις.

Εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους οἱ Ἑλληνες ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς κώμας. "Οσαι ἀπ' αὐτὰς ἀνῆκον εἰς μίαν φυλήν, ἀνεγνώριζον τοὺς ἴδιους ἄρχοντας, ἀπετέλουν δηλαδὴ ἐν κράτος. Ἄλλ' ὁ σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο χαλαρός. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ χαλαροῦ κράτους διετήρησαν τὰ γεωργικά διαιμερίσματα, ἡ βόρειος καὶ δυτικὴ Ἑλλὰς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ κῶμαι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των. Διὰ τοῦτο εἰς θέσεις κεντρικάς, ἰδίως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀκροπόλεων, ἐδημιουργήθη τόπος ἀνταλλαγῆς, ἡ ἀγορά, καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἡ πόλις. Ἄλλ' ἡ ἀγορὰ ἔμεινε πάντοτε τὸ κέντρον τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ὁ τόπος τῶν συγκεντρώσεων καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων.

Εἰς τὴν πόλιν συγκεντρώνονται εἴτε θεληματικῶς εἴτε μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἄρχοντος οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ περίχωρα καὶ τοιουτοτρόπως εἰς πολλὰ μέρη ὀλόκληρος περιφέρεια ἐνώνεται μὲ τὴν ἔξουσίαν τῆς πόλεως. Αὔτὸς εἶναι ὁ λεγόμενος συνοικισμός. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὸς ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Θησεύς, ὅπως γράφει ὁ ιστορικὸς Θουκυδίδης «καταλύσας τὸν ἄλλων πόλεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν νῦν οὖσαν ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον ξυνῷκισε πάντας».

Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, μία περιοχὴ δηλαδὴ συγκεντρωμένη ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῆς πόλεως, ἡ πόλις κράτος, καὶ πόλις εἴς τὴν ἐλληνικὴν κατήντησε νὰ σημαίνῃ κράτος. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἔχουν αἱ βιομηχανικαὶ καὶ ναυτικαὶ περιφέρειαι, ἡ Μικρασιατικὴ Ἑλλάς, ἡ Σικελία, γενικῶς αἱ ἀποικίαι καὶ πολλὰ διαιμερίσματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἡ Ἀττική. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολυανθρωπότερα, πλουσιώτερα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένα.

Οι ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἦσαν πολὺ στενότερον δεμένοι εἰς τὴν πόλιν, δηλαδὴ εἰς τὸ κράτος, τὸ ὅποιον ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἔργασίαν καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἀπήτει ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν πολίτην. Τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικότερον μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸ κοινόν. Ὁ πολιτικός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ἦσθανετο τὸ ἔργον του ὡς ὑπηρεσίαν, ὡς λειτουργίαν, ὡς ὄπως ἔλεγον, εἰς τὸ σύνολον, συμβολὴν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας. Οἱ πλούσιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ δημόσια ἔργα, ἑορτάς, παραστάσεις, ὁπλισμὸν πλοίων κλπ. Ἡ θέσις αὐτὴ εἰς τὴν πολιτείαν κάμνει τὸν ἀρχαῖον πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν σημερινόν.

Μεταβολὴ τοῦ Πολιτεύματος.

Κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους ὅλα τὰ ἐλληνικὰ κράτη ἔχουν βασιλεῖς. Ἀργότερον οἱ εὐγενεῖς καταργοῦν τὴν βασιλείαν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα ἡ βασιλεία εἶχε καταργηθῆ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἐλληνισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Κύπρον, ἐνῶ οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἔχασαν ἐντελῶς τὴν ἔξουσίαν των. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται, ὅπως λέγουν, ἀριστοκρατικόν.

Εἰς πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἴσχυροὺς τοῦ χρήματος, μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαιούχους, ὅπως λέγομεν σήμερον, τοὺς ὄποιούς ἔδημοιούργησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομήχανία, καὶ μοιράζουν μὲ αὐτοὺς τὴν ἔξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως κυβερνοῦν πάντοτε οἱ ὀλίγοι, τὸ πολίτευμα λέγεται ὀλιγαρχικόν.

Οἱ ἔμποροι ὅμως, οἱ τεχνῖται, οἱ βιομήχανοι, οἱ κάτοικοι γενικῶς τῶν πόλεων, μὲ μίαν λέξιν ὁ δῆμος, θέλουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγών μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα τὰ ἐλληνικὰ κράτη ταράσσονται ἀπὸ πολιτικὰς ἔριδας, ἀπὸ τὰς στάσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς πολλὰς περιφερείας ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἔξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν. Ἡ πρόοδος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐπέρασεν ἐν-

διαμέσους σταθμούς. ‘Ο λαός κατ’ ἀρχὰς εἶχε μικρὰς ἀπαιτήσεις. Ζητεῖ γραπτούς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν εὔγενῶν, διότι τὰ δικαστήρια θέσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι ἔδικαζον κατὰ τὸ συμφέρον των. Τὸν 7ον αἰῶνα λοιπὸν βλέπομεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Έλλάδος νὰ γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς τῶν νόμων. Συνήθως ἐκλέγουν ἔνα ἐπιφανῆ πολίτην καὶ ἀναθέτουν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους.

‘Αρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὅποιος ἔβαλε νόμους εἰς τοὺς Λοκρούς τῆς Κάτω Ιταλίας. ‘Ονομαστότερος ἔγινεν ὁ νομοθέτης τῆς Κατάνης Χαρώνδας, τοῦ ὅποιού ἡ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς πολλὰς πόλεις. ‘Ἄξιόλογοι νομοθέται εἶναι ἐπίστης Δράκων καὶ ὁ Σόλων τῶν Αθηνῶν, ὁ Πιττακός τῆς Μυτιλήνης. Αἱ νομοθεσίαι αὐταὶ δρίζουν πᾶς πρέπει νὰ κυβερνᾶται τὸ κράτος, πᾶς νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως περιέχουν διατάξεις διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν, διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν κτλ. Τοιουτοτρόπως ὅλα σχεδὸν τὰ Ἑλληνικὰ κράτη ἀπέκτησαν γραπτὴν νομοθεσίαν καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Αἱ νομοθεσίαι ὅμως δὲν ἔφεραν τὴν γαλήνην. Αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη φιλόδοξοι ἀνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δήμου, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ τὴν κάμουν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Αὕτοι εἶναι οἱ τύραννοι καὶ ἡ ἐξουσία των ὀνομάζεται τυραννίς.

Π Οἱ Ἐπτὰ Σοφοί.

Οἱ “Ἐλληνες ἐτίμησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς νόμους των, δηλαδὴ μὲ τὰ συντάγματα, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἐκανόνισαν τὰς πολιτείας.” Εθετον αὐτούς ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. ‘Ο περίφημος φιλόσοφος Πλάτων γράφει : ἔνας Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἔνας Σόλων εἰς τὰς Αθήνας εἶναι μεγάλοι εὐεργέται καὶ σωτῆρες.

Τοιοῦτοι σεβάσμιοι ἀνδρες ἔζησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Έλλάδος. Ἀναφέρονται πολλὰ ὄνόματα. Οἱ γνωστότεροι ὅμως εἶναι

έπτά, οἱ λεγόμενοι Ἐπτὰ Σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος: Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πρινηνέus, Κλεοβούλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Σοφὸς εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσήμαινε νομομαθῆς, πτολιτευόμενος, ἀνθρωπος γνωρίζων νὰ κυβερνᾷ: Διὰ τὴν ζωήν των διηγοῦνται πολλὰ ἀνέκδοτα καὶ ἀνέφεραν συντόμους ἐκφράσεις των, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα, τὰ ὅποια περιέκλειον σοφὰς παρατηρήσεις καὶ χρησίμους συμβουλάς. Μίαν φοράν, ἔλεγον, συνεδρίασαν οἱ ἑπτὰ μαζὶ καὶ ἔβγαλαν δύο ἀποφθέγματα ὡς τὴν κορυφὴν τῆς σοφίας, τό: Γνῶθι σαυτὸν καὶ τό: Μηδὲν ἄγαν, τὰ ὅποια ἀνέθεσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Τὸ πρῶτον σημαίνει: ἔξετασε καὶ κατάλαβε τὸν ἑαυτόν σου, τὸ δεύτερον: μὴ εἰσαι ὑπερβολικός εἰς τίποτε. Αὐτὰς τὰς δύο φράσεις οἱ ἵερεῖς ἔγραψαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ τὰς διαβάζουν οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπται τοῦ μαντείου.

Ἄλλα παρόμοια ἀποφθέγματα ἔχουν: Πᾶν μέτρον ἄριστον: νὰ ἔχῃς μέτρον εἰς ὅλα, φιλήκοον εἶναι καὶ μὴ πολύλαλον: ἀγάπτα νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ λέγῃς πολλά, βίᾳ μηδὲν πράττειν: νὰ μὴν κάνῃς τίποτε βιαστικά (Κλεόβουλος). Τὰ σπουδαῖα μελέτα: νὰ σκέπτεσαι σπουδαῖα πράγματα, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ: νὰ μὴν πιάνῃς γρήγορα φιλίες, μὴ κακοῖς διλέι: μὴ συναναστρέφεσαι μὲ τοὺς κακούς (Σόλων). Ἀνιαρὸν ἀργία: ἢ ἀργία στενοχωρεῖ τὸν ἀνθρώπον, βαρὺ ἀπαιδευσία: ἀσχημο πρᾶγμα ἢ ἀπαιδευσία, μὴ πᾶσι πίστευε: νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς ὅλους (Θαλῆς).

Οἱ τύραννοι — Ο Φείδων.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς ἔχουν προοδευτικοί, ὅσον καὶ ἀν ἔλαβον βιαίως τὴν ἀρχήν. Μερικοὶ μάλιστα ἔγιναν περίφημοι καὶ οἱ Ἑλληνες τοὺς ἀνέφερον πάντοτε.

Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους εἴναι ὁ Φείδων, τύραννος τοῦ Ἀργούς. Ἐκυβέρνησε μὲ αὐθαιρεσίαν χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τοὺς νόμους. Ὅπερεχέωσεν ὅλους τοὺς γείτονας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συμμαχίαν

τοῦ Ἀργους, δηλαδὴ νὰ γίνουν ύπήκοοι του. Ὁ Φείδων ὅμως ἐτακτοποίησε τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη. Παρεδέχθη τὸ σύστημα, τὸ ὄποιον ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν Βασιλῶνα. Τὸ μέτρον τοῦ μῆκους ἦτο ὁ πῆχυς (μέρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα καὶ κάτω) καὶ ὁ πούς. Τὸ μέτρον τοῦ βάρους ἦτο τὸ τάλαντον (24 ὄκαδες περίπου), διαιρούμενον εἰς 60 μνᾶς, ἡ μνᾶ διηρεῖτο εἰς 100 δραχμὰς καὶ ἡ δραχμὴ εἰς 6 ὀβολούς.

Αἱ πόλεις τῆς Εύβοίας, ἐμπορικώταται, εἶχον ἄλλο σύστημα, εἰς τὸ ὄποιον τὰ σταθμὰ εἶχον τὰ ἴδια ὄνόματα, ἀλλὰ βάρη κατὰ ἐν τρίτον διλιγώτερον. Τὸ σύστημα τοῦ Φείδωνος ἐδέχθησαν σχεδὸν ὅλοι τῆς ἡπειρωτικῆς Ελλάδος. Τὸ σύστημα τῆς Εύβοίας οἱ νησιῶται καὶ αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Ὁ Φείδων εἰσήγαγεν ἐπίσης τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Εἰς τὴν δημητρικὴν ἔποχὴν δὲν εἶχον νομίσματα, τὴν τιμὴν τὴν ὑπελόγιζον μὲ κεφαλὸς ζῷων. Αὐτό, ἔλεγον, ὀξύζει ἐναὶ ἡ περισσότερα βόδια ἡ μισὸς κλπ. βόδι. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν χρυσὸν ἡ ἀργυρον μὲ τὸ ζύγι : ἐναὶ τάλαντον, μία μνᾶ, μία δραχμή, ἐνας ὀβολὸς χρυσὸς ἡ ἀργυρός. Διὰ τοῦτο τὰ ὄνόματα τῶν βαρῶν ἥρχισαν νὰ σημαίνουν πιοσὸν χρηματικόν. Πραγματικὰ νομίσματα, δηλ. τεμάχια μετάλλου μὲ σφραγίδα, ἔκοψαν πρῶτον οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ αἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ελλάδα νομισματοκοπεῖον ἀπέκτησε πρώτη ἡ Αἴγινα, σπουδαίᾳ ἐμπορικῇ πόλις τῆς παλαιοτέρας Ελλάδος, ἡ ὄποια ἀνῆκε τότε εἰς τὸ Ἀργος. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ βάρος 13 1/3 γραμμάρια καὶ ἀποτύπωμα χελώνην. Δι’ αὐτὸν τὰ ἔλεγαν χελώνας. Τὸ σύστημα τῶν μέτρων ἐτελειοποιήθη ἀργότερον.

Ονομαστοὺς τυράννους εἶχε κατὰ τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα ἡ Κόρινθος τοὺς Κυψελίδας, ἡ Σικυών τοὺς Ὀρθαγορίδας, αἱ Ἀθῆναι τοὺς Πεισιστρατίδας, ἡ Σάμος τὸν Πολυκράτην. Μερικοὺς ἀπ’ αὐτοὺς θὰ γνωρίσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΘΑΛΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἐλληνισμοῦ.

Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Ἐλλὰς ἔχει προοδεύσει ἀρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς της. Παρουσιάζει σπουδαῖα κέντρα, ἀξιολόγους μεγαλοπόλεις, εἰς τὰ δόποια οἱ ἄνθρωποι ζοῦν πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὴν παλαιοτέραν ἐποχήν, ἔχουν καλυτέρας κατοικίας, εἶναι ἡμερώτεροι, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ γράμματα καὶ διὰ τὰς τέχνας, μὲνα λόγον ἔχουν προχωρήσει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Σχεδὸν ὅλη ἡ Ἐλλὰς εἶναι γεμάτη ζωὴν καὶ ὅρεξιν δι' ἐργασίαν καὶ πρόοδον. Διακρίνονται δύμως μερικὰ κέντρα. Ἡ Ἰωνία πρῶτον, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ Κόρινθος εἰς τὸν Ἰσθμόν, αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, ιδίως αἱ Συρακοῦσαι. Εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα ἔξεχουν δύο μεγάλα κράτη, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο, καθὼς εἴδομεν, ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἐλλάδος. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔφεραν μαζὶ τὸν πολιτισμόν των, τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Οἱ Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν διάλεκτον καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διεκρίνοντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ιωναῖς καὶ τοὺς Δωριεῖς.

Οἱ Αἰολεῖς κατεῖχον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἐλ-

λησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνῆκεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τένεδος καὶ ἡ Λέσβος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εύρισκεται ἡ σημαντικωτέρα αἰολικὴ πόλις, ἡ Μυτιλήνη.

Οἱ Ἰωνες εἶχον ἔγκατασταθῇ εἰς τὸ μέσον τῆς παραλίας, δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Καρίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, εἰς χώραν εὔφορον καὶ μὲ λαμπρότατον οὐρανόν, ἡ ὄποια ὠνομάσθη Ἰωνία. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνῆκον εἰς αὐτοὺς ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ αἱ Κυκλαδες. Οἱ Ἰωνες ἦσαν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιοτέρα Ἕλληνικὴ φυλὴ τῆς Μ. Ἀσίας. Περὶ τὸ 700 π.Χ. ἡ Ἰωνία ἀριθμεῖ 12 πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεραι είναι ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσός καὶ ἡ Χίος. Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις προοδεύουν γρήγορα καὶ ἔνωνται εἰς δύμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον είναι ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, τὸ λεγόμενον Πανιώνιον.

Νοτίως τῆς Ἰωνίας Δωριεῖς ἄποικοι ίδρυουν τὰς δωρικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ δόποιαι είναι κατ' ἀρχὰς 6, ἀργότερον ὅμως περιορίζονται εἰς 5, διότι ἡ σημαντικωτέρα ἀπ' αὐτάς ἡ Λικαρνασσὸς δέχεται τὴν Ἰωνικὴν ἐπίδρασιν καὶ ὀμιλεῖ τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ Δωριεῖς κατέχουν ἐπίσης τὴν νῆσον Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ ἄλλας μικροτέρας, ἐνῶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν εἶχον καταλάβει τὴν Κρήτην καὶ τὰ Κύθηρα. Ἡ δωρικὴ ἔξαπολις ἔνωνται ἐπίσης εἰς δύμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Τριπίσιου Ἄπολλωνος.

Ἀνάπτυξις τῶν μικρασιατῶν Ἑλλήνων,

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὸν δον ἴδιως αἰῶνα παρατηρεῖται εἰς δόλας σχεδὸν τὰς πόλεις, αἰολικάς, δωρικάς, Ἰωνικάς, μεγάλη ζωὴ καὶ κίνησις. Πολλαὶ πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένον ναυτικόν, ἐπιδίδονται εἰς μακρυνάς θαλασσοπορίας, κτίζουν ἀποικίας, ἔρχονται εἰς φιλικάς καὶ ἔχθρικάς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καὶ τοὺς ξένους.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα. Κτίζουν καλυτέρας κατοικίας, κατασκευάζουν κομψότερα σκεύη, λεπτότερα ἐνδύματα. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔχουν μουσικούς, ποιητάς, ιστοριογράφους,

μαθηματικούς, φιλοσόφους. Τὸν 7ον καὶ δού αἰῶνα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀκμάζει ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῶν ιστορικῶν χρόνων.

Οἱ Ἑλλῆνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔχουν γείτονας τοὺς λαούς τῆς Ἀνατολῆς, Λυδούς, Πέρσας, Φοίνικας, Αἴγυπτίους, οἵ ὅποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των κατὰ τοὺς παλαιοὺς αὐτούς χρόνους. Οἱ Ἑλλῆνες ἔμαθον πολλὰ ἀπ' αὐτούς. Ἄλλ' οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι λαοὶ εἶναι κίνδυνος διὰ τοὺς ὀλιγαριθμοτέρους καὶ χωρισμένους εἰς μικρὰ κράτη "Ἑλληνας.

Ίωνια καὶ Ἰωνικὸς πολιτισμός.

Περισσότερον ἀπὸ ὄλας ἀκμάζουν αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας. Ἡ ωνία αὖτε ὁνομάζεται ἡ παραλιακὴ χώρα τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης πρὸς Β., τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου πρὸς Ν., περιοριζομένη ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, μετὰ τῶν μεγάλων πρὸ αὐτῆς νήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικρότερων.

Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ὑμησαν τὸ γλυκὺ κλῖμα καὶ τὸν διαυγῆ οὐρανὸν τῆς Ἰωνίας. Οἱ πολὺ συμπαθητικὸς ιστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ ὅποιος κατήγετο ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν, γράφει : « Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Ἰωνεῖς, εἰς τοὺς δόποίους ἀνήκει, τὸ Πανιώνιον, ἔκτισαν τὰς πόλεις των ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ὥραιότερον κλῖμα ἀπ' ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικοῦν ἀνθρωποι ». Ἡ γῆ της ἦτο εὐφοριατάτη, ἐποτίζετο ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ νοτιώτερος, ὁ Μαίας, εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἰωνία παρῆγε ἀφθονα σιτηρά, εἶχε δροσεροὺς κήπους μὲ διπλωρόφρα δένδρα, ἀπέραντα καὶ πλούσια ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Εἰς τὴν Ἰωνίαν κατέληγον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὅποιοι ὡδήγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Περσίαν καὶ Βαθύλωνίαν. Οἱ Ἰωνεῖς λοιπὸν ἔγιναν ἐνωρίς ἐμπόροι, τεχνῆται καὶ ναυτικοί. Μετέφερον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἀπ' αὐτὰς ἐλάμβανον ὅσα ἔχρειάζοντο οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ Ἰωνεῖς ἐπλούτησαν. Αἱ πόλεις των ἐμεγάλωσαν καὶ ἐστολίσθησαν μὲ πολυτελῆ κτίρια. Τὸν δον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶχε δώδεκα μεγάλας πόλεις, ἀπὸ τὰς δόποίας μερικαὶ ἡσαν ἀληθιναὶ με-

γαλοπόλεις, ὅπως ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφέσος, ἡ Χίος ἐπὶ τῆς δύμωνύμου νήσου καὶ πρὸ πάντων ἡ Μίλητος.

Κατάτὸν δον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένη ἐλληνικὴ χώρα. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται οἱ ἄλλοι Ἐλληνες καὶ ἀπ' αὐτὴν λαμβάνουν τὰ φῶτά των. Ὁ πολιτισμὸς τοῦ δον αἰῶνος εἶναι κυρίως ἴωνικὸς πολιτισμός.

Ἡ Μίλητος.

Ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἰωνίας ἦτο ἡ Μίλητος, πρὸς νότον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ θέσις τῆς ἦτο πολὺ εὐνοϊκὴ διὰ νὰ προσδεύσῃ τὸ ἐμπόριον. Ἡ πεδιὰς τοῦ Μαιάνδρου ἦτο εὔφορος. Ὁ ποταμὸς διηγόλυνε τὴν συγκοινωνίαν. Τὰ πλοῖα κατώρθωνον νὰ ἀναβαίνουν τὸ ρεῦμά του καὶ νὰ φθάνουν εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Δι' αὐτοῦ κατεβίαζον εἰς τὰ παράλια ξυλείαν καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ἥρχιζον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἵ ὅποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας καὶ συνέδεον μεγάλας καὶ

Κρητομυκηναϊκὸς χρυσοῦς δακτύλιος.

πλουσίας χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ τὴν θάλασσαν. Ἡ πόλις εἶχε τέσσαρας λιμένας, οἵ ὅποιοι παρεῖχον ἀσφαλές καταφύγιον εἰς τὰ πλοῖα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ Μίλητος εἶχε τὴν καλὴν τύχην νὰ ἀποκτήσῃ λαμπρὰν διοίκησιν, ἔγινε πλουσία καὶ δυνατή. Ἀφοῦ τὸν 8ον αἰῶνα εἶχε βασιλεῖς, εἶδε κατόπιν νὰ κυβερνᾷ ἡ ὀλιγαρχία, πρῶτον οἱ εὐγενεῖς γαιοκτήμονες, ἔπειτα οἱ πλούσιοι τοῦ χρήματος. Ἡρχισε κατόπιν μακρὰ περίοδος (590 - 580) ἐμφυλίου πολέμου. Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος. «Ἡ Μίλητος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἔγινε τότε εὔτυχεστέρα ὅσον ποτὲ ἄλλοτε». Εἶχε σημαντικῶτατον ἔξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Σπουδαῖον στήριγμα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου ἦσαν αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῆς, αἱ ὅποιαι ἥρχιζον ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εύξείνου Πόντου καὶ ἔφθανον ἔως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας. Τὸν δον αἰῶνα ἡ Μίλητος εἶχε περὶ τὰς 80 ἀποικίας. Εἰς τὴν

Ναύκρατιν, τὸν λιμένα τὸν ὄποιον ὁ Φαραώ "Αμασις παρεχώρησεν εἰς τοὺς" Ἐλληνας διὰ τὸ ἐμπόριόν των, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς τὴν Δύσιν μεταχειρίζεται τὴν Σύβαριν ὡς ἀποθήκην διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὄποια προορίζει διὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τὰ πλοιά της μετέφερον εἰς δόλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ καθώς καὶ τὰ ἴδια της προϊόντα, τὰ ὄποια ἥσαν κυρίως ἀγγεία, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας. Ἐπεξεργάζεται τὰ δέρματα καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα τῆς Λυδίας, τὸν σίδηρον τῶν Χαλύβων, τὰ ἔρια τῆς Φρυγίας. Κατασκευάζει ἔπιπλα, ἴδιως κλίνας. Πανταχοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζητοῦν τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς της, ἀγεία μὲ τὸ περιεχόμενον, κρασὶ καὶ λάδι. Ἡ πλουσία πελατεία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος πληρώνει μὲ χρυσὸν τοὺς τάπητάς της. Ἡ Μί-

λητος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἥτο μεγαλόπολις, εἰς τὴν ὄποιαν συνηντῶντο ἀνθρωποι ἀπὸ διαφόρους χώρας καὶ οἱ πλούσιοι ἐπεδείκνυν τὴν πολυτέλειάν των.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ τάξις δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ θησαυρίζῃ καὶ νὰ ζῇ καλά. Ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἡ Μίλητος ἐστολίσθη μὲ πολυτελῆ καὶ κομψὰ οἰκοδομήματα, δημόσια καὶ ἴδιωτικά, διότι οἱ Ἱωνες ἥθελον νὰ ἔχουν ἀνεσιν εἰς τὴν ζωήν.

"Ἐφεσος — Φώκαια.

Αἱ ἄλλαι Ἱωνικαὶ πόλεις δὲν ὑστέρησαν. Ἡ "Ἐφεσος" δὲν πολυάνθρωπος, πλουσία καὶ ὀνομαστή. Εἰς τὴν Ἐφεσον κατέληγεν ἡ μεγάλη « βασιλικὴ ὁδός », ἡ ὄποια ἥνωνε τὸ Αίγατον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐγινε μεγάλη ἐμπορικὴ ἀγορά. Οἱ τραπεζῖται τῆς δανείζουν εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας καὶ ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

Ἡ "Ἐφεσος" εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τῆς Ἀρτέμιδος. Κατεσκεύασαν τέσσαρας ναοὺς διὰ τὴν θεάν. Ἡ πολυτέλεια τῶν κατοικιῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τῆς Μιλήτου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ δου αἰῶνος (559) τὴν ἀρχὴν ἀρπάζει ὁ σκληρὸς τύραννος Πυθαγόρας. Καλοῦν διαιτητὴν τὸν Ἀθηναῖον Ἀρί-

Νόμισμα Ἐφέσου.

σταρχον, δ ὁ ποιος τοὺς ἐφοδιάζει μὲ δημοκρατικὸν σύνταγμα.

Ο πλοῦτος ἀφυπνίζει τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ἴσχυρῶν. Ο βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος πολιορκεῖ τὴν "Ἐφεσον καὶ τὴν ἄνακτον νὰ ὑποταχθῇ.

Η Φωκαία, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ "Ἐρμου, ἡ βορειοτέρα ἀπὸ τὰς Ἰωνικὰς πόλεις, εἶναι φωλεὰ τολμηρῶν θαλασσινῶν, οἱ ὅποιοι ἔγιναν περιβόητοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον." Οταν ἡ ἀλιεία καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἔφθανον νὰ θρέψουν τὸν αὐξανόμενον πληθυσμόν, ὥπλισαν ὑπερήφανα καὶ γοργὰ καράβια μὲ πενήντα κουπιά, τὰς πεντακοντόρους, καὶ ρίπτονται εἰς μακρυνὰ ταξίδια. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἔχουν τὴν βάσιν των. Η δραστηριότης των ὅμως ἔφερεν αὐτοὺς κυρίως εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, εἰς τὴν Τυρρηνίαν ('Ιταλίαν), εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ισπανίας. Ἐτόληπτον μάλιστα νὰ περάσουν τὰς Ἡρακλείους στήλας, τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν ὄλιγον μυθικὴν πόλιν Ταρτησόν, τῆς ὅποιας δὲ βασιλεὺς ἔδειξε μεγάλην φιλίαν εἰς αὐτούς, ὅπως διηγεῖται δὲ Ἡρόδοτος:

Νόμισμα Μαγνησίας.

« Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας οἱ Φωκαῖς ἐπεδόθησαν εἰς μακρυνὰς θαλασσοπλοίας καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδριανό, τὴν Τυρρηνίαν, τὴν Ἰβηρίαν, τὴν Ταρτησόν, πλέοντες δχι μὲ στρογγυλὰ πλοια (δηλ. μὲ φορτηγὰ καὶ ἀργοκίνητα), ἀλλὰ μὲ πεντηκοντόρους. Οταν ἡλθον εἰς τὴν Ταρτησόν, τοὺς ὑπεδέχθη φιλικῶς δὲ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκείνης Ἀργανθώνιος, δὲ ὅποιος ἔζησεν ἐκατὸν εἴκοσι ἑτη καὶ ἐβασίλευσεν δύδοικοντα. Ο ἄνθρωπος ἐκείνος ἤγάπησε τόσον τοὺς Φωκαῖς, ὡστε κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς παρεκίνησε ν' ἀφήσουν τὴν Ιωνίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ιδίαν του χώραν, εἰς δόπιο μέρος αὐτοὶ ἦθελον. "Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν δτὶ δὲν τοὺς πειθεῖ καὶ συγχρόνως ἔμαθε τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων, τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσουν τείχη περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔδωκεν ἀφθόνως » (Α' 63).

Περὶ τὰ 600 π. Χ. οἱ Φωκαῖς ἐκτισαν τὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν τοὺς Καρχηδονίους, μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, μὲ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρω-

πον πρωτεύουσάν των Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικήν, εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος.

Σάμος — Χίος.

Ἡ Σάμος κειμένη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Μιλήτου ἀνεπτύχθη ἀμιλλωμένη πρὸς ἐκείνην εἰς μεγάλην ναυτικήν δύναμιν.

Οἱ Σάμιοι διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Μιλησίους, συνεμάχησαν μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κατεσκεύασσαν τέσσαρα πολεμικὰ πλοῖα, τῷ ι ἡ ρ ε ι s, προσκαλέσαντες τεχνίτας ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Κατέλαβον μερικὰ μικρὰς νήσους, ὥρισμένα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ ἔκτισαν ἀποικίας εἰς τὴν Προποντίδα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔξεμεταλλεύθησαν γενναίως τὴν εὐμένειαν τοῦ Ψαμμητίου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπέκτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἴδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀποθήκην, τὸ ἐ μ π ὁ ρ ι ν, καθὼς ἔλεγον, ὅπως καὶ οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Στενὰς σχέσεις διετήρουν μὲ τὴν Κυρήνην. Ἐνας Σάμιος ἐπέστρεψε τὸ 630 ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (Ισπανίαν) κομίζων ἔξήκοντα τάλαντα, μυθῶδες ποσὸν διὰ τὴν ἐποχήν.

Εἰς ὅλον τὸ διάστημα οἱ Σάμιοι ἔδειξαν μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, διεκρίθησαν ὡς μεταλλουργοὶ καὶ χρυσοχόοι, ὡς μηχανικοὶ καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Δύο Σάμιοι τεχνίται, ὁ Ροΐκος καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐπενόησαν τὴν τέχνην νὰ χύνουν λυωμένον ὄρειχαλκον εἰς κοίλους τύπους καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ἡ ἐφεύρεσις ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς "Ἐλληνας νὰ κατασκευάζουν ὄρειχαλκινα ἀριστουργήματα. Ἡ κατασκευὴ ἀγγείων ἐπίσης προώδευσε. Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ Σάμος ἀνέδειξε τὸν περίφημον Πυθαγόραν.

Ἡ Χίος, ἀσφαλής εἰς τὴν ηνιοτικήν της θέσιν, χαίρεται τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἔχει τὴν ἀξιόλογον θέσιν της εἰς τὸν Ἰωνικὸν κόσμον. "Οπως οἱ γείτονές των τῆς Λέσβου, οἱ Χῖοι μεταφέρουν πολυαριθμους πίθους οίνου εἰς τὴν ἀποθήκην των εἰς τὴν Ναύκρατιν. Ἡ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη βιομηχανία των ἀπαίτει χεῖρας ἐργατικὰς καὶ ἐπειδὴ ἡ βιομηχανία τῶν ἀρχαίων διεξάγεται μὲ δούλους, οἱ ἐπιχειρηματίαι τῆς Χίου εἰσά-

γουν δούλους καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, τὸ ὅποιον ἀργότερον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις.

'Ως στήριγμα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς ἡ Χίος ἔχει τὰς Ἐρυθράς, αἱ ὅποιαι συνδέονται μὲ αὐτὴν διὰ στενῶν δεσμῶν. Ἡ ἀνάπτυξις των γίνεται παραλλήλως, χωρὶς νὰ λείψουν ἔριδες καὶ συγκρούσεις. Καὶ εἰς τὰς δύο πόλεις τὴν βασιλείαν διαδέχεται ἡ ὀλιγαρχία, τὴν ὁποίαν ἀνατρέπει ὁ δῆμος εἴτε οἱ τύραννοι.

'Απὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Χίος ἔχει βουλὴν καὶ νόμους, οἱ ὅποιοι λέγουν ὅτι ἔχρησίμευσαν ως ὑπόδειγμα εἰς τὸν Σόλωνα.

Οἱ καλλιτέχναι της διακρίνονται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μαρμάρου καὶ τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου καὶ ἀποκτοῦν πανελλήνιον φήμην.

Λέσβος.

'Η βορειοτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, ἡ Λέσβος, εἶναι αἰολική. Οἱ κάτοικοί της καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι εἶναι ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ περιφήμου ἥρωος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἡ Λέσβος ἔχει δύο σημαντικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν. Ἡ ἀνάπτυξις της παρουσιάζει διαφορετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἰωνικῶν πόλεων.

Τὰ λαμπρά της ἀμπέλια εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις τῶν μεγαλοκτηματιῶν της. Ἡ ἀριστοκρατία αὐτὴ περιώρισε τὴν ἔξουσίαν τῶν βασιλέων καὶ κατ' ούσίαν αὐτὴ κυβερνᾷ. Αἱ πόλεις τῆς Λέσβου ἔμειναν ὀλιγαρχικαὶ καὶ δὲν ἤγαπησαν τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐμπόριον.

'Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη γῆς καὶ ἀγορᾶς διὰ τὸν οἶνον ὑπεχρέωσε τοὺς Μυτιληναίους ν' ἀκολουθήσουν ἀποικιακὴν πολιτικήν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς βορείας ἀκρας τῆς νήσου των χερσόνησον τῆς Τρωάδος, ἔκτισαν τὴν Μάδυτον καὶ τὴν Σηστόν, εἰς τὴν εύρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν Αἶνον εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Μόνοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον μέρος εἰς τὸ Ἑλλήνιον τῆς Ναυκρατίδος.

"Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν καιρὸν τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς Τροίας,

ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐλλησπόντου, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ Σίγειον, οἱ Μυτιληναῖοι ἡγωνίσθησαν γενναίως ἔχοντες ὄρμητήριον τὴν ὡχυρωμένην πόλιν Ἀχίλλειον, ὃπου ἦτο ὁ ὑποθετικὸς τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ τρωικὴ γῆ ἀνήκει εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ ποιητὴς Ἄλκαῖος μόλις ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς ἐγκαταλείψας τὰ ὅπλα του, τὰ ὅποια οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρέμασσαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Σίγειον, καὶ τὸ πάθημά του τὸ ἔκλαψεν εἰς λυρικὸν ποίημα. Ἄλλ' ὁ Πιττακός, διὰ τοῦτον περίφημος νομοθέτης τῆς Μυτιλήνης καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπτά σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐφόνευσεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔχθροῦ.

Γενικῶς ὅμως οἱ Λέσβιοι δὲν εἶναι πολεμισταί. Ζῶντες εἰς ἔξαρετον κλίμα, ἀσφαλισμένοι ως ἐκ τῆς θέσεώς των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνηθισμένοι νὰ κερδίζουν καὶ νὰ ἔξιδεύουν πολλά, ἐπιδίδονται εἰς τρυφηλήν ζωήν.

Ἡ πολιτικὴ πάλη διεξάγεται μὲ πολὺ πάθος. Αἱ μεγάλαι οἰκογένειαι συγκρούονται ἀναμεταξύ των, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ ἔνωθοῦν πρὸ τοῦ ὕχλου καὶ τῶν τυράννων. Ὁ ποιητὴς Ἄλκαῖος, φανατικὸς ἀριστοκράτης, εἰς ἔνα ποίημά του παρομοιάζει τὴν πολιτείαν μὲ σκάφος, τὸ ὅποιον παλαίει εἰς τὸ μέσον ἀγρίας τρικυμίας :

« Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ποῦ φυσοῦν οἱ ἀνεμοί. Τὸ ἔνα κῦμα κυλάει ἀπὸ ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄλλο κι' ἐμεῖς σερνόμεθα ἀνάμεσά τους μέσα στὸ μαῦρο καράβι ». Ὁ τύραννος δολοφονεῖται καὶ ὁ Ἄλκαῖος ἐκβάλλει ἀγρίας φωνὰς χαρᾶς. Ἄλλ' ὁ θρίαμβος διαρκεῖ δλίγον. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑποκύπτουν. Ὁ Ἄλκαῖος φεύγει διὰ τὴν Αἴγυπτον, διὰδελφός του πηγαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν βασιλέα τῆς Βαθυλῶνος. Ἡ Σαπφώ φεύγει εἰς τὴν Σικελίαν.

‘Ως εἰρηνευτής προβάλλει ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Πιττακός. Διορίζεται αἱ συμνήτης, δηλ. μεσολαβητὴς μὲ ἀπεριόριστον ἔξουσίαν. Οἱ ἔχθροί του τὸν διονομάζουν τύραννον. Ἄλλ' αὔτὸς εύρισκει τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀπαλλάσσει τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπαναφέρει τὴν τάξιν χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ σύνταγμα μόνον μὲ πρακτικοὺς νόμους. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Πιττακὸς κρίνει ὅτι ἡ ἀποστολή του ἔληξε. Δίδει ἀμνηστίαν, ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἔξόριστοι καὶ ὁ ἴδιος ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν

ζωήν. Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος ἀξιώνεται ὅπως ἐκεῖνος νὰ ἀριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἐπτά σοφῶν.

“Ολαι αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ ταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Λέσβου διετήρησε τὸ αἰσθημα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως. Δύο σπουδαῖα μουσικὰ δργανα, ἡ κιθάρα καὶ ἡ βάρβιτος, κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἡκούσθησαν τὰ περιπαθῆ ἄσματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος.

‘Ο παλαιότερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὅπως ἔλεγον, διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἐπίθετα ὅπως ἡμεῖς, ὀλλὰ πλησίον τοῦ κυρίου δόνόματος ἔθετον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὡς τιμητικόν.

‘Ο Θαλῆς κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς συμπολίτας του καλὰς συμβουλάς, τὰς ὁποίας ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἡκολούθησαν πάντοτε. Μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του καὶ τὴν πολλήν μελέτην ἀπεκτησεν ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤσαν πολλαί. ‘Ἐκαμε μεγάλα ταξίδια καί, ὅπως ὁ Ὁδυσσεύς, εἶδε πολλὰς χώρας καὶ ἔμαθε πολλά. Ἐπῆγε κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐθαύμασε τὰς μεγάλας οἰκοδομάς της, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παράξενα ἥθη της, ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τοὺς ἵερεis της, οἱ ὁποῖοι ἤσαν σοφοί. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοφαρότητά του. ‘Ο Θαλῆς ἐμέτρησε τὸ ὑψός τῶν πυραμίδων ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς σκιᾶς των. ‘Ο Φαραὼ ἥθέλησε τότε νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ τὸν ἐτίμησε πολύ. Ἐπίστης ἐτίμα πολὺ τὸν Θαλῆν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ περίφημος Κροῖσος, ὁ ὁποῖος τὸν ἔλαβε σύμβουλον καὶ μηχανικὸν εἰς μεγάλην ἐκστρατείαν του.

‘Ο Θαλῆς κατώρθωσε μὲν ὑπολογισμούς νὰ εύρισκῃ πότε θὰ γίνη ἔκλειψις ἡλίου. Προεῖπε μίαν ὀλικήν ἔκλειψιν, ἡ ὁποία ἔγινεν ἀκριβῶς τὴν ὁραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμνον μεγάλην μάχην οἱ στρατοὶ δύο βασιλέων τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ συνεφιλιώθησαν. ‘Ο Θαλῆς ἐτακτοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τῆς πατρίδος του, ὡρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν

διαιρέσιν τοῦ ἔτους. Ὑπόκειμε προόδους εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Ὅταν ἀπέθανεν, οἱ συμπολῖται του ἔγραψαν εἰς τὸν τάφον του: «Μικρὸς εἶναι ὁ τάφος του, ἀλλ' ἡ δόξα του φθάνει εἰς τὸν οὐρανόν».

Πυθαγόρας ὁ Σάμιος.

Ο Πυθαγόρας ἐπίσης ἦτο ἀξιολογώτατος σοφός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Πυθαγόρας ο Σάμιος. Κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμεινεν ἀριστοκρατικὸς εἰς ὅλην τὴν ζωήν του. Ἀπὸ μικρὸς κατέγινεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ ἔγινε σπουδαῖος μαθηματικός. Ὅταν μίαν φορὰν κατώρθωσε νὰ λύσῃ ἐν δύσκολον πρόβλημα, ἔκαμε πλουσιωτάτην θυσίαν εἰς τοὺς θεούς. Προπάντων ἐφρόντισε νὰ εἶναι σοβαρὸς καὶ νὰ κανονίζῃ αὐτηρὰ τὴν ζωήν του καθώς καὶ τῶν φίλων του.

Ὅταν τὴν ἔξουσίαν εἰς τὴν Σάμον ἔλαβεν ὁ τύραννος Πολυκράτης, ὁ Πυθαγόρας ἔγκατέλειψε τὴν πατρίδα του καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν πόλιν τῆς Κάτω Ἰταλίας, τὸν Κρότωνα. Ἐκεῖ ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἴδρυσεν ἐνα σύλλογον, ὃ ὅποιος ἔγινε περίφημος. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως τοὺς ἔλεγον, ἔζων διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνεδύοντο διαφορετικά, ἀπέφευγον πολλὰ φαγητά, ἵδιως τὸ κρέας, καὶ κατεγίνοντο εἰς μελέτας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις των ἔμενον πολλὰς ὥρας σιωπηλοί, διὰ νὰ συνηθίσουν νὰ σκέπτωνται, νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ εἶναι σοβαροί. Πρὸ πάντων οἱ νεώτεροι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς μεγαλύτερους καὶ δὲν ὠμίλουν, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν παρόντες.

Οἱ ἄνθρωποι ἔθαύμαζον πολὺ τὸν Πυθαγόραν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ὑπερφυσικός, ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ θαύματα. Ἐλεγον ὅτι τὴν ἴδιαν στιγμὴν δύναται νὰ εὑρίσκεται συγχρόνως εἰς δύο πόλεις.

Εἰς ὅλην τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὑπῆρχον Πυθαγόρειοι. Πολλοί ἔξ αὐτῶν ἔγιναν σπουδαῖοι πολιτικοί καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΛΥΔΟΙ — ΠΕΡΣΑΙ

Οι Λυδοί.

Οι "Ελληνες τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὸν τόπον των. Οἱ ἕδιοι εἶχον στενὴν ἔκτασιν γῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔζων πολυάριθμοι λαοί, οἱ ὅποιοι ἦτο δυνατὸν νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ γίνουν ἐπικίνδυνοι.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε τὸν δον αἰῶνα. Εἰς τὰ βορειοανατολικὰ σύνορα τῆς Ἰωνίας ἦσαν οἱ Λυδοί, λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Λυδίας ἦτο πλουσιώτατον εἰς γεωργικὰ προϊόντα καὶ μέταλλα. Ἐνας μικρὸς ποταμὸς τῆς χώρας, ὁ Πακτωλός, εἶχε κόνιν (ψήγματα) χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμμον του. Ἡ Λυδία εἶχεν ἐπίσης σπουδαίους τεχνίτας καὶ ἦσαν περιζήτητα τὰ ἔγχρωμα ύφασματά της, ἰδίως οἱ τάπητες διὰ τὰ ζωηρά των χρώματα, τὰ ὅποια δὲν ἔσθηναν μὲ τὸν καιρόν. Καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχον προσθεύσει κάπτως οἱ Λυδοί. Ἐγνώριζον νὰ γράφουν καὶ εἶχον ἴδικήν των γραφήν. Ἐμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς "Ελληνας, ἐμιμήθησαν τὰς συνηθείας τῶν Ἐλλήνων, οἱ βασιλεῖς τῶν ἐγνώριζον ἐλληνικά. Εἰς μερικὰ μέρη μάλιστα ἀνεμείχθησαν Λυδοὶ καὶ "Ελληνες.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἔγιναν ἴσχυροι, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας καὶ ὑπεχρέωσαν καὶ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις νὰ πληρώνουν φόρον. Ὁ Θαλῆς συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἔν κράτος. Οἱ Ἰωνες ὅμως ἐπροτίμησαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, αἱ ὅποιαι, ὅπως ἦσαν χωρισμέναι, δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Λυδούς.

‘Ο Κροῖσος.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἦτο ὁ περίφημος Κροῖσος (561 - 546), πλούσιος καὶ ὑπερήφανος. ‘Ο Κροῖσος ὑπέταξε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἔξετεινε τὸ κράτος του ἕως τὸν μεγάλον ποταμὸν τῆς Μ. Ἀσίας “Αλυν. Μὲ τοὺς φόρους, τοὺς ὅποιους εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μεταλλείων, καὶ μὲ τὸν χρυσόν, τὸν ὅποιον ἐμάζευεν ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ Πακτωλοῦ, συνήθροισεν ἀφάνταστον πλοῦτον. ‘Η πρωτεύουσά

‘Ο Μέγας Βασιλεὺς.

Παράστασις ἐπὶ ἀττικοῦ ἀγγείου περὶ τὸ 450 π.Χ. — Ρώμη - Βατικανόν.

του, αἱ Σάρδεις, ἦτο μεγάλη πόλις, ὡχυρωμένη ἐπὶ ὑψώματος καὶ δὲν ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἔξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἄλλ’ ὁ Κροῖσος περιωρίζετο νὰ εἰσπράττῃ μόνον φόρον. Μετεχειρίζετο καλῶς τοὺς Ἑλληνας, συνεβουλεύετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Ἑλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, ἐκ τῶν ὅποιών πολλοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του.

Οἱ παλαιότεροι ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων, πρὸ τῶν Περσῶν, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν

των καὶ ἐσέβοντο τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖά των. Πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς ἔστειλαν πολύτιμα δῶρα κυρίως εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἰστορικὸς Ἡρόδοτος :

«Ο Μίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ δόπιου ἐκάθητο, διὰ νὰ δικάζῃ, δοῦτα ἀξιοθέατον ». «Ο δὲ Γύγης (ὁ πάππος τοῦ Κροίσου) ἔπεμψεν εἰς τοὺς Δελφοὺς πλούσια δῶρα: διότι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ ἀργυρᾶ ἀναθήματα ἐστάλησαν ἀπὸ ἑκείνον. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἀπειρα χρυσᾶ, μεταξὺ τῶν δόπιων ἥξ κρατῆρας, οἱ δόποιοι πρὸ πάντων εἶναι ἀξιοί μνείας καὶ ἔχουσι βάρος τριάκοντα ταλάντων » (Α’ 14).

‘Ο Κροῖσος προσείλκυσε τὸν Θαλῆν, ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύμβουλον καὶ τὸν ἐτίμησε πολύ.

Οἱ Πέρσαι — ‘Ο Κῦρος.

Οἱ Πέρσαι ήσαν σημαντικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας, ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ὄποιος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Εύρωπην. Ἡσαν συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον ζήσει μὲ τοὺς προγόνους τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους λαοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀνατολικῆς Εύρωπης. Ἐφυγον ἀπὸ τὴν Εύρωπην τὴν ιδίαν περίπου ἐποχὴν (2000 π. Χ.) μὲ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ’ αὐτοὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Ἀσίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ιράν.

Τὸ Ιράν εἶναι πλατύ ὁροπέδιον τῆς Ἀσίας μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οἱ Πέρσαι ἔδειξαν μεγάλην ίκανότητα. Ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὸν ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἔδρυσαν κράτος, τὸ ὄποιον ἀπέκτησε μεγάλην ἔκτασιν.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 6ου π. χ. αἰῶνος ἡ Περσία εἶχεν ἔνα σπουδαιότατον βασιλέα, τολμηρὸν καὶ ίκανώτατον πολεμιστήν, τὸν Κῦρον (550 - 529). Οἱ Κύροις ἐκυρίευσε πολλὰς χώρας, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἔγινεν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ο Κροῖσος εἶδε τὸν κίνδυνον καὶ διὰ νὰ προλάβῃ, ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον του. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν εἶχεν ὡς σύμβουλον καὶ μηχανικὸν τὸν Θαλῆν. Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐβοήθησαν τὸν Κροῖσον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἔχθροῦ. Ο στρατὸς τοῦ Κροίσου ἐπροχώρησεν ἔως τὸν “Αλυν ποταμὸν καὶ ὁ Θαλῆς μὲ ἔνα

ξένπινον τρόπον κατώρθωσε νὰ τὸν περάσουν. Ἐγύρισε τὸ ρεῦμά του καὶ ὁ στρατὸς εὐρέθη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἄλλ' ὁ Κροῖσος ἐνικήθη, ὁ στρατός του διεσκορπίσθη καὶ ὁ ἵδιος κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων. Μετ' ὀλίγον ὁ Κῦρος ἐκύριευσε τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν ἀπὸ τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (546).

Οἱ Μικρασιᾶται "Ἐλληνες" ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν πολὺ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τοὺς "Ἐλληνας, διότι ἦσαν δραστηριώτεροι, κατακτητικοί, εἴχον μεγάλην ἴδεαν διὰ τὸν ἔαυτόν των καὶ ὀλίγην διάθεσιν νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἐλλήνων.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κύρου, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς "Ἐλληνας τῆς Ἀσίας νὰ συμμαχήσουν μαζί του. Οἱ "Ἐλληνες" ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἥσυχοι εἰς τὰς οἰκίας των.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κροίσου οἱ Μικρασιᾶται "Ἐλληνες" ἔστειλαν πρεσβείαν, διὰ ν' ἀναγγείλουν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μὲ τοὺς ὄρους ποὺ ἀνεγνώριζαν τὸν Κροῖσον. Ὁ Κῦρος ἀπήντησεν, ὅπως λέγουν, μὲ ἔνα μῦθον :

«Ἐνας αὐλητής εἶδε φάρια εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἤρχισε νὰ παιζῃ τὸν αὐλόν του, ἐλπίζων ὅτι θὰ τὰ προσείλκουεν εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ δύμας τὰ φάρια δὲν ἤρχοντο, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσυρε τὰ φάρια εἰς τὴν παραλίαν. "Οταν τὰ εἶδε νὰ πηδοῦν, εἶπεν εἰς αὐτά :

—Δέν θέλατε νὰ χορεύετε, ὅταν ἔπαιζα τὸν αὐλόν, παύσατε νὰ χορεύετε τώρα» (*Ηρόδοτος Α'*, 141).

Οἱ Μιλήσιοι εἴχον προλάβει νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Κῦρον. Οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες" ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὰ τείχη των καὶ ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἡ μεγαλυτέρα δύναμις τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν συνεκινήθησαν. Ὁ ἀπεσταλμένος των, Φωκαεύς, παρουσιάσθη εἰς τὴν Γερουσίαν ἐνδεδυμένος ὡραῖον χιτῶνα ἀπὸ πορφύραν καὶ εἶπεν ἔνα μακρὸν λόγον. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον μεγάλην ἐμπιστο-

σύνην εἰς τοὺς πολυτελῶς ἐνδεδυμένους καὶ εἰς τοὺς ρητορικούς λόγους, ἔστειλαν ἀπεσταλμένον νὰ ἔξετάσουν τὴν κατάστασιν. Πλέον τούτου οὐδὲν ἔπειτα.

«Οἱ πρέσβεις, οἱ ὄποιοι ἐβιάσθησαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σπάρτην, ἔξελέξαν ἔνα Φωκαέα, Πύθερμον τὸ δημαρχοῦ, διὰ νὰ δικλήσῃ. Αὐτὸς ἐφόρεεν ἔνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἡγέρθη καὶ ὥμιλησεν ἐπὶ μακρόν, ἔξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόστιν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἤρνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰωνίαν» ('Ηρόδοτος Α', 152).

«Ο στρατηγὸς τοῦ Κύρου "Ἄρπαγος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὰς πόλεις, αἱ ὄποιαι ἡγγωνίσθησαν χωριστὰ ἡ κάθε μία διὰ τὸν ἑαυτόν της. Οἱ Πέρσαι ἐσώρευαν χώματα εἰς τὰ τείχη τῶν πόλεων, τὰ ὄποια δὲν ἤσαν πολὺ ὑψηλά, ἐσχημάτιζαν προχώματα καὶ ἀνέβαινον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ τείχη.

«Ἐκάστη πόλις, ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας της, ἐφάνη γενναία. Ὄλαι ὅμως ἡ τάχηθησαν καὶ ὑπετάχησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου, ἔμειναν ἥσυχοι. Τοιουτοτρόπως ἔδουλώθη ἡ Ἰωνία ἐκ δευτέρου» ('Ηρόδοτος Α', 169).

Αφοῦ δὲ ὑπετάχθησαν οἱ ἐν ἡπείρῳ Ἐλληνες, οἱ νησιῶται Ἐλληνες, φοβηθέντες μὴ πάθουν τὰ ἴδια, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κύρον.

Οι Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν.

«Η Φωκαϊα ἦτο ἡ πρώτη πόλις, τὴν ὄποιαν ἐποιιόρκησαν οἱ Πέρσαι. Ο "Ἀρπαγος ἦθελε νὰ εἴναι ἐπιεικής μὲ αὐτούς. «Ἐπρότεινε, γράφει δ 'Ηρόδοτος, ὅτι θὰ ἡρκεῖτο νὰ κρημνίσουν ἔνα μόνον προμαχῶνα καὶ νὰ καθιερώσουν ἓνα οἰκημα διὰ τὴν βασιλικὴν κατοικίαν» (Α', 164).

‘Αλλ' οἱ ἀνήμεροι ἐκεῖνοι θαλασσινοὶ «ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους τῶν, ἔθεσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία τῶν, τὰ ἐπιπλά τῶν, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερώματα τῶν ναῶν» καὶ ἀνοίχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προτοῦ φύγουν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν κομμάτι πυρακτωμένου σιδήρου καὶ ὥρκεσθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψουν, ἐκτὸς ἂν ὁ σίδηρος ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἐπήγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν μακρυνὴν ἀποικίαν των, τὴν Ἀλαλίαν, τὴν ὁποίαν συμφώνως μ' ἔνα χρησμὸν εἶχον κτίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἔτη εἰς τὴν Κύρον, τὴν σημερινὴν Κορσικήν. Εἰς τὴν Ἀλαλίαν ἔμειναν πέντε ἔτη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὗρισκον ἡσυχίαν οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἀπὸ τὰς πειρατικάς των ἐπιδρομάς, αἱ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, συνηστίσθησαν ἐναντίον των. Ἡ κάθε μία ἔστειλεν ἀπὸ 60 πολεμικά. Οἱ Φωκαῖς τοὺς ἀντίκρυσαν μὲν τὰ 60 πλοιάτων. Ἔγινε τρομερὰ ναυμαχία. Οἱ Φωκαῖς ἐνίκησαν, ἀλλ' ὁ στόλος των ἔπαθε μεγάλας ζημίας.

« Οἱ Φωκαῖς πληρώσαντες τὰ ιδικά των πλοῖα, τὰ ὅποια ἦσαν ἔξηκοντα, ἔξηλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σαρδοῦ = Σαρδηνίας). Γενούμενης ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαῖς, ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἀπὸ τὰ πλοιά των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσι ἔγιναν ἀχρηστα, ἐπειδὴ ἐστρεβλώθησαν τὰ ἔμβολά των » (Ἡρόδοτος Α', 166).

Διὰ τοῦτο ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀλαλίαν, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναικάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχωρει εἰς τὰ πλοῖα, ἄφησαν τὴν Κύρον καὶ μετὰ πολλὰς περιπτείας ἔκτισαν νέαν ἀποικίαν, τὴν Ὅλην, εἴτα Ἐλέαν, εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Κάτω Ιταλίας, ἡ ὅποια ἔγινεν ὄνομαστὴ καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς σπουδαίους φιλοσόφους, τοὺς ὄνομασθέντας Ἐλεάτας.

Τὸ ᾴδιον περίπου ἔκαμαν καὶ οἱ Τήιοι, οἱ κάτοικοι τῆς μικροτέρας, βορείως τῆς Ἐφέσου, παραλιακῆς πόλεως, τῆς Τέω. « . . . Ὄταν ὁ Ἀρπαγός περιεκύλωσε τὰ τείχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀβδρα » (Α', 168), ἡ ὅποια ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἀνέδειξεν ἀργότερον δύο μεγάλους σοφούς, τὸν Πρωταγόραν καὶ τὸν Δημόκριτον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

‘Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἰς τὴν ἀπογοητευτικὴν κατάστασίν των, ὁ μόνος, εἰς τὸν ὅποιον εἶχον ἀκόμη νὰ στηρίξουν ἐλπίδας οἱ Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἦτο ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἶχε καταλάβει τὴν ἔξουσίαν ὅπως ὅλοι οἱ τύραννοι διὰ τῆς

βίας καὶ τὴν ἐκράτησε μὲν ἀπάνθρωπον διωγμὸν τῶν ἀντιπάλων, Ἰδίως τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ 17 ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του ἔδειξε μεγάλας ἱκανότητας καὶ μεγαλύτερα ἐλαστρώματα. Ὅτοι φιλόδοξος, εὐφυής, δραστήριος καὶ τολμηρός, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ ἀστατος.

Ο Πυθαγόρας ἔξι αἰτίας του ἀφησε τὴν Σάμον. Υπεστήριξεν ὅμως τὰς ἐργαζομένας τάξεις καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἡ Σάμος ἀπέκτησε δύναμιν καὶ λάμψιν. Ἡ ἀγορά της ἔδεχετο προιόντα ἀπὸ ὅλου τὸν κόσμον καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς ναυτικούς ὄλας τὰς διασκεδάσεις. Ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα, τὰ ὅποια ἔγιναν περίφημα μὲν τὸ ὄνομα «ἔργα Πολυκράτεια», προσκαλέσας μηχανικούς καὶ τεχνίτας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ελλάδος. Ο Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων Εὔπ παλιν οἱ κατεσκεύασε τὸ περίφημον ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἔσκαψε βαθὺ ὅρυγμα εἰς τὸ πλευρὸν ἐνὸς βουνοῦ. Ἀξιόλογον ἐπίσης ἔργον ἦτο καὶ τὸ περὶ τὴν θάλασσαν πρόχωμα, ὕψους 35, μήκους 350 μέτρων, δὲ ναὸς τῆς πολιούχου "Ἡρας, τὸ Ἡραῖον, τοῦ ὅποιου

Νόμισμα Κύπρου.

ἥ κατασκευὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ροίκου, ἐπερατώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν τοιουτοτρόπιας πρωτεύουσαν ἔδιδεν ἑορτὰς διὰ τὸν λαόν, αἱ ὅποιαι ἤκολουθοῦντο ἀπὸ συμπόσια. Ἡ αὐλή του ἦτο ὄνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ ὁ ἴδιος διὰ τὰ μυθώδη πλούτη του καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τῆς τύχης.

Κυρίως ὅμως ἔγινεν ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ο στρατός του ἔφθασεν εἰς χιλίους τοξότας Σαμίους καὶ πολλοὺς μισθοφόρους, ὁ στόλος του εἰς ἑκατὸν πεντηκούτορους, νέου τύπου καὶ μεγάλης χωρητικότητος, καὶ τεσσαράκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἦθελε νὰ ἔχει πρετήσῃ τὴν φιλοδοξίαν του. «Ο Πολυκράτης, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, είναι ὁ πρῶτος ἀπὸ ὄσους γνωρίζομεν "Ελληνας, ὁ ὅποιος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, μετὰ τὸν Κνώσιον Μίνωα, νὰ θαλασσοκρατήσῃ».

"Οταν ὅμως ἐπρόβαλεν ἡ περσικὴ ἀπειλή, ὁ Πολυκράτης κατενόησε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου διὰ τὸν Ἐλληνισμόν. Ἡ πολιτικὴ του ἀπὸ στενὰ ἀτομικὴ ἔγινε πανελλήνιος. Ἔσκεφθη νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἐλληνας εἰς κοινὸν συνασπισμὸν κατὰ τοῦ τρομεροῦ ἔχθροῦ. Ἡλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἀμασιν τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὅποια ἥπειλεῖτο ἐξ ἵσου ὑπὸ τῆς Περσικῆς δυνάμεως. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἀντήλαξαν δῶρα καὶ ἥρχισαν ἀλληλογραφίαν. Ὁ Ἀμασις ἔστειλε δύο εἰκόνας του εἰς τὸ Ἡραῖον. Ὁ Πολυκράτης ἦλθεν ἐπίσης εἰς συννόησιν μὲ τὸν Ἀρκεσίλαον Γ' τῆς Κυρήνης.

'Αλλ' ὅταν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, ἔκαμε μεγάλην ἑτοιμασίαν, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πολυκράτης εἴτε διότι ἐφοβήθη εἴτε διότι ἐνόμισεν ὅτι κάμνει ὑψηλὴν πολιτικήν, ἐστράφη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἔστειλε τεσσαράκοντα πλοιαῖς εἰς τὸν παλαιὸν ἔχθρόν του, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν παλαιὸν φίλον του. Εἶχε φροντίσει ὅμως νὰ βάλῃ εἰς τὰ πλοιᾶ του προσωπικοὺς ἀντιπάλους του, ἀριστοκρατικοὺς τὸ πλεῖστον. Ἐκεῖνοι ἔστασαν καὶ ἐνίκησαν τὸν Πολυκράτη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνικήθησαν δημως, ὅταν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ διασωθέντες ἀριστοκρατικοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν Σπάρτην, ἡ ὅποια ἀνέλαβε πραγματικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ τυράννου. Ὁ Πολυκράτης ὅμως ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομήν.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔγινε περίφημος ἡ ἴστορία τοῦ δακτυλιδίου τοῦ Πολυκράτους. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη δὲν ἐγνώρισεν ἀτύχημα, οἱ φίλοι του ἀνησύχησαν, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι οἱ θεοὶ φθονοῦν τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, ἐπρεπε νὰ ζημιώσῃ μὲ κάποιον σοβαρὸν τρόπον τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ λυπηθῇ. Αὐτὸ συνέστησε καὶ ὁ Ἀμασις εἰς μακράν ἐπιστολήν. 'Ο Πολυκράτης εἰσῆλθεν εἰς πεντηκόντορον, ἐπλευσεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον μὲ σφραγίδολιθον ἀπὸ σμάραγδον, ἔργον τοῦ Σαμίου Θεοδώρου, τὸ ὅποιον ὑπεργάπτα. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὰ ἄνακτορα ἀλιεύς, ὁ ὅποιος ἔφερε μέγαν Ιχθύν, δῶρον εἰς τὸν τύραννον. Εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ οἱ μάγειροι ἀνεκάλυψαν τὸ δακτυλίδιον. "Ολοὶ ἡθεώρησαν αὐτὸ κακὸν προμήνυμα καὶ ὁ Ἀμασις ἔγραψε εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι διακόπτει τὰς σχέσεις, « διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ, ὅταν ὁ φίλος του πάθῃ τὸ κακόν ».

Τὴν καταστροφὴν ἔφερεν ἡ Περσικὴ φιλία. 'Ο σατράπης τῆς Μαγνησίας ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου προσεποιήθη μεγάλην φιλίαν εἰς τὸν Πολυκράτην. Προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μυστικὴν συνεννόησιν. 'Ο Πολυκράτης, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν φίλων καὶ ίδιως τῆς θυγατρός του, ἐπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν καὶ εὗρε κακὸν τέλος.

‘Υποταγή εἰς τοὺς Πέρσας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος παρεδόθη εἰς τοὺς Πέρσας, ὅπως καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὴν Φοινίκην ἔγιναν κύριοι τοῦ Φοινικικοῦ στόλου καὶ ἔξουσίασαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ ύποταγὴ τῆς Μ. Ἀσίας ἐφάνη πλέον ὁριστικὴ καὶ οἱ "Ἐλληνες ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἐσκέφθησαν ν' ἀφῆσουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ ζητήσουν ἀλλοῦ πατρίδα, ὅπως ἔπραξαν οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήιοι. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συναθροίσεις εἰς τὸ Πανιώνιον ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς συνεβούλευσε τὴν γενικὴν μετανάστευσιν. Ὁ ιστορικὸς Ἡρόδοτος τὸ διηγεῖται μὲ πόνον :

« Εἰς μίαν τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἥκουσα, ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβουλήν, τὴν ὅποιαν ἐὰν ἥκουν, θὰ ἔγινοντο οἱ εὐδαιμονέστεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἐλληνας. « Εἰσέλθετε εἰς τὰ πλοῖα, εἴπεν, ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδὼ (Σαρδηίαν), κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινὴν δι' ὅλους καὶ γενῆτε εύτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι » (Α', 170).

Ἡ γενικὴ ἔξοδος δὲν ἔγινεν. Ἄλλὰ ἔφυγαν πολλοί, οἱ τολμηρότεροι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ποιηταί, οἱ ἐπιστήμονες. Ἐπῆγαν εἰς ὄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἔφεραν τὴν μάθησιν καὶ τὴν τέχνην των.

‘Ο θρῆνος διὰ τὴν χαμένην πατρίδα.

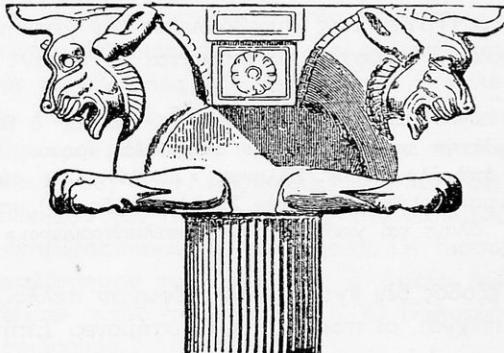
Μὲ πόνον ἐνθυμοῦνται οἱ φυγάδες τὴν ὡραίαν πατρίδα των, ἢ ὅποια δὲν ἦτο πλέον τόσον ὡραία, ἀφοῦ ἔχασε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ζενόφων ο φῶν Κολοφῶνιος, ἔνας σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς μαζί, γέρων, εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν θρηνεῖ τὴν τύχην του εἰς τὰς ἐλεγείας, τὰ πονεμένα δηλαδὴ τραγούδια :

« 'Εξῆντα ἐπτὰ χρόνια εἶναι τώρα ποὺ σέρνων τὸν πόνο μου πάνω καὶ κάτω στὴν Ἑλληνικὴ γῆ. "Ημουν εἴκοσι πέντε χρόνων, δταν ἥρχισε τὸ μαρτύριον ».

« Αὐτὰ ταῖριάζει νὰ τὰ λές κοντὰ στὴ φωτιά, δταν δ χειμώνας φυσάει ἔξω, ξαπλωμένος σὲ μαλακὰ στρωσίδια, πίνοντας γλυκό κρασί καὶ τραγανώντας ρεβίθια. « Πῶς σὲ λέν κι' ἀπὸ ποῦ είσαι ; Πόσα εἶναι τὰ χρόνια σου, φίλτατε ; Πόσων χρόνων ἥσουν, δταν κατέβηκε δ Μῆδος ; »

Οι Μικρασιάται "Ελληνες ύπό τοὺς Πέρσας.

Οι Πέρσαι ἐπέβαλον τυράννους εἰς τὰς πόλεις, οἱ διποῖοι μισούμενοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ύπηρέτουν μὲ δουλοπρέπειαν τὸν κατακτητήν. Τοιούτοις ἔξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦν. Οἱ Ἰωνες συνηθοίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Ἀλλὰ τὸ φρόνημα κατέπιπτεν ἀπὸ ήμέρας εἰς ήμέραν. Οἱ Ἰωνες ἔγιναν ἀπόλεμοι. Εἰς τὰς πόλεις δὲν ἐγκατεστάθησαν ἀσιάται εἰς μεγάλον ἀριθμόν. Οἱ Ελληνες διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ

Περσικὸν κιονόκρανον.

ἀνατροφὴν καὶ τὴν παιδείαν των. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔξηκολούθησαν νὰ παράγουν ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας, αἱ Ἱάδες, ἦσαν μορφωμέναι καὶ ἔθαυμάζοντο διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀνάπτυξίν των. Οἱ Ἰωνες ὅμως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους "Ελληνας ὡς ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ὡς ἀσιατίζοντες.

"Η Ἰωνία ἔμεινεν ύπὸ τὴν Περσικὴν ἔξουσίαν περὶ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅποτε ἤλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Αθηναϊκὸς στόλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1 α. 'Η ἀνεξαρτησία.

"Οπως εἴδομεν καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικήν Ἐλλάδα, οἱ Ἑλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἔνωθοῦν εἰς ἐν κράτος, ἀλλ' ἔμειναν ἔως τὸ τέλος χωρισμένοι εἰς μικράς πολιτείας καὶ ζήτημα τιμῆς ἐθεώρουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ κυριώτεροι λόγοι τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι :

1) Εἰς τὴν Ἐλλάδα δὲν ὑπῆρχε μία ἀρκετὰ ἐκτεταμένη πεδινὴ χώρα, ἡ ὅποια νὰ ἀποκτήσῃ τόσην δύναμιν, ώστε νὰ ἔνωσῃ ὅλον τὸ ἔθνος εἰς ἐν κράτος. Ἀντιθέτως τὰ ὅρη, αἱ φάραγγες, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ χωρίζουν τὴν Ἐλλάδα εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἀποκλεισμένα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ γεωγραφικὴ αὐτὴ διάσπασις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.

2) Οἱ Ἑλληνες εἶχον τὸ σύστημα τῆς προσωπικῆς διοικήσεως, συνήθιζαν δηλαδὴ νὰ διαχειρίζωνται οἱ ἕδιοι τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ὅχι μὲ ἀντιπροσώπους (δηλ. βουλευτάς, πληρεξουσίους κλπ.) ὅπως σήμερον. Ἄλλα μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι εὔκολν νὰ διοικηθῇ τὸ κράτος, ὅταν ἔχῃ μεγαλυτέραν ἔκτασιν.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ Ἐλλὰς ἔμεινε διηρημένη εἰς πολυάριθμα κράτη, τὰ περισσότερα πολὺ μικρὰ καὶ ἀδύνατα καὶ ὀλίγα μόνον ὁπωσδήποτε ἐκτεταμένα καὶ ἰσχυρά.

Πελοπόννησος.

'Η Πελοπόννησος κατὰ τὸ μεγαλύτερόν της μέρος εἶναι γεωργικὴ καὶ ἀριστοκρατική. 'Η παραλία της εἰς τὰ περισσότερα μέρη δὲν ἔχει καλοὺς λιμένας καὶ δὲν εύνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας. Ἐξαίρεσιν

κάμνουν δύο πόλεις μόνον, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυών. Τὰ σημαντικότερα διαιμερίσματα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ Ἀργοῖς, ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνική.

Όνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν της ἡ Ἀργολίς, τὸ πολύπυρον καὶ ἴ πιπόβοτον ἡ Ἀργοσ, ὅπως λέγει ὁ "Ομηρος, εἰδεν ἐνδόξους ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὴν δωρικὴν κατάκτησιν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, οἱ Ἀχαιοί, ὑπεδουλώθησαν ὀνομασθέντες γυμνῇ ταῖ. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις μεταξὺ κατακτηῶν καὶ ὑποτελῶν δὲν διετηρήθη ἔως τὸ τέλος, διότι εἰς πολλὰ μέρη ἐπεκράτησε τὸ ἀχαιϊκὸν στοιχεῖον, ἐπειδὴ ἦτο πολυπληθέστερον. Οἱ Δωριεῖς παρέμειναν γαιοκτήμονες καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν. Ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἀνέχονται τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἔξεγείρονται, ὁσάκις δίδεται εὐκαιρία. Τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. στασιάζουν ἐπανειλημένως καὶ προσπαθοῦν νὰ ἔγκαταστήσουν τὴν δημοκρατίαν. Τὸ Ἀργος διετήρησε πάντοτε λείψανα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους καλλιτέχνας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Μεσσηνία δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναπτυχθῇ ὄμαλῶς, διότι οἱ Σπαρτιᾶται, ἐπειδὴ ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἔπικρατήσουν οἱ πολυπληθέστεροι Ἀχαιοί κάτοικοι τῆς χώρας, τοὺς ἐπολέμησαν μὲ πεισμα καὶ κατώρθωσαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀνεπτύχθη τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Σπάρτη, περὶ τῆς δόποίας θὰ ὅμιλήσωμεν ἴδιαιτέρως.

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι τῆς Πελοποννήσου, ἡ Ἀχαΐα καὶ Ἡλίς, μένουν ἀγροτικαὶ καὶ καθυστερημέναι καὶ οἱ κάτοικοι των εἶναι κονίποδες γεωργοὶ καὶ κατοικοῦν εἰς μικρὰ χωρία. Μόλις μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, δηλαδὴ τὸν 5ον αἰῶνα, δημιουργεῖται ἀξία λόγου πόλις, ἡ Ἡλισ. Ἀλλὰ πολλοὶ εὔγενεῖς τῶν Ἡλείων καυχῶνται ὅτι δὲν ἐπάτησαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν χώραν των δίδει τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ὁλυμπία.

Ἡ Ἀρκαδία, ὑψηλὸν καὶ ἀπόκεντρον δροπέδιον εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου, χωρὶς πρόσοψιν εἰς τὴν θάλασσαν, μένει μία ἀπὸ τὰς πλέον καθυστερημένας χώρας τῆς Ἑλλάδος. Μέχρι τέλους δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἐνότητα, αἱ πόλεις τῆς

Τε γέ α καὶ Μ α ν τί νει α, εἶναι ἀσῆμαντοι, φιλονικοῦν καὶ προκαλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων.

3 *αγ* ‘Η Κόρινθος. *Διάταξης Αρχαίας*

“Ο,τι ἦτο ἡ Μίλητος διὰ τὴν Ἀνατολικήν Ελλάδα, τὸ ἴδιον ἦτο ἡ Κόρινθος διὰ τὴν Δυτικήν, δηλαδὴ μία πολυάνθρωπος καὶ πλουσία πόλις, μὲ μεγάλην ἐμπορικήν κίνησιν, μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὰς ἀποικίας τῆς, μὲ τοὺς καλλιτέχνας καὶ τὴν κοσμικήν ζωήν.

Ἐχρεώστει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς εἰς τὴν ἔξαιρετικήν θέσιν τῆς. Ἡ Κόρινθος εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ μεταξὺ δύο θαλασσῶν, αἱ ὅποιαι ἐνώνουν τὸ Αιγαῖον καὶ τὴν Ἀνατολικήν Μεσόγειον μὲ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τὴν Δυτικήν Μεσόγειον. Δι’ αὐτῆς διέρχεται ὁ δρόμος μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ βορειοτέρας Ελλάδος. Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ μὴ κάμουν τὸν γῦρον τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ νὰ μὴ περάσουν τὸν ἐπικίνδυνον Μαλέαν, ἐπροτίμων τὸν δρόμον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ Κόρινθος εἶχε δύο λιμένας, ἓνα εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἕνα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο εἶναι τόσον μικρά, ὥστε οἱ ναυτικοὶ ἐκφορτώνουν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸν ἕνα λιμένα, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὸν ἄλλον διὰ ξηρᾶς καὶ συνεχίζουν τὸ ταξίδιόν των εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ο περίφημος τύραννος τῆς πόλεως Περίανδρος ἐσκέφθη μάλιστα νὰ κατασκευάσῃ διώρυγα, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο θαλάσσας. Ἄλλ’ αὐτὸ δὲν ἦτο εὔκολον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασαν ἕνα ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηράν, τὴν διολκον, ὅπως ἐλέγετο τότε, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔσυρον τὰ πλοιά των ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο κτισμένη εἰς μικράν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἐκτίσαν τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περίφημον Ἀροκόπιον. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἄλλων θεῶν, τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα. Ἡ πόλις περιεστοιχίζετο ἀπὸ τείχος καὶ σειρὰ δύο ὄλλων τειχῶν, τὰ Μακρὰ τείχη, ἦνων τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῆς πόλεως μὲ τὴν θάλασσαν

ἥτο ἔξησφαλισμένη, ὅπως ἀργότερον ἡ συγκοινωνία τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἐπίστης ὁχυρὸν τεῖχος διήρχετο διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν καὶ πλησίον αὐτοῦ ἦτο ἡ ὥραία λεωφόρος, ἡ Δίολος, διὰ πεζούς καὶ ὁχήματα καὶ διὰ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

‘Η Κόρινθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς πολαιστέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἡτο μεγάλη καὶ πλουσία ἀκόμη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ κρητικοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κρῆτες καὶ Ἀχαιοί καὶ βραδύτερον Φοίνικες ἤρχοντο νὰ ἐμπορευθοῦν εἰς τὸν λιμένα της.

• Ο Περίανδρος.

‘Απὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀρχίζει νὰ προοδεύῃ σημαντικῶς ἡ Κόρινθος. Ἰδρύει πλῆθος ἀποικιῶν εἰς τὴν Δυτικὴν θάλασσαν, ὅπως ἡ Μίλητος εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Σημαντικώτεραι ἔξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκάς καὶ αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Κορίνθιοι πρῶτοι κατεσκεύασαν τριήρεις, δηλαδὴ νέου εἴδους πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἐκαθάρισαν τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὸν πειρατάς.

‘Αφοῦ ὅμως ἀνεπτυχθῇ ἡ Κόρινθος καὶ ἀπέκτησε πολυάριθμον τάξιν ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν ἡ ἀπεριόριστος κυριαρχία τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ. Ἔγιναν πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ 7ου αἰῶνος κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Κύψελος (657 - 627), ὁ ὁποῖος ἰδρυσε δυναστείαν ἡγεμόνων, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Κύψελος. ‘Ο υἱὸς αὐτοῦ Περίανδρος ἐκυβέρνησε τὴν Κόρινθον ἐπὶ 44 ἔτη (627 - 585) καὶ ἔγινεν ὀνομαστὸς εἰς δῆλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡτο ἡγεμὼν μὲ πολλὰς γνώσεις καὶ μὲ μεγάλην πτεῖραν. ‘Η Κόρινθος ἐπὶ τῶν χρόνων του εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. ‘Εξουσίαζε τὰ παράλια τοῦ Ιονίου, τὸ ἐμπόριόν της ἐλάμβανε διαρκῶς μεγαλυτέραν ἔκτασιν.

‘Ισχυρὸς μὲ τὸν στόλον καὶ τὸν πλοῦτον ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε λαμπράν αὐλήν, ἔγινεν ὀνομαστὸς μὲ τὰς δωρεάς του εἰς ναούς καὶ δημόσια ἔργα καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ ναοὶ ἀπὸ πλίνθους ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ λιθίνους. ‘Ο μεγαλύτερος ἦτο τοῦ Ἀπόλλωνος. ‘Ἐκαμνε λαμπρὰς ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας. Διὰ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου, ὁ ἔξοχος κιθαρῳδὸς Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἐτελειοποίησε καὶ

ἐπλούτισε τοὺς χορούς, οἱ ὁποῖοι ἐψάλλοντο εἰς ἐπισήμους ἑορτάς. Μεγάλην λαμπρότητα ἔλαβον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἰσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Ἰσθμια, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔγιναν πανελλήνιοι, τελούμενοι ἀπὸ τοῦ 581 κατὰ διετίαν. Ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε τὴν φόμην μεγάλου πολιτικοῦ καὶ σπουδαίου κυβερνήτου καὶ ἐθεωρήθη εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Σα 'Ακμὴ τῆς Κορίνθου.

Ἡ Κόρινθος ἔξεικολούθησε νὰ προοδεύῃ καὶ μετὰ τὸν Περίανδρον. Τὸν δον αἰῶνα ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κέντρον ἐμπορίου καὶ τέχνης. Ἐστολίσθη μὲ ἔξαιρετα οἰκοδομήματα, ἀγοράς, στοάς, γυμναστήριον, ναούς, μὲ ἀγάλματα καὶ ὄνομαστὰς τοιχογραφίας. Μὲ τὴν λεπτὴν τέχνην της εἶχε κατακτήσει τὰς ἀγοράς. Τὰ ὑφαντά της, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ περίφημα ἀπὸ ὁρείχαλκον κάτοπτρά της, τὰ κομψὰ μικρὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ πολύτιμον περιεχόμενόν των, τὸ ὄνομαστὸν ἄρωμα, καὶ ἄλλα εἰδη πολυτελείας ἥσαν περιζήτητα καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν τελευταίων ἄκρων τῆς Μεσογείου. Ἡ Κόρινθος ἦτο μεγάλη κοσμόπολις, κέντρον πολυτελείας καὶ διασκεδάσεων. Ἡ παροιμία ἔλεγε: « δὲν εἶναι εὔκολον εἰς τὸν καθένα νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν Κόρινθον ».

Ἡ Σικουών, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μικρογραφία τῆς Κορίνθου. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, τὴν δημοκρατικὴν τάξιν οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν.

Γίνονται ἔξεγέρσεις κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὴν ἔξουσίαν λαμβάνουν τύραννοι. Ἡ Σικουών ἔχει τοὺς τυράννους της, τοὺς Ὁρθαγορίδας, καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἀκμάζει τὸν δον αἰῶνα. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους ἔχει ὄνομαστὴν σχολὴν γλυπτῶν καὶ ἀναδεικνύει ἀξιολόγους ζωγράφους.

6 *α* Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια.

"Οταν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο τὸ πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ νῆσος Εύβοια εἶχε λαμπρὰν θέσιν. Κειμένη ἀπέναντι

τῆς ιωνικῆς παραλίας, ἀπετέλει γέφυραν μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, μεταξὺ τῶν Κυκλαδῶν καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Θράκης.

Εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας σημεῖον, ὅπου χωρίζεται ἀπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εύριπου μὲ τὰς παλιρροίας του, ἐκτίσθησαν αἱ δύο σημαντικώτεραι πόλεις τῆς νήσου, ιωνικαὶ καὶ αἱ δύο, ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Εἶναι αἱ πρῶται τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, αἱ δύοις αἱ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος παίζουν τὸ μέρος των εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ιστορίαν.

Ἐγνώρισαν κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ὀγροτικῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λιβάδια τῆς περὶ αὐτὰς πεδιάδος. Τὴν ἔξουσίαν ἔχουν οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες, οἱ δύοιοι ἐδῶ ὀνομάζονται ἵπποι βόται. Ἄλλὰ τὸ ἔδαφος περιέκλειε σωροὺς ἀργύρους

καὶ κοιτάσματα χαλκοῦ μὲ κόμβους σιδήρου. Ἡ

Ἐρέτρια κατεσκεύασεν ἀγγεῖα ὄλων τῶν ρυθμῶν ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἡ

Χαλκὶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τῆς.

Οἱ μεταλλουργοί τῆς ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην μὲ τοὺς τρίποδας, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὄπλα, προπάντων μὲ τὰ ξίφη, καταλήγοντα εἰς πλατύ

ἄκρον, τὰς λεγομένας σπάθας. Ἐπὶ μακρὸν αἱ δύο πόλεις είργασθησαν μὲ μεγάλην ὅμονιαν. Ἀπέκτησαν στόλον, ἐπεδόθησαν εἰς

Κιθάρα.

Ἀργυροῦν νόμισμα
Χαλκίδος.

τὴν ἀποικιακὴν ἔξαπλωσιν. Ἐδρυσαν περισσότερον ἀπὸ τριάντα ἀποικίας εἰς τὴν χερσόνησον, ἡ δύοια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, ὀνομασθεῖσα Χαλκὶς δική. Ὕστερον ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν Δύσιν. Οἱ ἀποικισμός των εἰς τὴν Δύσιν, δπτως εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ἀξιος θαυμασμοῦ. Κυριαρχοῦντες εἰς τὸ ἀπέναντι αὐτῶν τμῆμα τῆς Βοιωτίας, κατέρχονται, διερχόμενοι ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ τοὺς Δελφούς, εἰς τὸν ὄρμον τῆς Κρίσσας ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀπ' ἐκεῖ φθάνουν εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ χρειασθοῦν νὰ κάμουν τὸν γῦρον τοῦ ἐπικινδύνου Μαλέα. Οἱ Ἐρετριεῖς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, οἱ Χαλκιδεῖς κατέέλαθον εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς τῶν μικροτέρων ἐγκαταστάσεων ἔκτισαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρή-

γιον. Είς τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἦσαν κύριοι τοῦ Ἰονίου πελάγους, τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Αντίπαλον εἶχον τὴν Αἴγιναν. Διετήρησαν ὅμως ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον. Αντέταξαν τὸ ἴδικόν των νόμισμα εἰς τὸ νόμισμα τῆς Αίγινης καὶ ἔκαμαν αὐτὸ δεκτὸν ὅχι μόνον εἰς τὰς ἀποικίας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐταράχθησαν. Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον, δ ὁποῖος ἐγενικεύθη καὶ ἐτάραξε τὸν ἐλληνικὸν κόσμον, διαρκέσας μὲ διαλείμματα περισσότερον ἀπὸ ἓνα αἰῶνα. Ἡ Ἐρέτρια ὑπέκυψεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαλκὶς ἐξῆλθεν ἐξηντλημένη. Ἡ κατάπτωσις ἥλθε ταχεῖα. Εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν. Οἱ Βοιωτοὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἥπειρον. Ἡ Κόρινθος κατέλαβε τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν μέσῳ τῶν Χαλκιδικῶν κτήσεων, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Ποτείδαιαν. Ἡ Χαλκὶς ἵσθησεν, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν πόλεμον, κατέλαβον τὴν χώραν τῆς Χαλκίδος καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὴν κληρούχους, δηλαδὴ ἀποίκους των.

Αἴγινα. οχι -

Ἡ μικρὰ νῆσος Αἴγινα εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ δὲν ἐπροκίσθη μὲ κανὲν χάρισμα ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὰ 85 τετραγ. χιλιόμετρά της εἰναι ἄγονοι βράχοι. Μόλις δὲ λίγον ἀργιλόχωμα καλλιεργήσιμον καὶ ὀλίγα ἰσχὺν ρυάκια, παραλία ὀλίμενος, σκεπτασμένη ἀπὸ σκοτελούς. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία εἰναι λαμπρὰ μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Ἀργολίδος.

Ἡ Αἴγινα παλαιότερον εἶχε τὴν θέσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Οἱ Δωριεῖς καταλαβόντες τὴν νῆσον ὑπερχερεώθησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν νῆσον ἔξουσιάζει τὸ "Ἀργος. Ἡ ἀριστοκρατία της τότε κατώρθωσε νὰ κάμη τὴν νῆσον ἐμπορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Ἀργείων. Δι' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Φειδων, διπλως εἰδομεν, ἐδημιούργησε μετρικὸν σύστημα καὶ νόμισμα. Ὅταν ἀπέ-

κτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τὸ Ἀργος οἱ εὐγενεῖς, κατώρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν.

Οἱ Αἰγινῆται κατεσκεύαζον ἀνέκαθεν ἀγγεῖα μὲν γεωμετρικὰ ἢ ἀνατολίζοντα κοσμήματα, ὑστερον ἥρχισαν νὰ παράγουν κοινὰ ἀγγεῖα εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἔλαβον μεγάλην διάδοσιν. Δι' αὐτὸν ἡ Αἴγινα ὠνομάσθη πειρατικὰ χυτρό πολις, δηλαδὴ τουκαλοῦ. Μὲ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, τοὺς ὅποιους εἰσῆγεν ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν, κατεσκεύαζεν ἀθύρματα. Τὰ ὀρειχάλκινα σκεύη καὶ ἀγαλμάτια της, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν διὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἔγιναν ἔργα καλλιτεχνίας. Τὰ ἐργαστήρια της μετεχειρίζοντο δεκάδας χιλιάδας δούλων. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς 470.000, μεγάλη ὑπερβολὴ βέβαια, ἢ ὅποια ὅμως φανερώνει τὸν ψυχηλὸν ἀριθμὸν των.

Ἡ Αἴγινα λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸν τὰς πρώτας ὄλας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἰδούς τροφὴν διὰ τὸν πολυάριθμον πληθυσμὸν της. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔξαγει τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας της. Ἐπειδὴ δὲν ἤμπορει νὰ ζήσῃ χωρὶς τοὺς ἔνους, ἀνοίγει τὴν εἰσόδον εἰς αὐτοὺς κηρύττουσα ἐλεύθερον τὸν λιμένα της.

Οἱ ἀτρόμητοι ναυτικοί της εἶναι εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. «Υπηρετοῦν τὸ ἐμπόριόν της, μεταφέρουν ὅμως καὶ φορτία διὰ λογαριασμὸν ἀλλων. Πανταχοῦ συναντᾶ κανεὶς τοὺς Αἰγινῆτας. »Έχουν τὸ μονοπώλιον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Κορίνθου. Τὰ πλοῖα των ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον κατάφορτα μὲν σῖτον, ἐφοδιάζοντα εἰς τὰς δύναμεις τοῦ Νείλου ἀρώματα, τὰ ὅποια μοιράζουν εἰς δόλην τὴν Ἐλλάδα. Τὸ μετρικὸν καὶ νομίσματικὸν σύστημά της ἔγινε δεκτὸν χάρις εἰς τὸν Φειδώνα τοῦ Ἀργους, εἰσάγεται εἰς τὴν κεντρικὴν Ἐλλάδα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ «χελῶναι» της, τὰ νομίσματά της δηλαδή, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς Κυκλαδας, τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὸν Εὔξεινον.

Ἐπὶ δύο αἰώνων ἡ Αἴγινα εἶχε τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὐδέποτε ἀνθρωπος ἀπ' ὅσους γνωρίζομεν, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ἐκέρδισε τόσα πολλὰ ἀπὸ ἔνα φόρτωμα πλοίου, ὅσον ὁ Αἰγινῆτης Σώστρατος.

Αντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πόλεις οἱ Αἰγινῆται δὲν ἤκολουθησαν ἀποικιακὴν πολιτικήν. Μὴ ἔχοντες γεωργίαν οἱ ἴδιοι δὲν διέθετον πληθυσμὸν δι' ἔξαγωγήν. Ἐζήτουν μόνον ἐλευθερίαν τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθησαν νὰ διατηροῦν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ δόλον τὸν κόσμον. Εἶχον ὅμως νὰ παλαίσουν μὲ ἀμειλίκτους συναγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον.

'Επὶ μακρὸν ἐπροστάτευσε τὴν νῆσον ἡ θεά της, ἡ Ἀφαία Ἀθηνᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε περιλαμπτρον ναόν. Ἐλλ' εἶχε πολὺ πλησίον τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 6ου αἰῶνος δὲν ἔπαινσαν νὰ ζητοῦν ὀφορμὴν δι᾽ ἔριδας, τὸν 5ον αἰῶνα τὴν ἔξεμηδένισαν.

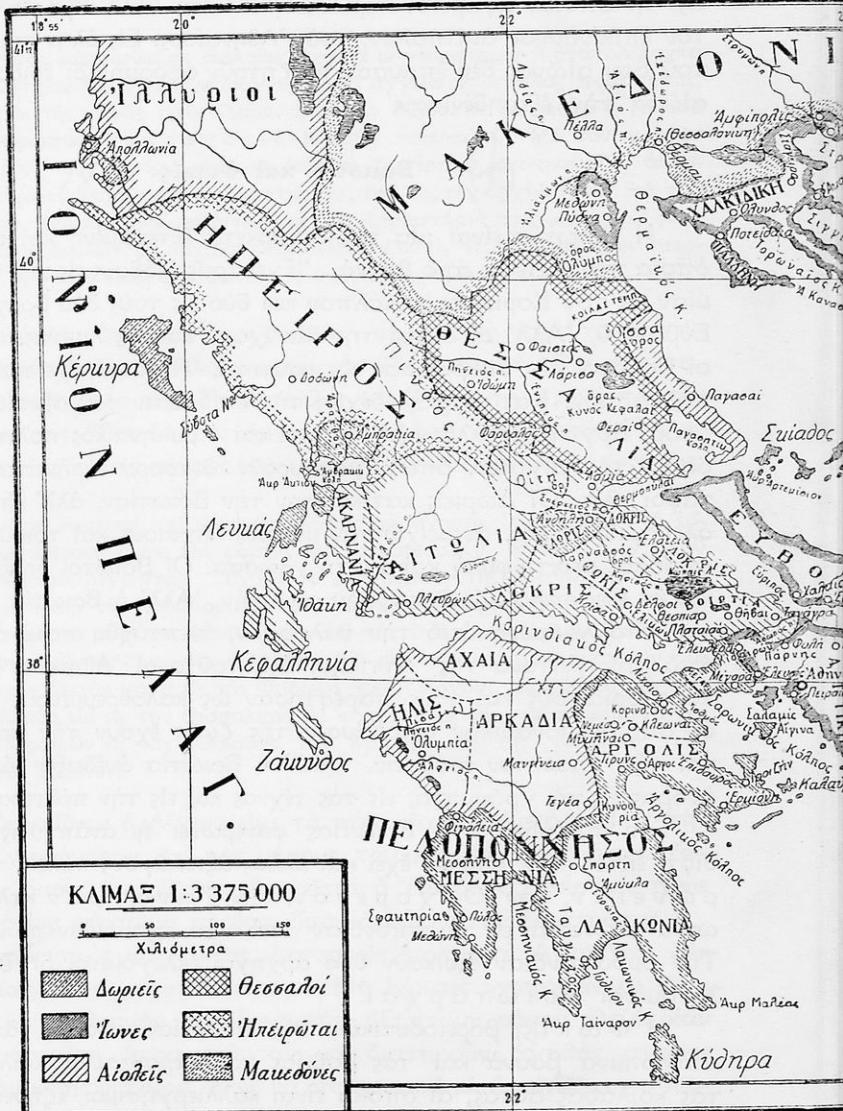
Βοιωτία καὶ Φωκίς.

Ἡ Βοιωτία εἶναι μία πεδιάς ἀρκετὰ ἐκτεταμένη καὶ εὔφορος, ἡ ὁποία περικλείεται ἀπὸ βουνά. Ἐχει τρεῖς ἔξόδους εἰς τὴν θάλασσαν, μίαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ δύο εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ Εύβοϊκοῦ. Ἐλλ' αἱ ἀκταὶ τῆς δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ δὲν διεκρίθησαν ως ναυτικοί. Ἡ χώρα εἶχε παλαιότατον πολιτισμόν. Κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ, ἀργότερον ἥλθον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διεδέχθη τὸν αἰγαῖον, ὅπως μαρτυροῦν διάφορα εύρημάτα, θολωτοὶ τάφοι κλπ. Οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἥσαν ὀλιγαριθμότεροι, ἀνεμείχθησαν μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοιουτορόπως προϊήλθε μεικτὴ φυλὴ καὶ μεικτὴ γλώσσα. Οἱ Βοιωτοὶ δηλαδή, ὅπως καὶ οἱ Θεσσαλοί, ὠμίλουν τὴν αἰσιολικήν. Ἐλλ' ἡ Βοιωτία, γεωργικὴ καὶ ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀνεπτύχθη πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὴν γείτονά της Ἀττικήν. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐχλεύαζον τοὺς Βοιωτούς καὶ τοὺς παρέστησαν ως καλοθρεμμένους χωρικούς, οἱ ὁποῖοι μοναδικὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς ἔχουν τὴν καλοφαγίαν καὶ τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἐλλ' ἡ Βοιωτία ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ἄνδρας εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν πολιτικήν.

Τὴν πρόοδον τῆς Βοιωτίας φανερώνει ἡ ἀνάπτυξις πόλεων, διότι ἐκτὸς τῶν Θηβῶν ἔχει καὶ ἀλλας ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Χ αἱρέων εἰς αὐτήν, τὸν Ὁρχομενόν, τὴν Τανάγραν κτλ. Ἡ Βοιωτία ἐνώνεται εἰς ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Τὴν ὁμοσπονδίαν διοικοῦν δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι δι? ἐν ἔτος, οἱ λεγόμενοι Βοιωτάρχαι.

Ἡ Φωκίς, βορειοδυτικῶς τῆς Βοιωτίας, εἶναι ἡ χώρα μὲ τὰ ἀπόκρημνα βουνά καὶ τὰς βαθείας καὶ στρογγυλάς κοιλάδας. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι καλλιεργήσιμοι, ἔζησεν ὁ φωκικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀσήμαντον μέρος εἰς τὴν ζωὴν

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ Α

ΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τοῦ ἔθνους καὶ πολὺ ἀργά. "Οπως εἰς τὴν Ἡλιδα, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Φωκίδα σημασίαν ἔδωσε τὸ δεύτερον προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, τὸ Μαντείον τῶν Δελφῶν.

Θεσσαλία. Ναι 7

Ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πεδιάδας, περικλειομένη ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, εἶναι μᾶλλον χώρα μεσογειακή, ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, καυστικὴ τὸ θέρος, καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ μόνη διέξοδος εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, ὃπου ἡ Θεσσαλία ἔχει τοὺς λιμένας της, τὴν Ἰωλκὸν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, τὰς Παγασητικὰς κατὰ τοὺς ιστορικούς. Παράγει ἄφθονα σιτηρά καὶ τρέφει ὄνομαστοὺς ἵππους. Κατὰ τοὺς ιστορικούς χρόνους ἀξιόλογον ἵππικὸν ἔχουν μόνον οἱ Θεσσαλοὶ καὶ εἰς τοὺς πανελλήνιους ἀγῶνας νικοῦν συνηθέστατα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι ὁ τόπος τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίας εὐγενεῖς. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τόσον δυνατοί, ὥστε ἴδρυσαν ἀληθινὸν κράτος καὶ δυναστείαν, ὅπως οἱ Ἀλευθαῖς Λαρίστης καὶ οἱ Σκοπαῖς καὶ τῆς Κραυνῶνος. Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραυνών, αἱ Φεραί, εἶναι ἀγροτικαὶ κωμοπόλεις. Ἐπίσης δὲν ἔχει πολιτικὴν ἐνότητα. Ἡ δόμοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ἀργά, ἔμεινε πάντοτε χαλαρά. Οἱ εὐγενεῖς ἐκλέγουν ἔνα ἀνώτατον διοικητὴν τῆς δόμοσπονδίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰσόβιος καὶ λέγεται ταγός. Ἄλλοι οἱ ταγοὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡγεμόνες ἡμιβάρβαροι καὶ ἡ χώρα των ὡς ὑπόδειγμα κακοδιοικήσεως.

Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἀνέδειξεν ἀξιόλογον καλλιτέχνην ἢ συγγραφέα.

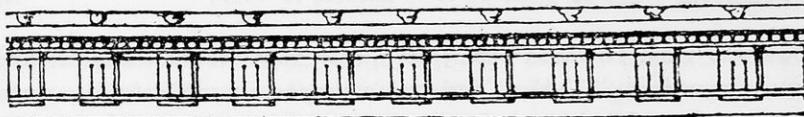
Μακεδονία. 8

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ πέραν τοῦ Ὀλύμπου ἐκτείνεται ἡ Μακεδονία μὲ τὰ ὑψηλὰ βουνά της, τὰ ὁποῖα ἡσαν καταπράσινα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ μὲ τὰς εύρυχώρους πεδιάδας της, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς καὶ ἡσαν ὄνομασται διὰ τὴν

εύφορίαν των. Τὸ κλῖμα καθώς καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διέφερεν ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν διατηρεῖ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ ἔχει βασιλέα, ὁ ὄποιος κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ πόλεις τῆς εἶναι ἀσήμαντοι καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξις. Οἱ Μακεδόνες δὲν διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Θεσσαλοί, ἀλλὰ ἥσαν πολεμοὶ καὶ ὅργανωτικοί. Μόλις τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἐπαιξαν σπουδαιότατον πρόσωπον.

Αἰτωλία – Ἀκαρνανία καὶ "Ηπειρος." 1

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι, ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ "Ηπειρος, ἔλαβον ἀκόμη μικρότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὁρειναί, δύσβατοι, σκεπασμέναι ἀπὸ δάση, δὲν ἔχουν κατάλληλον λιμένα διὰ ναυτιλίαν, μένουν κτηνοτροφικαὶ καὶ γεωργικαὶ καὶ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ "Ηπειρος ἀποκτᾷ σημασίαν μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἐνῶ ἡ Αἰτωλία ἀποκτᾷ πόλεις καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προωρισμέναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους νὰ προοδεύσουν πολὺ καὶ νὰ εύτυχήσουν. Οἱ Ἕλληνες εὗρον ἐκεῖ χώραν ἐντελῶς δόμοίσαν μὲ τὴν ἴδικήν των ἄλλ' ἀσυγκρίτως εὐφορωτέραν. Αἱ πεδιάδες εἶναι εὐρύτεραι, πολυαριθμότερα τὰ ποίμνια, ὁ πλουτισμὸς εὐκολώτερος. Ἡγάπησαν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν πατρίδα. Εἰς τὰς νέας πόλεις, ποταμούς, ναούς, εἰς τὰς κρήνας καὶ τοποθεσίας ἔδωσαν ὀνόματα τῆς παλαιᾶς Ἐλλάδος, διὰ νὰ ἔχουν τὸ αἰσθῆμα ὅτι τίποτε δὲν ἥλλαξε μὲ τὴν μετανάστευσιν.

Αἱ ἀποικίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ καὶ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν γῆν. Πολλαὶ ἔμειναν τοιαῦται μέχρι τέλους, ἰδίως αἱ Ἰταλικαί. Ἀργότερον ἀνέπτυξαν ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἔγιναν πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς παλαιᾶς Ἐλλάδος. Ἔλεγον ὅτι ἡ Σύβαρις εἶχε 300.000 κατοίκους, ἀριθμὸς μόλις πιστευτὸς διὰ πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Ἀκράγας, ὁ Κρότων, ὁ Τάρας, εἶχον ἀσφαλῶς ἀπὸ 50.000 ἕως 100.000 κατοίκους, ὅσας καμμία πόλις τῆς κυρίως Ἐλλάδος κατὰ τὸν βού αἰῶνα.

Αἱ ἀποικίαι προηγήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις κατελύθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὴν ἔξουσίαν κατέλαβον τύραννοι, οἱ ὅπτοιοι ἡτοίμασσαν τὸν δρόμον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ὠρίμασσαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ρητορική, μέσον συνεννοήσεως μὲ τὸν λαόν, ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κυρίως ἥλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ περιφημοὶ σοφισταί.

Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἐδέ-

χθησαν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι “Ελληνες, τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων. Ἱωνες τεχνῖται κατέψυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἱωνες σοφοί, ὅπως οἱ δύο σημαντικώτατοι μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Πιθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ζενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἔγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ μετέδωσαν τὴν ἐπιστήμην των. Εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκαλλιεργήθησαν τὰ μαθηματικά, ἡ ρητορική, ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εύτυχίαν μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις

τῆς τέχνης. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Σελινοῦντος είναι τὰ ἐπιβλητικώτερα μνημεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ὑψοῦνται διατηρούμενοι εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν ἀξιόλογοι ναοὶ δωρικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν είναι τὸ κολοσσιαῖον.

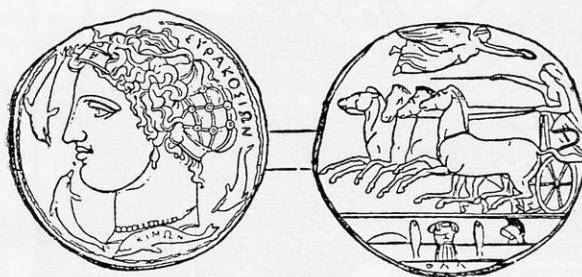
Οἱ δυτικοέλληνες γενικῶς συνηθίζουν νὰ βλέπουν ὅλα μεγάλα, ἀγαποῦν τὴν πολυτέλειαν, τὴν σπαστάλην καὶ τὰς ἐπιδείξεις. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχουν εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τὸ μέτρον καὶ τὴν ἀρμονίαν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὸν “Ελληνα.

Συρακοῦσαι.

Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Εἶναι ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἴδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π. Χ.), ὅταν περίπου ἐκτίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ Ρώμη (753), ἡ ὅποια ἀργότερον ἔξουσίασεν ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ ἔγινε κυρίαρχος τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὡστε νὰ μὴ ἀπέχῃ πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν μεγάλην φοινικικὴν ἀποικίαν, τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν νῆσον πλησίον

Νόμισμα Συρακουσῶν.

Δεκάδραχμον. Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ τὸ ἐστεμένον τέθριππον. Τέλος 5ου αἰῶνος.

τῆς παραλίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἡ πόλις ἐξηπλώθη εἰς τὴν ἀντικρυνὴν παραλίαν, ἐγέμισεν ναυτικούς, ἐμπόρους, τεχνίτας καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ νῆσος συνεδέετο μὲ

τὴν παραλίαν διὰ ξυλίνης γεφύρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον δύο λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἦτο ἀπὸ τούς καλυτέρους τῆς Μεσογείου.

Ἡ μεγάλη παραγωγὴ σίτου καὶ οἴνου ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν σιτεμπτορίου καὶ οἰνεμπτορίου. Τοῦτο ἡκολούθησαν ἡ ναυτιλία, ἡ χειροτεχνία καὶ αἱ τέχναι. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο τόσον ταχεῖα, ὡστε ἥδη τὸν 7ον αἰῶνα αἱ Συρακοῦσαι ἐστείλαν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐξουσίαζον περιοχὴν ἀπὸ 4.700 τετραγ. χιλιόμετρα καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἡσαν πρωρισμέναι νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔνωσιν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς ἡ πόλις περιελάμβανε πέντε εύρυχωρα διαμερίσματα, εἶχεν ἰσχυρὰν ἀκρόπολιν καὶ εύρυτατα ὁχυρώματα,

τὰ δόποια περιέβαλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, καὶ ἐκοσμεῖτο ἀπὸ λαμπτρὰ δημόσια ἴδρυματα, ναούς, θέατρα, γυμναστήρια. Περιφημα εἰναι διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, τὰ δόποια κατεσκεύασαν περιώνυμοι καλλιτέχναι καὶ εἶναι πραγματικῶς θαύματα τέχνης. 'Η ἀξία ἐνὸς τοιούτου ἀργυροῦ νομίσματος φθάνει σήμερον χιλίας χρυσᾶς λίρας ἀγγλικάς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Συρακουσῶν ἦσαν τολμηροί, πρόθυμοι νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἰδικήν των καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου. "Ἐγιναν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔκαμαν σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Φιλόδοξοι πολύ, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Πανελλήνιους ἀγῶνας, ἐκέρδιζον πολλὰς νίκας, ἔκαμαν πολλὰ ἀφιερώματα, ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ἀναθήματα εἰς τοὺς τόπους τοῦ κοινοῦ προσκυνήματος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφούς.

Νόμισμα 'Ιμ.έρας.

Γέλα, Σελινοῦς, Ἀκράγας.

Ρόδιοι καὶ Κρῆτες ἔκτισαν τὸ 690 τὴν Γέλαν ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὅμωνύμου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων. 'Η πόλις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀριστοκρατίας ἔγινε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Σικελίας. 'Η Γέλα δὲν εἶχε λιμένα, ἀλλὰ τὰ εύρυχωρα ἐδάφη τῆς παρῆγον πολὺν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ αἱ βοσκαὶ τῆς ἔτρεφον ἵππους. Προήχθη ταχέως εἰς εὐημερίαν καὶ ἴσχύν.

'Ενωρίτερον ἀκόμη εἶχον φθάσει οἱ Μεγαρεῖς εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ δόποιοι ἔστησαν, ἥδη τὸ 728, τὴν πρώτην ὁμώνυμον μὲ τὴν μητρόπολιν ἐγκατάστασιν, ἀριστοκρατικήν, μὲ τὰ στερεὰ ὄχυρώματα μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ τῶν Λεοντίνων, τὰ 'Υβλαῖα Μέγαρα. Πνιγόμενοι μεταξὺ τῶν δύο πολὺ ἴσχυρῶν ἀνταγωνιστῶν οἱ Μεγαρεῖς τῆς Σικελίας καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, ἔθεσαν περὶ τὰ ἔξηντα ἔτη μετὰ τὴν Γέλαν, τὸ 629, εἰς τὸ ἔσχατον σχεδόν πρὸς δυσμάς ἄκρον τῆς νοτίου παραλίας τὰ θεμέλια νέας πόλεως, τῆς Σελινοῦς, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὅμωνύμου ποταμοῦ,

πλησίον ἑλώδους ἐκτάσεως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι πετειραμένοι εἰς τὰ ὄραστα μετέβαλον τὰ ἔλη εἰς γονιμωτάτους ἀγρούς, οἱ ὅποιοι ἐκαλύφθησαν ἀπὸ σῖτον καὶ ἐλαίας. Ἡ πόλις εἶχε διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ δύο λιμένας, ἕγινε πολυάνθρωπος καὶ ἐφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατὰ τὸν 5ον αἰώνα.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σελινοῦντος, τὸ 580, ἡ Γέλα βοηθουμένη ἀπὸ τοὺς Ροδίους ἐκτισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινοῦντος τὸν Ἀκράγαντα, ὁ ὅποιος προσωρίζετο νὰ γίνῃ μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἀκμαιοτέρας Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν 3 χ.μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὁροπέδιον περιρρεομένου ὑπὸ δύο ποταμῶν. Μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιοδένδρων οἱ Ἀκραγαντῖνοι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς θησαυρούς καὶ τὴν σπατάλην.

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Τετράδραχμον. Ἀετοὶ κρατοῦντες ἔλαφον εἰς τοὺς ὅνυχας. Τέθριππον ἐνθυμίζον τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος εἰς τοὺς Ὄλυμπιακούς ἀγῶνας.

ακοσίας ἀποθήκας, ἐκ τῶν δόπιων ἑκάστη περιελάμβανε 2500 λίτρας οίνου.

”Ἄλλος εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του προσέφερε δεῖπνον εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἡ πομπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 800 ἄρματα καὶ ὅταν ἤρχισε νὰ βαδίζῃ, μεγάλαι πυραὶ ἥναφθησαν εἰς ὅλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μολονότι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηγεκτὶς ἐπιθέσεις τῶν Φοινίκων καὶ τῶν ἐντοπίων οἱ Ἀκραγαντῖνοι, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἴναι οἱ προμηθευταὶ τῆς Καρχηδόνος εἰς οίνον καὶ ἔλαιον. Τὸν 5ον αἰώνα ἡ πόλις των ἦτο ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις μετὰ τὰς Συρακούσας, ἐπιβαλλομένη διὰ τοῦ πληθυσμοῦ της, τοῦ πλούτου καὶ τῶν κτιρίων.

Αἱ τρεῖς πόλεις Σελινοῦς, Ἀκράγας καὶ Γέλα, εἴναι αἱ προχωρη-

”Ἐνας πλούσιος ἀπὸ τοὺς πολίτας ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλους τοὺς ἔνοντας, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο εἰς τὸν Ἀκράγαντα. Ὁ ἴδιος εἶχε σκάψει ἐντὸς βράχου τρι-

μέναι φρουραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐντοπίων, τῶν Φοινίκων τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης, τῶν Καρχηδονίων. Αἱ μεγάλαι πρόοδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς ξένους ἐκείνους καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἔπαισεν οὔτε στιγμήν. Ἐπανειλημένως οἱ Ἑλληνες τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἥσαν αἱ τρεῖς πόλεις αἱ πρῶται εἰς τὸν δρόμον των. Ἡ ἀντίθεσις Ἑλλήνων καὶ Καρχηδονίων ἦτο ὅπως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν εἰς τὴν μητρόπολιν.

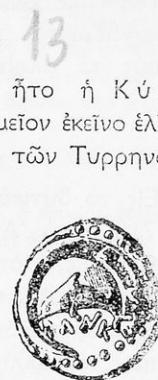
Αἱ πόλεις τῆς Ιταλίας: Κύμη.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Ιταλίας ἦτο ἡ Κύμη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, ἡ τελευταία πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὴ πόλις. Δυτικώτερον ἤρχετο ἡ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν Τυρρηνῶν. Ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ιταλιωτῶν, οἱ πολεμισταὶ καὶ ἔμποροι τῆς Κύμης ἥσαν οἱ προχωρημένοι φρουροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Κύμη, ίωνική, εἶχε κτισθῆναι εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ ἔλαβε τὸ δόνομα ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Εύβοίς. Πολὺ ἐνωρίς ἔγινε πόλις ναυτικῶν καὶ ἔμπορων. Τὰ νομίσματά της παρίστανον κογχύλια, ἵχθὺν καὶ θαλάσσια φυτά. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης, τολμηροὶ πειραταί, διέτρεχον τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ἥχμαλώτιζον τὰ τυρρηνικὰ πλοῖα καὶ διήρπαζον τὰς ἀκτάς των. Τὰ πολεμικά των ἐπανειλημένως συνεκρούσθησαν μὲν τοὺς στόλους τῆς Καρχηδόνος.

Οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης ἐπώλευν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὸν σῖτον τῆς χώρας, εἰς τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς Τυρρηνούς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὀρειχάλκινα σκεύη, ὄπλα, ἀγγεῖα τῆς ίωνίας, τῆς Κορίνθου, τῶν Αθηνῶν. Κυμαῖοι ἔμποροι πηγείνουν νὰ πωλήσουν σῖτον καὶ εἰδὴ ἀγγειοπλαστικῆς ἐπὶ τοῦ Ἀθεντίου λόφου, δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὅποια εἶναι ἀκόμη μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς παλαιοτέρους τάφους τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς εύρισκουν ἑλληνικὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ιστορία τῆς Κύμης χάνεται εἰς τὸν μῦθον. Ἡ περιοχὴ τῆς ἐσπαρμένη

Νόμισμα Ζάγκλης.

ἀπὸ παλαιοὺς κρατῆρας ἡφαιστείων, σκεπασμένη ἀπὸ λάβαν, ἀπὸ ἀγροὺς θείου, ἀπὸ πηγὰς θειούχους, ἐφάνη εἰς τοὺς Ἑλληνας τόπος μυστηριώδης. Ἐκεῖ εἰς μίαν λίμνην μὲ τὰ μαῦρα καὶ βαθέα νερά ἐνδιμιζον ὅτι εύρισκεται ἡ εἰσιδοσ τοῦ Ἀδου. Ἐκεῖ πλησίον, ἔλεγον, ὁ Ὁδυσσεὺς ἔξωρκισε τοὺς νεκρούς. Ἡρχοντο ἀπὸ μακρὰν νὰ συμβουλευθοῦν μίαν μάντισσαν, τὴν Κυμαίαν Σίβυλλαν, ἡ ὅποια, ἔλεγον, ἐμφανίζει τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κύμη ἔξεπλήρωσε μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν. Εἶναι εἰς τὴν κεφαλὴν ὄδῶν, οἱ ὅποιαι εἰσχωροῦν εἰς τὴν καρδίαν τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν. Ἐδίδαξε τοὺς κατοίκους τῆς Καμπανίας νὰ κατεργάζωνται τὸν ὀρείχαλκον καὶ τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Τυρηνοὺς τὸ ἀλφάθητον τῆς Χαλκίδος.

Σύβαρις.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἐκτίσθη, περὶ τὸ 710, ἀπὸ Ἀχαιούς προερχομένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἡ Σύβαρις, ἡ ὅποια ὅμως ἐδέχθη καὶ Ἰωνας ἀποίκους. Ἔγινε πόλις γεωργῶν καὶ ἐμπόρων, μολονότι δὲν εἶχε λιμένα. Ἡ περιοχὴ της, εὐρύχωρος πεδιάς, ἦτο νοσηρὰ μὲ τὰ ἔλη της, ἀλλὰ καταπληκτικῶς γόνιμος, κατάλληλος διὰ καλλιέργειαν σίτου καὶ ἀμπέλου. Ὁ σῖτος, ἔλεγον, ἀποδίδει ἑκατονταπλάσια. Ὁ οἶνος ἦτο τόσον ἀφθονος, ὥστε ἔχρειάσθη νὰ κατασκευάσουν πελώρια κατώγεια, διὰ νὰ τὸν διατηρήσουν, καὶ ὑπόγειον διώρυγα, διὰ νὰ τὸν διοχετεύουν εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ μικρὰ ἀγορά της, ἡ ὅποια ἀντήλλασσε τὰ προϊόντα της μὲ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐμεγάλωσε μὲ θαυμαστὴν ταχύτητα. Ἔνας ιστορικὸς παραδίδει ὅτι εἶχεν 100.000 κατοίκους, ἀλλος τοὺς ἀναβιβάζει εἰς 300.000. Πολὺ ἐνωρὶς ἀπέκτησε δημοκρατικὸν καθεστώς καὶ ἀγορανομικὰς διατάξεις ὅμοιας μὲ τὰς σημερινάς.

“Οταν ὁ πορθμὸς τῆς Σικελίας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐκλείσθη διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου, ἡ Σύβαρις ἔγινεν ἀποθήκη τῆς Μιλήτου. Μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὑπῆρχεν ἐπὶ μακρὸν στενὴ ἔνωσις. Οἱ Συβαρῖται ἐπρομήθευον εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαούς, ἵδιως τοὺς Τυρρηνούς, τὰ προϊόντα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Σύβαρις ἔγινεν ὀνομαστὴ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸν πλοῦτόν της. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἔξουσίαζε τέσσαρας λαούς καὶ εἶχεν

ύπηκόους 25 πόλεις. Είς τὰς μεγάλας ἔορτάς παρήλαυνον 5.000 Ἰππεῖς, ἐνδεδυμένοι μὲν ἴματια ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τῆς Μιλήτου, ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ταχυπόδων καὶ καλῶς ἡσκημένων ἵππων.

Οἱ Συβαρῖται ἔγιναν παροιμιώδεις διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν χλιδήν, ὡστε Συβαρίτης νὰ σημαίνῃ ἄνθρωπον μαλθακὸν καὶ θηλυπρεπῆ.

'Ο Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικουῶνος, ἡθέλησε νὰ συζεύξῃ τὴν κόρην του μὲ τὸν « ἄριστον τῶν Ἑλλήνων ». Διελάλησε τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος εἰς τοὺς δλυμπιακούς ἀγῶνας, ὅπου εἶχε νικήσει μὲ τέθριππον : « Ὁστις τῶν Ἑλλήνων νομίζει ἐστὸν ἄξιον νὰ γίνη γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἀς μεταβῇ εἰς τὴν Σικουῶνα ». Μεταξὺ τῶν πολυαριθμών ὑποψηφίων ἥλθε καὶ ἔνας Συβαρίτης, « ὁ ὄποιος εἶχε φθάσει εἰς ὑψιστὸν βοσθόν τηλιδῆς. » Ήτο δὲ ἡ Σύβαρις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαιοτάτη » ('Ηρόδοτος ΣΤ', 126 - 127).

Οἱ Συβαρῖται δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν πόλιν σιδηρουργούς καὶ λεβητοποιούς οὔτε πετεινούς, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνησυχοῦν.

'Η πόλις ἐστεφάνων διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν πολίτην, ὁ ὄποιος ἔδιδε τὸ ὠραιότερον δεῖπνον καὶ ἔδιδεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ δόποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ καλύτερα φαγητά.

Πλούσιος Συβαρίτης περιελούετο ἀπὸ ἴδρωτα βλέπων δοῦλον νὰ κόπτῃ ξύλα.

"Ολα αὐτὰ βεβαίως εἶναι ὑπερβολαὶ καὶ ἐπινοήσεις τῶν γειτόνων, μαρτυροῦν ὅμως τὴν χλιδὴν καὶ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῆς πόλεως.

Κρότων.

15

'Ολίγα ἔτη μετὰ τὴν Σύβαριν ἄλλη ὁμάς Ἀχαιῶν ἴδρυσε τὸν Κρότωνα, νοτιώτερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ὀνομαζούμενης στήμερον Χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, εἰς τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ. 'Η πόλις ἔγινεν ὀνομαστὴ διὰ τὴν ὑγιειὴν θέσιν της, τὸν καλὸν λιμένα καὶ τὴν αὔστηρὰν διοίκησιν. 'Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ναὸς τῆς Ἡρας, ὁ ὄποιος ἔγινε κοινὸν προσκύνημα τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων. 'Ἐκτεινομένη ἐπὶ διπλασίας ἀπὸ τὴν Σύβαριν περιοχῆς, ἀπέβη ταχέως ἵσχυρὰ καὶ πλουσία. Αἱ γαῖαι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ σιτηρά, ἀμπέλους καὶ ὠραίας βοσκάς. Οἱ ἵπποι τοῦ Κρότωνος ἦσαν ὀνομαστοί καὶ ἐνίκησαν πολλάκις εἰς τοὺς πανεληνίους ἀγῶνας. 'Ενῷ ἡ Σύβαρις μὲ τοὺς νέους ἀποίκους καὶ τὴν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Μίλητον ἔγινε μᾶλλον ἰωνικὴ καὶ δημο-

κρατική, ό Κρότων διετήρησε τὸν δωρικὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα.

‘Η αὐστηρότης τῶν ἡθῶν της ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Σύβαριν καὶ ἔξ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν τὰ εἰς βάρος ἐκείνης ἀνέκδοτα. Δωρικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς δὲ Κρότων ἐκαλλιέργησε πολὺ τὸν ἀθλητισμόν. Οἱ Κροτωνιᾶται ἀπεκόμισαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ ἄλλους ἀγῶνας περισσοτέρους στεφάνους ἀπὸ κάθε ἄλλην πόλιν. «Κροτωνιατῶν δὲ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων Ἐλλήνων», ἔλεγεν ἡ παροιμία. Μέγιστον καύχημα τῆς πόλεως ἔγινεν δὲ Μίλων δὲ Κροτωνιάς, ἀ της, δὲ ὅποιος ἀπέκτησε πανελλήνιον φόρμην. Τὴν πρώτην του νίκην εἶχε κερδίσει περὶ τὸ 540, παῖς ἀκόμη. Διὰ τὴν ρώμην του διηγήθησαν μυθώδη πράγματα.

Ἐφόνευε βοῦν διὰ τῆς πυγμῆς. Διὰ τῆς χειρὸς κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ ἀμαξιν τρέχουσαν. Ἐσήκωνε ταῦρον εἰς τὸν ὕμνον του. Ἀνάλογος ἦτο καὶ τὴ δρεξίς του.

‘Ο Κρότων εἶχεν ἐπίστης ὀνομαστοὺς ἱστροὺς καὶ γλύπτας.

Εἰς τὸν Κρότωνα ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 530 πιθανῶς δὲ Πιθαγόρας, ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς καὶ ἀπέκτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τριακοσίους μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ ἀνῆκον εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν ἀριστοκρατικῶς ἐπὶ πολὺν καιρόν.

‘Ο Κρότων ἔξουσίασεν ἀρκετὴν ἔκτασιν καὶ ἴδρυσε μικρὸν κράτος ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Μεταξύ τῶν δύο γειτονικῶν πόλεων, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ἐγεννήθησαν ἀντιζηλίαι, αἱ ὅποιαι κατέληξαν εἰς σκληρὸν πόλεμον, δὲ ὅποιος εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως (περὶ τὸ 510).

Τάρας.

‘Η μοναδικὴ ἀποικία τῆς Λακωνικῆς ἐκτίσθη μετὰ τὰς ἀχαϊκὰς ἀποικίας, περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὄμωνύμου κόλπου ἐπὶ ἀκρωτηρίου, παρὰ τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ καὶ ὥραίαν εὐρύχωρον πεδίανδα. Περὶ τῆς ἴδρυσεώς της διηγήθησαν διαφόρους μύθους. Πιθανώτατα οἱ Κρῆτες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶχον ιδρύσει τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο.

‘Η πόλις ἔλαβε τὴν δριστικὴν μορφήν, ὅταν ἐφθασε νέα ὁμάς ἀποίκων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθαροὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν διάλεκτον, τὸν θεόν των Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἐφόρους κατὰ τὸ σύστημα τῆς Σπάρτης.

‘Η πόλις ηὔξηθη τάχιστα εἰς πλοῦτον, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Οἱ Ταραντῖνοι ἔξουσίασαν μεγάλην ἔκτασιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἦσαν ἄφθονα τὰ δημητριακὰ καὶ ἐτρέφοντο πρόβατα ὀνομαστὰ διὰ τὸ λεπτὸν ἔριον. Ἡλίευον ἵχθυς κατὰ ποσότητας εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τῶν καὶ κογχύλια πορφύρας, τὰ ὅποια παρεῖχον τὴν βαφὴν διὰ τὰ ὑφάσματα. Πληθυσμὸς ὀλόκληρος κατεγίνετο νὰ ὑφαίνῃ τὸ ἔριον καὶ νὰ βάφῃ τὰ ὑφάσματα. Τὰ ἐνδύματα ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τοῦ Τάραντος ἦσαν περιζήτητα.

‘Η χώρα τῶν περιεῖχε καλὴν ἄργιλον. Δι’ αὐτὸν οἱ Ταραντῖνοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικήν. Κατεσκεύαζον ἴδιως ἀμφορεῖς διὰ τὸν οἶνον. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ἵταλικῶν συνοικισμῶν εὑρίσκουν ἀπ’ αὐτοὺς τοὺς ἀμφορεῖς. Καὶ ἡ γῆ εἰς τὰ πέριξ εἶναι ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ λείψανα παλαιῶν ἑργαστηρίων κεραμευτικῆς.

Πλουτήσας ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν τῶν ὑφάσματων ὁ Τάρας ἔγινε μεγάλη πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν της.

‘Εκαλλιέργησεν ἐπίσης τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. ‘Ο ὀνομαστὸς πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀρχύτας, τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα, μὲ τὸν ὅποιον συνεδέθη ὁ μεγάλος φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν Πλάτων, ἥτο Ταραντῖνος. Ἀργότερον εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ διάσημος γλύπτης Λύσιππος κατεσκεύασε δύο ὀνομαστὰ ἀγάλματα διὰ τὸν Τάραντα.

Τὸ ἔνα ἀπὸ αὐτά, χάλκινον τοῦ Ἡρακλέους, ἥτο ἔξοχον καλλιτέχνημα. Μετεφέρθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Σταυροφόροι κυριεύσαντες τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ἔχωνευσαν, διὰ νὰ πάρουν τὸν χαλκὸν του. Τὸ ἄλλο ἥτο κολοσσὸς τοῦ Διός, 40 μέτρα ὑψος, θαυμαστὸς διὰ τὴν ισοσταθμίαν του, ὥστε νὰ κινήται διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ μὴν καταπίπτῃ εἰς τὴν ἰσχυροτέραν ὥθησιν.

‘Ο Τάρας διετήρησε τὴν ἀκμήν του περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἵταλικὰς πόλεις. Εἶχεν ὅμως νὰ παλαίσῃ διαρκῶς μὲ τοὺς ἐγχωρίους. Δὲν ἥτο δὲ εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

· Η Λακωνική.

Τὸν 7ον καὶ 6ον π. Χ. αἰώνα τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἥ δόποιά εύρισκεται εἰς τὴν Λακωνικήν.

Ἡ Λακωνική εἶναι μία μακρὰ καὶ στενὴ πεδιάς εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, περικυκλωμένη ἀπὸ ὅρη. Εἰς τὰ δυτικά της ὑψώνεται ὁ Ταῦγε τοις μὲ τὴν ἄγριαν καλλονήν του, εἰς τὰ ἀνατολικὰ ὁ Πάρων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος κυλίει τὸ ἀδύνατον ρεῦμά του ὁ ποταμὸς Εὔρώτας.

Ἡ Λακωνική ἦτο ἀρκετὰ εὐφορος. Παρῆγε δημητριακά, εἰς τὰ πετρώδη μέρη ἐφύετο ἡ ἐλαία, εἰς τοὺς λόφους ἡ ἄμπελος. Τὰ ὅρη εἶναι κατάλληλα διὰ κτηνοτροφίαν. Δὲν εἶχεν ὅμως ἔξαιρετικὸν πλοῦτον, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ βιομηχανία, οὔτε καλούς λιμένας εἰς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ναυτιλία.

Ἡ Λακωνική ἔμεινε πάντοτε γεωργική. Δὲν εἶχε καμμίαν μεγάλην πόλιν. Ἡ πρωτεύουσά της Σπάρτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα χωρία ἡνωμένα.

Οἱ Σπαρτιᾶται.

Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἔζησαν οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ δυνατωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς δωρικὰς φυλάς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν περίφημοι καὶ ἔπαιξαν σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἰστορίαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦλθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικήν καὶ ὑπέταξαν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, οἱ δόποιοι ἦσαν Ἀχαιοὶ καὶ ἀρκετὰ προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Τοὺς γεωργοὺς ἔκαμαν δούλους, Εἴλωτας, ὅπως ὠνόμασαν αὐτούς. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐμπόρους ἄφησαν περισσοτέραν

έλευθερίαν καὶ ὡνόμασαν αὐτούς περιοίκους. Οἱ ἴδιοι ὡνομάζοντο Σπαρτιᾶται ἢ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Σπαρτιᾶται μόνοι ἦσαν κυρίαρχοι, οἱ εἶλωτες καὶ οἱ περίοικοι, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των καὶ δὲν ἐνόμιζον τιμητικὸν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἄλλην χειρωνακτικὴν ἔργασίαν. Οἱ εἶλωτες εἰργάζοντο τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ περίοικοι, οἱ ὄποιοι ἔζων κυρίως εἰς τὰς μικρὰς κωμοπόλεις, ἦσαν οἱ τεχνῖται καὶ ἔμποροι τῆς Λακωνικῆς. Οἱ εἶλωτες καὶ οἱ περίοικοι ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, ἔπρεπε νὰ εἰναι ἔτοιμοι πάντοτε διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται ἔζησαν διαρκῶς ὡς στρατιῶται. Ἡ Σπάρτη ὡμοίαζε μὲ στρατόπεδον ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας.

‘Ο Λυκοῦργος.

19

Νόμισμα Σπάρτης.

‘Η Χαλκίοικος Αθηνᾶ.

Ἡ Σπάρτη ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ δόκος ἐπίστευεν ὅτι τὴν δύναμίν της ἔχρεώστει εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους της. Ἐλεγον ὅτι τοὺς νόμους αὐτούς ἔθεσεν ἔνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο δοκοῦργος δὲν ἔγνωριζον καλά. Διηγοῦνται διαφόρους μάθους, οἱ ὄποιοι εἶχον σκοπὸν νὰ δείξουν ὅτι ἡ Σπάρτη τὸ μεγαλεῖόν της χρεωστεῖ εἰς τὸν νομοθέτην την της.

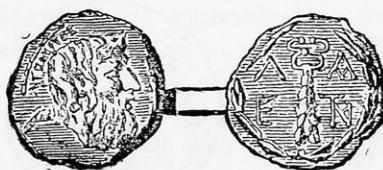
Εἰς τὴν Σπάρτην, ἔλεγον, ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί, αἱ ὄποιαι ἔβλαπτον πολὺ τὴν πόλιν. “Ολαι αἱ προσπάθειαι βασιλέως καὶ πολιτῶν, διὰ νὰ φέρουν τὴν γαλήνην, ἀπέτυχον. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν (περὶ τὰ 800 π. Χ.) παρουσιάσθη σωτήρ ὁ Λυκοῦργος.

‘Ο Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πολυδέκτου. ‘Ο Πολυδέκτης ἐβασίλευσεν δλίγους μῆνας καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔδωσαν τότε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἢ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐγένησεν υἱόν. 'Ο Λυκούργος, ὅπως ἦτο δίκαιος, ἐσκέφθη ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει εἰς τὸν μικρὸν. 'Ἐλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν τόπον δηλαδὴ ὅπου ἔκαμνε συγκεντρώσεις ὁ λαός, καὶ εἶπε: Σπαρτιᾶται, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς σας. 'Ἐλπίζω ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὸν λαόν. Δι' αὐτὸ τὸν ὄνομάζω Χαρίλαον.

'Οταν ὁ Χαρίλαος ἐφθασσεν εἰς τὴν ἡλικίαν, ἔλαβε τὸν θρόνον καὶ ὁ Λυκούργος ἔψυγεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, περιηγήθη διαφόρους χώρας, εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά, ἐσκέφθη πολὺ καὶ ἔγινε σοφὸς καὶ πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος.

'Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ενρῆκε τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην ταραχήν. 'Ο Χαρίλαος εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν συμπλοκήν. Οἱ συμπολῖταί του κατέψυγον εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. 'Εκεῖνος ἐδίσταζεν. 'Επῆγε μάλιστα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. 'Η Πυθία τὸν ἐνεθάρρυνε πολύ.

Νόμισμα Σπάρτης.

Κεφαλὴ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ τῆς μιᾶς δύψεως, κηρύκειον ἐπὶ τῆς ἄλλης.

ὄνομάσσω, θεὸν ἦ ἄνθρωπον; » Καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι οἱ καλύτεροι καὶ θὰ κάμουν μέγα καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἀν τοὺς φυλάξουν οἱ Σπαρτιᾶται. 'Ἐλεγον ὅτι ὁ ἕδιος ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐφώτισε τὸν Λυκούργον νὰ νομοθετήσῃ, καὶ ἀκόμη ὅτι τοὺς νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἢ ὅποια ἀπὸ παλαιούς χρόνους εἶχε σοφοὺς νόμους.

'Ο Λυκούργος ὥρκισε τοὺς συμπολίτας του ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ἔως ὅτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μίαν περιοδείαν. 'Ἐφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ πάντοτε.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου

Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλα, οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἀνατροφὴ παιδῶν,

A. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

νόμοι, ἔθιμα, εἶχον ἔνα σκοπόν, νὰ κάμουν τοὺς Σπαρτιάτας ρωμαλέους καὶ τολμηροὺς στρατιώτας. Ἡ ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια μέχρι γηρατείων ἦτο ζωὴ στρατιώτου, ἡ δὲ Σπάρτη διαρκὲς στρατόπεδον.

Οἱ κλῆροι. Ἡ γῆ ἐθεωρεῖτο κτῆμα τοῦ στρατευομένου λαοῦ καὶ ὁ Λυκοῦργος ἐμοίρασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸν κλῆρόν της, τὸ μερίδιόν της δηλαδή, τὸν ὅποιον δὲν ἐπετρέπετο νὰ πωλήσῃ. Τὰ κτήματα δὲν ἐκαλλιέργουν οἱ Σπαρτιᾶται. Τὰ ἐκαλλιέργουν οἱ εἴλωτες.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κράτους. Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρτης ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον δύο βασιλεῖς, οἱ ὄποιοι δύμως ἔχασαν ἐνωρὶς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν ἔξουσίαν καὶ διετήρουν μᾶλλον τιμητικὰ ἀξιώματα. Ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Εἶχον μεγαλύτερον κλῆρον, μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια καὶ εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, προήδρευον εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὰς τελετάς, ἥσαν οἱ ἀρχηγοί τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ ἔξουσία ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνα τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, ἡ λεγομένη Γερουσία. Ἡ Γερουσία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 28 ἵσοβια μέλη, τὰ ὄποια ἔξελεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους κτηματίας.

Ἡ Γερουσία διώριζε μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πέντε μέλη δι' ἓν ἔτος, τοὺς λεγομένους ἐφόρους. Οἱ ἔφοροι ἐφόροντιζον νὰ κρατοῦν οἱ πολῖται μὲ ἀκρίβειαν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ὑπαλλήλων. Μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν ἡ κυριωτάτη ἀρχὴ τῆς Σπάρτης. Ἐπέβλεπον ὅλα καὶ εἶχον δικαίωμα νὰ τιμωροῦν τοὺς πολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη.

Οἱ λαὸς ἐπίστης ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν. Οἱ ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἄνδρες συνήρχοντο μίαν φορὰν τὸν μῆνα εἰς συγκέντρωσιν, ἡ ὄποια ἐλέγετο Ἀπέλλα. Ἡ Ἀπέλλα εἶχε παλαιότερον μεγάλην δύναμιν. Ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ὠριζε τὸν ἀρχηγὸν κάθε ἐκστρατείας καὶ ἐψήφιζε τοὺς νόμους, τοὺς ὄποιους εἰσῆγον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ διὰ βοῆς μόνον. Οἱ συνερχόμενοι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον ἢ νὰ φέρουν ἀντίρρησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἐφόρους. Βραδύτερον ἔχασεν ἡ Ἀπέλ-

λα σχεδὸν κάθε πραγματικὴν ἔξουσίαν καὶ κατήντησεν ἀπλῶς τυπικὴ συγκέντρωσις.

• Ανατροφὴ τῶν νέων.

‘Η ἀνατροφὴ τῶν νέων κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς πολεμιστάς. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ γεννήσουν εὔρωστα παιδιά.

‘Οταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, τὸ παρουσίαζον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάστωμα, δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανε δηλαδὴ τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἐὰν ἡτο εὔρωστον, τὸ παρέδιδον εἰς τὴν μητέρα, ἥ δποια τὸ ἐμεγάλωνεν, ἔως ὅτου γίνη 7 ἑτῶν. Ἀπὸ τότε ἡ πολιτεία παρελάμβανε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀνέτρεφεν, ὅπως αὐτὴ ἦθελε.

Τὰ παιδιὰ ἔκαμναν βαρύτατα γυμνάσια καὶ ἐσυνήθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαίθρον ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ δποια ἔκοπτον τὰ ἵδια ἀπὸ τὴν ὅχθην τοῦ Εύρωτα. Εἰς ώρισμένας ἑορτὰς τὰ ἔμαστίγωνον ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τόσον δυνατά, ὡστε νὰ τρέχῃ αἷμα. Ὁ νέος ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τοὺς δόλους τοῦ πολέμου, ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν, ἴδιας φαγώσιμα. Ἡτο ὅμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν.

• Η ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἦτο ώρισμένη μὲ ἀκρίβειαν. Ὄλοι ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ συμπεριφέρωνται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Οἱ Σπαρτιᾶται δηλαδὴ εἶχον συνηθείας, τὰς δποιας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι. Αὐτὰ ἥσαν τὰ ἥθη τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ δποια διετήρησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

‘Ο Σπαρτιάτης ἀπὸ εἰκοσι ἑτῶν ἐγίνετο στρατιώτης, ἐπήγαινεν εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μὲ τοὺς νέους τῆς ἡλικίας του. Δὲν ἔτρωγεν ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰς τὰ λεγόμενα συσσίτια.

Οι Σπαρτιάται δηλαδή ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἔξικοστοῦ ἔτους ἔτρωγον μαζὶ καὶ ἐκοιμῶντο ἀνὰ 15 εἰς σκηνὰς ὡς παντοτινοὶ στρατιῶται. ‘Ο καθεὶς ἔδιδε τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. ‘Η μαγειρική των δὲν ἦτο ἐξαιρετική.’ Ἐτρωγον πολὺ ἀπλᾶ φαγητά. Τὸ συνηθέστερον φαγητὸν ἦτο σοῦπα ἀπὸ κρέας χοιρινὸν καὶ ξίδι, ὁ μέλας ζωμός, ὅπως ἔλεγον. ‘Ο ζωμὸς αὐτὸς ἔγινε περίφημος. Διηγοῦνται, ὅτι ὁ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἥθελησε νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Προσεκάλεσε λοιπὸν ἴδιαίτερον μάγειρον ἀπὸ τὴν Σπάρτην. ‘Οταν ὅμως ἐγεύθη, δὲν ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος. ‘Ο μάγειρος τοῦ εἶπε τότε: « Διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν ζωμὸν αὐτόν, πρέπει νὰ λουσθῆς εἰς τὸν Εὔρωταν, ἀφοῦ γυμνασθῆς καὶ ἴδρωσῃς ».

“Ολη ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο στρατιωτικὰ γυμνάσια.” Ετρεχον, ἐπήδων, ἐμάνθανον στρατιωτικούς χορούς καὶ πολεμικὰ ἄσματα. Περίφημα ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ ἄσματα τῶν Σπαρτιατῶν, « καλὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὴν ζωὴν των », ὅπως ἔλεγον. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ Σπαρτιάται ἐσχημάτιζον τρεῖς χορούς, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν παιδιῶν. ‘Ο χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλε πρῶτος:

— ‘Ημεῖς ἡμεθα μίαν φορὰν γερὰ παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἀπήντων:

— ‘Ημεῖς εἴμεθα τώρα. ‘Αν θέλης, δοκίμασε.

Καὶ τὰ παιδιὰ προσέθετον:

— ‘Ημεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροι.

Δὲν ἐπέτρεπτο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ καταγίνωνται εἰς ὅ, τι δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὰ στρατιωτικά, εἰς τὸ ἐμπόριον π.χ., εἰς τὰς τέχνας, καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὃποιαν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Ἐπίσης δὲν ἐπέτρεπτον εἰς τοὺς ξένους νὰ μένουν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην, οὕτε εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, διὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ πολῖται τὰς συνθείας τῶν ἄλλων τόπων.

‘Ο Λυκοῦργος ἀπηγόρευσε τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἔκουψε σιδηρᾶ, τὰ δόποια εἶχον πολὺ βάρος καὶ δλίγην ἀξίαν. Αὔτὸς ἐδυσκόλευε τὸ ἐμπόριον καὶ περιώριζε πολλὰς κακίας, τὴν κλοπήν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν σπατάλην καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐμάνθανον πολλὰ γράμματα. Δὲν ἀνέ-

δειξαν κανένα μεγάλον συγγραφέα ἦ καλλιτέχνην. Ὁσυνήθιζον ὅμως νὰ είναι σεμνοί, νὰ διμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ ἐκφράζουν σπουδαίας σκέψεις μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας λέξεις καὶ μὲ κάποιαν εἰρωνείαν. Αὐτὸς ἦτο τὸ λακωνίζειν. Ὅταν κάποτε ἡρώτησαν ἔνα βασιλέα τῆς Σπάρτης πόσοι εἶναι ὅλοι οἱ Σπαρτιάται, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν, ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε ὀλίγους κατοίκους, ἐκεῖνος ἀπήντησεν: Ἀρκετοί, διὰ νὰ σωφρονίσουν τοὺς κακούς.

Οἱ Σπαρτιάται ἐδείκνυνον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ὅταν κάποτε εἴς τοὺς Πανελλήνιους ἀγῶνας εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ἔνας γέρων καὶ δὲν εὔρισκε θέσιν νὰ καθήσῃ, οἱ περισσότεροι θεαταὶ ἥρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ τὸν πειράζουν. Οἱ Σπαρτιάται ὅμως τὸν ἐκάλεσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν. Οἱ θεαταὶ τότε ἔχειροκρότησαν καὶ ὁ γέρων εἶπε: « Ὄλοι οἱ Ἐλληνες γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλὰ τὸ πράττουν μόνον οἱ Σπαρτιάται».

Ai γυναῖκες.

93

Εἰς τὴν Σπάρτην αἱ γυναῖκες εἶχον μεγάλην θέσιν. Οἱ ἄνδρες τὰς ἐσέβοντο καὶ ἤκουον τὴν γνώμην των.

Τὰ κορίτσια ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ τὰ ἀγόρια. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτά, ὅπως ἐκεῖνα, καὶ ἐφόρουν κοντὸν χιτῶνα, ὃ ὅποιος ἔφθανεν ἔως τὰ γόνατα, διὰ νὰ κινοῦνται ἐλεύθερα. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αὐτὸς ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον περιωρισμένας τὰς γυναικας.

Ἡ ἀνατροφὴ αὐτὴ ἔκαμνε τὰς Σπαρτιάτιδας δυνατὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναίας εἰς τὴν ψυχήν. Ἡσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἔξαιρετικὴν θέσιν των. Πολλαὶ ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν περίφημοι διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν των. Ὅταν μία ἄλλη ἐλληνὶς εἶπεν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα: « Μόναι σεῖς αἱ Σπαρτιάτιδες ἔξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας », ἐκείνη ἀπήντησε: « Διότι μόναι ἡμεῖς γεννῶμεν ἄνδρας ».

« Οταν αἱ μητέρες παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν, ἔλεγον: « Ἡ τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς », δηλαδὴ ἦ νὰ φέρης τὴν ἀσπίδα ὅπισω νικητὴς ἦ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἔνδοξον νεκρόν. Ὅταν αἱ φίλαι παρηγόρουν τὴν μητέρα ἐνὸς ἐνδόξου στρατηγοῦ, ὃ ὅποιος εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε: « Μὴν ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς ὡσὰν τὸν υἱόν μου ».

Αἱ Σπαρτιάτιδες ἀνέτρεφον μὲν μεγάλην προσοχὴν καὶ φροντίδα τὰ τέκνα των. Εἶχον τόσην φήμην εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ὥστε πολλοὶ πλούσιοι καὶ βασιλεῖς ξένοι ἐλάμβανον γυναικας ἀπὸ τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιά των.

Ο Σπαρτιατικὸς στρατός.

Μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιμονὴν οἱ Σπαρτιάται κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κυριώτερον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὄπλιται. Ὁ ὄπλιτης εἶχε βαρύτατον ὄπλισμόν. Ἐφόρει πρῶτον τὴν πεικεῖαν, ἡ ὄποια προφυλάττει τὴν κεφαλήν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὀρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὄποιος προφυλάττει τὸ στῆθος καὶ τὰ νῶτα, καὶ μῆδας ἀπὸ δέρμα, αἱ ὄποιαι προφυλάττουν τοὺς πόδας. Εἰς τὸ ἀριστερὸν χέρι ἔκρατει μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα, ἡ ὄποια ἐπροστάτευεν ὅλον τὸ σῶμα. Αὔτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα του. Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα του ἦσαν μακρὸν δόρυ καὶ κοντὸν ξίφος.

Οἱ ὄπλιται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε ἡ δεξιὰ πλευρὰ ἔκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσχηματίζετο τεῖχος ἀπὸ ἀσπίδας.

Ἡ Σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἦτο στερεώτατον σῶμα, τὸ ὄποιον ἦτο δύσκολον νὰ διασπάσῃ ὁ ἔχθρος. Οἱ ὄπλιται ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἥχον αὐλοῦ καὶ ἐνεθουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐμβατήριον ἄσμα, τὸν παῖαν να.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν ἐνικήθη οὐδεμίαν φορὰν καὶ ἔχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ο Ἀριστόδημος.

Δυνατοὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιάται προσέβαλον τοὺς γείτονάς των, διὰ νὰ πάρουν τοὺς ἀγρούς των, ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των εἶχεν αὐξηθῆ καὶ ἔχρειάζοντο νέους κλήρους. Ἐστρεψαν πρὸ πάντων τὰ βλέμματά των εἰς τὴν γείτονά των Μεσσηνίαν, ἡ ὄποια εἶχεν εὐφορώτατον ἔδαφος.

‘Εκαμαν σκληρούς πολέμους μὲ τοὺς Μεσσηνίους, οἵ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη, τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶνα π. Χ., καὶ ὡνομάσθησαν Μεσσηνοὶ πόλεμοι.

Διηγοῦνται ὅτι εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον μὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν. Οἱ Μεσσηνοὶ ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον εἶχον εἰς ἀπόκρημνον ὅρος, τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιᾶται περιεκύλωσαν τὸ ὅρος καὶ ἐπερίμενον νὰ παραδοθοῦν οἱ ἔχθροὶ ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων ἦτο Ἑνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους εὐγενεῖς, ὁ Ἀριστόδημος, ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἔστειλε κρυφίως ἀνθρώπους εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἰθώμη.

Ἡ Πυθία ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ θυσιασθῇ μία κόρη ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Μεσσηνοὶ ἔλαβον θάρρος, διότι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἔχουν τὸν θεὸν μαζί των, ἔξτιλθον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Σπαρτιάτας, συνέλαβον τριακοσίους αἰχμαλώτους καὶ τὸν βασιλέα των.

Βραδύτερον ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν πάλιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἀριστόδημος ἀπηλπισμένος, διότι ἀδίκως ἐθυσίασε τὴν κόρην του, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον της.

Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ἀριστομένης - Τυρταῖος.

Οἱ Μεσσηνοὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔζησαν σκληροτάτην ζωήν. Ἐπερίμεναν ὅμως τὴν στιγμὴν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὴν ἐπανάστασιν προητοίμασεν ἔνας ἀπὸ τοὺς ἔξεχοντας Μεσσηνίους, ὁ Ἀριστομένης, ὁ ὄποιος καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ἐπέτυχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον φιλονικίας μεταξύ των, καὶ ἔζητησε τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων γειτόνων, οἵ ὄποιοι ἐπίστησαν ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἔγινε μεγάλη ἐπανάστασις. Οἱ Μεσσηνοὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, οἵ ὄποιοι ἦσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἔξεδίωξαν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀριστομένης ἔλαβε θάρρος καὶ

έκαμε κατορθώματα, τὰ δόποια τὸν ἐδόξασαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικήν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Κατώρθωσε μάλιστα μίαν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ νὰ κρεμάσῃ ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀσπίδα, τὴν ὅποιαν εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα εἶχε γράψει: «Ο Ἄριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν».

Λέγουν ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἡρώτησαν τὸν θεὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν, καὶ ἐκεῖνος τοὺς συνεβούλευσε νὰ ζητήσουν στρατηγὸν ἀπὸ

Σπαρτιάται ὁπλῖται.

τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τοὺς πειράξουν, ἔστειλαν ὡς στρατηγὸν ἔνα χωλόν, δό όποιος ὠνομάζετο Τυρταῖος. Ἄλλ' ὁ Τυρταῖος εἶχε σπουδαῖον χάρισμα. Ἐκαμεν πολεμικὰ τραγούδια, μὲ τὰ δόποια ἡλέκτριζε τοὺς Σπαρτιάτας. «Ἐν ἀπ’ αὐτὰ ἀρχίζει:

«Τί τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιά».

Οἱ Σπαρτιάται, ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ὄσματα, ὡρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν, συνέλαβον τὸν Ἄριστομένη αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἐκρήμνισαν εἰς ἐν βάραθρον.

‘Ο ’Αριστομένης ἔπεισεν ἐπάνω εἰς ἄλλα πτώματα καὶ δὲν ἐφονεύθη. Ἐνῶ ὅμως ἐπερίμενε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν, παρετήρησε μίαν ἀλώπεκα πλησίον του νὰ γυρίζῃ εἰς τὸ βάραθρον. Τὴν παρηκολούθησε καὶ εἶδε τὴν ὁπῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔξηλθεν. Ἐπλάτυνεν αὐτὴν καὶ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ.

‘Η παρουσία του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων ἔδωσε νέαν ζωὴν εἰς αὐτούς. ‘Ο πόλεμος ἔξηκολούθησεν, ἐπεκράτησαν ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται. Ἀπηλπισμένος τότε ὁ ἥρως τῶν Μεσσηνίων ἔλαβε μαζὶ πολλοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ κάμη ἀποικίαν εἰς ξένην χώραν.

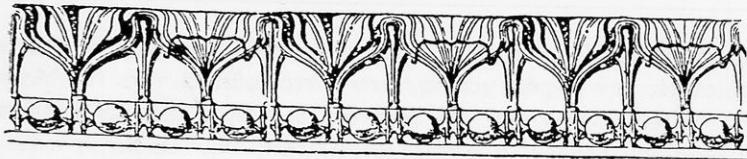
Οἱ Μεσσήνιοι διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐκτισαν ἐκεὶ τὴν σπουδαίαν πόλιν Μεσσήνην, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον. “Οσοι ἔμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἔγιναν εἴλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς, τοὺς ὁποίους ἔξουσίαζον τώρα οἱ κατακτηταί.

‘Η Πελοποννησιακὴ συμμαχία.

Δυνατώτεροι τώρα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιᾶται ὑπερέωσαν σχεδὸν ὅλους τοὺς Πελοποννησίους νὰ γίνουν σύμμαχοί των.

Πολλὰ κράτη καὶ λαοί τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλα, ἔξω τοῦ Ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἴγινα εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Συνεφώνησαν κάθε κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς Σπαρτιᾶτας εἰς τὸν πόλεμον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία, τὴν ὁποίαν διηγήθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων (βος αἰών).

‘Η συμμαχία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Πρώτην φορὰν ἐλληνικὰ κράτη εἶχον ἐνωθῆν καὶ ἀνεγνώρισαν ἓνα ἀρχηγόν. Αἱ φιλονίκιαι καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἔλειψαν καὶ ὅταν ἀργότερον παρουσιάσθη φοβερὸς κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι, ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία εἶχε, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Α Θ Η Ν Α Ι

ΚΟΔΡΟΣ - ΣΟΛΩΝ - ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ - ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

~~πολιτείας~~ 'Η 'Αττική. *Arajs*

Τὸ δεύτερον σημαντικὸν κράτος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἐλδάδος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἀττικήν.

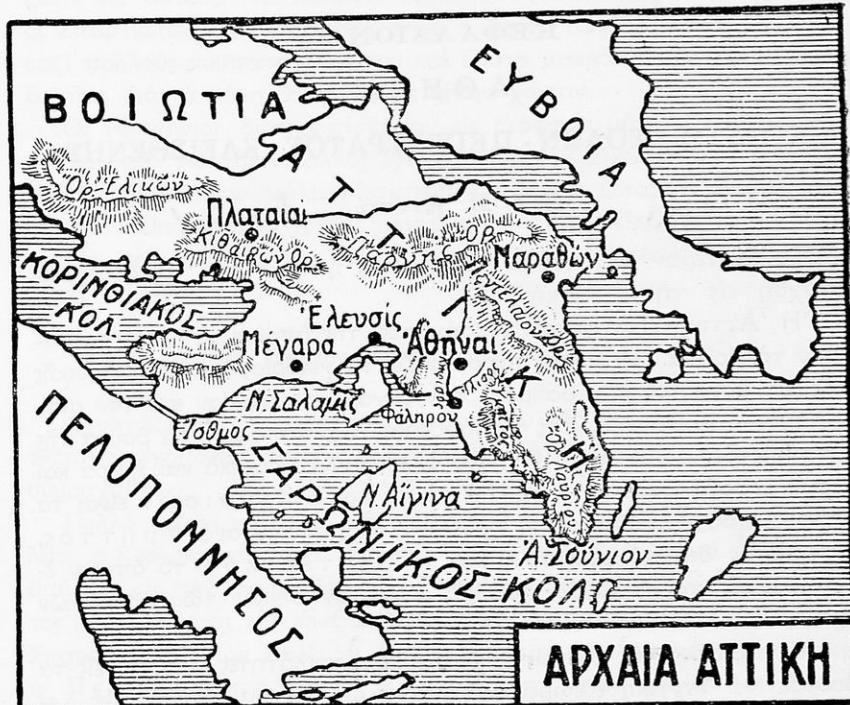
'Η 'Αττική εἶναι μικρὰ χερσόνησος, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ σκεπάζουν τὰ βουνά. 'Η χώρα παρουσιάζει τὰ γνωρίσματα τῆς ἐλληνικῆς γῆς εἰς δυνατώτερον βαθμόν, τὴν μεγάλην ποικιλίαν καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦ βουνοῦ, τῆς πεδιάδος καὶ τῆς παραλίας. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶναι πολὺ ύψηλά, ὅλλα πολὺ γραφικά καὶ ἥμερα καὶ ἔχουν ἔνδοξα ὄνόματα. 'Η Πάρνης καὶ ὁ Κιθαΐρων εἶναι τὰ σύνορα πρὸς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνεται ὁ 'Υμητός, ὃνομαστὸς διὰ τὸ μέλι του, καὶ τὸ Πεντελικόν, τὸ ὁποῖον ἐκρυπτεῖ εἰς τὰ σπλάχνα του τὸ εὐγενικὸν ὑλικὸν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀγαλμάτων.

Αἱ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς εἶναι μικραὶ κοιλότητες ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά. 'Η 'Αττική ἔθεωρείτο πάντοτε ὡς ὀλίγον εὔφορος, ὡς λεπτός, λεπτὸς μὲν τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν ἔγινεν ἀρκετὰ παραγωγική. Εἰς τοὺς λόφους ἥκμαζεν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία, τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος ἡ πολυσχιδής παραλία τῆς Ἀττικῆς ἔχει πολλοὺς ὄρμους ἀσφαλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν εἰς λιμένας. Ἀγρόται κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατέβησαν ἀργότερον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔξαιρετοι ναυτικοὶ καὶ ἐμπόροι. 'Η 'Αττική εἶχε δύο πρωτευούσας, μίαν μεσογειακήν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν

παραλιακήν, τὸν Πειραιᾶ. 'Άλλ' ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ἔδωκεν ἔξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν μικρὰν χώραν, ἵτο δὲ τοποθεσία της. 'Η Ἀττικὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ Αἴγαϊον καὶ φαίνεται προωρισμένη νὰ ἔξουσιάζῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον, ὁ ὄποιος φέρει πρὸς τὴν Θράκην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κρήτην.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἥτο πολὺ

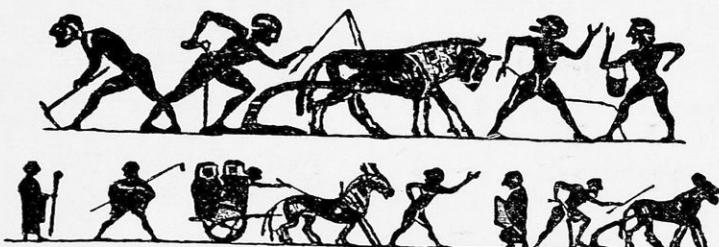

ἡ πιώτερον. 'Ο δυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἔδροσιζε τὸ θέρος καὶ ἔθέρμανε τὸν χειμῶνα. Τὰ βουνὰ ἥσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ δύο ποταμοί, ὁ Ἰλισὸς καὶ ὁ Κηφισός, εἶχον πολὺ περισσότερον υδωρ. Οἱ ποιηταὶ ἔξυμνησαν τὸ δροσερὸν ρεῦμα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰ πράσινα φυλλώματα, εἰς τὰ ὄποια ἡ ἀηδῶν ἐψιθύριζε τὸ παθητικόν της δῆμα, καθὼς καὶ τὸ γλυκὺ κλῖμα, τὸν λεπτὸν ἀέρα καὶ τὸν διαυγέστατον οὐρανὸν τῆς πατρίδος των. Εἰς

ἔνα δρᾶμα τοῦ Εύριπίδου ὁ χορὸς ψάλλει: Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον ἀέρα. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἡ ξανθὴ Ἀρμονία ἐγένησε τὰς ἐννέα Μούσας.

Oi 'Αθηναῖοι.

Οι Σπαρτιᾶται ἐλάτρευσαν τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευσαν ἔκτὸς αὐτοῦ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεὰν τῆς σοφίας, δηλαδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέστησαν μὲν ἔνα ὠραῖον

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν.

Παραστάσεις ἐπὶ ἄγγειων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁ γεωργὸς διευθύνει τὸ ἄροτρον, ἀριστερὰ ἐργάτης διαλύει βώλους, δεξιὰ δύο σπορεῖς. Εἰς τὴν δευτέραν πρῶτος ἀριστερὰ ὁ ἐπόπτης τῆς ἐργασίας, πιθανὸν ὁ ἴδιοκτήτης, ἀμαξαὶ μὲν δύο ἀμφορεῖς, δεξιὰ ἄροτρον καὶ σπορεύς.

μῦθον τὴν λατρείαν των εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων, ὅταν μόλις εἶχε κτισθῇ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, δύο δύνατοι θεοί, ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἐφιλονίκησαν ποιος θὰ ἔξουσιάσῃ τὴν Ἀττικήν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν. Ο Ποσειδῶν ἐτρύπησε μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔκαμε νὰ πηδήσῃ μία πλουσία πηγή. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησε μὲ τὸ δόρυ της τὸν ἴδιον βράχον καὶ ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ μία ἐλασία. Αὐτὰ θὰ ἤσαν τὰ δῶρα τοῦ καθενὸς διὰ τὴν Ἀττικήν, ἃν ἐγίνετο ἴδική του. Ἐπειδὴ δὲν ἦδύναντο νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφοράν των, προσεκάλεσαν κριτὰς τοὺς ἄλλους θεούς, οἱ ὄποιοι ἔδωσαν τὸ δίκαιον εἰς

τὴν Ἀθηνᾶν, διότι ἐθεώρησαν ώς πολυτιμότερον δῶρον τὴν ἐλαίαν. Ἐπὸ τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔμεινε κυρία τῆς Ἀττικῆς, ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔγινε προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

10χιχ' Αχρόπολις - Ἀθῆναι.

Ανατύ

Οἱ Δωρεῖς δὲν κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἡ διετήρησε τοὺς παλαιοὺς κατοίκους της καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμόν της. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους Ἑλληνας, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας, Ἱωνες καὶ αὐτοί. Γεωργοὶ εἰς τὴν ἀρχήν, κατέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐμπόροι καὶ ναυτικοί. Τὸ κλίμα τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, ἐνεργητικούς καὶ ἐλέπτυνε τὴν καλαισθησίαν των εἰς βαθὺν ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ταξίδια τοὺς ἔκαμαν τολμηρούς καὶ περιέργους νὰ μάθουν καὶ νὰ προοδεύσουν.

Δὲν ἦσαν πάρα πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ πολὺ 150 - 200 χιλιάδες. Οἱ ὀλίγοι ὅμως αὐτοὶ ἀνθρωποι τὸν παλαιότατον ἐκεῖνον καιρὸν ἔκαμαν θαυμαστὰ ἔργα, τὰ ὅποια κατέστησαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά των.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλυτέρας πεδιάδος ὑπῆρχεν εἶς λόφος, ὁ χυρὸς ἐκ φύσεως, ὁ διποίος ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ φρούριον, ἀπαραίτητον διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν διάφοροι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὡχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον ἔγινεν ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ πωλήσουν καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀττικήν. Πέριξ τῆς ἀγορᾶς ἔκτισαν κατοικίας καὶ σιγά - σιγά ἔγινεν ὀλόκληρος πόλις, αἱ Ἀθῆναι.

Εἰς τὴν παραλίαν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται σπουδαῖοι λιμένες, πρῶτον τὸ Φάληρον καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Πειραιεύς, ὁ διποίος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη πόλις.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν είχον δύο πρωτευούσας, μίαν εἰς τὴν ξηράν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιά.

28 Ο Θησεύς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ὅτι ἰδρυτὴς τοῦ κράτους των ἦτο Ἐ

Θησεύς είναι ήρωας τῆς Αἰγαίου πολλούς μύθους. "Ἐλεγον δτι ἦτο νίος τοῦ Ποσειδῶνος, δτι ἔκαμε θαυμάσια ἔργα, ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπήλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων, τὸν ὅποιον ἐπλήρωναν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

"Ο Θησεὺς είναι ήρωας τῆς Αἰτικῆς. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ήρωα τῶν Δωριέων, τὸν Ἡρακλέα, διότι, ἐνῷ ἔκεινος ἔκαμνε τὰ κατορθώματά του κυρίως μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, ὁ Θησεὺς δὲν ἦτο μόνον δυνατός καὶ τολμηρός, ἀλλὰ καὶ ἔξυπνος καὶ ἐφευρετικός.

"Ο Θησεὺς ἐμεγάλωσε τὰς Αθήνας. Υπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς νὰ

Τρύγος.
Παράστασις ἐπὶ ἄγγείου.

Εἰκὼν εύθυμογραφική. Οἱ Σειληνοὶ τρυγοῦν τὴν κληματαριάν, κόπτουν τὰ σταφύλια καὶ τὰ θέτουν εἰς τὰ καλάθια. Εἰς τὸ μέσον ἔνας Σειληνὸς πατεῖ τὰ σταφύλια καὶ τὸ γλεῦκος τρέχει εἰς δοχεῖον.

ἀφήσουν τὰ χωρία, ὅπου ἔζων ἔως τότε πλησίον τῶν κτημάτων των, καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν πέριξ τῆς Ακροπόλεως. Τοῦτο ὡνόμασαν συνοικισμόν. Ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ μεγαλώνουν αἱ Αθηναίαι.

Ο βασιλεὺς Κόδρος.

'Αλλ' οἱ Αθηναῖοι ἔκαμαν σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Δωριεῖς, διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικήν, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Αθηναίων,

διὰ νὰ ἀρπάσουν τὴν χώραν των. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο ὁ Κόδρος.

“Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Δωριεῖς διῆλθον τὸν Ἰσθμόν, ἔστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ ἐρωτήσουν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ Πυθία ἀπήντησε: « Θὰ νικήσῃ ὁ στρατός, τοῦ ὄποιου θὰ φονευθῇ ὁ βασιλεύς ». “Οταν ἔμαθεν αὐτὸν ὁ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐφόρεσεν ἐνδύματα χωρικοῦ, ἐπῆγε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἔχθροῦ καὶ ἥρχισε νὰ κόπτῃ ξύλα. “Ενας στρατιώτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. ‘Ο Κόδρος δὲν ὑπήκουσε καὶ ὁ στρατιώτης τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Δωριεῖς ἀμαρτίαν ὅτι ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐφοβήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Αἱ Ἀθῆναι ἐσώθησαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τιμήσουν τὸν Κόδρον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμουν ἄλλον βασιλέα καὶ τὴν ἔξουσίαν ἔδωσαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας.

Αἱ ταραχαί.

Σωμ

Αἱ Ἀθῆναι λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον βασιλεῖς, οἱ ὄποιοι ἐκυβέρνων τὸ κράτος μαζὶ μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἐν συμβούλιον εὐγενῶν, τὸ ὄποιον ἐλέγετο Ἀρειος Πάγος. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὥμοιαζε μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Αρειος Πάγος εἰς τὰς Ἀθῆνας ἦτο ὁ, τι ἡ Γερουσία εἰς τὴν Σπάρτην.

Βραδύτερον οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν μόνοι. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως διώρισαν ἐν νέα ἄρχοντας, οἱ ὄποιοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἔξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κατ’ ἕτος νέους ἄρχοντας.

“Οταν ὅμως ἐπλούτησαν οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι, δὲν ἤθελον νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν μόνοι των καὶ ὅπως ἤθελον. Ἀλλὰ καὶ οἱ τεχνῖται καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, δ λαὸς ὅπως λέγομεν, ἥρχισαν νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα.

‘Ο λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἥσαν ἔγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ τεχνῖται τὸν καιρὸν τῆς ἀνεργίας, ἐδανεί-

ζοντο χρήματα ἀπό τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ νόμοι ὅμως ἡσαν σκληροί. "Ἄν δὲν κατώρθωντο νὰ πληρώσουν τὸ χρέος τῶν, οἱ δανεισταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς φυλακίσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. "Ηρχισαν λοιπὸν νὰ γίνωνται ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι.

• Ο Δράκων.

'Ο λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ελλάδος, διὰ νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς ὅπως ἤθελον καὶ ἐπιβάλλουν ποινὰς κατὰ τὴν ὅρεξίν των. Οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν, τὸν Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους (621π.Χ.).

'Ο Δράκων ἀνέγραψε τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τὰς παρουσίας σεν ὡς γραπτοὺς νόμους. Δικαίωμα πολίτου ἔδιδεν, ὅπως καὶ παλαιότερον, εἰς τοὺς « ὁ πλαταράς παρέχει μὲν ουσίαν », δηλαδὴ εἰς ὅσους εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίζουν μὲ τὰ ὅπλα τῶν τὴν πατρίδα. Τὸ δικαίωμα αὐτὸν δὲν εἶχον τότε οἱ πολὺ πτωχοί, ποὺ ἐλέγοντο θῆτες, καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν αὐστηρότητά τῶν, ὃσον καὶ ἂν ἡσαν ἐπιεικέστεροι ἀπὸ τὴν παλαιοτέραν νομοθεσίαν. Οἱ μεταγενέστεροι Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον νόμους πολὺ ἐπιεικεῖς, ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος καὶ ἔλεγον ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἷμα. Δι' αὐτὸν καὶ σήμερον « Δρακόντειος νόμος » σημαίνει κάτι πολὺ αὐστηρὸν καὶ σκληρόν.

Τοὺς νόμους του ἔχάραξεν ἐπάνω εἰς πλάκας ἀπὸ λίθον, τὰς δποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι. Αὔτὸ βέβαια ἦτο μία σοβαρὰ πρόοδος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραχωρήσεις, τὰς δποίας ἔκαμεν δ Δράκων μὲ τοὺς νόμους του, ἡσαν δλίγαι, αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων δὲν ἔπαισαν.

Κύλων.

Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ ἥθελησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἔνας εὐγενὴς ὀνομαζόμενος Κύλων, διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἔξουσίαν. "Η ἐπανάστασίς του ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἔχυθη πάλιν αἷμα. Αἷμα ἐπίσης ἔχύνετο εἰς τοὺς μακροὺς ἀγῶνας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀπαραιτή-

του διὰ τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνος, τὴν ὅποιαν διεξεδίκουν τὰ Μέγαρα. "Ολα αὐτὰ ἐμεγάλωναν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάστασις ἔγινε πολὺ κρίσιμος.

‘Ο Σόλων.

Αἱ ταραχαὶ ἔξηκολούθησαν, ἀλλ’ ἡ ἀπολυταρχία τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαιωνισθῇ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες συνεννοήθησαν καὶ ἔξελεξαν τὸν Σόλωνα ἄρχοντα μὲν ἀπεριόριστον ἔξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὰς ὑπόθεσεις τῆς πολιτείας (594).

‘Ο Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν. ‘Ο πατέρης του ἔξωδευσε, φαίνεται, τὴν περιουσίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. ‘Ο Σόλων ἡναγκάσθη νὰ γίνη ἐμπορος καὶ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἐγνώρισε τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν λαῶν αὐτῶν.

“Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ μὲ τὴν σοφίαν του, μὲ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς καλωσύνης καὶ μὲ τὰ ὠραῖα ιτοίματα, ποὺ ἔκαμνε, διὰ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς συμπολίτας του. "Ἐνα σπουδαῖον ἐπεισόδιον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνος, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομά του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μακρὸν πόλεμον μὲ τοὺς Μεγαρεῖς, οἱ ὅποιοι τοὺς ἀφήρεσαν τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νῆσον Σαλαμῖνα. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν τόσα πολλά, ὥστε ἀπελπισθέντες ἔθεσαν αὔστηρὸν νόμον νὰ μὴ δύμιλησῃ πλέον κανεῖς διὰ τὴν Σαλαμῖνα. ‘Ο Σόλων ὅμως δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν νὰ βλέπῃ τὴν ὡραίαν νῆσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἔχθροῦ. Προσεποιήθη τὸν τρελλόν, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον ποίημα: « Πᾶμε στὴ Σαλαμῖνα νὰ πολεμήσωμε γιὰ τὸ περιπόθητο νησί, νὰ ξεπλύνωμε τὴν ντροπή ». »

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, ἔλαβον ἀμέσως τὰ ὅπλα καὶ ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν ὄπίσω τὴν νῆσον.

Σεισάχθεια.

‘Ο Σόλων ἤρχισε τὸ ἔργον του μὲ μίαν τολμηρὰν πρᾶξιν. Διέ-
Α. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

ταξε γενικήν παραγραφήν τῶν χρεῶν καὶ ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται εἰς τὸ ἔξῆς οἱ ἄνθρωποι ὡς δοῦλοι διὰ τὰ χρέη των.

Εἰς τὴν παλαιοτέραν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια οἱ πτωχοὶ νὰ δανείζωνται μὲ βαρεῖς τόκους καὶ μὲ ἐνέχυρον τὸ πρόσωπόν των. “Οταν ὁ δανεισθεὶς δὲν ἥτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἐπωλεῖτο ὁ ἴδιος καὶ τὰ τέκνα του ὡς δοῦλοι.

‘Ο νόμος ἐπειδὴ ἀπέσεισε τὰ βάρη τῶν πτωχῶν, ὀνομάσθη «σεισάχθεια» καὶ εἶναι τὸ σημαντικότερον μέτρον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος.

Τὸ πολίτευμα τῶν Αθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος.

Αἱ κυριώτεραι ἔξουσίαι ἦσαν τότε εἰς τὰς Αθήνας αἱ ἔξῆς :

1ον) ‘Ο Ἀρειος Πάγος, ὁ ὅποιος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια εἶχον χρηματίσει ἐπιτυχῶς ἀρχοντες. Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Αρείου Πάγου ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτος. Ἡτο ὁ φύλαξ τῶν νόμων.

2ον) ‘Η βουλὴ τῶν 400 ἀποτελουμένη ἀπὸ τετρακοσίους βουλευτάς, ἐκατὸν ἔξι ἑκάστης τῶν τεσσάρων τάξεων.

3ον) ‘Η ἀρχὴ τῶν 9 ἀρχόντων, ἥτοι ὁ ἀρχων, ὁ πολέμαρχος, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἔξι θεσμοθέται. Τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν ἔξουσίαν εἶχεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχόντων τούτων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔξουσία των διήρκει ἐν ἔτος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος καὶ ὁ ἀρχων αὐτὸς ὀνομάσθη διὰ τούτο ἀργότερον ἐπώνυμος ἀρχων.

4ον) ‘Η ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἥτοι τὸ μέρος ὅπου συνηθροίζετο ὁ λαὸς καὶ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις.

Οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις. Αἱ τάξεις αὗται ἦσαν :

α) Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, δηλαδὴ οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τούλαχιστον πεντακοσίους μεδίμνους, πεντακόσια κιλὰ σίτου ἢ ἀνάλογον ποσὸν ἔηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, οἴνου, ἔλαιου κλπ.

β) Οἱ τριακοσιομέδιμνοι, οἱ ἔχοντες δλιγωτέρους τῶν 500 καὶ περισσοτέρους τῶν 300 μεδίμνων ἀπὸ τὰ αὐτὰ προϊόντα.

γ) Οἱ ζευγῖται, οἱ ἔχοντες δλιγωτέρους τῶν τριακοσίων καὶ περισσοτέρους τῶν διακοσίων μεδίμνων εἰσόδημα καὶ

δ) Οἱ θῆτες, οἱ ὅποιοι μικρὰν μόνον ἢ οὐδεμίαν περιουσίαν εἶχον.

“Ολαι αἱ ἀνωτέρω ἔξουσίαι καὶ ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς 4

τάξεις ύπηρχον καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔως τότε τὰ πρόσωπα διὰ τὰς ἀρχὰς ἔξελεγον οἱ ἕδιοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὴν τάξιν των καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἀρχαὶ ἔχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν ἴδικῶν των κυρίως συμφερόντων.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

‘Η μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ Σόλωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπέτυχε τὸ δύσκολον κατόρθωμα νὰ εὕρῃ τὴν μέσην ὁδόν.

Χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἔδωκε τόσα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, ὃσα χρειάζονται διὰ νὰ ἐλέγχῃ καὶ συγκρατῇ τοὺς ἄρχοντάς του ἀπὸ παρεκτροπάς. ‘Ο ἕδιος λέγει εἰς ἓνα ποίημά του : « ἐστάθηκα εἰς τὸ μέσον τῶν διαμαχομένων περιβαλλὼν ἀμφοτέρους μὲν ἰσχυρὰν ἀσπίδα ».

“Ολαι αἱ τάξεις συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ είχον τώρα δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἄρχοντάς των. ‘Η τελευταία τάξις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται εἰς τὰς ἀρχὰς, ἀλλ’ ἦτο συγχρόνως ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις.

‘Η φορολογία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε τὸ μέτρον τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας. ‘Εκτὸς τούτου εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις ἀνετέθησαν ὡς τιμητικὰ ἀξιώματα μερικαὶ δαπανηραὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ὅπως ἡ συντήρησις πλοίου ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ ὁργάνωσις ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο λειτουργίαι.

Εἰς τὸν στρατὸν οἱ ζευγίται ἐστρατεύοντο ὡς ὀπλῖται προμηθευόμενοι δι’ ἔξόδων των τὸν βαρὺν ὀπλισμόν, αἱ δὲ δύο ἀνώτεραι τάξεις ἔτρεφον ἵππον, διὰ νὰ στρατεύωνται ὡς ἵππεῖς. Αὔτὸς ἀπετέλει περισσότερον τιμητικὴν διάκρισιν καὶ δικαίωμα παρὰ ὑποχρέωσιν. Οἱ θῆτες μόνον ὡς ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι ἤδυναντο νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, εἰς τὴν μνήμην ὅμως τῶν ἐπερχομένων γενεῶν διετηρήθη πάντοτε τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν νομοθεσίαν του ἔθεσε τὰ θεμέλια, διὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ καλυτέρα κοινωνία τῆς ἀρχαιότητος.

Τώρα ό Σόλων ἐτιμᾶτο ως γενναῖος στρατηγός, μέγας ποιητής καὶ σοφὸς νομοθέτης. Ἐθεωρήθη ό μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφούς. Ἡ φήμη του ἔφθασε καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

Σόλων καὶ Κροῖσος.

Ο Σόλων εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους νομοθέτας τοῦ κόσμου. Ἔκαμε καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου του ἔφάνησαν ἀργότερον. Τὸ δημόσια του ἔγινεν ἔνδοξον εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Αφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους, ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τοὺς μεταβάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ό ἴδιος ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας. Ο δρόμος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς Σάρδεις, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κροίσου. Ο Κροῖσος ἦτο τότε εἰς τὴν μεγάλην δόξαν του. Ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυρούς του.

— Ζένε ‘Αθηναῖε, τοῦ εἶπε εἰς τὸ δεῖπνον, πολλὰ ἀκούω διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἐταξίδευσες πολύ, διὰ νὰ ἰδῆς καὶ νὰ μάθης. Θέλω νὰ μοῦ εἴπης ποιὸν νομίζεις εύτυχέστερον ἀνθρωπον εἰς τὸν κόσμον.

Ο Σόλων χωρὶς νὰ πολυσκεφθῇ ἀνέφερε μερικοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀγνώστους εἰς τὸν Κροῖσον. Δέν ἦσαν οὕτε βασιλεῖς οὕτε κᾶν πλούσιοι. Ἀλλοι εἶχον ζήσει καλὰ καὶ εἶχον θυσιασθῆ διὰ τὴν πατρίδα των, ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὴν μητέρα των καὶ ό Θεός ἔχαρισεν εἰς αὐτοὺς γῆλυκύν θάνατον.

Ανέφερε πρῶτον τὸν συμπολίτην του Τέλλον. Αὔτος ἦτο τίμιος ἀνθρωπός καὶ ἀφῆκε καλούς υἱούς καὶ περιουσίαν ἀρκετήν, ὡστε νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε. Απέθανεν ἔνδοξον θάνατον, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναίως διὰ τὴν πατρίδα.

Αὔτα ἔφάνησαν περίεργα εἰς τὸν Κροῖσον. Ἡρχισε νὰ σκέπτεται ὅτι ό Σόλων ἦτο ἀπαίδευτος, διότι δὲν γνωρίζει: νὰ μετρῇ τὴν εὐτυχίαν μὲ τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, καὶ ἡρώτησε, μᾶλλον εἰρωνικά, ποιὸν θεωρεῖ εύτυχισμένον μετὰ τὸν Τέλλον. Ο Σόλων εἶπεν ὅτι ἔγνωρισε δύο ἀδελφούς, τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Αὔτοι ἦσαν παιδιὰ τῆς Ἱερείας τῆς Ἡρας εἰς τὸν Ἀργος. Εἶχον μεγάλην ἀγάπην μεταξύ των καθώς καὶ πρὸς τὴν μητέρα των. Εἰς μίαν πανήγυριν τοῦ ναοῦ εἶχε συναθροισθῆ ὁ κόσμος καὶ ἐπερίμενε τὴν Ἱέρειαν.

’Αλλὰ ἐκείνη δὲν ἐφαίνετο, διότι εἶχον ἀργήσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν τὰ βόδια, τὰ ὅποια ἔσυρον τὴν ἄμαξάν της. Οἱ δύο υἱοὶ τῆς ἔξεύχθησαν τότε εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔφερον τὴν ἵέρειαν εἰς τὸν ναόν. ’Ο λαὸς ἔζητωκραύγαζε καὶ ἐκαλοτύχιζε τὴν μητέρα, διότι εἶχε τόσον καλούς υἱούς. Ἡ μητέρα, εὐχαριστημένη, παρεκάλεσε τὴν θεὰν νὰ τοὺς κάμῃ τὸ καλύτερον δῶρον. Οἱ δύο νέοι διεσκέδασσαν, ἔφαγαν εἰς τὸ τραπέζι τῆς θυσίας, ἐτραγούδησαν, κατόπιν ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἔζύπνησαν πλέον. Ἡ θεὰ τοὺς ἔχάρισε γλυκὺν θάνατον χωρὶς ἀσθένειαν καὶ πόνους ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην χαράν.

’Ο Κροῖσος εἶπε τότε μὲ φανεράν ἀγανάκτησιν :

— Τὴν ἴδικήν μου εύτυχίαν, τὰ πλούτη καὶ τὰ καλά μου θεωρεῖς ως τίποτε ;

’Ο Σόλων ἀπήντησε :

— ’Ομιλεῖς διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ὅποια μεταβάλλονται εἰς πᾶσαν στιγμήν. Μή καλοτυχίζης κανένα, προτοῦ ἴδης τὸ τέλος του. «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ». Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἥρεσαν εἰς τὸν Κροῖσον. ”Ηρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄφησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ δῶρα τῆς φιλοξενίας, ὅπως συνήθιζον τότε.

Δὲν ἥργησαν ὅμως νὰ ἀληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. ’Ο Κροῖσος ἐνικήθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Κύρον, δ ὅποιος ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσάν του, συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον καὶ διέταξε νὰ τὸν καύσουν. ’Ο Κροῖσος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεστέναξε :

— Σόλων, Σόλων, Σόλων !

Λέγουν ὅτι δ ὁ Κύρος, ἀμα ἔμαθε τί ἐσήμαινον ἐκεῖνοι οἱ λόγοι, ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ἴδικήν του τύχην, ἔχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔκαμε φίλον.

Πεισίστρατος.

’Η νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ηύχαριστησεν οὕτε τοὺς εὐγενεῖς οὕτε τὸν λαόν. Αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν, δ Σόλων ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ περιῆλθε πολλὰς χώρας. Μὲ αὔτην τὴν εὐκαιρίαν λέγεται ὅτι ἐπέρασε ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ Κροίσου.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι εἶχον μεγάλα κτήματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

ΑΤΤΙΚΗΣ καὶ ὀνομάζοντο πεδιακοί, ἵσαν δυσηρεστημένοι καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν.

Οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματίαι τῆς πόλεως καὶ τῶν παραλίων, οἱ λεγόμενοι παράλιοι, ἐφρόντιζον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μέστης τάξεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας. Ἀρχη-

Αθηναῖος ἵππεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἄγγειον τοῦ 500 π.Χ. περίπου.
Εὐγενὴς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἵππεών. Ἐξαιρετικὴ ἐμφάνισις
ἀναβάτου καὶ ἵππου. Τέχνη προχωρημένη.

γὸν εἶχον τὸν ἀριστοκράτην Μεγακλῆν ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

“Ἡρχοντο ἔπειτα οἱ χωρὶς περιουσίαν κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ ὅσοι εἶχον μικρὰ καὶ ἄγονα κτήματα εἰς τὰ βουνὰ τῆς Αττικῆς, οἱ ὀνομαζόμενοι διάκριοι. Αύτοὶ ἵσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐζήτουν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον μοίρασμα

(ἀναδασμὸν) τῆς γῆς. Καὶ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ἕνας ἀριστοκράτης, δὸς Πεισίστρατος.

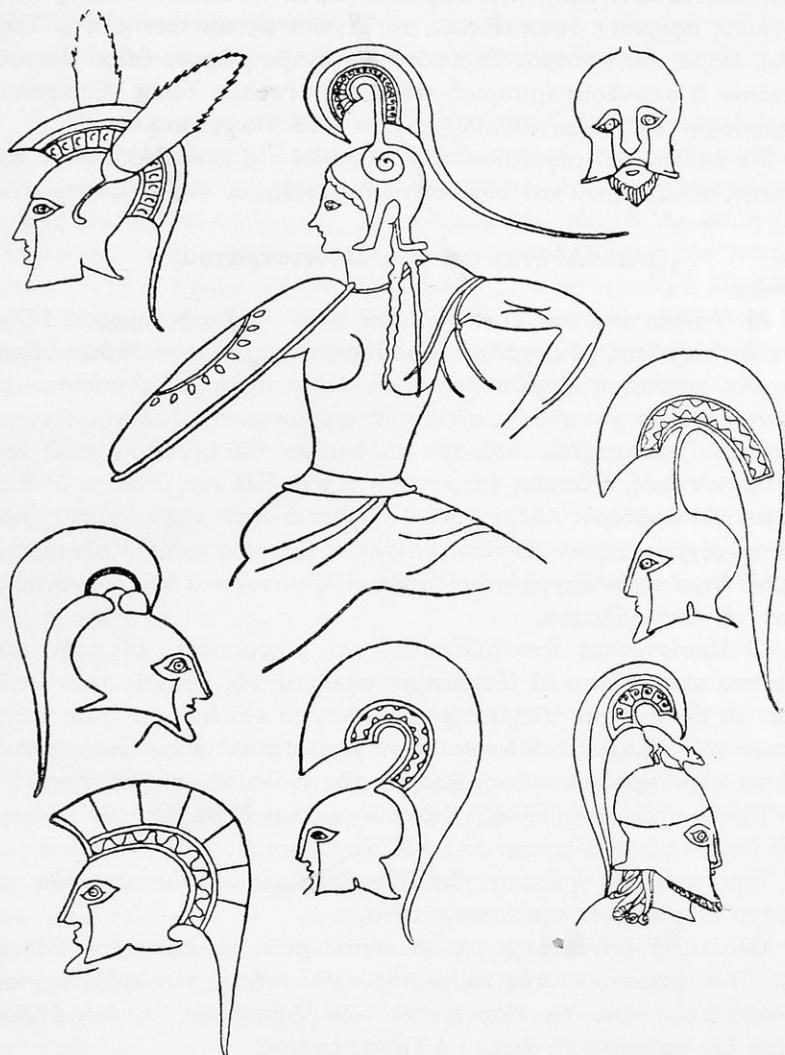
Οἱ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος καὶ ἔξαιρετικὰ δραστήριος καὶ ἔξυπνος. Εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ κερδίζῃ μὲ τὴν συμπεριφοράν του τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Εἰς μάτην ἐφώναζεν ὁ Σόλων ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνη τύραννος ὁ Πεισίστρατος. Αὔτὸς κατώρθωσε νὰ τοῦ δοθῇ μὲ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μία μικρὰ φρουρὰ σωματοφυλάκων, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς ἀντίπαλους. Μὲ τὴν φρουρὰν αὐτὴν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν τὸ 560. Δύο φοράς κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐκδιώξουν οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησε πάλιν καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ 527.

‘Η διοίκησις τοῦ Πεισίστρατου.

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Πεισίστρατου δὲν συνέβησαν οὕτε ὅσα ἐφοβοῦντο οἱ ἀντίπαλοί του οὕτε ὅσα ἥλπιζον οἱ ὑποστηρικταί του. Πρὸς τοὺς ἔχθρούς του δὲν ἐφάνη σκληρὸς καὶ ἐκδικητικός. Ἐξώρισε μόνον τὴν Ἰσχυράν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους, ἀπὸ τοὺς ὅποιους ἐφοβεῖτο ἀνατροπήν. Ἀλλὰ καὶ δὲν παρεσύρθη χάριν τοῦ λαοῦ, δὸς ὅποιος τὸν ὑπεστήριζε, εἰς παραχωρήσεις, αἱ ὅποιαι θὰ ἀνεκούφιζον προσωρινῶς τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ θὰ κατέστρεφον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Δὲν ἐμοίρασε τὰ κτήματα τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχούς. Ἀλλὰ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς σπόρους καὶ ζῶα καὶ δάνεια, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ γῆ. Αὔτὸς ἦτο ὡφέλιμον εἰς τοὺς πτωχούς, κέρδος διὰ τὸ κράτος, τὸ ὅποιον εἰσέπραττε φόρον ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τὸν Ἰδιον, διότι οὐδεὶς εἶχε καιρὸν νὰ περιφέρεται ἀνευ ἐργασίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ συζητῇ δι’ ἀνατροπὰς καὶ ἐπαναστάσεις.

Οἱ Πεισίστρατος ἐφέροντισε καὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἔξασφάλισιν αὐτῶν ἥλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις.

Οὕτω συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν τύραννον τῆς Νάξου Λύγδαμιν καὶ μὲ τὸν Ἰσχυρὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτην. Ἐβοήθησε τὸν Μιλιτιάδην, θείον τοῦ κατόπιν ἐνδόξου νικητοῦ τῆς μάχης τοῦ Μα-

Περικεφαλαιαι (έος αιών).

ραθῶνος, νὰ καταλάβῃ τὴν Θρᾳκικὴν Χερσόνησον. Ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἀφήρεσεν, ὅπως εἴδομεν, τὸ Σίγειον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τρῳάδος. Παρὰ τὸν ποταμὸν Στρυμόνα κατέλαβε χῶρον, ὅπου ἐκτίσθη κατόπιν ἡ σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις Ἀμφίπολις. Τέλος ἔξησφάλισε συμμετοχὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου.

Τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικήν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐτέθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου.

Οἱ Αἰθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου εἶδον λαμπρὰς ἡμέρας. "Ολη ἡ πόλις εἰργάσθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Κατεσκεύασαν ὑδραγωγεῖα, κρήνας, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ κάτω πόλις ἐστολίσθησαν μὲ ναοὺς καὶ ἔργα γλυπτικῆς, τὰ ὄποια μιμοῦνται τὴν Ἱωνικὴν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός, ὁ ὄποιος ἐπερεατώθη μετὰ 650 ἔτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Τὰ ἔρείπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σφέζονται μέχρι σήμερον. Ἐκτίσθη ἐπίσης ἡ δημοσία κρήνη Καλλιρρόη. Εἰς τὰ ἔργα εὗρον ἔργασίαν οἱ πτωχοὶ ἔργάται καὶ ἀνεζωγονήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα.

Οἱ Πεισίστρατος ἦτο φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συνηγορῶντο οἱ ἔξοχῶτεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἀνέθεσεν εἰς ἐδίκοις τὴν πληρεστέραν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ὄμηρου, τὰ ὄποια εἶχον γίνει πανελλήνιον ἀνάγνωσμα καὶ τὸ κυριώτερον μέσον μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ.

Ιδρυσε πρῶτος ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκην καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὰ βιβλία της.

Ἐπίστης ὥρισεν ἡ ἑορτὴ τῶν Παναθηναίων νὰ γίνεται κάθε τέταρτον ἔτος μὲ μεγάλην λαμπρότητα.

Ολα αὐτὰ ἐγίνοντο χωρὶς νὰ καταλυθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἀν ἔξαιρέσωμεν τὸν νόμον τῆς «εἰκοστῆς», τὴν φορολογίαν δηλαδὴ 5 ο)ο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἀθηναίων, κανένα ἄλλον νόμον δὲν φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ὁ Πεισίστρατος.

Οἱ Πεισιστρατίδαι.

Ο λαὸς τῶν Ἀθηνῶν διετήρησεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς

τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν ὀνόμαζεν : « ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος », ἐθεώρει δηλαδὴ αὐτὴν εύλογημένην ὅπως τὴν ἐποχὴν τοῦ παλαιοῦ θεοῦ Κρόνου, ἡ δοποία κατὰ τοὺς μύθους εἶχεν ἀφθονίαν καὶ πλούσια τὰ ἀγαθά.

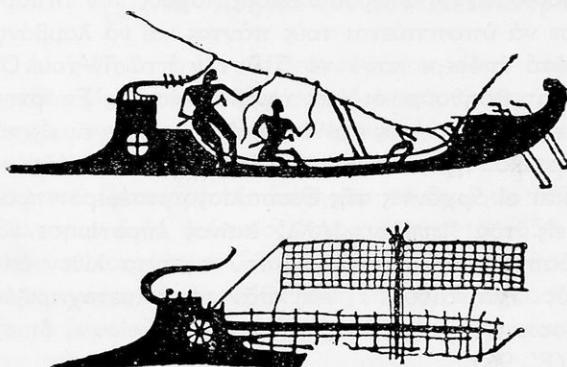
Ο Πεισίστρατος ἀπέθανε τὸ 527 καὶ τὸν διεδέχθησαν ὄμαλῶς οἱ τρεῖς γυναῖκες του, Ἰππίας, Ἰππαρχος καὶ Θεοσσαλός. Τὴν πολιτικὴν ἔξουσίαν εἶχεν δὲ Ἰππίας, δὲ δοποίος τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρός του. "Οταν ὅμως δύο νέοι, δὲ Ἀρμόδιος καὶ δὲ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν διὰ προσωπικούς λόγους τὸν Ἰππαρχον, δὲ Ἰππίας ἥρχισε νὰ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας καὶ νὰ λαμβάνῃ μέτρα τυραννικά. Αὔτὸ ἐπέφερε κατὰ τὸ 510 τὴν πτῶσιν του. Οἱ ἔξοριστοι Ἀλκμεωνίδαι βιοθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ δὲ Ἰππίας κατέφυγεν εἰς τὸ Σίγειον. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς ἐποχῆς, δὲ βασιλεὺς Ἀμύντας τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἀρχοντες τῆς Θεσσαλίας προσέφεραν προθύμως καταφύγιον εἰς τὸν Ἰππίαν. Ἄλλος ἐκεῖνος ἐπροτίμησε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὅπου « πάντα λίθον ἐκίνησε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους . . . καὶ πᾶν μέσον μεταχειριζόμενος διὰ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Δαρείου », ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ε', 96).

42 Κλεισθένης.

Η τυραννίς δὲν ἔπεσεν ἀπὸ μίαν γενικὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐγενῶν. Αὔτὸ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσουν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἡ πρὸ τοῦ Σόλωνος κατάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὔτὸ ὅμως δὲν ἔγινε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις διὰ τὴν ὀλιγαρχικὴν διοίκησιν εἰς Ἀθήνας. Ο δῆμος εὗρε σπουδαῖον προστάτην εἰς τὸ πρόσωπον ἐξαιρετικοῦ ἀνδρός, τοῦ Κλεισθένους, δὲ δοποίος κατήγετο ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ εὐγενῆ οἴκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Ο Κλεισθένης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ παρεμέρισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν εὐγενῶν Ἰσαγόραν. Ἀμέσως ἐφόροτισε νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μὲ βάσιν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸ δοποῖον ἐπέφερεν ἀξιολόγους μεταρρυθμίσεις.

Οι Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, εἰς τὰς δοποίας δὲν περιελαμ-

βάνοντο οἱ πολὺ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἔξεινοι. Ἡ διαιρεσίς αὐτῇ ἐλάμβανεν ὑπὸ ὅψιν τὴν καταγωγὴν, τὸ γένος κάθε πολίτου καὶ ἦτο διὰ τοῦτο εὔνοικὴ διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης κατήργησε τὰς 4 αὐτὰς φυλὰς καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις των, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διήρεσεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς 100 δῆμους. Κάθε δέκα δῆμοι ἀπετέλουν μίαν φυλήν. Ἔτσι αἱ φυλαὶ ἔγιναν δέκα. Εἰς κάθε φυλὴν ἐφρόντισε νὰ περιλαμβάνωνται παράλιοι καὶ πεδιακοὶ καὶ διάκριοι, δηλαδὴ κάτοικοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ ἐξηφάνιζε τὰς κοινωνικὰς διαικρίσεις καὶ συνήνωνε πολίτας ὅλων τῶν τάξεων εἰς κοινὴν προσπάθειαν διὰ τὴν πρόοδον τῆς φυλῆς.

Παλαιότερα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Διπύλου. Ἀθῆναι,
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Μᾶς δίδουν ἰδέαν διὰ τὰ πολεμικά πλοῖα μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστεψιν. Είναι πλοῖα ἐλαφρὰ μὲ ἔμβολον εἰς τὴν πρῷσαν καὶ μὲ πρύμνην πολὺ ύψηλήν.

τὰς κυριωτέρας πολιτικὰς καὶ δικαστικὰς ἔξουσίας. Ἔτσι ἡ δύναμις περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ.

Διὰ νὰ μὴ παραμερίζωνται οἱ πτωχοί, ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο διὰ κλήρου. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ πτωχοί νὰ ἐκτελέσουν τὰ καθήκοντά των ὡς βουλευταί, ἔτρωγον εἰς τὸ πρυτανεῖον, ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ οἱ πεντακόσιοι βουλευταὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυβερνήσουν δῆλοι μαζί, τὸ ἔτος διηρεύτο ἀναλόγως τῶν δέκα φυλῶν εἰς δέκα μέρη ἀπὸ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἔμενον καὶ ἐτρέφοντο 36 ἡμέρας εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸ λεγό-

μενον πρυτανεῖον. Οἱ πεντήκοντα αὐτοὶ βουλευταὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις καὶ ἡ φυλή των πρυτανεύσουσα.

Στρατηγοὶ ἔξελέγοντο εἰς ἕξ ἑκάστης φυλῆς.

43

'Ο ἔξοστρακισμός.

Ο Κλεισθένης καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἡσαν ἀνήσυχοι ἀπὸ τὸ παραδειγμα τοῦ Πεισιστράτου, ὃ ὅποιος ἐποιλιτεύθη πρῶτον ὡς δημοκράτης καὶ μόλις ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἔγινε τύραννος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβεν ἐνα τελευταῖον μέτρον διὰ τὴν ἔξασφάλισιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον.

"Ωρισε δηλαδὴ νὰ καλῆται κάθε ἄνοιξιν ὁ λαὸς καὶ νὰ ἐρωτᾶται, ἂν νομίζῃ ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστώς." Ἄν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὑπεδεικνύετο ἐν ἥ περισσότερα πρόσωπα, συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς τὸν Ἀπρίλιον καὶ ἔγραφεν ἔκαστος ἐπάνω εἰς τεμάχιον κεράμου, ποὺ ἐλέγετο « ὁ στρακόν », τὸ ὄνομα τοῦ πολιτικοῦ, τὸν ὅποιον ἐνθύμιζεν ἐπικίνδυνον. "Οποιος πολιτικὸς ἐλάμβανε περισσότερα στρακα ἔξωρίζετο διὰ δέκα ἔτη. Αὔτὸν ἐλέγετο ἔξοστρακισμός.

Ο Κλεισθένης θεωρεῖται ὁ κύριος ἴδρυτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Μεταβολὴ τόσον ριζικὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀντίστασιν. Οἱ ἀδιάλλακτοι ἀριστοκρατικοὶ ἔζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Σπάρτης καὶ ὁ βασιλεὺς Κλεομένης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ στρατὸν καὶ ἔξεδίωξε τὸν Κλεισθένην καὶ τοὺς Ἀλκμεωνίδας. 'Αλλ' ὁ λαὸς ἔξηγέρθη, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐλευθερίας του, ὑπεχρέωσε τὸν Κλεομένην νὰ ἔγκατταλείψῃ τὴν χώραν καὶ ἀργότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιδεῖς.

44

'Αρχαὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔδωσαν αἴγλην εἰς τὴν νεαρὰν δημοκρατίαν καὶ ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαποῦν τώρα περισσότερον τὴν πατρίδα των, διότι εἶναι πολίται ἐλευθέρας πολιτείας καὶ ἔχουν ἵσα δικαιώματα. 'Αλλ' ἡ ἔθνικὴ ὑπε-

ρηφάνεια δὲν τοὺς ἔκαμεν ἀποκλειστικούς, ὅπως τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀντιθέτως προτοῦ γίνουν διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον μαθήματα ἀπὸ τοὺς ὄλλους Ἑλληνας, οἵ διόποιοι εἶχον ἀναπτυχθῆ ἐνωρίτερον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἰωνας. Ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν ἥλθον τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἰωνες τεχνῖται ἐδίδαξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ μάρμαρα. Ἐπίστης οἱ ἀγγειοπλάσται τῶν Ἀθηνῶν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἰωνας. Ἰδίως ἐπὶ Πεισιστράτου οἱ Ἀθῆναι παρουσιάζουν ὅψιν ἰωνικῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν τυράννων ἀρχίζει ἡ δωρικὴ ἐπίδρασις. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἰωνία ἔχει τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐνῷ ἡ Σπάρτη εἶχε γίνει ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τότε ἔρχονται εἰς στενοτέραν ἐπαφὴν μὲ τὸν δωρικὸν κόσμον. Ο βραχὺς δωρικὸς χιτὼν ἀντικαθιστᾶ τὸν ποδήρη ἰωνικὸν, οἱ ἄνδρες ἀφίνουν τὰ κοσμήματα, τὰ δόποια ἔφόρουν κατὰ τὴν ἰωνικὴν συνήθειαν, καὶ ὁ βίος γίνεται σοβαρώτερος. Γλύπται τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Σικυῶνος ἔργα ἔχονται εἰς Ἀθῆνας.

Ἀθηναῖκὸς ἀμφορεὺς τῶν Παναθηναίων.
'Απὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἰωνικοῦ καὶ τοῦ δωρικοῦ θὰ διαλάμψῃ τὸ ἀττικὸν πνεῦμα.

Χωρὶς
Σιάδιαριστική
μαί

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ε/σα

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

‘Η παλαιοτέρα καὶ ἡ κυρίως ἐλληνικὴ θρησκεία.

“Ολην τὴν ὥραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν ‘Ἐλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ θεοί των παρουσιάζουν ἀπαράμιλλον καλλιτεχνικὴν τελειότηταν.

Φαίνεται δῆμος ὅτι οἱ ‘Ἐλληνες εἰς παλαιοτέρους καιροὺς εἶχον ἀπλουστέραν καὶ λαϊκωτέραν θρησκείαν, κληρονομημένην πιθανῶς ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους κατοίκους, ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους καὶ τοὺς Κρηταῖς. ’Ισως ἐλάττευον λίθους καὶ ζῷα, ὅπως πολλοὶ πρωτόγονοι λαοί, καὶ ἔδιδον μεγάλην πίστιν εἰς τὴν μαγείαν. ’Επίσης γνωρίζομεν ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἐλάττευσαν δύο μεγάλας θεότητας, ἐπιβαλλομένας μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰσχύν, τὴν Γῆν καὶ τὸν Οὐρανόν.

’Αργότερον ἤλλαξαν θρησκείαν. Τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τὴν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς πάλην μεταξὺ τῶν θεῶν. ’Ο Ζεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων θεῶν συντρίβει τοὺς παλαιούς τερατομόρφους θεούς, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς Γίγαντας, καὶ κατακρημνίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα. ’Απὸ τότε βασιλεύουν οἱ νέοι, οἱ ἀνθρωπόμορφοι ἐλληνικοὶ θεοί.

‘Η θρησκεία τῶν ‘Ἐλλήνων εἶναι κυρίως λατρεία τῆς φύσεως. Προσωποποιοῦν τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἥλιον, τὸν ὥκεανόν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγάς, τὴν βροντήν, τὴν τρικυμίαν, τοὺς ἀνέμους, τὰς βροχάς. Φαντάζονται ὅτι αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἀόρατα καὶ μυστηριώδη ὄντα, τὰ ὅποια ὅμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους. ’Η θρησκεία τῶν ‘Ἐλλήνων λοιπὸν εἶναι φυσιολατρεία καὶ ἀνθρωποποίησις ἡ θικῶν δυνάμεων. ’Ο Ζεύς, ὁ θεὸς τοῦ αἰθέρος ἀρχικῶς, προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν πα-

τρικήν φιλοστοργίαν καὶ μακροθυμίαν, ἡ Ἀθηνᾶ, προσωποποίησις τῆς θυέλλης κατ' ἀρχὰς γίνεται θεὰ τῆς σοφίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ ἥλιου, γίνεται θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Τέλος οἱ Ἑλληνες ἐλάτρευσαν τοὺς νεκροὺς καὶ πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐτιμήθησαν ἴδιαιτέρως ὡς ἥρωες καὶ ἡμίθεοι.

Oἱ θεοί.

Οἱ Ἑλληνες ἐλάτρευσαν πολλοὺς θεούς. Περὶ τῆς γεννήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν θεῶν διηγήθησαν διαφόρους μύθους, εἰς τοὺς ὅποιούς τὸ εὐκίνητον πνεῦμα καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἔδωσαν ἀσύγκριτον καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἐλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας διηγήσεις, τὰς ὅποιας ἔφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἐλαβον ὑπόθεσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τοὺς ἔφαντάσθησαν, εἶναι ὡραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Όμοιαζουν μὲν ἀνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως οἱ ἀνθρωποί, ἀλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι, ὡραιότεροι καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράσκουν, ζοῦν μακάριοι, τρώγουν τὴν ἀμφισσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ καὶ μαγεύονται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν μουσικήν. Εἶναι ὅλοι χαριτωμένοι καὶ λευκοί. Δυσαρεστοῦνται, θυμώνουν καὶ ἡμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εὔκολα ἀλλάζουν γνώμην καὶ ἔξευμενίζονται μὲν θυσίας καὶ προσευχάς.

Ἐπειδὴ τὴν μορφὴν τῶν θεῶν, τοὺς μύθους των καὶ τὸν τύπον τῆς λατρείας των ὥρισεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ Ὁμηρος καὶ αὐτὰ ἔχρησίμευσαν εἰς τοὺς μετέπειτα Ἑλληνας ὡς πρότυπον, τὰ ὀνόμασαν Ὁμηρικὴν Θρησκείαν.

Oἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Ἀπὸ τοὺς θεούς ἄλλοι ζοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοι εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι ἐλληνικοὶ θεοὶ εἶναι προσωποποίησις τῶν οὐ-

ρανίων φαινομένων καὶ δι' αὐτὸ κατοικοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν "Ολυμπὸν, τὸ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βουνά.

'Ο Ζεύς, δι πατήρ καὶ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔξουσιάζει τὸν οὐρανόν, μαζεύει τὰ σύννεφα καὶ στέλλει τὴν βροχήν. 'Ο ἀδελφός του Ποσειδῶν ἔξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Εἶναι μεγαλοπρεπής ὅπως δὲ Ζεύς, ἀλλ' ἔχει ἐκφρασιν αὐστηροτέραν. Τὰ μαλλιά του εἶναι ἄτακτα καὶ τὰ γένεια του πυκνά. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν, μὲ τὴν ὁποίαν ταράσσει τὴν θάλασσαν, προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τοὺς σεισμούς. 'Η 'Ηρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ θεά τοῦ γάμου. 'Η 'Εστία εἶναι προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, ὅπου ἔχει ίδιαίτερον βωμόν. Εἰς τὸν "Ολυμπὸν ἐπίσης ζῆσθαι ὁ ὥραιότερος ἀπὸ τοὺς θεούς, δι' Απόλλωνα ν. Εἶναι κάτασπρος, ύψηλὸς καὶ δυνατός καὶ γύρω εἰς τὴν ὥραίσιν κεφαλήν του εἶναι χυμένον χαριτωμένον φῶς. Στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῷ τραγουδοῦν αἱ ἐννέα οὐράνιαι κόραι, αἱ Μούσαι. 'Η μουσικὴ τοῦ Απόλλωνος καὶ τὸ ἔσμα τῶν Μουσῶν χύνει φαιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν "Ολυμπὸν, φθάνει ἐως τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. 'Η 'Αρτεμις, διὰδελφὴ τοῦ Απόλλωνος, εἶναι σεμνὴ καὶ εὔγενής κόρη, γεμάτη ζωὴν καὶ εὐκινησίαν καὶ ἀγαπᾶ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγιον. 'Ο "Ολυμπός ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Εἶναι δὲ Ρυμής, εὐκίνητος, ζωηρός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα, μὲ τὰ ὁποῖα πετᾶ ἐπάνω ἀπὸ βουνὰ καὶ θαλάσσας. Εἶναι καὶ αὐτός, ὅπως καὶ διὸς Απόλλων καὶ διὸς Αρτεμις, υἱὸς τοῦ Διὸς ἀλλὰ ἀπὸ ὅλλην μητέρα. 'Αναιμειγνύεται εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τοὺς νεκρούς. 'Ο 'Ἐρμῆς εἶναι διψυχοπομπὸς θεός. 'Η 'Αθηνᾶ εἶναι θεά τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Αὐτὴ προστατεύει τὰς Αθήνας καὶ κάμνει

'Ο Ζεύς.

'Ἐπι νομίσματος τῶν Ἡλείων ὅπως ἦτο εἰς τὸ δύνομαστὸν ἄγαλμα, τὸ δόποιον κατεσκεύασεν διάγος γλύπτης τοῦ Βου αἴδηνος διὰ τὸν ναὸν τῆς Ολυμπίας.

Απόλλων κιθαρῳδός.
Ρώμη, Βατικανόν.

τούς 'Αθηναίους εύφυες καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπὸν ζῆ ἐπίσης καὶ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου Ἄρης, νέος μὲ γιγάντειον σῶμα, πάνωπλος, ἀγριωπός. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι. Ἡ Ἅρης εἶναι ἡ θεὰ τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ ἔλεγετο ὅτι ἔγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος τῆς. Ὁ Ἡφαῖτος εἶναι ὁ τεχνίτης τοῦ Ὀλύμπου καὶ αὐτὸς κατεσκεύασεν ὥρατα ἀνάκτορα δι' ὅλους τοὺς θεούς. Εἶναι χωλὸς καὶ ἐργάζεται σκονισμένος καὶ καπνισμένος εἰς τὰ ὑποχθόνια ἐργαστήριά του, ὃπου κατασκευάζει τοὺς κεραυνούς τοῦ Διός. Εἰς τὸν Ὀλυμπὸν ἐπίσης ἐτοποθέτησαν οἱ "Ἐλληνες τὴν Δῆμητρα, τὴν μεγάλην θεὰν τῆς γῆς.

Αὔτοὶ εἶναι οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί, τοὺς ὅποιους λατρεύουν οἱ "Ἐλληνες ἴδιαιτέρως.

Οἱ θεοὶ τῆς γῆς.

Ἐκτὸς τῶν Ὀλυμπίων ὑπῆρχε πλῆθος θεῶν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἀρχαιοτέρα ἀπὸ τὰς θεότητας τῆς γῆς ἦτο ἡ Δημήτρη, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, καὶ ἡ κόρη της Περσεφόνη, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὅποια ὡνομάζετο καὶ Κόρη. Ἡ Δημήτηρ εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι ὁ θεὸς τοῦ Ἀδου Πλούτωνος ἥρπασε τὴν θυγατέρα της καὶ τὴν εἶχε σύζυγον εἰς τὰ ὑπόγεια βασίλειά του. Ἐμεσολάβησεν ὁ Ζεύς καὶ ἔγινε συμφωνία νὰ ἀναβαίνῃ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μένῃ ἐξ μῆνας, καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος.

'Αλλ' ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεούς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διός, ὁ θεὸς τῶν ἀμπέλων, τὸν ὅποιον συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί.

Εἰς τὴν γῆν ἔζων πλῆθος μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατώκουν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρῆς δενδρον, κάθε πηγή, κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θέον του. Ὁ ἀρχαῖος "Ἐλλην ἐφαντάζετο ὅλα ἔμψυχα γύρω του, ὅλα γεμάτα ὄφθαλμούς καὶ ὄτα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ Ζεφύρου, τὸ θρόίσμα τῶν δένδρων, οἱ μακρυνοὶ ἥχοι, τοὺς ὅποιους ἀκούομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνοίξεως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ τὸ δόσμα

'Ιστορία τῆς Αρχαίας 'Ελλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

τῶν νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες ἡμερεύουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὁποῖα ἔξεγείρει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

Οἱ θεοὶ τοῦ "Ἄδου.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι ὥραία, ἀλλὰ ἔχει τὸ τέλος της, τὸ ὄποιον δέχονται μὲ καρτερίαν οἱ "Ἐλληνες. Διὰ τὸν ἄλλον κόσμον δὲν εἶχον σαφῇ ἴδεαν. Οἱ ἀνθρωποι ὅταν ἀποθάνουν, πηγαίνουν εἰς ἕνα βαθὺ σπήλαιον κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, εἰς τὸν "Ἄδην. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα σκιερά, οἱ νεκροὶ ἔχουν σκοτεινὴν ζωὴν καὶ κινοῦνται ὡς σκιαὶ καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅσα εἶδον εἰς τὴν ζωήν των κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς τὸν "Ἄδην κατέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Τὴν εἰσόδον φυλάττει τρομερὸς κύων, ὁ Κέρβερος. Εἰς τὸν "Ἄδην βασιλεύει ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος.

Οἱ Ἡμίθεοι.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν εἶναι τόσον ὥραία, ὥστε τὴν ἔζήλευσον οἱ θεοὶ καὶ ἥρχοντο πολλάκις νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Εὔνοοῦν πολλοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐργατικοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς προοτατεύουν. Πολλάκις νυμφεύονται εἰς τὴν γῆν γυναῖκας καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν γεννῶνται παιδιά δυνατὰ καὶ τολμηρὰ ἢ σοφοί, οἱ ἥρωες, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ὄλλοι, οἱ ὄποιοι κάμνουν μεγάλα καλὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὕτοι εἶναι οἱ Ἡμίθεοι, διότι εἰς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἦτο θεός.

Οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποκτοῦν θεϊκὴν δύναμιν, ἥμποροῦν νὰ ὀφελήσουν ἢ νὰ βλάψουν. Δι᾽ αὐτὸ οἱ "Ἐλληνες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς τιμήσουν καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας καὶ χοάς. Πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροί, ἀρχηγοὶ γενῶν καὶ πρόγονοι βασιλέων, ἰδρυταὶ πόλεων, ἔνδοξοι πολεμισταί, ἐλατρεύθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἔγιναν Πανελλήνιοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Οιδίποος, ὁ Ἰάσων καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

‘Η Λατρεία.

Οἱ Ἔλληνες ἐφαντάζοντο τοὺς θεούς των πολὺ δυνατούς καὶ ἰκανούς νὰ κάμουν μεγάλα καλὰ καὶ μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοί, ὅπως οἱ ἄνθρωποι, εὐχαριστοῦνται, ὅταν φροντίζῃ κανεὶς δι’ αὐτούς καὶ τοὺς περιποιήται, δυσαρεστοῦνται δέ, ὅταν τοὺς λησμονοῦν καὶ τοὺς παραμελοῦν. Οἱ Ἔλληνες λοιπὸν ἔκαμνον ὅ,τι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ ἀπέφευγον ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς δυσαρεστήσῃ. Τὸ συνηθέστερον μέσον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς θεούς των ἥτο νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα. Ἐδιδον λοιπὸν εἰς τοὺς θεούς ὅ,τι συνήθιζον νὰ δίδουν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φαγητά, ἐνδύματα, κοσμήματα, ἀγγεῖα κ. ἄ.

Τὸ προχειρότερον δῶρον ἥσαν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὰ συμπόσια, προτοῦ πίουν, ἔχυνον ἀπὸ τὸ ποτήριόν των ὀλίγον οἷνον εἰς τὴν γῆν ώς δῶρον εἰς τοὺς θεούς. Ἐπίσης ἔχυνον γάλα καὶ μέλι. Αὕτο δύναμαζον σπονδήν.

Προσέφερον εἰς τοὺς θεούς ἐπίσης καρποὺς καὶ λαχανικά καὶ τὰ πρῶτα προϊόντα κάθε ἐσοδείας, καθὼς καὶ ἄρτους, γλυκίσματα κλπ.

‘Αφροδίτη τῆς Μήλου.
Παρίσιοι – Λούβρον.

’Αλλ’ ἡ περισσότερον εὐχάριστος προσφορὰ διὰ τοὺς θεοὺς ἦτο, ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ κρέας. Εἰς ἔξαιρετικὰς λοιπὸν περιστάσεις, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεούς ἥ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν θυμόν των, ἔσφαζον πρὸς τιμήν των ζῆται. Αὔτὴ ἦτο ἡ θυσία. ’Εθυσίαζον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰ μικρότερα ἔως τὰ μεγαλύτερα ζῆται, πετεινός, περιστέρια, πρόβατα, χοίρους καὶ βόδια. Μὲ τὴν θυσίαν εἶχον σκοπὸν ἥ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν ἥ νὰ τοῦ ζητήσουν κάποιαν χάριν.

Τὴν παράκλησιν αὐτὴν ἔλεγον προσευχὴν. ’Η θυσία λοιπὸν καὶ ἡ προσευχὴ ἦτο ἡ λατρεία τῶν Ἐλλήνων.

Τόπος τῆς λατρείας ἦτο ἡ οἰκία ἑκάστου ἥ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εὐχαριστοῦνται νὰ μένουν οἱ θεοί, κορυφαὶ τῶν βουνῶν, δάση, κῆποι κλπ. ’Υπῆρχον δενδροφυτευμένα μέρη, τὰ ὅποια ἐτριγύριζον μὲ τοῖχον ἥ φράκτην καὶ τὰ εἶχον ἀφιερωμένα εἰς θεούς. ’Ο περιφραγμένος χῶρος ἀπὸ τὰ ίερὰ αὐτὰ ἀλση ὀνομάζετο τέμενος.

’Ἐντὸς τοῦ τεμένους ἦτο βωμός, λιθίνη τράπεζα μὲ

έστιαν εἰς τὸ μέσον. Βωμοὶ ὑπῆρχον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναούς. ’Αλλὰ καὶ κάθε οἰκία εἶχε τὸν μικρὸν βωμὸν τῆς καὶ τὴν ἔστιαν. ’Εκεῖ ἔκαμψεν ἡ οἰκογένεια τὰς προσευχάς της καὶ τὴν προσφοράν. ’Εκεῖ ἐλάτρευον κυρίως τοὺς νεκροὺς προγόνους. Οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν παιδιά καὶ ἀπογόνους, διὰ νὰ τοὺς τιμοῦν μετὰ τὸν θάνατον. ’Εθεωροῦντο δυστυχεῖς ὅσοι δὲν εἶχον τέκνα.

”Ηρα.

Ρώμη - Βίλλα Λουδοβίτσι.

Εἰς σπουδαιοτέρας περιστάσεις ἔκαμνον τελετὴν εἰς τὰ Ἱερὰ καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ναούς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς ἦτο ἡ θυσία. Οἱ Ἱερεὺς ἔσφαζε τὸ ζῷον, τὸ ἔγδερνε ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ώρισμένα μέρη ἔρριπτεν εἰς τὴν φωτιάν, ἡ ὄποια ἔκαιεν εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ βωμοῦ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζῷου ἔψηνον καὶ ἔτρωγον μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τοὺς ὄποίους εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν θυσίαν.

Πολυτελέστεραι καὶ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ θυσίαι, τὰς ὄποιας προσέφερεν ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτάς. “Ολος ὁ λαὸς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς τελετὰς αὐτάς, συνηθροίζετο εἰς τὸν χῶρον πρὸ τοῦ ναοῦ, ἥκουε τὰς εὐχὰς τῶν Ἱερέων καὶ παρηκολούθει τὰς θυσίας.

· Η θρησκεία τῶν μυστηρίων.

Διὰ τὸν “Ελληνα τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωὴ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς προσευχὰς του ζητεῖ ὑγείαν, μακροβιότητα, πλοῦτον, καλὰ τέκνα. ‘Η ζωὴ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶναι σκιὰ ζωῆς. ‘Ο Ἀχιλλεὺς εἰς τὸν Ἄδην λέγει εἰς τὸν Ὄδυσσεα μὲ ἀναστεναγμὸν ὅτι προτιμᾷ νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ πτωχοτέρου ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην.

‘Αλλὰ ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐγενήθη ὁ πόθος μιᾶς ζωῆς σταθερωτέρας καὶ εύτυχεστέρας. Αὗτοι ἐπίστευσαν ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν των θὰ τὴν εύρουν κάπου πέραν ἀπ’ αὐτὴν τὴν ζωήν, εἰς ἓνα κόσμον ἀνώτερον καὶ τελειότερον.

‘Απὸ τότε παρουσιάσθησαν νέοι θεοὶ καὶ νέον εἶδος λατρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ὁμηρικοὶ θεοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν. Οἱ ἀνθρώποι θέ-

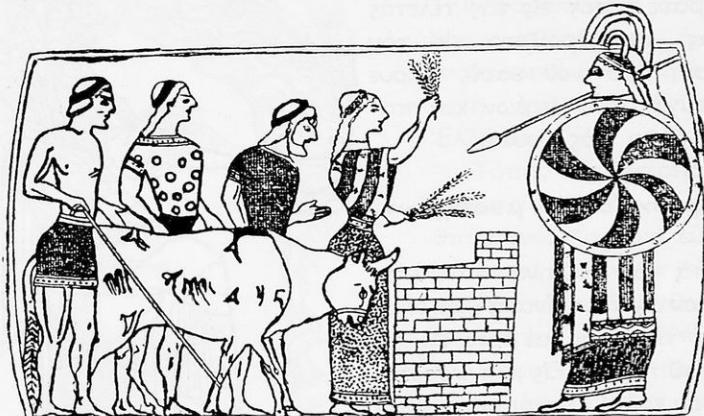
· Ο Διόνυσος.

Κρατῶν κάνθαρον (ποτήριον) ἀναμένει προσφορὰν τῶν πιστῶν.

λει ἔνα θεὸν πλησιέστερον εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὁ ὅποῖος νὰ ὀμιλῇ ἄμεσα εἰς τὴν ψυχήν του, νὰ τοῦ φανερώνῃ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἡδίως ἐπιθυμεῖ μὲ πάθος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἄλλου κόσμου. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ γίνεται μὲ ὠρισμένας τελετὰς καὶ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια κατέχουν ἴδιαιτερον χάρισμα. Διὰ τοῦτο τὰς νέας αὐτὰς δοξασίας ὠνόμασαν Θρησκείαν τῶν μυστηρίων.

Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου.

Ἡ νέα λατρεία συνδέεται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ὅπως δ

Ἡ θυσία.

Δεξιὰ ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ (ἄγαλμα) καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὴν θυσίαν. Πρὸ αὐτοῦ ἡ ἱέρεια ραντίζουσα μὲ ὕδωρ. Ὁπίσω τὸ ζῆσον διὰ τὴν θυσίαν, τὸ ὅποιον ὑπηρέτης κρατεῖ μὲ σχοινίον δεμένον εἰς τὸν πόδα. Οἱ δύο ἄλλοι, ἀνὴρ καὶ γυνή, εἶναι οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν.

Διόνυσος, ὁ νεαρὸς θεὸς τῆς ἀμπέλου, ἡ Δημήτηρ, προσωποποίησις τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἡ κόρη της Περσεφόνη, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰκονίζουν τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν ἔχει ὁ Διόνυσος. Διὰ τὴν νέαν ἀντίληψιν ὁ ἥμερος θεὸς τοῦ τρυγητοῦ ἔγινε πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀκαθόριστον.

Εἶναι πρῶτον ὁ δαιμόνων ὁ γονιμοποιῶν τὴν φύσιν καὶ συγχρόνως ἐπίφοβος μάγος. Ποιλλάκις ἐνσαρκώνεται εἰς τὸ σῶμα αἰγός, ταύρου ἢ νεανίου. Οἱ πιστοί του τὸν λατρεύουσιν μὲ τρόπον ἄγνωστον ἔως τότε καὶ ξένον εἰς τὴν ‘Ελλάδα, εἰς νυκτερινὰς τελετάς, ἐπάνω εἰς μυστηριώδεις κορυφάς, εἰς τὸ φέγγος λαμπάδων, μὲ παράφορον μουσικήν, γυναῖκες τὸ περισσότερον, πιάνονται εἰς ἀγρίους χορούς, ἔως ὅτου πίπτουν εἰς παροξυσμὸν καὶ νομίζουν ὅτι βλέπουν τὸν θεόν

Σάτυρος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

ἢ τὰ Ἱερά του ζῷα, τὸν λέοντα ἢ τὸν πάνθηρα, ὅτι τὰ δαμάζουν ἢ καὶ τὰ ξεσχίζουν.

Κατά τὸν τελετουργικὸν μῆθον ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Κάποτε, ποὺ εἶχε πάρει τὴν μορφὴν ταύρου, τὸν ἔξεσχισαν οἱ Τιτᾶνες καὶ κατέπιον τὰ μέλη του. Μένον τὴν καρδίαν του ἔσωσεν ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ἔφερεν εἰς τὸν Δία καὶ ἐκεῖνος ἐπλασεν ἀπ’ αὐτήν τὸν Διόνυσον-Ζαγρέα. ‘Ο Ζεὺς συνέτριψε μὲ τὸν κεραυνόν του τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἀπὸ τὴν σκόνην των ἐγεννήθησαν οἱ ἀνθρώποι.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἔχει διπλῆν φύσιν, τὸ τιτανικὸν καὶ τὸ θεϊκὸν διονυσιακόν. Ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας ἔρχεται τὸ σῶμα τὸ γήινον, τὸ πρόσκαριον, μὲ τὰ ἀγρια πάθη, ἀπὸ τὸν Διόνυσον ἡ ψυχή, ἡ ὅποια εἶναι αἰωνία. Ἡ κακὴ αὐτὴ τύχη ἐφυλάκισε εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχήν, ἡ ὅποια βασανίζεται, ὑποφέρει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της, τὴν θείαν μακαριότητα.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάτρευσαν τὸν Διόνυσον εἰς τὴν Βόρειον Ἐλλάδα. Ἀπ’ ἕκεī κατέβη πρὸς τὴν Νότιον Ἐλλάδα. Συνήντησεν ὅμως μεγάλην ἀντίστασιν. Διὰ νὰ γίνη δεκτός, ἥλλαξε χαρακτῆρα καὶ συνεδυάσθη μὲ τὰς ἐγχωρίους θεότητας. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἐταυτίσθη μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐνῶ ἔως τότε οἱ ιερεῖς τοῦ ναοῦ ἐμάντευον ἀπὸ σημεῖα, ἀπὸ ἀστραπάς, βροντάς, ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν θέσιν των ἔλαβεν ἡ Πυθία, ἡ ὅποια μαντεύει εἰς κατάστασιν παραζάλης.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἴδρυσεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὰ Μυστήρια. Ἐλλὰ συντροφευμένος μὲ τὴν Δήμητρα ἀπέβαλε τὴν ἀγριότητά του. Ἔγινεν ὁ τρυφερὸς νεανίας, ὁ ὅποιος ἀποθνήσκει μαζὶ μὲ τὸν πέπλον θανάτου, ποὺ ἀπλώνουν τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ χιῶν εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀναγεννᾶνται, ὅταν ἡ ὄργιαστικὴ βλάστησις ἀφυπνίσῃ τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Εἶναι ὁ θεὸς τῆς καλωσύνης, διότι μὲ τὸν θάνατόν του καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σώζει ἀπὸ δυστυχήματα. Ὁταν εἶναι εἰς τὴν γῆν, γεμίζει ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς γλυκάίνει μὲ τὸ πολύτιμον δῶρον τῆς ἀμπέλου. Ἀπὸ τὴν χειμερινὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Ἀδην μεταφέρει τὸ μυστικὸν τῆς ἀθανασίας καὶ τὸ ἀνακοινώνει εἰς τοὺς θητούς. Συνδυάζεται τέλος μὲ τὸν παλαιὸν ἐγχωρίον θεὸν τὸν Βάκχον, θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, γίνεται ὁ θεὸς τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐθυμίας.

Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια.

Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἔξαιρετικὰ μυστηριῶδες. Εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ περιώνυμος ναός, ἥτο παλαιότερον ἐπιχώριον μαντείον. Ἡ Δημήτηρ ἐλατρεύετο ἔκεī ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ἵδεῶν διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ μέλλουσαν ζωὴν ἔφερεν ἔκεī τὸν Διόνυσον, ἔξελληνισμένον ὅμως,

καὶ κατέστησε τὴν Ἐλευσίνα τόπον ἔρμηνείας τῶν μυστηρίων. Ὁ Διόνυσος τιμᾶται ἴδιαιτέρως, διότι φανερώνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ Ἱερεῖς τῆς Ἐλευσίνος ἔχουν μέγα ἀξίωμα καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἡρός φανερώνει τὸ ὄνομά του, παρουσιάζει εἰς τοὺς μυουμένους τὰ Ἱερά ἀντικείμενα. Ὁ δαῦδος ὁ υἱὸς κρατεῖ τὴν διπλῆν δάζδαν καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας. Τὸ μυστήριον, τὸ ὄποιον ἀπεκάλυπτον, εἴναι τῆς μακαριότητος εἰς ἄλλην ζωὴν καὶ ἴδιως τὸ μαγικὸν μέσον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα μετὰ θάνατον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ νεαροῦ θεοῦ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Ο ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰς ἓνα περίφημον χορικὸν τῆς Ἀντιγόνης ψάλλει :

« Ὡ Διόνυσε πολυώνυμε, τοῦ Κάδου ή θυγατέρα ἐσένα ἔχει γιὰ στόλισμα. Ἔστιν εἶσαι, ποὺ στολίζεις καὶ ἀφθονα πλουτίζεις τὴν Ἰταλίαν. Ἔστιν στῆς Ἐλευσίνας τ' ὄχραντα μυστήρια βασιλεύεις. Μὲ τὴν θεὰ τὴν Δῆμητρα τὸν κόσμον ἔκει μαζεύεις καὶ ἄγια εὐάν ἀκούονται, ὅταν στὴ Θῆβα μπαίνεις » (1115 κ. ἐ. μετάφρ. Μάνου).

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνος ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ πανελλήνιον φήμην καὶ ἥσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τῶν Ἀθηνῶν.

Ιερεὺς τῶν ἐλευσινίων
μυστηρίων.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.
Τὴν πνευματικὴν ζωὴν

Ο Ὀρφεύς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς νέας διξασίας τὰς ἐδίδαξεν ἓνα ἐπιβλητικὸν πρόσωπον, Ἱερέυς μαζὶ καὶ μουσικός, ποιητὴς καὶ προφήτης, δ. Ὁρφεύς. Τὸν ἐφαντάζοντο νεαρὸν καὶ ὠραῖον ἄνδρα, κρατοῦντα τὴν λύραν. Αὔτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο διεστηγητής τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ἴδρυτής τῶν μυστηρίων. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔζησε πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς μυστηριακῆς θρησκείας ἐπίστευον ὅτι ὁ Ὁρφεὺς κατέβη εἰς τὸν "Ἄδην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ κάτω κόσμου καὶ ν' ἀναγγείλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν του ὁ ἀνθρωπός ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὸν ἔαυτόν του, ν' ἀποφεύγῃ ὡρισμένας πράξεις, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θεϊκὴν μακαριότητα.

"Ἡ ὁρφικὴ διδασκαλία συνδέεται μὲ τὸν μῦθον τοῦ Διονύσου. Ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἔχει θεϊκὴν καταγωγὴν, εἶναι κλεισμένη εἰς τὸ γήινον σῶμα ὡς εἰς φυλακὴν ἢ τάφον, ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ χιλιάδες χρόνια τὸν «κύκλον γεννήσεων», δηλαδὴ ὅταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ μένει ἕνα διάστημα εἰς τὸν "Ἄδην. "Υστερα ἔναντι σάρκωνται, εἰσέρχεται δηλ. εἰς ἄλλο σῶμα. Ἀνάλογα μὲ τὰς πράξεις του πηγαίνει εἰς σώματα κατώτερα, φυτῶν, ζῷων κλπ., ἢ ἀνώτερα, ποιητῶν, ιερέων, βασιλέων. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη μετειψυχὴ ωστισ. Μόνον ἀν πάρη τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, καθαρίζεται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητον μετάβασιν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ὁρφέως, νὰ ζήσῃ καθαρὰν ζωὴν, νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀσκητικὸν περιορισμόν, ν' ἀποφεύγῃ σαρκικὴν τροφὴν καὶ ἄλλα ἀπηγορευμένα φαγητά, π. χ. κουκιά, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ σίματηράς θυσίας. "Αν πράξῃ ὅλα αὐτά, θὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν «κύκλον τῶν γεννήσεων», καὶ θὰ ἐπανέργη τὴν χαμένην μακαριότητα.

Περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως οἱ πιστοὶ ἥνωθησαν εἰς συλλόγους. Οἱ ὁρφικοὶ σύλλογοι διεδόθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς 'Ελλάδος, ιδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἡ ὁρφικὴ διδασκαλία ἤσκησε μεγάλην, τὸ περισσότερον βλαβεράν, ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν 'Ελλήνων.

'Αντιθέτως ἡ ἀγνὴ ἐλληνικὴ φαντασία ἔδωσε καλλιτεχνικὴν μορφὴν εἰς τὸν μῦθον. Παρέστησε τὸν Ὁρφέα ἔξιχον μουσικόν, ὁ ὄποιος ἀγαπᾷ τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ μαγεύεται ἀπὸ τὴν ὁμορφιά.

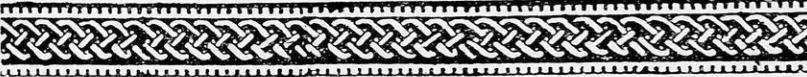
Κατὰ τὸν ἐλληνικὸν μῦθον, ὁ Ὁρφεὺς κατέβη εἰς τὸν "Άδην, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά του, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν σύζυγόν του.

'Ο Ὁρφεύς, κατὰ τὸν μῦθον, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης. "Ἐψαλλε μὲ τὴν λύραν του καὶ ὅποιος τὸν ἤκουε ἐμαγεύετο. Τὰ ἄγρια θηρία ἔξιρχοντο ἀπὸ τὴν φωλεάν των καὶ ἤρχοντο νὰ ἔξαπλωθοῦν

έμπρός είς τούς πόδας του. Δένδρα καὶ βράχοι ἀκόμη ἐκινοῦντο, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. 'Ο 'Ορφεὺς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ καθησύχαζε μὲ τὴν λύραν του τὰ κύματα, ὁσάκις ἡ θάλασσα ἐταράσσετο.

'Η σύζυγός του Εύρυδίκη ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὴν ἐδάγκασε τὸ φίδι. 'Ο 'Ορφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ χωρὶς αὐτὴν κατέβη εἰς τὸν "Ἀδην, διὰ νὰ τὴν φέρῃ δπίσω εἰς τὴν γῆν. 'Η μουσική του ἤνοιξε τὸν δρόμον. Κατώρθωσε ν' ἀποκοιμήσῃ ἀκόμη καὶ τὸν Κέρβερον. 'Ο θεὸς τοῦ "Ἀδου ἐδέχθη νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὃ 'Ορφεὺς νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ τὴν ἴδῃ, προτοῦ ἔξελθουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν "Ἀδην. 'Όταν ὁμως ἥρχισε νὰ φαίνεται τὸ πρῶτον φέγγος ἀπὸ τὴν γῆν, ὁ 'Ορφεὺς ἀπὸ τὴν χαράν του ὅτι ἐπανεῦρε τὴν Εύρυδίκην του ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐγύρισε νὰ τὴν ἴδῃ. 'Εκείνη ἔξηφανίσθη πάραυτα.

'Ο μῆθος προσέθετεν ὅτι ἡ ἀποτυχία ἔκαμε περίλυπον τὸν 'Ορφέα. 'Απέφευγε τοὺς ἀνθρώπους, ἴδιας τὰς γυναῖκας. Εἰς μίαν ὄργιαστικὴν ἔορτὴν τοῦ Διονύσου αἱ γυναῖκες τῆς Θράκης ἐρρίφησαν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐσπάραξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ανάπτυξις τοῦ ἐμπορίου.

Δύο σημαντικὰ στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολιτεύματα καὶ τὴν θρησκείαν, ἔγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἰς αὐτὸν μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ στενότης τῆς γῆς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἤναγκασαν τοὺς τολμηροὺς "Ἐλληνας νὰ τραποῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἔξαπλωσις εἰς τὰς ἀποικίας μετέβαλε τὴν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγροτικὴν 'Ἐλλάδα εἰς χώραν βιομηχανικὴν καὶ κυρίως ἐμπορικήν. Ἀφότου οἱ "Ἐλληνες κατέχουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ προωθοῦν τὰς ἐμπροσθοφυλακάς των μέχρι τῶν Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μητροπολιτικὴ 'Ἐλλὰς γίνεται τὸ «κίνητρον» τοῦ νέου κόσμου καὶ κέντρον τῶν σχέσεων 'Ανατολῆς καὶ Δύσεως.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ὅμως κανονικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διεσπαρμένων, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ ἔνου. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας.

Τὴν προστασίαν τοῦ ἔνου ἀνέλαβεν ὁ μεγαλύτερος θεός, ὁ Ζεὺς ἢ Ζένιος. Αἱ συναλλαγαὶ ἀνέκαθεν ἐγίνοντο εἰς τὸν περιβόλον ναῶν, πλησίον βωμῶν, τοὺς ὄποίους εἶχεν ἐκάστη ἀγορά. Ὁ πολιούχος ἥγγυντο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπάρου ὅσον καὶ τοῦ προσκυνητοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐπισκέπτας τῶν Ἱερῶν τόπων καὶ ἑορτῶν ἔλεγον θεῷ ρούς. "Ολαι αἱ ἑορταί, τῆς Δήλου, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἰσθμοῦ, συνωδεύοντο ἀπὸ ἐμποροπανηγύρεις. Οἱ πιστοὶ ἐπήγαινον, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας, νὰ προσκυνήσουν ἢ νὰ ἐμπορευθοῦν. Πολλοὶ ἐπήγαινον καὶ διὰ τὰ δύο : «κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέ-

ρας, ὅταν ἐτελοῦντο αἱ ἑορταί, ἐγίνετο διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἀν ἀκόμη ὑπῆρχε πόλεμος, ἢ λεγομένη Ἱερὰ ἐκεχειρία, διὸς νὰ δυνηθοῦν οἱ πιστοὶ νὰ ταξιδεύσουν μὲν ἀσφάλειαν καὶ οἱ ἔμποροι νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματά των. Εἰς τὰ προπύλαια τῶν ναῶν ἐγεννήθησαν οἱ νόμοι, οἱ κανονίζοντες τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἔθνῶν, τὸ Διεθνὲς δίκαιον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δου αἰῶνος ἔγινε συνήθεια ἴδιαίτεροι ἄνθρωποι εἰς ἑκάστην πόλιν, οἱ λεγόμενοι πρόξενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ὑπάλληλοι στελλόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἐνὸς κράτους εἰς ἄλλο, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ ἐντόπιοι, πρόσωπα σημαντικά, τὰ ὅποια εἶχον ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς ὡρισμένης πόλεως. Οἱ Κίμων π.χ., ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Αθηναίων, ἦτο πρόξενος τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Αθήνας.

Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς.

Εὔνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν ξηρὰν εἶχε τὸ ἐμπόριον μόνον εἰς τὴν Μ. Ασίαν. Μεγάλοι δρόμοι ἀνέβαινον ἐκεῖ διὰ τῶν ποταμῶν μακρὰν εἰς τὰ ὄροπέδια τοῦ ἐσωτερικοῦ. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅμως τὰ ὅρη καὶ αἱ χαράδραι ἦσαν ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε καλούς δρόμους. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων, τὸ ὅποιον ἔχαραξαν οἱ Ἀχαιοί, σχεδὸν δὲν ἐβελτιώθη. Ἐφρόντιζον μόνον διὰ μερικούς δρόμους, οἱ ὅποιοι διηγύκλυνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ὄνομαστῶν προσκυνημάτων. Ἔνας δρόμος ἀπὸ τὴν Κυλλήνην,

• Κλώστρια.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὸ ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἐλλος ἀπὸ τὴν Αὐλίδα, τὸν λιμένα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ Εύβοϊκοῦ, διὰ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἡ Σπάρτη δὲν ἔνδιεφέρετο διὰ τοὺς δρόμους ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς ἀτραποὺς διὰ τὸν στρατόν. Εἰς τοὺς κακοὺς αὔτοὺς δρόμους ἔξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματα μὲ νήμιόνους ἢ μὲ εὔθραυστα ὅμάξια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἔμεινεν εἰς ἐμβρυακὴν κατάστασιν.

Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας.

Ἀντιθέτως ἡ ναυτιλία ἔκαμε καταπληκτικὴν πρόοδον. Παλαιότερον ἐπιβατικὸν μαζὶ καὶ φορτηγὸν ἦτο λέμβος μικρὰ μὲ καρίναν κυρτὴν πρὸς τὰ ἐμπρός καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ναῦς μέλαινα τοῦ Ὁμήρου.

Ἄπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀπέκτησαν δύο νέους τύπους πλοίων. Τὸ ἐμπορικὸν μεταγωγικὸν εἶναι πλοῖον μακρουλὸν μὲ πελώριον ἴστιον (πανί) εἰς τὸ μέσον. Ἡ πεντηκόντορος, ἐπιβατικὸν-πολεμικόν, ἔχει ἀπὸ 25 κουπιὰ εἰς τὴν κάθε πλευράν, ἐφωδιασμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρώρας μὲ κοπτεράν αἰχμὴν ἀπὸ μέταλλον, τὸ λεγόμενον ἔμβολον, τὸ ὄποιον χρησιμεύει, διὰ νὰ τρυπήσῃ τὴν πλευράν τοῦ ἔχθρικοῦ πλοίου.

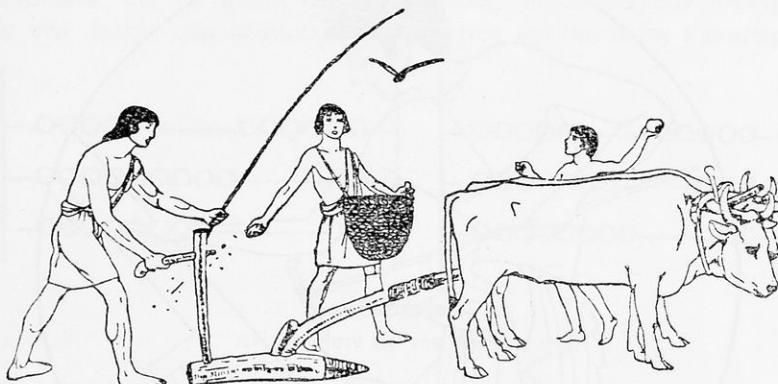
Κατὰ τὸ τέλος ἡδη τοῦ 8ου αἰῶνος ἐπενόησαν τὰς θέσεις κωπηλατῶν κατὰ πατώματα. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι κατεσκεύασαν ἀργότερον τριήρεις, τὸ κύριον πολεμικὸν πλοῖον τῶν ἀρχαίων.

Στενή, κομψή, πολὺ χαμηλή, χωρὶς κατάστρωμα, γοργὴ καὶ εὔστροφος ἡ τριήρης κινεῖται ἀπὸ τρεῖς σειρὰς κωπηλατῶν, τὴν μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. Κινεῖται ὅμως καὶ μὲ ἴστιον. Τὸ βύθισμά της εἶναι ἐλάχιστον, ἐν μέτρον περίπου, τὸ ἑκτόπισμα 50 ἢ 60 τόννους. Μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διανύῃ 18 χιλιόμετρα τὴν ὥραν, μὲ πλήρωμα 200 ἀνδρῶν.

Ἄπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὰ πλοῖα ἐφοδιάζονται μὲ ἄγκυραν. Ἐμαθον ἐπίστης νὰ προστατεύουν τοὺς λιμένας μὲ προκυμαίαν. Ἡ ὥραιοτέρα εἶναι τῆς Σάμου. Διὰ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἔξιδα, αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουν δικαιώματα εἰσόδου καὶ ἔξόδου ἀπὸ τοὺς λιμένας.

Τὸν 8ον αἰῶνα ριψοκινδυνεύουν καὶ ταξιδεύουν μόλις πενήντα ἡμέρας τὸ ἔτος, μετὰ τὸ θερινὸν ἥλιοστάσιον (21 Ιουνίου), εἰς τὴν γαλήνην, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ξηράν ἀπὸ τὸ βλέμμα.

Ο ποιητὴς Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ξηράν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ θάλασσα ταράσσεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Καὶ προσθέτει «σῦρε (τότε) τὸ κοράβι εἰς τὴν ξηράν καὶ τριγύρισέ το ἀπ’ ὅλα τὰ μέρη μὲ λιθάρια. Περίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ καλὴ ὥρα διὰ ταξίδι θαλασσινό. Τότε σῦρε τὸ

Οἱ γεωργοὶ.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἡσιόδειον ἄροτρον ξύλινον μὲ δρειχαλκίνην αἰχμήν. Ο γεωργὸς πιέζει τὸ ἄροτρον διὰ ξύλινου προσαρτήματος. Τὸ μαστίγιον εἰς τὰς χεῖρας χρησιμεύει διὰ νὰ ὑποχρεώνῃ τὰ βόδια νὰ προχωροῦν. Εἰς τὸ μέσον ὁ σπορεύς. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὑποζυγίων πιθανῶς ὁ νίος τοῦ γεωργοῦ.

γοργὸς καράβι εἰς τὴν θάλασσαν. Πενήντα ἡμέρας βαστοῦν γιὰ τοὺς θυητούς, ὕστερα ἀπὸ τὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου, στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ καλωσύνες γιὰ ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν» ("Ἐργα καὶ Ἡμέραι, 618 - 665).

Τὸν 6ον αἰῶνα φεύγουν τὴν ἀνοιξιν διὰ μακρυνὰ ἀκρογιάλια καὶ μόνον τοὺς τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας τοῦ χειμῶνος «κρεμοῦν τὸ πηδάλιον εἰς τὸν καπνὸν τῆς ἐστίας», ὅπως λέγει ὁ Ἡσίοδος.

Ανταγωνιστὰς ἔχουν οἱ "Ἐλληνες εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς Φοίνικας, ἔνα δραστήριον καὶ πονηρὸν λαόν, ὁ δόποιος κατοικεῖ εἰς τὴν

παραλίαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκκαθαρίζουν τὸ Αἴγατον ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ παραγκωνίζουν τοὺς Φοίνικας.

Ἄπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος ἥδη τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐλακώνουν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου. Καταπλέουν εἰς τὰς προκυμαίας τῶν ἀποικιῶν. Τὰ φορτία των διανέμονται ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ξυλουργός.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

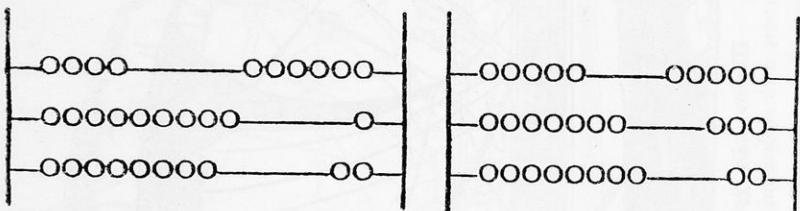
Πεῖρα όλιγων ἐτῶν ἦτο ἀρκετή, διὰ νὰ μάθουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ προϊόντα καὶ τὰς ἀνάγκας ἔκαστης χώρας.

Εἰσαγωγή.

Ἄπὸ τὰ βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς, μὲ διάμεσον τὴν Λυδίαν, λαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, κεντητὰ ὑφάσματα, φορτηγὰ ζῷα καὶ

A. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

δούλους, ἀπὸ τὴν Κύπρον χαλκόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικήν, μὲ διάμεσον τὴν Ναύκρατιν, λινᾶ ὑφάσματα, ἀλάβαστρον (μάρμαρον λευκόν, διαφανές, μαλακόν, ὥστε νὰ παίρνῃ ώραίαν στιλπνότητα), νάτριον (χημική ούσια διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν), ἀλοιφάς, ἀρώματα, χρυσόν, ἐλεφαντόδοντα, λίβανον, ἀπὸ τὴν Κυρήνην σίλφιον καὶ ἵππους. Εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου προμηθεύονται ἰχθῦς καὶ σῖτον, γουναρικά, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, σίδηρον, δούλους. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν δέρματα, ἔρια, δημητριακά. Εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀδριατικῆς περισυλλέγονται ἡλεκτρον. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας καστίτερον,

'Αβάκιον.

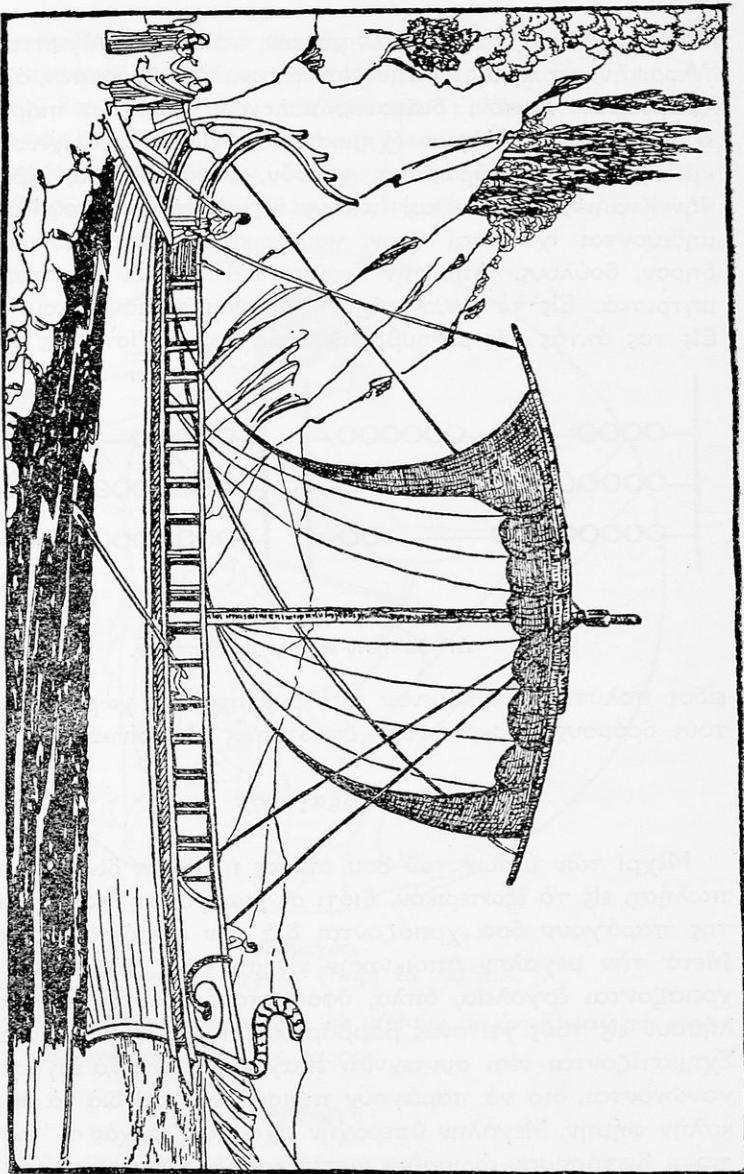
Δι' ἀσκησιν εἰς τὴν ἀριθμητικήν.

εἶδος πιολύτιμον, ἐρχόμενον ἀπὸ μυστηριώδεις χώρας, τῶν ὅποιων τοὺς δρόμους ἀποκρύπτουν ζηλοτύπως οἱ Φοίνικες.

'Εξαγωγή.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 8ου αἰῶνος ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ ἔξωτερικόν, διότι οἱ γεωργοί τῆς καὶ οἱ χειροτέχναι τῆς παράγουν ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Μετὰ τὴν μεγάλην ἀποικιακήν κίνησιν ὅλα ἡλλαξαν. Αἱ ἀποικίαι χρειάζονται ἐργαλεῖα, ὅπλα, ὑφάσματα δι' ἐαυτὰς καὶ διὰ νὰ πωλήσουν εἰς τοὺς γείτονας βαρβάρους. Ἡ Ἑλλάς βιομηχανοποιεῖται. Σχηματίζονται νέαι συντεχνίαι ἐπαγγελματιῶν. Τὰ ἐργαστήρια ὁργανώνονται, διὰ νὰ παράγουν περισσότερα καὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσουν καλὴν φήμην. Μεγάλην ὑπεροχὴν είχον κατ' ἀρχὰς οἱ Ἱωνες, οἱ ὅποιοι διετήρησαν ώρισμένα μυστικά τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ είχον προχειρότερα τὰ δείγματα τῆς Λυδίας, Ἀσσυρίας καὶ Αἰγύπτου.

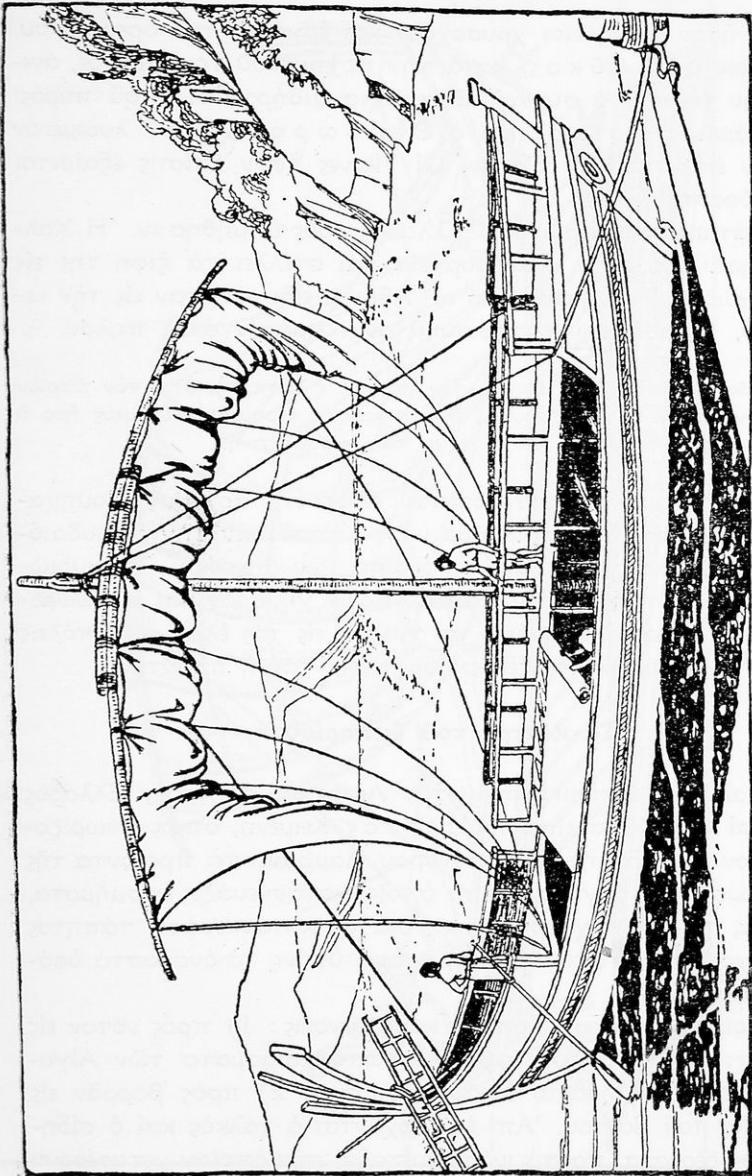
'Ιστορία τῆς Αρχαίας Ελλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

Πλοίον τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου.

, Αναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνας ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Τὸ ἡσιόδειον πλοῖον εἶναι συνέχεια τοῦ δημητρικοῦ. *Ἐπιτορικὸν καὶ πολευκὸν συγχρόνως, ἔχει 40 κώπτας. Τὸ πλοῖον, τὸ ὄποιον ἔφερε τὸν Τηλέμαχον εἰς τὴν Πύλον, εἶχεν εἴκοσι. Οἱ πλοιοερχοὶ εἰς τὴν μὲ χειραψάν κουμψῆν κυρίαν, ή ὅποια κρατεῖ στέρουν ἀπὸ ὄνθη.

Εμπορικόν πλοίον.

Αναπαράστασις.

Εμπορικά πλοιά παριστάνονται έπει το πολλούν άγγελων. Τὸ σκάφος εἶναι στρογγύλον (κοίλη ναῦς). Ή κώπη χρησιμεύει μόνον διά τὴν στροφήν, ἡ κίνησις τοῦ σκάφους γίνεται κυρίως διὰ τοῦ ιστίου.

Οι Ἰωνες ἡσαν ἐπιτήδειοι χρυσοχόοι καὶ ἐργάται τοῦ ὄρειχάλκου. Εἰς τὴν Χίον ὁ Γλαῦκος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀνεκάλυψε τὴν τέχνην νὰ συγκολλᾷ τεμάχια σιδήρου διὰ τοῦ πυρός. Εἰς τὴν Σάμον ὁ Ροΐκος καὶ ὁ Θεόδωρος χύνουν λυωμένον ὀρείχαλκον ἐντὸς κοίλων τύπων. Οἱ Ἰωνες ἡσαν ἐπίστης ἔξαίρετοι κεραμεῖς, ὑφανταὶ κλπ.

Οἱ ἐργάται τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμιμήθησαν. Ἡ Χαλκὶς ἀπέκτησεν ὄνομαστὰ σιδηρουργεῖα καὶ στέλλει τὰ ξίφη τῆς εἰς μακρυνάς χώρας. Ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἰδίκευθησαν εἰς τὴν κεραμευτικήν, δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων ἀπὸ πηλούν.

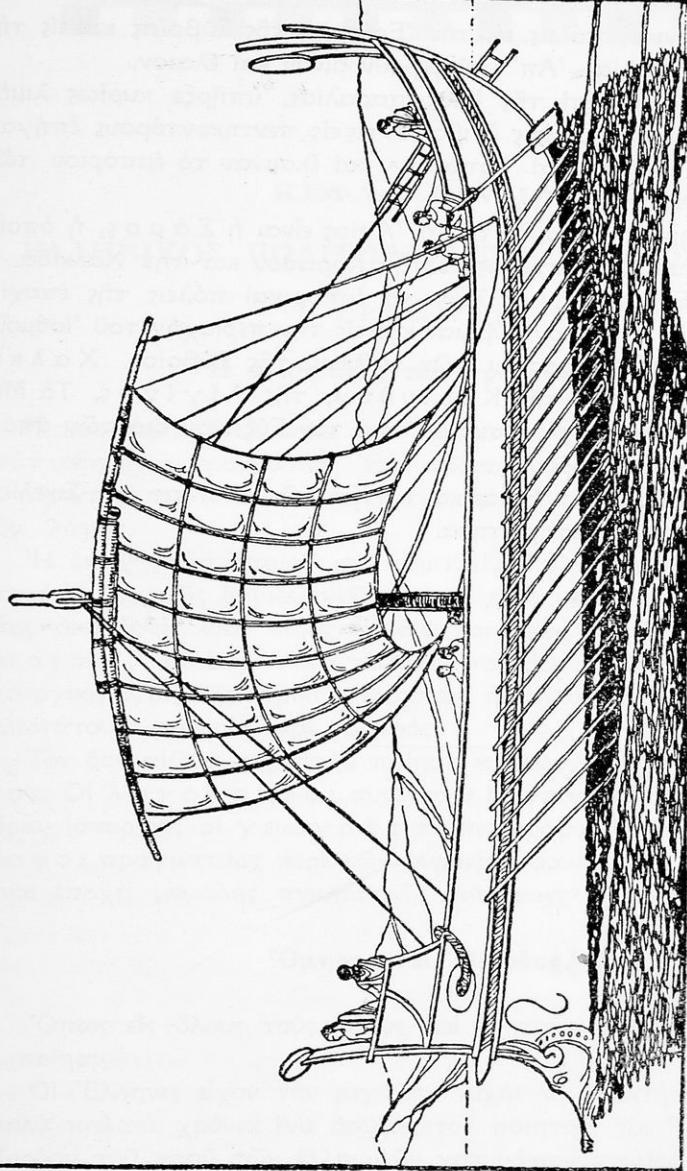
Οἱ ἀρχαῖοι κέραμοι εἶραν ἔλεγον τὸν πηλὸν (λάσπην), ἀπὸ τὸν ὄποιον κατεσκεύαζον κεραμίδια, ἀγγεῖα κλπ., ἐπίστης καὶ τὸ κεραμίδι. Κεραμεὺς ἦτο ὁ κατασκευάζων τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη των κεραμευτικῶν.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας. Ἡμεῖς σήμερον δυσκολεύομεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ πηλίνου ἀγγείου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων. Τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ σκεύη ἡσαν ἀπὸ πηλούν. Κατὰ χιλιάδας καὶ εἰς διαφόρους ποιότητας κατεσκευάζοντο τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἡ ἔξαγωγή των εἰς τὰς ξένας χώρας ἦτο πηγὴ πλούτου.

Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἶναι ἡ Μίλητος. Κειμένη, ὅπως γνωρίζομεν, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, λαμβάνει τὰ προϊόντα τῆς Λυδίας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, μὲ τὰ ὄποια κατασκευάζει κοσμήματα, λεπτὰ ἔρια, τὰ ὄποια χρησιμοποιεῖ, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τάπητας μὲ ζωηρὰ χρώματα, τύπου Λυδίας, καὶ νὰ ὑφάνῃ τὰ ὄνομαστὰ ὑφάσματα τῆς Μιλήτου.

Τὰ πλοιά της πλέουν εἰς τρεῖς κατευθύνσεις: 1) πρὸς νότον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπ' ὅπου λαμβάνουν κατασκευάσματα τῶν Αἰγυπτίων (ύέλους, κοσμήματα, λινᾶ ὑφάσματα), 2) πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ Πόντου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔρχονται ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος, χρυσός, δέρματα, παστὰ ψάρια, μέταξα, τὴν ὄποιαν μεταφέρουν τὰ καραβάνια ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ κυρίως σιτηρά, 3) πρὸς δυσμὰς

Πεντηδόντορος.

Αναπαράστασις δπό εικόνας έπι τη γέγειων.

Πλατού έπιμυκες (μνευς μιακρά), κινθίτο με 50 κώπτας, 25 εἰς κάθε πλευράν. Έμπροσθεν κεφαλή ἀγριοχοίρου ως ξυμβολον. Τοισαντα βόσαν κατε τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοῖα τῶν Φοινίκων. Τὰ ποια κατὰ τὴν ἑποχὴν αὐτῆν ήσαν βαριμένα μὲ βαθὺ κοκκινωπὸν χρῶμα (μηνιν).

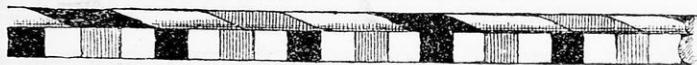
εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Ἐρέτριαν τῆς Εύβοίας καὶ εἰς τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας. Ἀπ' ἐκεῖ φέρουν οἶνον καὶ ἔλαιον.

Ἡ Φάκαια, ἐπὶ τῆς ιδίᾳ παραλίας, ὑπῆρξε κυρίως λιμὴν πειρατῶν. Οἱ ναυτικοί της ἐπιβαίνοντες εἰς πεντηκοντόρους ἐπήγαιναν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον τῶν μακρυνῶν ἐκείνων χωρῶν.

Τρίτος σημαντικὸς λιμὴν τῆς Μ. Ἀσίας είναι ἡ Σάμος, ἡ ὅποια εἶχε στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Εἰς τὴν Εύρωπαϊκὴν Ἑλλάδα αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς είναι εἰς τὴν νῆσον Εύβοιαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἔγνωρίσαμεν τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς Εύβοίας, Χαλκίδος, Ερετρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Αιγίνης. Τὰ Μέγαρα ἐμπορεύονται κυρίως σιτηρὰ ἀπὸ τὸν Εὔξεινον διὰ τῶν ἀποικιῶν των τοῦ Βοσπόρου.

Ἐπίσης τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔχουν μεγάλην δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

I. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

‘Η ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων.

Περισσότερον ἵσως ἀπὸ ὅλα θαυμαστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων. Ἐπὶ αἰώνας ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ ἀριστουργημάτων εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

‘Η ἐποχή, τὴν δποίαν μελετῶμεν, εἶναι πλουσιωτάτη εἰς παραγωγήν. Διαρκῶς δημιουργοῦνται νέα εἴδη ποιήσεως. Τὸ ὄμηρικὸν ἔπος ἀκολουθεῖ νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως, τὸ διδακτικὸν ἐπός τοῦ ‘Ησιόδου. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰώνος ἀρχίζει ἡ δημιουργικὴ ὁρμὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ δποία ἐκδηλώνεται μὲν ποικιλωτάτους ρυθμούς καὶ μορφάς.

Τὸν δον αἰώνα παρὰ τὴν ποίησιν καλλιεργεῖται ὁ πεζὸς λόγος. Οἱ λογοάφοι συνθέτουν διηγήσεις ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ιστορίαν, οἱ γεωγράφοι περιγραφάς τόπων, οἱ φιλόσοφοι πραγματείας περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ο δος αἰώνειναι ἐποχὴ μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

“Ομηρος καὶ Ἡσίοδος.”

“Οπως εἰς ὅλους τοὺς λαούς, καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας προτιγήθη ἡ ποίησις.

Οἱ “Ἑλληνες εἶχον τὴν μεγάλην τύχην ν’ ἀποκτήσουν ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἓνα ἀσύγκριτον ποιητήν, τὸν “Ομηρον. Τὴν εἰσόδον τοῦ ναοῦ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων στολίζουν δύο ἔξαισιαι παραστάδες, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὁδύσσεια. Εἴδομεν τὴν

ζωντανήν εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν παλαιοτέρων Ἐλλήνων, τὴν ὅποιαν δίδει ὁ Ὄμηρος.

Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς Ἐλλάδος εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται εὐχαριστημένοι. Πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιοὺς μύθους καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ τοὺς προγόνους τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων οἰκων, διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ διηγήσεις γίνονται εἰς στίχους μακρούς, εἰς τὸ δακτυλικὸν ἔξαμετρον, καὶ εἶναι διεξοδικαὶ ὀδσάν νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἀκροατής νὰ τελειώσουν. Γενεαὶ ἀπὸ ἐπαγγελματίας ποιητάς, οἱ λεγόμενοι ραψῳδοί, ἔδουλεψαν φθόγγους, στίχους, ἔκφρασιν καὶ τὰ ἔφερον εἰς θαυμαστὴν τελειότητα.

Ἡ σκηνὴ σκυθρωπάζει, ὅταν ἀπὸ τὸν Ὁμηρον περάσωμεν εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἐλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ἡ βασιλεία ἔχει καταλυθῆ. Τὴν ἔξουσίαν ἔχουν σκληροί καὶ πλεονεκτικοὶ γαιοκτήμονες.

Τὸ κακὸν ἔχει προχωρήσει τόσον, ώστε ἐντροπὴ καὶ δικαιοσύνη (αἰδὼς καὶ δίκη) ἔφυγον εἰς τὸν "Ολυμπὸν, διότι εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. "Ολα πηγαίνουν εἰς τὸ χειρότερον. Οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι εἴζησαν εἰς τὴν χρυσῆν ἐποχὴν (χρυσοῦς αἰώνα), ὕστερα ἥλθεν ὁ ἀργυροῦς αἰών, ἔπειτα ὁ χαλκοῦς. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰών.

Ο Ἡσιόδος εἴζησεν εἰς τὴν σκληρὰν ἐποχήν. Ἡ οἰκογένειά του μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Κύμην τῆς Αἰολίδος, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ο ἴδιος καλλιεργεῖ μικρὸν κλῆρον εἰς τὸ χωρίον Ἀσκρα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος. Εἶχε δίκην διὰ κληρονομικὰ μὲ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ὄποιος ἀντὶ νὰ δουλεύῃ σκυμμένος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ νὰ ζῇ νοικοκυρεμένα, γυρίζει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πολιτικολογεῖ. Καὶ ὅπως ἦτο φυσικὸν ἐκεῖνος ἐκέρδισε τὴν δίκην. Ο Ἡσιόδος ἔχει παρηγοριὰ τὸ τραγοῦδι.

Μιὰ μέρα ἐνῶ ἔβοσκε τ' ἀρνιά του εἰς τὸν ἀγιασμένον Ἐλικῶνα, τὸν ἐπλησίασαν αἱ Μοῦσαι καὶ τὸν ἐδίδαξαν ἀθάνατα τραγούδια: « Καὶ μοῦ χάρισαν ἀντὶ ραβδί περήφανο κλαρί, ποὺ τόκοψαν ἀπὸ ἀνθισμένη ἐλιά. Ὅστερα μοῦ ἐνέπνευσαν θεῖο τραγοῦδι, γιὰ νὰ ὑμνῶ ὅσα θὰ γίνουν καὶ ὅσα ἔχουν γίνει καὶ μὲ πρόσταξαν νὰ δοξάζω τὸ γένος τῶν μακαρισμένων θεῶν, ποὺ ζοῦνε αἰώνια» (Θεογονία, 22 - 23, 30 - 33).

'Εμπνευσμένος ἀπὸ τὰς 'Ελικωνιάδας Μούσας ὁ 'Ησιόδος, θέλει πρῶτον νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἔγινεν δὲ κόσμος. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὸ ποίημά του Θεογονία.

Θέλει ἀκόμη νὰ διδάξῃ ἴδιαιτέρως τὸν «ἄμυναλον», ὅπως λέγει, ἀδελφόν του πᾶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι, πῶς νὰ περιποιήται τὸ ἀμπέλι, πότε τὰξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν, πῶς νὰ νοικοκυρεύῃ τὸ σπιτικό του. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς ἄλλο ἔργον του, "Εργακαὶ Ήμέρα.

Τὰ ποιήματα τοῦ 'Ησιόδου εἶναι εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον, ὅπως τοῦ 'Ομήρου. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἐπικὰ ποιήματα. Τοῦ 'Ομήρου ψάλλουν τὴν δόξαν τῶν ἡρώων, τοῦ 'Ησιόδου θέλουν νὰ διδάξουν, εἶναι διδακτικὰ ἐπί περισσότερον.

Λυρικὴ ποίησις.

Μὲ τὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ζωὴν ἔγινε μεγάλη ἀλλαγὴ καὶ εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν καλαισθησίαν. Οἱ "Ελληνες δὲν εὐχαριστοῦνται πλέον ν' ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ πράγματα περασμένα. 'Η προσοχὴ των στρέφεται εἰς τὸ παρόν, εἰς τὰ περιστατικὰ τῆς ἴδικῆς των ζωῆς. Θέλουν νὰ διμιήσουν διὰ τὸν ἑαυτόν των. Ψάλλουν τὰ ἴδια των αἰσθήματα, χαράν ἥλυπην, ἐλπίδα ἥ φόβον, ἀγάπην ἥ μῖσος. 'Η ποίησις δηλαδὴ γίνεται προσωπικὴ εἴτε λυρική, ὅπως εἶπον, ἐπειδὴ ψάλλεται μὲ συνοδείαν λύρας. Ἐπίσης ἀλλάζει καὶ τὸ μέτρον. Τὸ ἑξάμετρον τοῦ 'Ομήρου καὶ τοῦ 'Ησιόδου φαίνεται βαρὺ καὶ μονότονον. Σχηματίζονται ρυθμοὶ γοργοί, κινημένοι, στίχοι μικροί, μέτρα ποικίλα. Ἐπίσης ἥ λυρικὴ ποίησις συνδέεται στενὰ μὲ τὴν μουσικήν.

Κιθάρα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

‘Ο Τοσ καὶ θοσ αἰών είναι ἡ ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὅποια ἔσπειρται πλουσίαν ἀνθησιν. Δὲν είναι τώρα μία χώρα ὅπως μὲ τὴν ἐπικήν ποίησιν. Αἱ περισσότεραι ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ πόλεις ἔχουν τὴν ποίησιν τῶν. ’Ελεγεῖσα, ἵα μβος, ὡδὴ μὲ τὰς ἀνεξαντλήτους ποικιλίας τῶν είναι τὰ νέα λογοτεχνικὰ εἰδη.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν παραγωγὴν ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς μόνον πτωχὰ συντρίμματα, ὅσα ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέφερον εἰς τὰ ἔργα τῶν. Παρ’ ὅλα αὐτά, τὰ κομμάτια ἡ ἀποστολαὶ ταῖς πτηγαῖς πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς. Οἱ Ἑλληνισταὶ τῆς Εύρωπης ἐμάζευσαν εἰς εἰδικὰς συλλογάς, εἰς τὴν Λυρικὴν ’Ανθολογίαν, τ’ ἀποσπάσματα τῶν λυρικῶν.

Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος : ἡ Ἐλεγεία.

‘Ως μετάβασις ἀπὸ τὸ ὁμοιόμορφον ὁμηρικὸν ἔξαμετρον εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν στίχων τῆς λυρικῆς ποιήσεως είναι μία ἔνωσις τοῦ ἔξαμετρου μὲ τὸ πεντάμετρον. Τὸ νέον εἶδος, συνήθως σύντομον ποίημα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, ἔξαμετρον καὶ πεντάμετρον.

Τὸ εἶδος αὐτὸν τὸ εἶπον ’Ελεγείαν. ’Αργότερον εἰς αὐτὸν τὸ μέτρον ἔγραψαν τὰ ἐπιγράμματα.

‘Η ἐλεγεία κατ’ ἀρχὰς ἦτο πολεμικὸν ποίημα, ἐμβατήριον. Μὲ τοιοῦτον ποίημα ἐπεχείρησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πατριώτας του ὁ Καλλίνος ὁ ’Εφέσιος, περὶ τὸ 650, εἰς στιγμὴν μεγάλου κινδύνου, ὅταν ἐπικίνδυνοι ἐπιδρομεῖς, οἱ Κιμέριοι, ἀφοῦ ἐποδοπάτησαν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. ’Ασίαν.

« ‘Ἄσ πότε θὰ κοιμᾶσθε ; Πότε θάχετε καρδιά ; Παλληκάρια δὲν ντρέπεσθε τοὺς γείτονας ; Νομίζετε πώς κάθεσθε σὲ εἰρήνη, ἐνῶ ὁ πόλεμος ἀγκάλιασε τὴν χώρα ». »

’Ολίγον ἀργότερον ὁ γνωστός μας Τυρταῖος μὲ ἐλεγείας ἐγκαρδίωσε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

‘Ο Μίνερμος ὁ Κολοφωνῖος, περὶ τὸ 630 - 600, ἔδωσε συναισθηματικῶτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐλεγείαν. ’Εψαλε μὲ συνοδείαν αὐλοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνησυχίας του, τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς καὶ ἐθρήνησε τὴν συντομίαν τῆς νεότητος.

'Ο Θέογνις δ Μεγαρεύς, φανατικὸς ἀριστοκράτης, ἔχασε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἔξωρίσθη ἀπὸ τοὺς δημοκρατικούς. Εἰς τὴν καλύτερον σωζομένην μακρὰν ἐλεγείαν του χύνει τὴν χολὴν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, τοὺς ὅποιους χαρακτηρίζει μὲ τὰ βαρύτερα ἐπίθετα, ἔτοιμος « νὰ πίῃ τὸ μαῦρον αἷμά των ».

'Ο Σόλων εἰς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἐλεγείας του παρώρμησε καὶ συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του.

'Ο Ζενόφαντος δ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 546, μὲ ἐλεγείαν ἐθρήνησε τὴν φυγὴν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἔξήγησε τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις του.

'Αρχίλοχος : Ιαμβοί.

'Αλλ' δ μεγάλος δημιουργὸς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν εἶναι δ 'Αρχίλοχος δ Πάριος, τὸν ὅποιον οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμησαν ὅσον καὶ τὸν "Ομηρον".

Γεννηθεὶς ἥδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος (725 - 650) ἀκμάζει τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὸν χρόνον τοῦ Γύγου, τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας, πατρὸς τοῦ Κροίσου, 687 - 652.

Δὲν τὸν σκοτίζουν τὰ πλούτη « τοῦ Γύγη τοῦ πολύχρυσου ». 'Αλλ' ἡ σάτιρά του σκοτώνει ὅσους τὸν πειράζουν. Τὴν σατιρικὴν ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἐλεγον ἵ α μ β ο ν καὶ τὸν σατιρικὸν ποιητὰς ἵ α μ β ο γ ρ ἄ φ ο υ σ. 'Ο 'Αρχίλοχος ἔγινε περιβόητος εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τοὺς ιάμβους του.

Εἶναι μεγάλη ζημία ἡ ἀπώλεια τῶν ἔργων τοῦ ἔξοχου Παρίου Ιαμβογράφου.

'Αλκαῖος - Σαπφώ : ἡ ωδή.

'Η πραγματικὴ λυρικὴ ποίησις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον, ἡ ἔκφρασις ἀτομικῶν συναισθημάτων, χαρᾶς ἢ λύπης, ἀγάπης ἢ μίσους, ἐκαλλιεργήθη σπανιώτερον εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Περισσότερον ἀπ' ὅλους τὴν καθαρὰν προσωπικὴν ποίησιν ἐπλησίασαν οἱ Λέσβιοι.

'Η ρυθμικὴ μορφή των εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ποίημα, προωρισμένον νὰ ψάλλεται, συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴν καὶ λέγεται ωδή.

'Ο 'Αλκαῖος, περὶ τὸ 600 π. Χ., κατάγεται, ὅπως εἴδομεν, ἀπὸ

παλαιών ἀριστοκρατικήν οἰκογένειαν. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κομματικούς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του. Οἱ θυμοὶ καὶ ἡ χαρὰ του ἐνέπνευσαν σειρὰν ἀπὸ ποιήματα, τὰ δόποια ὠνόμασαν « στασιωτικά ».

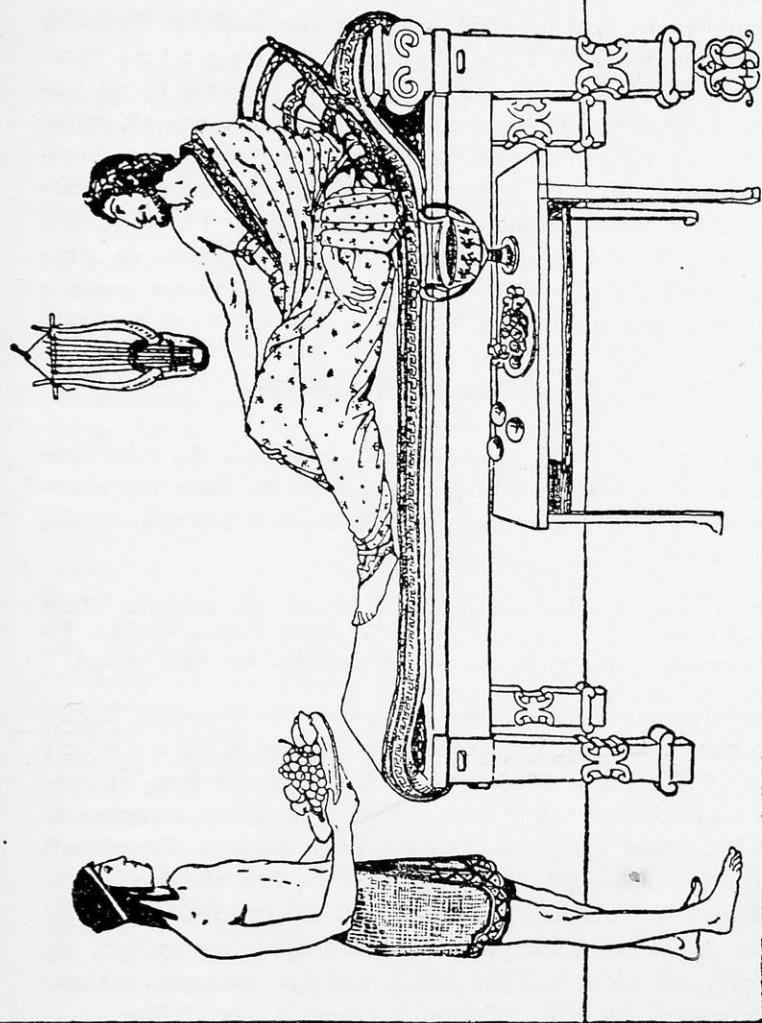
Ολίγον νεωτέρα, μετὰ τὸ 600, εἶναι ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Ἐρεσόν. Τὰ ποιήματά της εἶναι ἀπὸ τὰ συναισθηματικῶτερα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ πλοκὴ τῆς ὥδης ἀληθινὰ καλλιτεχνική. Ο Πλάτων τὴν ὠνόμασε δεκάτην Μοῦσαν καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπόν της μεγάλην ποιήτριαν.

Ο συμπαθέστατος Ἀνακρέων ὁ Τήιος (περὶ τὸ 520) ἔψαλε τὴν νεότητα, τὰ λουλούδια καὶ τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου. Τὸν εὐρίσκομεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φιλομούσου τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, τοῦ Ἰππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας κλπ. Τὰ ποιήματά του ἀναπαριστάνουν τὴν πλουσίαν ζωὴν εἰς τὰς τυραννικὰς αὐλάς.

Χορικὸν ἄσμα.

Χοροὶ ψάλλοντες εἶναι τόσον παλαιοὶ ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἑλληνες, ὅπως τόσας ἄλλας, καὶ τὴν ἀνύψωσαν εἰς μεγάλην καλλιτεχνίαν. Μὲ τὸν χορὸν συνδέεται ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν δόποιαν ὅμως γνωρίζομεν πολὺ δλίγα. Τὸ παλαιὸν γνήσιον μουσικὸν ὅργανον τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ κιθάρα. Ο αὐλὸς ἐθεωρεῖτο ὅργανον βαρβαρικὸν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπεκλείετο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Αἱ ὅργιαστικαὶ τελεταὶ τοῦ Διονύσου υἱοθέτησαν τὸν αὐλόν, δόποιος κατέκτησε τὸν χορὸν καὶ τὸν ἔκαμε δημοφιλῆ.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐκαλλιεργήθη ὁ χορὸς διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, σεμνός, βαρύς, μὲ ἄσματα εἰς ἀρχαῖουσαν δυσκολονότον δωρικὴν διάλεκτον. Τὸ ἀγαπητὸν ἄσμα των Ἠτοῖ πατέρων, νῦνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, θριαμβευτικὸς διὰ νίκην, ψαλλόμενος εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνωρίς τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὴν Σπάρτην ἔζησε καὶ συνέθεσε χορικά ἄσματα ὁ Ἀλκμάν. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας, ἀπὸ Ἑλληνικὴν χωρὶς ὅλο οἰκογένειαν. « Ἡ κιθάρα, ἔλεγεν, ἀν τὸν ἡξεύρησις νὰ τὴν καλοπιάνης, ἀξίζει ὅσον καὶ τὸ σπαθί ». Τὰ χορικά του συνοδευόμενα ἀπὸ αὐλὸν εἶχον μεγάλην διάδοσιν, ἔγιναν ἀγαπητὰ

Κλίνη και τράπεζα.

Παρόστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Σκηνὴ ἀπὸ συμπόσιον. Οἱ ἀρχεῖοι δημοσῖον πολὺ τὰ συμπόσια. Ο προσκεκλημένος ἔξωπλού τοι
ἀναποτεκτότα επὶ κλίνη (νηθρών). Τὸ φαγῆτὸν τιθεται ἐπὶ τραπέζης παρὰ τὴν κάινην. Εἰς
τὴν εἰκόνα βλέπομεν πολυτελές ανδακιντρον μὲ τετράγωνα πόδια καὶ κοστιμωτα εἰς τὴν πλα-
γίαν ὅψιν. Εἰς τὸ τραπέζη τὸ πόδιο μὲ καρπούς καὶ κομψή κιλίδι διὰ τὸν οἶνον.
Ὄπως όνθιμαζον επὶ τὸ εὐγενικότερον τοὺς δούλους, κομίζει φρογήτον.

καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔγραψεν ἄσματα διὰ γυναικείους χορούς, ὑμνους, παιᾶνας κλπ.

Ἡ χορικὴ ποίησις ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὰς δωρικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ο Στησίχορος ὁ Ἰμερανός (ἀπὸ τὴν Ἰμέραν τῆς Σικελίας περὶ τὸ 600) ἔδωσε νέαν ὠθησιν εἰς τὸ χορικὸν ἄσμα. Ἐπολλαπλασίασε τοὺς χορευτάς, ἀνύψωσεν εἰς περίτεχνον εἶδος τὸ χορικὸν ἄσμα προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν τὴν ἐ πωδόν. Τὰ θέματά του ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν καὶ ἔδιε λυρικὴν μορφὴν εἰς ἐπικὰς ὑποθέσεις. Τὰ ποιήματά του ἦσαν πολυάριθμα καὶ ἔκτενη. Οἱ χοροί του ἔγιναν τόσον ἀγαπητοί, ὡστε τὸν ὀνόμασαν Στησίχορον, διότι πρῶτος «ἔστησε χορὸν» τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἐνῶ εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

Ἄριων - Σιμωνίδης : ὁ διθύραμβος.

Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ χορικοῦ ἄσματος εἶναι ὁ διθύραμβος. Είναι καὶ αὐτὸς ὑμνος, ἀλλ᾽ ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τῆς εὐφορίας Διόνυσον. Οἱ χορευταί, πιστοὶ τοῦ θεοῦ, εἶναι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους.

Οἱ σάτυροι εἶναι θεοὶ δευτέρας τάξεως, ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου. Τοὺς παριστάνουν μὲ κέρατα εἰς τὸ μέτωπον, ἀγρίαν κόμην καὶ πόδια τράχην. Εἶναι εὔθυμοι καὶ πειρατκοί. Ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς.

Οἱ χορευταὶ σχηματίζουν κύκλον μὲ κέντρον τὸν βωμόν. Ἐχουν ἀρχηγόν, δόποιος ρυθμίζει τὰς κινήσεις καὶ λέγεται κορυφαῖος τοῦ χοροῦ. Ο χορὸς αὐτὸς ψάλλει ἢ καὶ παριστάνει περιπτετίας τοῦ Διονύσου. Ἀναλόγως τῆς μυθικῆς σκηνῆς αἱ κινήσεις εἶναι ζωηραὶ ἢ βραδεῖαι καὶ τὰ ἄσματα εὔθυμα ἢ πένθιμα. Σημαντικὴ πρόοδος διὰ τὸν διθύραμβον ἔγινεν, ὅταν ἐπαυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου καὶ ἐπραγματεύθησαν ἄλλα θέματα ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ο διθύραμβος ἀνεπτύχθη εἰς ἔξοχον λογοτεχνικὸν εἶδος τὸν δον αἰῶνα καὶ εἶχε λαμπρὸν μέλλον, διότι ἀπὸ αὐτὸν προήλθε τὸ σοβαρὸν θέατρον, ἢ τραγῳδία.

‘Ως δημιουργὸς τοῦ διθύραμβου ἀναφέρεται δόταριών ὁ Μήθυμνος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου), δόποιος ἔζησε τὸν καιρὸν τοῦ Περιάνδρου (ἀρχαὶ δου αἰῶνος) καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν

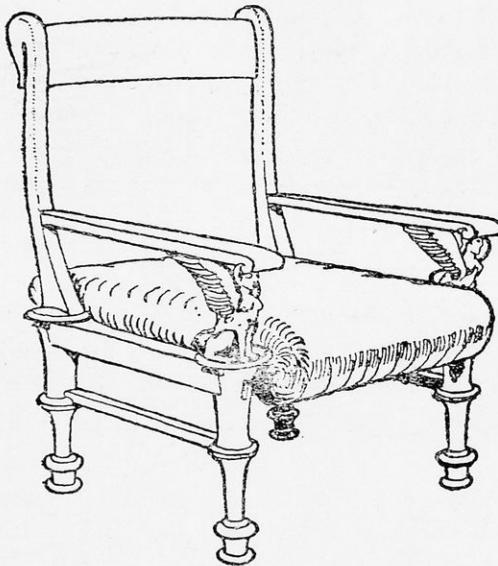
μὲ τὴν αὐλήν του. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἡγάπησαν τὸν μουσόληπτον ἄνδρα καὶ διηγήθησαν δτὶ δελφὶν ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ βέβαιων θάνατον εἰς τὴν θάλασσαν.

« Ὁ Ἀρίων ἦτο κιθαρώδος καὶ ούδενὸς δεύτερος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Καθόσον ἥμεῖς γνωρίζομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὡνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἄφοῦ πολλύν χρόνον ἔμεινε πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλούτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ἄφοῦ ἔξηλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπίβουλον σχέδιον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυρούς του... Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν... ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλύτερά του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἐστάθη ὅρθιος ἐπὶ τῶν ἑδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὅρθιον σκοπὸν (μελωδίαν ἀνδρικήν καὶ παροξυντικήν), ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἔρριφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἦτο μὲ δόλα τὰ ἐνδύματά του. Τὸ πλοιόν ἔγκοιλονύθησε τὸν πλοϊον του. Ἐκεὶ τὸν ἔλαβε δελφίν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τὸν ἔφεψεν εἰς τὰ Ταίναρον... .

Καὶ σφέζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταίναρον μικρὸν ἄγαλμα χάλκινον παριστάνον τὸν Ἀρίωνα, ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφίνος» (Ηρόδοτος Α, 24).

Εἰς τὸν διθύραμβον ἔδωσε μεγαλύτερον πιλάτος ὁ Σιμωνίδης ἢ οἱ Κεῖοι, λαμβάνων ως θέμα τοῦ ἄσματός του ἐπεισόδιον ἀπὸ ὄποιον δήποτε ὥρατον μῦθον. «Ο Σιμωνίδης ἤκμασε περὶ τὸ 556

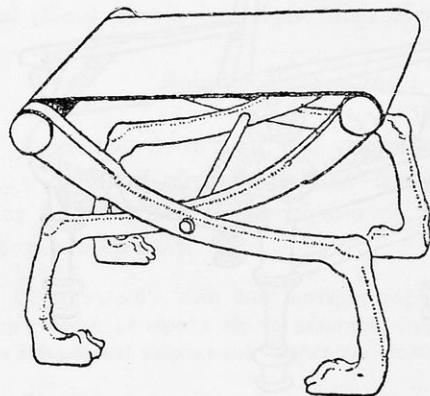
Θρόνος.

Ο θρόνος (πολυθρόνα) τῶν μέσων τοῦ 6ου αἰῶνος προέρχεται ἀπὸ τὸ μνημεῖον τῶν Ἀρπυιῶν τῆς μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου, εύρισκομενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον. Οἱ πόδες είναι τορνευμένοι. Εἰς ἄλλους είναι τετράγωνοι μὲ κοσμήματα. Τὰ ἄκρα τῆς ράχεως καταλήγουν εἰς κύκλους.

- 468 καὶ ἦτο σπουδαῖος καὶ παραγωγικὸς ποιητής. Ὁ Εγραψε μὲν ἀριστοτεχνικὴν δεξιότητα ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, ἐπιγράμματα, διθυράμβους, σκόλια. Αὐτὸς ἔγραψε τὰ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς ἥρωας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐλεγείας εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ τῆς Σαλαμίνος. Τὰ ποιήματά του ἔχουν πολλὴν σκέψιν.

Μετὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν προετοιμασίαν παρουσιάζεται ὁ γιγάντειος χορικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος (515 - 446), εύπατρίδης, γόνος μεγάλου οἴκου, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν ὄρφισμόν, ὁ δόποιος ἦτο προωρισμένος νὰ ψάλῃ τοὺς νικητὰς

τῶν μεγάλων πανελλήνων ἀγώνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ καθὼς καὶ τοῦ δλίγον νεωτέρου του (470 - 460) ποιητοῦ ἑγκωμίων, τοῦ Βακχίδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σιμωνίδου, ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ιστορίας.

Κάθισμα.

Τὸ κάθισμα εἶναι πτυσσόμενον.

Τὸ Θέατρον.

Ἡ ἑξαιρετικὴ ἀξία τοῦ διθυράμβου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἔνα πολὺ μεγάλο λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ δρᾶμα.

Ο κορυφαῖος ἀντὶ νὰ στέκεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῶν χορευτῶν καὶ ἀντὶ νὰ ρυθμίζῃ τὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ, ἥρχισεν αὐτὸς νὰ διηγῆται τὸν μῦθον. Ο χορὸς περιωρίσθη νὰ ψάλῃ τὰ λυρικὰ μέρη. Ἔνα βῆμα ἀκόμη καὶ ἀρχίζει ὁ διάλογος. Ο χορὸς ἔρωτῷ, ὁ κορυφαῖος ἀπαντᾷ. Εἰμεθα μέσα εἰς τὸ δράμα. Τὸ δράμα πλουτίζεται, περιπλέκονται αἱ περιπέτειαι. Ο ποιητὴς ὀργανώνει ὁ ἴδιος τὴν σκηνήν, διδάσκει τὸν χορόν, γίνεται σκηνοθέτης καὶ ποιητὴς μαζί.

Ο σημαντικώτατος αὐτὸς νεωτερισμὸς εἶχε τὴν ἀνεξάντλητον ἐπίδρασίν του εἰς τὴν λογοτεχνίαν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

A. Λαζάρος — Δ. Χατζῆ

'Από τὸν διθύραμβον μὲ τραγικὴν ύποθεσιν προῆλθε τὸ σοβαρὸν εἶδος τοῦ δράματος, ἡ τραγωδία. Ἀνάλογοι ἀφορμαὶ ἐγένησαν τὴν κωμῳδίαν.

Τὰ δύο εἴδη τοῦ δράματος ἔφθασαν εἰς θαυμαστὴν ἀνάπτυξιν τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας.

'Ο πεζὸς λόγος.

'Ο ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συγκίνησις καὶ φαντασία. Εἶναι καὶ σκέψις καὶ στοχασμὸς καὶ πρακτικὴ ζωὴ. 'Ωρισμέναι γνώσεις, πληροφορίαι, ὁδηγίαι χρειάζονται, διὰ νὰ ἐκφρασθοῦν μὲ ἀκρίβειαν, λέξεις ἀπλᾶς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εὔκολύνουν τὴν συνεννόησιν. Τὴν ἐκφρασιν αὐτὴν τὴν ἀπλῆν μὲ τὰ λόγια τῆς καθημερινῆς διμιλίας τὴν εἶπον πεζὸν λόγον, ποὺ πηγαίνει δηλαδὴ μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ ἡ ποίησις ἔχει πτερὰ καὶ πτετᾶ.

Αύτὸν εἰς ἡμᾶς φαίνεται πολὺ φυσικόν. 'Αλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὅτι κάθε σοβαρὸν μόνον μὲ ποίημα ἥμπορει νὰ ἐκφρασθῇ. "Εγινε λοιπὸν ἀγών, διὰ νὰ γράψουν πεζά.

'Η πρόοδος εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἐγένενησε τὴν ἀνάγκην νὰ γράφουν πολλά. Οἱ ἄρχοντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώνουν ὀρισμένα γεγονότα, νὰ κρατοῦν καταλόγους, οἱ μαθηματικοί, οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των. Αἱ συνθῆκαι μεταξὺ πόλεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφοῦν εἰς ἔμμετρον λόγον. "Ολα αὐτὰ ὑπεχρέωσαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὸν πεζὸν λόγον.

Αύτὸν ἔγινε πάλιν εἰς τὴν Ἱωνίαν. 'Ο πεζὸς λόγος μόλις διεμορφώθη, εἶχε ταχεῖαν διάδοσιν. "Εγινε πρῶτον κοινὴ εἰς τὰς δώδεκα Ἱωνικὰς πόλεις καὶ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς πῶς, ἐγεννήθη τὸν 6ον αἰῶνα μία γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἱωνες καὶ μαθόντες παρ' ἐκείνων ὅλοι οἱ Ἑλληνες. Αύτὴ ἦτο βεβαίως εἰς Ἱωνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας. 'Η ιωνικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη κοινὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ παράδειγμά της ἔγινεν ἀργότερον ἡ ἀττικὴ.

Δι' αὐτῆς μετεδόθησαν αἱ ιστορικαί, γεωγραφικαί, μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

Οι λογογράφοι : 'Εκαταῖος ὁ Μιλήσιος.

‘Ο “Ομηρος είναι δι πρῶτος ἴστορικὸς τῆς Ἑλλάδος. “Οταν διηγῆται τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων, αὐτὰ ἀκούονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὡς ἴστορικαὶ ἀλήθειαι. Σύν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἀνθρωποι ἐζήτησαν νηφαλιωτέρας γνώσεις διὰ τὸ παρελθόν.

Τὰ πρυτανεῖα τῶν πόλεων, δηλαδὴ αἱ κυβερνήσεις, ἐκράτουν καταλόγους τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων μὲν χρονολογίας. Εἰς τοὺς ναοὺς ἥσαν γραμμένα τὰ δόνυματα τῶν Ἱερέων, Ἱερειῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Εἰς δὲ τὰ μέρη ἐφύλαττον μὲν ἐπιμέλειαν τὰ κείμενα τῶν νόμων, τῶν χρησμῶν, τῶν συνθηκῶν. Μὲν τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἔμποροι καὶ ταξιδιῶται ἐσημείωνον παρατηρήσεις ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ αἱ γνώσεις διὰ τοὺς μακρυνούς λαοὺς ἐγίνοντο ἀκριβέστεραι.

Πολλοὶ ἔχρησιμοποιίησαν τὸ ὑλικὸν αὐτό, τὸ ἐπλούτισαν μὲν ἰδιάκας τῶν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Ἀπ’ αὐτὸν προῆλθεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγράφησις. Οἱ ἴστορικοὶ καὶ οἱ γεωγράφοι ἐγκατέλειψαν τὴν ποίησιν καὶ ἔγραφον εἰς πεζόν. Κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔπος, πρὸς τὴν ὁμηρικὴν διήγησιν δηλαδὴ, τὴν ἴστορικὴν διήγησιν εἶπον λόγον καὶ τοὺς πρώτους ἴστορικούς λόγογράφοις.

Οἱ λογογράφοι εἰς τὰς διηγήσεις των ἀνεμείγνυνον ἀκόμη πολλοὺς μύθους καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των ποιητικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρωποι εὐχαριστοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις καὶ ἡ κρίσις τῶν συγγραφέων δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρός, διὰ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἴστορικός, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἡρόδοτος ὁ πόπιος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἔγραψε τὴν ἴστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἔχει συμπάθειαν εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Οἱ λογογράφοι ἥσαν “Ιωνες, ἔζησαν μετὰ τὸ 600 καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων, περιγραφὰς τῆς γῆς. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς μέχρι τοῦ Ἡροδότου (484 – 425) ὀνόμασαν λογόγράφοις. Ἀναφέρουν 12 ὀνόματα. Οἱ κυριώτεροι εἴναι Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Ἐλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ σημαντικώτερος ὁ Ἐκαταῖος.

Ἐκαταῖος δὲ Μιλήσιος (545 - 475) εἶναι ὁ ὄνομαστότερος ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἴστορικούς. Ἐκαυχᾶτο δτὶ κατάγεται ἀπὸ παμπαλαίαν οἰκογένειαν, διὰ τὸ ὅποιον τὸν εἱρωνεύεται ὁ Ἡρόδοτος. Εἶχε ταξιδεύσει πολὺ καὶ ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης πείρας.

"Οταν οἱ Ἰωνες συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον, συνεβούλευσε ν' ἀποφύγουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἵσχυρῶν Περσῶν. Καὶ δταν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἡκουσαν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐπανάστασιν, συνεβούλευσε νὰ λάβουν τοὺς θησαυρούς, τοὺς ὅποιους ὁ Κροῖσος εἶχε κρύψει εἰς ἔνα ὄνομαστὸν ναὸν τῆς Ἰωνίας, διὰ τὸν κυριαρχήσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ συμπολῖται του, τὸ 494, τὸν ἔστειλαν πρεσβευτὴν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην Ἀρταφέρνην, τὸν ὅποιον ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις τὰ παλαιὰ πολιτεύματά των.

Ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου ὁ Ἐκαταῖος ἐγνώρισε τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Πόντου, πολλὰς χώρας τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Αἴγυπτον, ἔφθασεν ἵσως μέχρι τῆς Ἰσπανίας. "Ο, τι εἶδε καὶ ἔμαθε, τὸ ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον «Γῆς περίοδος», δηλαδὴ περιήγησις τῆς γῆς. Εἰς ὅλο ἔργον « Γενεαλογίαι » ἔδωσε περίληψιν τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους.

Ο Ἐκαταῖος δὲν ἐστερεῖτο κριτικοῦ πνεύματος. Ο ἕδιος ζητεῖ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων, ἥ ὅποια λέγει « εἶναι πολλάκις γελοία ».

Ἄπὸ τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἐσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, περισσότερα τοῦ Ἐκαταίου. Αὔτὰ τὰ εύρίσκει κανεὶς εἰς συλλογάς, τὰς ὅποιας ἔκαμαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν οἱ εὐρωπαῖοι σοφοὶ μὲ τὸν τίτλον « Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν ».

II. ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Γέννησις τῆς φιλοσοφίας.

Μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ νοῦ εἰς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἥρχισαν νὰ μὴν ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου. Οἱ παλαιότεροι εἰς ὅσα γίνονται εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν

ἐποχῶν, εἰς τὴν βροντήν, τὴν ἀστραπήν, τὴν βροχήν, τὴν τρικυμίαν ἔβλεπον τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεῶν. Πολλοὶ ἄνθρωποι τώρα ἥθελον ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸν νοῦν των, μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἀπὸ φυσικάς αἰτίας.

Τὸν δον αἰῶνα ἔγινε ζωηροτάτη πνευματικὴ κίνησις εἰς τὴν Ἱωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἥθελαν νὰ ἐρευνήσουν, νὰ μάθουν. Αὔτούς, οἱ δόποιοι εἶχον τὴν μεγάλην ἀγάπην νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ μάθουν, ν' αὐξήσουν τὰς γνώσεις των, ὁ λαὸς τοὺς ὡνόμασε φιλόσοφος, δηλαδὴ φίλους τῆς σοφίας, καὶ τὴν ἐνασχόλησίν των φιλόσοφος ἱ αν. Ἡ λέξις φιλοσοφία ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Ἱωνίαν τὸν δον αἰῶνα καὶ ἐπέρασεν εἰς ὅλα τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. « Δὲν ἀφίνει νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς ἄλλην γλώσσαν », εἶπεν ἔνας ἀρχαῖος συγγραφεύς. Αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἦσαν ὀλίγαι. « Ωστε ὁ φιλόσοφος κατεῖχεν ὅλας μαζί. » Ήτο συγχρόνως μαθηματικός, φυσικός, ἀστρονόμος, ἴστρος κλπ.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἱωνίας ἦσαν τολμηροί. Δὲν ἥθελον νὰ παραδεχθοῦν ώς ὅρθὸν παρὰ μόνον ὅ, τι τοὺς ἐφαίνετο λογικόν. « Άλλοι δῆμοις ἥθελον νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἐδίδασκον οἱ μῦθοι. » Εγεννήθησαν λοιπὸν δύο τάσεις, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ συντηρητικοί.

Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι.

Εἰσηγηταὶ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς ἑρμηνείας ἦσαν Ἱωνες. Τρεῖς ἀπ' αὐτούς, Μιλήσιοι καὶ οἱ τρεῖς, ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος πρὸς τὸ μέσον, ὁ Ἀναξιμένης πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.

« Ήθελον σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ν' ἀποδείξουν ὅτι δόκοσμος ἔγινεν ἀπὸ ἐσωτερικήν ἀνάπτυξιν. Παρεδέχοντο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχε μία οὐσία, ἡ ὅποια μὲ τὰς μεταβολάς της ἔγινε χῶμα, νερό, φωτιά, ἀστρα, ἥλιος, δένδρα, ἄνθρωποι. Τὴν πρώτην αὐτὴν οὐσίαν τὴν ἔλεγον « ἀρχὴν » καὶ τὴν ἐφαντάζοντο ώς ύλικήν. » Υπεστήριζον λοιπὸν ὅτι ὅλα ἔγιναν μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς αὐτὴν θὰ γυρίσουν, ἀμαρτιαστικής.

Ο Θαλῆς (624 - 548) ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλεν, ὅπως εἴδομεν, τὸ ὕδωρ. « Εβλεπε παντοῦ ζωὴν, κίνησιν, βλάστησιν. » Ολα, ἔλεγεν,

είναι γεμάτα θεούς : « πάντα δαιμόνων πλήρη ». Ή γῆ πλέει ἐπὶ ὄδα-
τος ώς σανίς . ‘Ο Θαλῆς προέλεγεν ἐκλείψεις. Εἶχε γνώσεις μαθηματικάς.

‘Ο ’Α ν α ξ ί μ α ν δ ρ ο s (616 - 545) ήτο ἔξοχος νοῦς, προειδεί
γνώσεις, αἱ ὅποιαι ἐπεβεβιώθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. ‘Η ἀρχικὴ
οὐσία, ἔλεγε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοι-
χεῖα, ὅπως τὸ ὄδωρ. Πρέπει νὰ εἶναι κάτι, τοῦ ὅποιου δὲν γνωρίζο-
μεν τὰ γνωρίσματα. Δι’ αὐτὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔλεγεν ἢ πειρον,
δηλαδὴ ἀκαθόριστον. ’Εγινε γνωστὸς μὲ τὰς ἀστρονομικὰς καὶ γεω-
μετρικὰς γνώσεις του.

‘Ἐξήγησε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ ἄπειρον, ἐγεννήθησαν ἡ
γῆ, τὰ ἀστρα καὶ διατί κινοῦνται. ’Ἐλεγεν ὅτι ἡ γῆ εἶχε σχῆμα κυλίνδρου καὶ
πρῶτος συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἴδεαν ὅτι αἰωρεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαν-
τος χωρὶς κανένα στήριγμα. ‘Ο κόσμος καταστρέφεται καὶ ξαναγίνεται κατὰ
περιόδους. Τὰ ζωντανὰ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν λάσπην τῆς γῆς. ‘Ο ἀνθρώπος
ήτο κατ’ ἀρχάς τυλιγμένος εἰς κέλυφος, ἔζη μέσα εἰς τὸ νερό καὶ ἄμα ἐμεγάλωσεν,
ἔσπασε τὸ κέλυφος καὶ ἐβγῆκεν εἰς τὴν γῆν.

‘Ο ’Αναξίμανδρος κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὠρολόγιον, σφαιραν τοῦ οὐρανοῦ
καὶ χάρτην τῆς γῆς, τὸν ὅποιον συνεπλήρωσεν ὁ συμπολίτης του ‘Εκαταῖος.

‘Ο ’Α ν α ξ ί μ é n η s (585 - 528) ἐσκέφθη ὅτι τὰς ἴδιότητας τῆς
ἀρχικῆς οὐσίας, ὅπως τὴν ἦθελεν ὁ ’Αναξίμανδρος, τὰς ἔχει ὁ ἀήρ.
Δι’ αὐτὸ ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλε τὸν ἀέρα. Αὔτὸς ζωογονεῖ καὶ συγ-
κρατεῖ τὸν κόσμον.

‘Ο ἀήρ ἄμα ἀραιωθῆ, γίνεται φωτιά, ἄμα πυκνωθῆ, ἄνεμος, σύννεφον, χῶμα,
πέτρα. Πρώτη ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἡ ὅποια ώς πλατεῖα σανὶς κρατεῖται μετέωρος
ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τὰ ἀστρα γίνονται ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς. Αὐταὶ ἄμα
ἀναβοῦν ύψηλά, ἀνάβουν καὶ γίνονται φωτιά καὶ ἄμα πυκνωθοῦν, ἀστρα. ‘Η
σελήνη παίρνει τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τὸν ἥλιον. ’Εδωσε φυσικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὰς
ἐκλείψεις τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σελήνης. “Οπως ὁ ’Αναξίμανδρος, παραδέχεται ὅτι
κόσμοι σχηματίζονται καὶ καταστρέφονται.

“Οσον ἀπλοϊκαὶ καὶ ἀν φαίνωνται αἱ γνῶμαι τῶν παλαιοτάτων
‘Ελλήνων φιλοσόφων, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐγινε τεραστία πρόοδος.
”Εφθασαν ἀπὸ τὴν μυθολογικὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν
τοῦ κόσμου. ‘Η ’Ιρις, δηλαδὴ τὸ οὐράνιον τόξον, εἰς τὸν ’Ομηρον
εἴναι ἐνα πρόσωπον, θεά, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός· τώρα ἐγινεν
ἀτμοσφαιρικὸν φαινόμενον.

‘Ηράκλειτος ὁ Ἐφέσιος 544 — 484.

Μίαν γενεὰν νεώτερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον Μιλήσιον εἶναι ὁ περιλάλητος ‘Ηράκλειτος ἀπὸ τὴν δευτέραν μεγαλόπολιν τῆς Ἰωνίας, τὴν Ἐφεσον. Ἡ φήμη του ἐγέμισε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ μεγάλην, σχεδὸν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ἀντίθετος τόσον τῆς τυραννίδος, ὃσον καὶ τῆς δημοκρατίας. Προικισμένος μὲν βαθυστόχαστον νοῦν, ἦτο μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης, περιφρονῶν ἀκόμη καὶ τοὺς σπουδαιοτέρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς του.

«Ἡ πολυμάθεια, ἔλεγε, δὲν κάμνει κανένα σοφόν, δπως δὲν ἔκαμε τὸν Ἡσίοδον, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Ζενοφάνη καὶ τὸν Ἐκαταίον ». «Οσον διὰ τὸν Ὁμηρον τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ τὸν ραπίσουν. Τὸ ἕδιο καὶ ὁ Ἀρχιλόχος ». «Τοὺς Ἐφεσίους δλους πρέπει νὰ τοὺς πνίξῃς καὶ νὰ παραδώσῃς τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἀνηλίκους », διότι εἴχον ἔξορίσει τὸν φίλον του ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, ὁ ὀποῖος κανονίζει τὴν φύσιν. ‘Ἀλλ’ ἐνῷ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι αἰώνιος καὶ κανονίζει τὰ πάντα, οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸν ἐννοοῦν, καὶ ὅταν ἀκόμα τοὺς τὸν ἔξηγήσῃς. Εἶναι οἱ ἕδιοι, ὅταν κοιμῶνται καὶ ὅταν εἶναι ἔξυπνοι. Παρατηρῶν τὴν διαρκῆ μεταβολὴν εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν, ὅτι ὅλα ἀλλάζουν.

«Ολα τρέχουν καὶ ἀλλάζουν, τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν. Δὲν ἡμποροῦμεν δύο φοράς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἕδιον ρεῦμα «Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει », «δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἀν ἐμβαίης ».

Διὰ νὰ γίνεται αὐτό, πρέπει ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ κόσμου νὰ εἶναι κάτι ἀνήσυχον καὶ κινημένον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πῦρ. Ἡ βαθύτερα λοιπὸν οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ φωτιά. Φλόγα καὶ φωτιά κινεῖ τὸν κόσμον.

Τὰς σκέψεις του ὁ μεγαλόφρων φιλόσοφος τὰς διετύπωσεν εἰς πυκνὰς φράσεις, εἰς ἀποφθέγματα ἐπιβλητικὰ καὶ δυσκολονόητα. ‘Ισως διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοοῦν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ‘Ηράκλειτος ὁ σκοτεινός.

Οἱ δύο Μιλήσιοι, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξιμένης, εἰναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἴσως πεζὸν σύγγραμμα. Ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς ἔμειναν μόνον μικραὶ φράσεις. Τοῦ πρώτου εἰναι κάπτως ποιητικώτεραι. Ὁ Ἀναξιμένης ὅμως ἔγραψε στρωτὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον μᾶς ἔμειναν πολλὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὅποια μᾶς ἀναπαριστάνουν τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐμελετήθησαν πολύ, ἐθαυμάσθησαν καὶ εἶχον μιμητάς, ὅπως τὸν παράδοξον γερμανὸν φιλόσοφον Νίτσε τὸν περασμένον αἰῶνα.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Αἱ τολμηραὶ ἴδεαι τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας ἐκίνησαν διαμαρτυρίας εἰς τὸν συντηρητικώτερον κόσμον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν.

Οἱ Πυθαγόρειοι καὶ οἱ σχολὴ του ἐκαλλιέργησαν, ὅπως εἴδομεν, θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν. Ἐπλησίασαν τὴν ὁρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

Φιλοσοφικώτερον ὅμως τὰς συντηρητικὰς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν οἱ ὄπαδοὶ τῆς Ἐλεατικῆς Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Φωκαέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.

Σενοφάνης Κολοφώνιος (570 - 475), ὁ θεωρούμενος ἱδρυτὴς τῆς Σχολῆς, ἔφυγεν, ὅπως εἴδομεν, 25 ἑτῶν ἐμπρὸς εἰς τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν (546) καὶ μετὰ πολλὰς περιπτείας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἐλέαν. Διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θρησκείαν, ἐζήτησε νὰ τὴν ἐκκαθαρίσῃ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ « τὰ παραμύθια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ », ὅπως λέγει ὁ Ἱδιος. Ἐπολέμησε μὲθέρμην τὸν ἀνθρωπομορφισμὸν καὶ ἐκαυτηρίασε τοὺς ποιητάς, οἱ ὅποιοι ἐφόρτωσαν εἰς τοὺς θεοὺς δλα τὰ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα.

« Ἔνας θεὸς ὑπάρχει, μέγιστος ἀνάμεσα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν δμοιάζει μὲτοὺς θυητούς οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν σκέψιν. Μένει ἀκίνητος εἰς τὴν ίδιαν πάντοτε θέσιν, δὲν πηγαίνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Εἰναι ὅλος μάτια, δλος αὐτιά, δλος σκέψεις καὶ κινεῖ χωρὶς κόπον τὸ πᾶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ του. ».

« Ολα εἰς τὸν κόσμον κάμνουν ἐνότητα, δλα εἰναι ἔνα, « ἐν τὸ πᾶν ». Αὔτὸ εἰναι ὁ Θεός, ἀγέννητος καὶ ἀφθαρτος.

‘Ο κύριος ἀντιπρόσωπος ὅμως τῆς Ἐλεατικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Παρμενίδης ὁ Ελεάτης, τοῦ ὄποιου ἡ ζωὴ προχωρεῖ εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (540 - 470). Ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, νομοθέτης, ἔδωσεν εἰς τὴν πατρίδα του ἑξαίρετον σύνταγμα. Ο Παρμενίδης ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἡρακλείου. Εἰς τὴν αἰώνιαν κίνησιν καὶ ροήν ἐκείνου ἀντέταξε τὴν ἀκινησίαν καὶ τὴν ἀρνησιν κάθε μεταβολῆς. Ή κίνησις καὶ ροή εἶναι φαινόμενον, ἀπάτη τῶν ἀμορφώτων, ἐνῶ τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἰς τὸ βάθος μένει ἀκίνητος.

‘Πάραχει μόνον ἔνα ὃν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον. Οὕτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος, οὔτε στηκώνει ἀλλαγάς. Ἀληθινὴ εἶναι μόνον ἡ γνῶσις, ἡ ὄποια δεικνύει τὸ ὃν ἔνα καὶ ἀμετάβλητον. Αἱ αἰσθήσεις ἀντιθέτως, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ πολλά, τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν, τὴν μεταβολήν, μᾶς γελοῦν καὶ μᾶς βυθίζουν εἰς τὴν πλάνην.

Εἰς ἔνα ποίημα βαρύν καὶ δυσκολονόητον ὁ Παρμενίδης περιγράφει τὸ ταξίδι του ἐπίάνω εἰς ἄρμα πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὄποια τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀλάθευτον ἀλήθειαν, ποὺ εἶναι ἡ ἴδική του ἡ διδασκαλία, καὶ τὰς πλανερὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ Ἡρακλείου.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν Παρμενίδην ἔζησεν ἔνας ἑξαίρετος ἐπίστης σοφός, ὁ Ἐπίκλητος Ἀκραγαντίνος (495 - 435), φύσις πλουσία, ἐπιστήμων, ποιητής καὶ θαυματουργός, τοῦ ὄποιου ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον αἰῶνα.

‘Η ‘Ελληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ θου αἰῶνος.

‘Ηδη τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα βλέπομεν νὰ γίνεται ἐμπρός μας αὐτό, τὸ ὄποιον εἶπον « ἐλληνικὸν θαῦμα ». Οἱ “Ελληνες ζοῦν, σκέπτονται, γράφουν διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς.

‘Η γλῶσσά των μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὄποια παρήγαγεν, ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν γλωσσῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ μὲ ἀσύγκριτον δημιουργικότητα ἔζησε μεγαλειώδη ἔξελιξιν.

Κατ’ ἀρχὰς ἐξύμνησεν, εἰς τὰς ἑξοχωτέρας ἐποποιίας ἀπ’ ὅσας ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς περιπτείας

τῶν πολεμιστῶν καὶ τῶν θαλασσοπόρων. Δὲν ἡσθάνθη ὅμως νὰ ταπεινώνεται, ὅταν ἔψαλλε μὲ τὸν Ἡσίοδον τοὺς γεωργοὺς σκυμμένους εἰς τὸ ἄροτρόν των.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπενόησε τὴν ἀτελεύτητον ποικιλίαν τῶν ὕμνων. ‘Ο Πίνδαρος, 20 ἐτῶν τὸ 498, συνέθεσε τὴν πρώτην ψάλτην του. Μὲ τὸν ἴαμβον ἔδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τῶν τραγουδιστῶν τοῦ δήμου σκληρὸν ὅπλον κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

Διὰ νὰ γοητεύσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν λαόν, ἔδημοιούργησε τὸ δρᾶμα καὶ δ Ἄισχύλος είκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ 500, ἔδωσε τὴν πρώτην του τραγῳδίαν.

Δὲν ἡρκέσθη νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὥραῖον μὲ ὅλα τὰ εἰδη τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ ἐζήτησε τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πεζοῦ λόγου δ ὅποιος εύθυνς ἔξ ἀρχῆς εἶχε τὴν ὥραιότητα εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν διαύγειαν.

Ἐπέτρεψεν ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν μορφὴν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας.

‘Η Ἑλληνικὴ ἔγινεν ἡ καθαυτὸ γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης είναι τὰ ὡραιότερα ἀπ' ὅσα κατεσκεύασαν οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἥ τέχνη είναι ἡ ζωηροτέρα, εὐγενεστέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ ἀριστουργήματά του ἀπεκρυσταλλώθησαν ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ φλογερὰ φαντασία, συγκρατημένη ὁμως ἀπὸ τὸ λογικόν, ἥ λεπτότης, ἥ δίψα διὰ ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ καθαρότητα μορφῆς καὶ διαύγειαν τῶν ἰδεῶν. Ὁ Ἑλλην ἡγάπησε τὸ ἀρμονικὸν καὶ παθαίνεται διὰ τὴν εὔρυθμίαν.

·Η Ἀρχαϊκὴ τέχνη.

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς ὡς ὀξιολύπτητα συντρίμματα. Κανεὶς ναός, κανὲν ἄγαλμα, κανὲν ἀγγεῖον δὲν ἔσωθη ἀκέραιον. Ἀπὸ πολλούς δύνομαστους ναοὺς ἔμειναν μόνον τὰ θεμέλια. Ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα συνετρίβησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὰ ἔρειπτα. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, ἔξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς, ὡστε ἵδεαν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων μᾶς δίδουν μόνον αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Ἐν τούτοις τόσον καταπληκτικὴ ἦτο ἥ παραγωγὴ τῶν ἀρχαίων εἰς ἔργα τέχνης, ὡστε μᾶς ἔμειναν ἄφθονα λείψανα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν λάμψιν της ἥ ἑλληνικὴ τέχνη ἔδωσε τὸν 5ον αἰῶνα. Διὰ νὸ

φθιάσῃ ὅμως εἰς τὴν τελειότητα ἐκείνην, ἔχρειάσθη αἰώνων ὑπομονητική ἔργασία.

Τὴν καταστροφὴν τῆς κρητομυκηναϊκῆς τέχνης μὲ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡκολούθησεν, ὅπως εἴδομεν, περίοδος σκότους. Τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς δωρικῆς μετανάστεύσεως μέχρι τοῦ 8ου αἰώνος ὠνόμασαν ἐλληνικὸν μεσαίωνα, διότι ἥσαν χρόνοι ἀμαθείας, ὅπως ὁ μεσαίων διὰ τούς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ τέχνη της, ὅπως ἐμφανίζεται ἵδιως εἰς τὰ ἀγγεῖα, εἶναι γεωμετρική.

Ἄπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἥρχισεν ἡ ἀνάπτυξις, ἀργά, μὲ κόπον καὶ μὲ δοκιμάς. Τὸν 6ον αἰῶνα ἔχομεν ζωηρὰν κίνησιν. Κτίζονται ναοί, κοσμοῦνται μὲ ἀνάγλυφα, κατασκευάζονται ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα γίνονται ἔργα καλλιτεχνικά.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ναοί καὶ ἀγάλματα γίνονται ἀπὸ ξύλου. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν μίαν πέτραν μαλακήν, τὸν πῶρον. Τέλος κατέληξαν εἰς τὸ μάρμαρον, τὸ ὅποιον ἔγινε τὸ κατ' ἔξοχὴν ὑλικὸν τῶν ἐλληνικῶν ἀριστουργημάτων.

Μὲ ὅλην τὴν πρόοδον ὅμως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ναοί, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ἀτεχνα καὶ δεικνύουν ἀπειρίαν.

Τὴν γεωμετρικὴν περίοδον τοῦ λοιπὸν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης ἡκολούθησεν ἡ περίοδος προπαρασκευῆς τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τέχνην ἀρχαϊκήν. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη φθάνει περίπου μέχρι τοῦ 480 - 470 π. Χ.

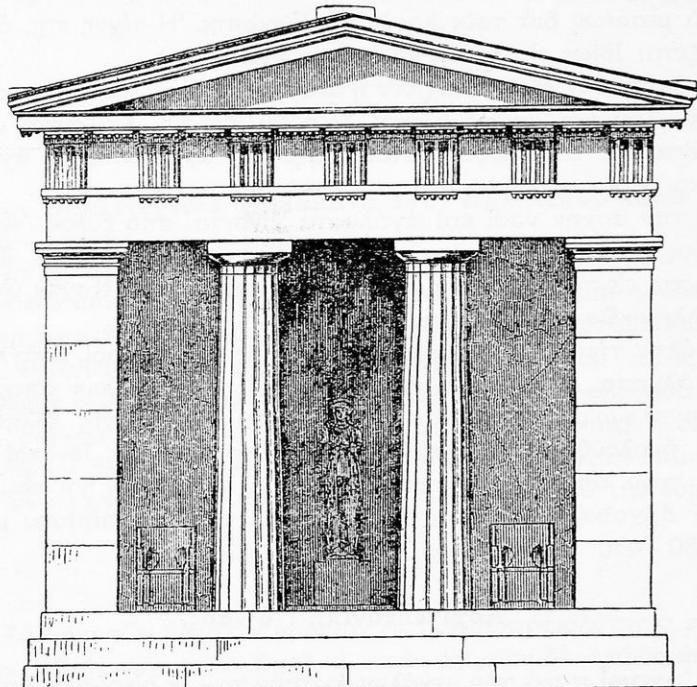
•Αρχιτεκτονική : ὁ ναός.

Οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην των εἰς οἰκοδομάς, ἔκτισαν ἀνάκτορα, ὁχυρώματα, τάφους, ὅχι ναούς. Τὰς θυσίας των ἐτέλουν εἰς τὸ ὑπαίθρον, εἰς ὑψηλούς κατὰ προτίμησιν τόπους. Ἀφότου ὅμως οἱ "Ἐλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς ὡς ἀνθρώπους, ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθοῦν ὅτι χρειάζονται κατοικίαν.

Τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν τὴν ἐφαντάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μεγάρου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἔκτιζαν στενόμακρον δωμάτιον, χωρὶς παράθυρον, μὲ στοάν τὸ πολὺ ἐμπρός, ἡ ὅποια ἐσχηματίζετο, ὅπως καὶ εἰς τὸ μέγαρον, μὲ τὴν προέκτασιν τῆς στέγης καὶ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς δύο στύλους. Τὸ

δωμάτιον ωνομάζετο σηκός, τὸ ὄποιον σημαίνει ἀρχικῶς τόπος περιμανδρωμένος.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ναὸς ἦτο κατοικία τοῦ θεοῦ. Ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ στεγάζῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ἄλλα ἵερὰ ἀντικείμενα καὶ ὅχι ὡς τόπος συγκεντρώσεως ὅπως ἦ-

Ναὸς πρόστυλος.

Πρόσοψις ἀπλουστέρου ναοῦ μὲν δύο κίονας καὶ δύο παραστά-
δας. Παραβάλετε μὲ τὴν πρόσοψιν τοῦ μυκηναϊκοῦ μεγάρου
(σελ. 34)

Ιδική μας ἐκκλησία. Ὁ λαὸς δὲν εἰσήρχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Αἱ τελεταὶ ἔγινοντο ἔξω εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὰς θυσίας. Οἱ ναοὶ ἡσαν συνήθως ἐντὸς περιβόλου φυτευμένου μὲ δένδρα, ὁ ὄποιος ἐλέγετο τέμενος, δηλαδὴ τόπος χωρισμένος καὶ ἀφιερω-
μένος εἰς τὸν θεόν.

Διὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἡσαν μικροί. Ὁ παλαιότερος μὲ στοὰν ἥ στύλους ἐμπρός δύνομάζεται πρόστυλος. Ἀργότερον προσέθεσαν στοὰν καὶ ὅπιστα καὶ ὁ ναὸς ἔγινε ἀμφιπρόστυλος. Τέλος κατεσκεύασαν στοὰς καὶ στύλους εἰς ὅλας τὰς πλευράς καὶ ὁ τοιοῦτος ναὸς ὠνομάσθη πρότερος εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς πλαγίας πλευράς. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἀνὰ ἐν τρίγωνον εἰς τὴν ἐμπροσθίαν καὶ ὅπισθίαν ὅψιν, τὰ ὄποια λέγονται ἀετῷ ματα.

"Ολην τὴν ὡραιότητά του ἔδειξεν ὁ ναός, ὃταν ἔγινε μαρμάρινος. Ἡ κυρία εὐμορφιά του εἶναι εἰς τὴν ἀρμονικήν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν του, εἰς τὸ στερεόν σχεδίασμα τοῦ περιγράμματος, τὸ ὅποιον τὸν κάμνει νὰ ξεχωρίζῃ καθαρὰ καὶ νὰ φαντάζῃ μέσα εἰς τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ παιγνίδι τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν κιόνων ἔδιδεν εἰς τὴν εὐμορφιάν αὐτὴν κάτι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωντανόν. Εἰς αὐτὸ προστίθεται ἥ γοητεία τῆς διακοσμήσεως, ἥ ὅποια ἐπιβάλλεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς κατασκευῆς.

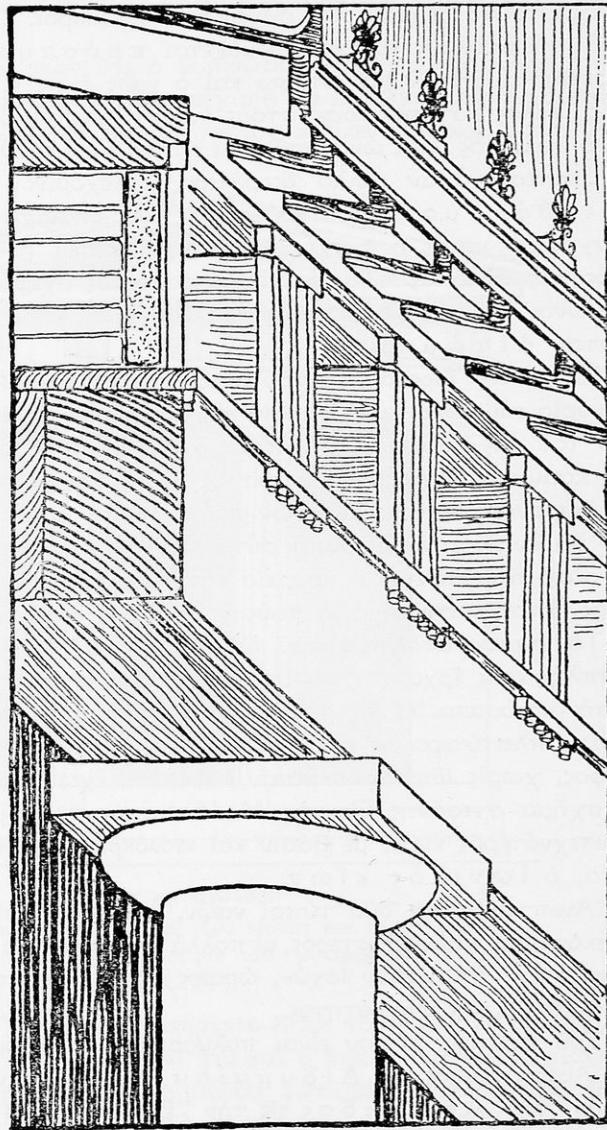
Τὸ κύριον στόλισμα τοῦ ἐλληνικοῦ ναοῦ εἶναι ὁ κίων καὶ ὡς συμπλήρωμα ἔρχονται τὰ ἀνάγλυφά του, κυρίως αἱ παραστάσεις εἰς τὰ ἀετώματα. Ὁ ἀπλούστερος καὶ ὡραιότερος εἶναι ὁ δωρικὸς κίων, πλατύτερος κάτω μὲ ραβδώσεις, στηριζόμενος ἀμέσως εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς ἴδιαιτέραν βάσιν, καὶ ἐπάνω ἔχων μικρὸν κιονόκρανον, εἰς σχῆμα στεφάνης. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀνεπτύχθη λεπτότερος καὶ περιτεχνότερος κίων, μὲ βάσιν καὶ κιονόκρανον μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα, ὁ ἵωνικὸς κίων.

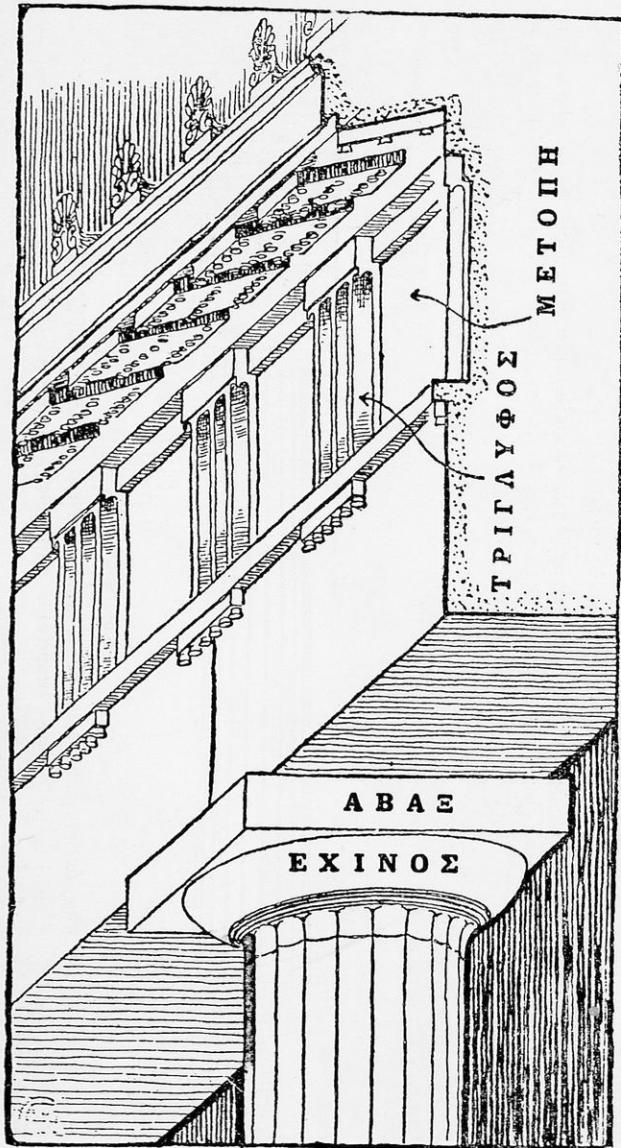
'Ανεπτύχθησαν δύο τύποι ναῶν, ὁ ἱωνικὸς καὶ ὁ δωρικός. Ὁ ἱωνικὸς εἶναι πολυτελέστερος, μὲ πολλὰ κοσμήματα, ὁ δωρικὸς ἀπλοῦς, ἀρρενωπός, ἀποπινέων ἴσχυν, ὡραῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ μὲ τὸ αἴσθημα τῆς στερεότητος.

Τοῦ πρώτου τύπου εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὀνομαστοὶ ναοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ναὸς τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Μίλητον, τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸ Ἡραῖον εἰς τὴν Σάμον. Ἀπ' αὐτοὺς μόνον πενιχρὰ λείψανα ἐσώθησαν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως τῶν Δελφῶν ἀνεστηλώθη ὁ θησαυρὸς τῶν Κνι-

Δωρικός κιλιν ξυλίνου ναού.

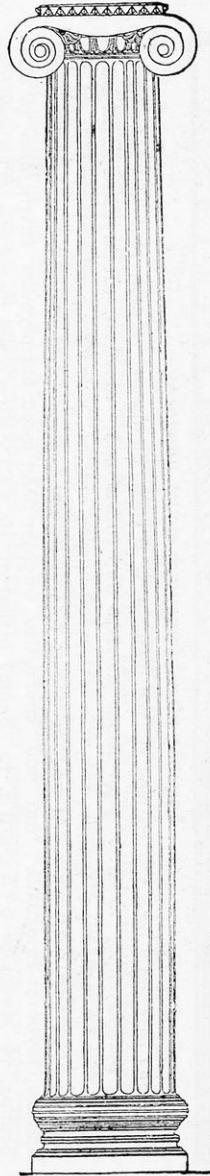
Οι ναοί ἀρχικῶς ήσαν ξύλινοι, ὁ κίλιν κορυφής ρωμαϊκές διηρέει. Διὸ τοῦτο εἶναι παχύτεροι ἑπτάνω (πρβ. εἰκ. σθλ. 34). Εἰς τὴν καρυφήν του κατασκευάζουν κυκλικὸν προσκέφαλον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοποθετοῦν τετράγωνον πλάτακα ἀπὸ παχὺ ξύλον. Τὸ προσκέφαλον ὀνομάσθη κατόπιν ἔχινος, ἢ διε πλάξῃ ἢ βαξ (ἴδε ἐποιέντη εἰκόνα). Οἱ κίνες μὲ τὰ κινούραντα του βαστάζουν τὰς δοκούς, αἱ ὅποιαι περιβέλλουν δριξούτος ὅλην τὴν οἰκοδομὴν καὶ βαστάζουν τὴν στέγην.

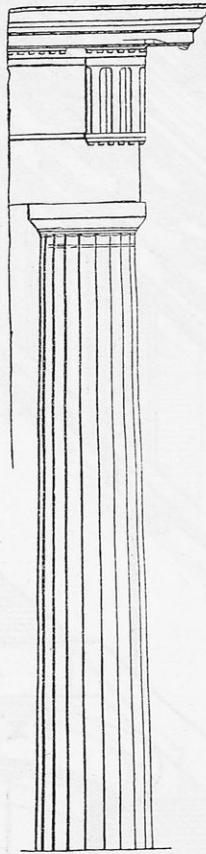
Δωρικὸς κλων, ἐφαρμογὴ εἰς τὸ μάρμαρον.

Κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τὸν ξύλινον εἰς τὸν μαρμότινον ὁ ναὸς διετήρησε τὰ μέρη του. Οἱ κίων παχυσόδινος ἔνσφρως πρὸς τὰ κάτω φέρει σειράν αὐλάκια ἀπὸ ἑπτάνω πρὸς τὰ κάτω, τὰς λεγομένας ρα β ὥσεις, ἀπὸ τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ κιονος. Εἰς τὸ κιονόκρανον διακρίνουσεν τὸν ἔχινον καὶ τὸν ἄβακα. Αἱ παρεῖαι πλάκες (δοκοί εἰς τὸν ξύλινον), αἱ στηρίζουμεναι ἐπὶ τῶν κιονοκράνων, λέγονται ἐπιστύλαι. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ὑπόρχει ἄλλη σειρὰ διατρέχουσα ἐπίστης ὃν τὸ οἰκόδημα, τὸ λεγόμενον διάζωμα τὸ ὅποιον διαφέρεται εἰς τρίγλυφον φασι καὶ μετόπη. Τὰ τρίγλυφα εἶναι τρία κάθετα οκλισμάτα, αἱ μετόπαι τετράπλευροι πλάκες, αἱ ὅποιαι συνθέθεις φέρουν γλυπτά παραστάσεις.

Ιωνικὸς κήλων.

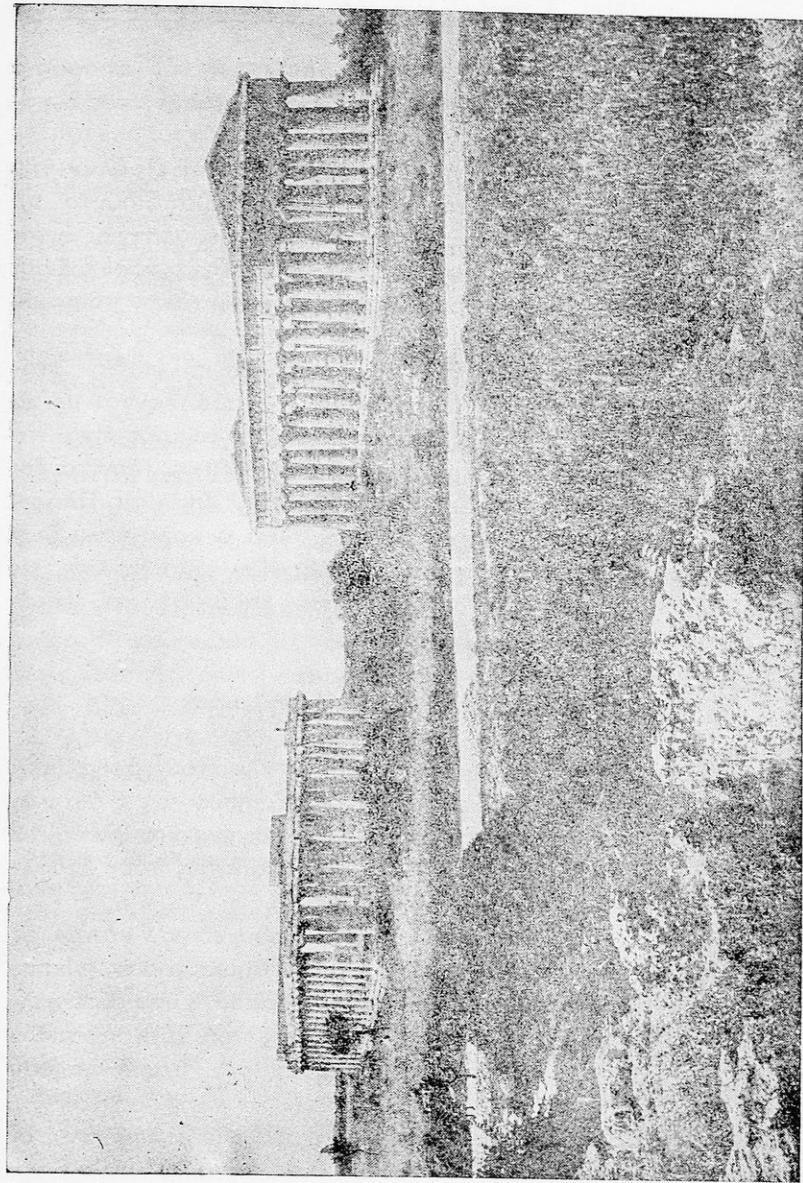
“Οταν θέλουσιν νὰ κατασκευάσουν ὑψηλοὺς κίονας, προτιμοῦν τὸν ἴωνικόν, διότι ὁ ὑψηλὸς θωρικοὶ κίονες κατὰ τὰς ἀναλογίας τῶν πρέπει νὰ εἴναι πολὺ παχεῖς. Ο κίων ἔχει ίδιαπέραν βάσιν καὶ ἐλικοειδῆς κιονόκρανον.

Δωρικὸς κήλων.

Εἰς τὴν δινεπτυγμένην μορφήν. Χωρὶς ίδιαπέραν βάσιν. Ραβδώσεις, κιονόκρανον, ἐπιστύλιον, τριγύλφος, μετόπη.

A. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

Ιστορία τῆς Αρχαίας Ελλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

14

Οι δύο ναοί τῆς Ποσειδώνιας (Paestum, Κάτω Ιταλία).
Η λεγομένη βασιλική τοῦ θεοῦ αἰδίνος καὶ δὲ τερραστικὸς ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ θεοῦ αἰδίνος.

δίων, πολύτιμον δεῖγμα ἰωνικοῦ ναοῦ, ὁ ὅποιος εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀντὶ κιόνων φέρει δύο γυναῖκας μὲν ἰωνικὴν στολὴν, τὰς λεγομένας Καρυάτιδας.

Τὸν δον αἰῶνα τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εύρισκετο εἰς ὅλην τὴν λαμπρότητά του. Ἀρχοντες καὶ ἴδιῶται ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ προσφέρουν ἀφιερώματα, τὰ δόποια ἑκάστη πόλις ἐφύλαττεν ἐντὸς μικροῦ ναοῦ, τοῦ λεγομένου Θησαυροῦ. Οἱ περὶ τὸν ναὸν χῶρος εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ τοιαῦτα ἰδρύματα καὶ ἥτο πραγματικὸν μουσεῖον ἰωνικῆς τέχνης.

Δωρικοὶ ναοὶ ἐκτίσθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ιδίως ἐπιβάλλονται μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὅγκον των. Οἱ ἀρχαιότερος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τὸ Ἡραῖον τῆς Ὄλυμπίας (2ον ἡμίσου τοῦ 7ου αἰῶνος), ἔπειτα ἔρχονται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σελινοῦντος εἰς τὴν Σικελίαν. Πληρεστέραν ἰδέαν δωρικοῦ ναοῦ ἀρχαϊκῆς τέχνης δίδει ὁ καλύτερον διατηρηθεὶς ναὸς τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Ποσειδωνίαν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ Paestum, ὅπως λέγουν οἱ Εύρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα.

Τὰ παλαιότερα ἀγάλματα ἦσαν ξύλινα, μὲ κλειστοὺς ὄφθαλμούς καὶ βραχίονας κολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Αὔτα ἦσαν τὰ ξόανα. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ Δαίδαλος κατεσκεύασεν ἀγάλματα βλέποντα καὶ βαδίζοντα, τὸ δόποιον σημαίνει, διτὶ εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὄφθαλμούς καὶ τοὺς πόδας εἰς στάσιν βαδίσματος.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λίθου καὶ τοῦ μαρμάρου ἔδωσε κόπον εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μόνον ἡ ἀγάπη των εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνίκησε τὰς δυστολίας. Παρὰ τὰ μαρμάρινα κατεσκεύασαν χυτὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα. Εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν δῆμως τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἐποχῆς τὰ ἀγάλματα δὲν ἔπαισαν νὰ παρουσιάζουν ἀτελείας.

Δύο εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, οἱ «κοῦροι» καὶ αἱ «κόραι».

Οἱ κοῦροι εἶναι ἀγάλματα ἀνδρῶν, τὰ δόποια ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὴν ἀνδρικὴν ρώμην. Διὰ τὴν κατασκευὴν των μεταχει-

ρίζονται συνηθέστερον τὸν ὄρείχαλκον, διότι τὸ βαθὺ χρῶμα του ὀρμόζει περισσότερον διὰ τὸ μαυρισμένον ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς παλαιστρας ἀνδρικὸν σῶμα.

"Η κεφαλὴ προσβλέπει ἐμπρός, αἱ χεῖρες εἶναι προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν μηρῶν, δὸς ἀριστερὸς ποὺς προβάλλεται, χωρὶς νὰ κάμπτεται τὸ γόνυ. 'Η κόμη πίπτει πρὸς τὰ ὅπισω, ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς βοστρύχους. Τὸ ἄγαλμα στέκεται εἰς στάσιν προσοχῆς. "Ολα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐκτελοῦν τὰς ἴδιας κινήσεις, ἡ κεφαλὴ προβάλλεται ἀκίνητος πρὸς τὰ ἐμπρός, οὐδὲν γόνατον κάμπτεται, ἐκάστη χείρ στηρίζεται μὲν ἐσφιγμένην τὴν πυγμὴν ἐπὶ τῆς κνήμης. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔχει ἐλαφρὸν μειδίαμα, χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ ἀρχαϊκὰ ἀγάλματα. Πολλοὶ ἔκ τῶν κούρων εἶναι τεράστιοι.

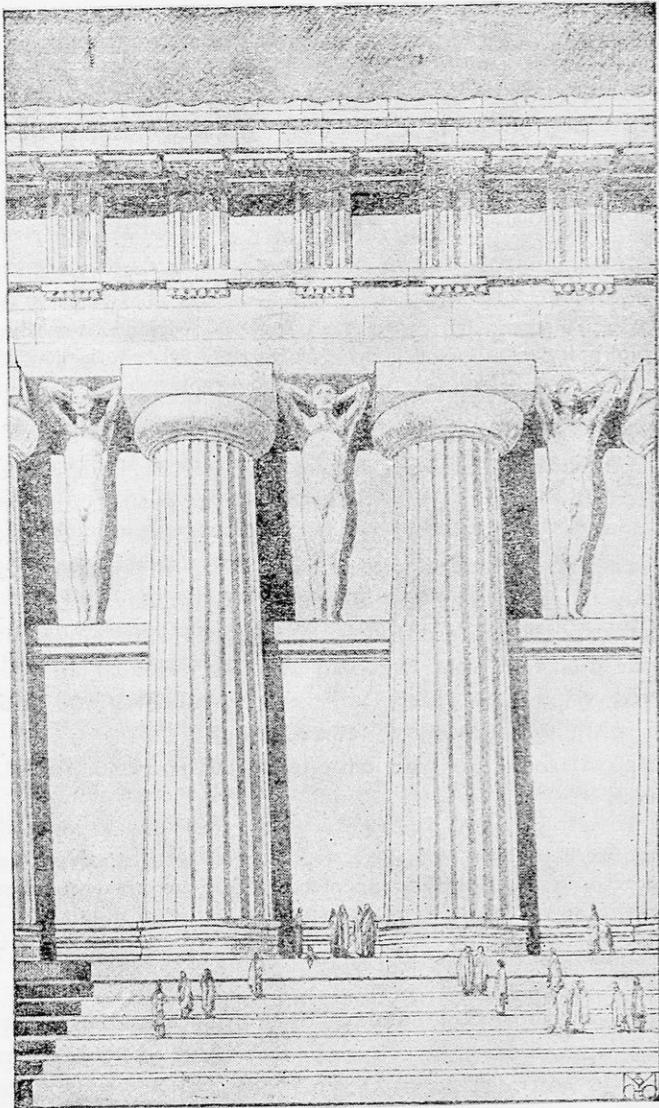
Οἱ κοῦροι ἐνθυμίζουν αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα. "Έχουν ὅμως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐλληνικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἰναι γυμνοί. Οἱ "Ἐλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς θαυμάζουν τὸ ἀνδρικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον βλέπουν γυμνὸν εἰς τὰς παλαιίστρας, τὸ παρατηροῦν μὲν προσοχὴν καὶ θέλουν νὰ τὸ παραστήσουν μὲν ἀκριβειαν. Παρὰ τὴν φανερὰν ἀτεχνίαν, τὸ σφριγῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ δύναμιν ἀνδρικὸν σῶμα μὲ τοὺς ἵσχυροὺς μῆν τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους, μὲ τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μειδιάματος, δίδει ἀληθινὴν αἰσθητικὴν ίκανοποίησιν.

Αἱ κόραι εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν κούρων. Αὔται εἶναι ἐνδεδυμέναι.

Αἱ περισσότεραι φοροῦν ἀπὸ κάτω τὸν ἰωνικὸν χιτῶνα μὲ χειρίδας καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἱμάτιον, εἶδος ἐπανωφορίου, τὸ ὅποιον ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὤμων, εἴτε σκεπάζει τὸ στήθος ἢ τὸ ἀποκαλύπτει. 'Η κόμη πίπτει εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων. "Ολαι ἔχουν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ τυπικὸν ἀρχαϊκὸν μειδίαμα.

Αἱ κόραι παριστάνουν κυρίας, δεσποινας πλουσίων οἴκων, εἰναι ἰωνικῆς προελεύσεως, σχετίζονται ἴδιαιτέρως μὲ τὸ ἐργαστήριον τῆς Σάμου. 'Η λαμπροτέρα συλλογὴ εύρισκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ακροπόλεως.

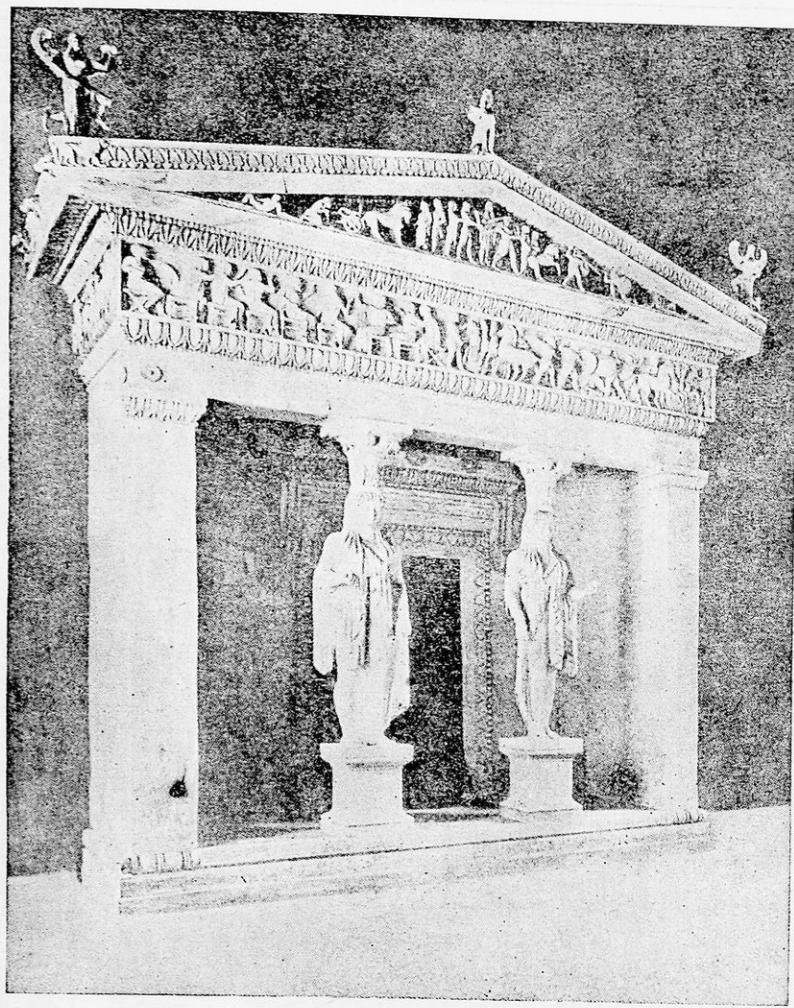
Πλουσιώτερα εἶναι τὰ εύρεθέντα ἀνάγλυφα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. "Ο ναὸς παρουσιάζει εύκαιριαν διὰ διακόσμησιν γλυπτικήν, ἴδιως εἰς τὰ ἀετώματα, τὰ ὅποια ἐστόλισαν μὲ ἀναγλύφους μυθολογικὰς παραστάσεις ἢ καὶ ἀγάλματα. Δείγματα ἐσώθησαν ἀπὸ πολλοὺς ναούς,

Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Ο κοινῶς λεγόμενος οἶκος τῶν Γιγάντων.
Ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς (ἀρχαὶ τοῦ 5ου αἰώνος). Ἡτο δὲ μεγαλύτερος ναὸς τῆς Σικελίας. Ο σηκός του εἶχε μῆκος 101 μ., πλάτος 44 μ. Ἐκοσμεῖτο πέριξ ἀπό κίονας καὶ παραστάδας. Τὰ εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν ἔξωτερικῶν τοίχων ἀνδρικά ἀγάλματα ὄνομάζονται "Ἄτλαντες, δῆπος τὰ ἀνάλογα γυναικεία ἀγάλματα Καρυάτιδες.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

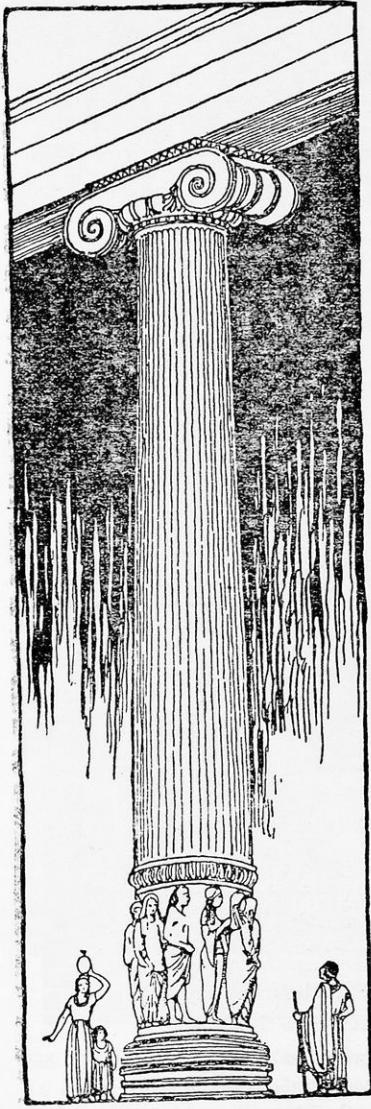
Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων.

Αναπαράστασις — Μουσεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς τοὺς Ἱερούς τόπους, δπως τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφούς, αἱ πόλεις διὰ νὰ φυλάξουν τὰ πολύτιμα ἀφιερώματά των, ἔκτιζον τοὺς θησαυροὺς οὓς εἰς σχῆμα μικρῶν ναῶν, οἱ δόποιοι ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ πρόναον καὶ στηκόν. Εἰς τοὺς Δελφούς ἀντιπροσωπεύεται λαμπρῶς ὁ Ἱωνικὸς ρυθμὸς εἰς τὰ τοιαῦτα κτίσματα τῶν Ἱωνικῶν πόλεων. Οἱ θησαυροὶ τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων εἶχον εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν προδόμων ἀντὶ κιόνων δύο Καρυάτιδας, δηλαδὴ γυναικεῖα ἀγάλματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

’Αφθονα καὶ μεγάλης ἀξίας εἶναι τὰ εὑρέθέντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον. Ιωνικός, μὲ γλυπτὰς παραστάσεις ἐπὶ τῆς βάσεως.

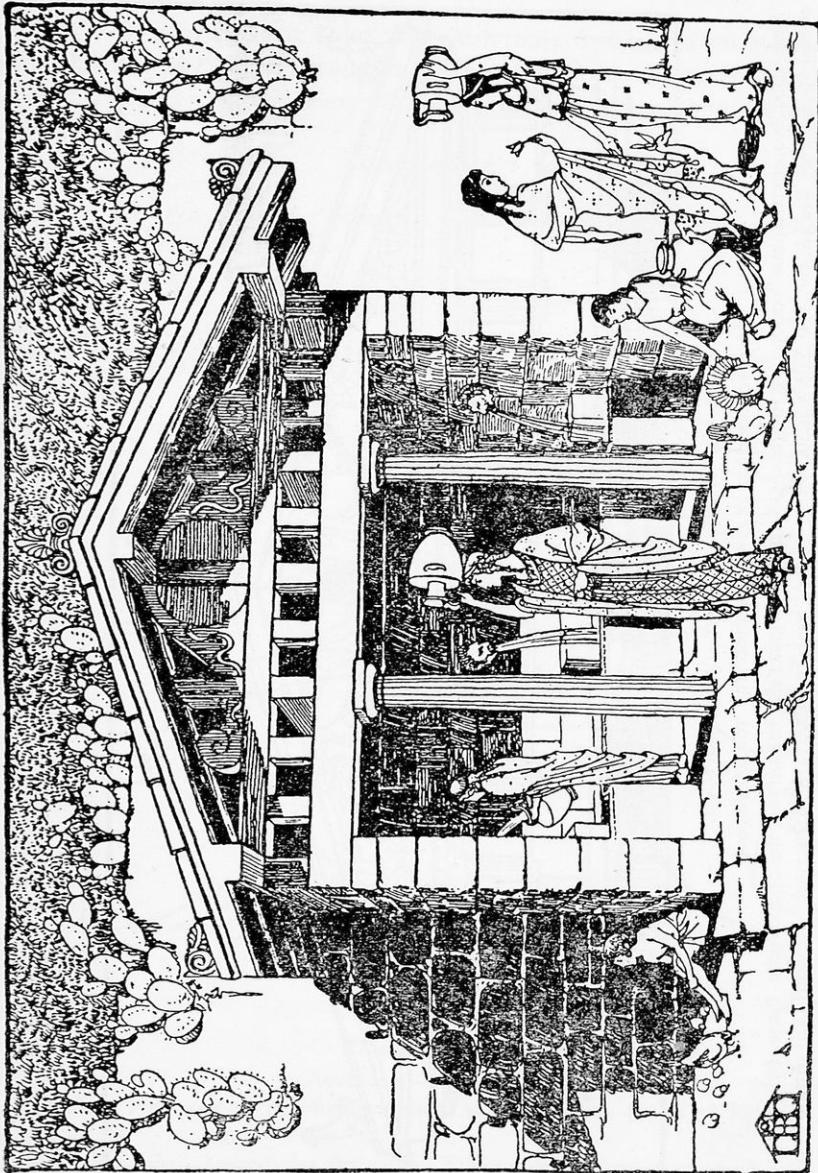
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προέρχονται ἀπὸ τεμάχια παλαιῶν ναῶν καταστραφέντων ύπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἑπιδρομήν τοῦ Ζέρξου. “Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Σαλαμῖνα μετὰ τὴν νίκην καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ύψωσουν λαμπροτέρους ναούς, τὰ λείψανα τῶν καταστραφέντων ναῶν ἔθαψαν ἀπὸ εὐλάβειαν. ύπὸ τὸ ἔδαφος. Εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὅποιας ἐνήργησεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸ 1885, εὐρέθησαν εἰς τὸ λεγόμενον « περσικὸν στρῶμα », τὸ περιέχον δηλαδὴ γλυπτά καὶ ἀγγεῖα χρονολογούμενα πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ εὑρήματα εἶναι εἰς τὸ ιδιαίτερον μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Αἱ παραστάσεις τῶν εἶναι περίεργοι διὰ τὴν σημερινήν μας ἀντίληψιν. Παρουσιάζουν ὅμως ζωρότητα καὶ δίδουν ὑπόσχεσιν δι’ ἀνάπτυξιν.

Προχωρημένης ἀρχαικῆς τέχνης προϊόντα εἶναι τὰ γλυπτά τῶν ἀετωμάτων τῆς Ἀφαίας εἰς τὴν Αἴγιναν (480 π.Χ.), τὰ ὅποια ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1811 καὶ σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου.

Τὸ κέντρον τοῦ ἀετώματος κατέχει ἡ Ἀθηνᾶ φέρουσα τὴν αἰγίδα, τὸ κράνος καὶ κρατοῦσσα δόρυ. Καὶ εἰς τὸ δύο ἀετώματα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς Ἀθηνᾶς εἶναι συμπλέγματα πολεμιστῶν. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν παριστάνετο, καθὼς φαίνεται, ἡ ἑκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῆς Τροίας, εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπίστης κατὰ τῆς Τροίας.

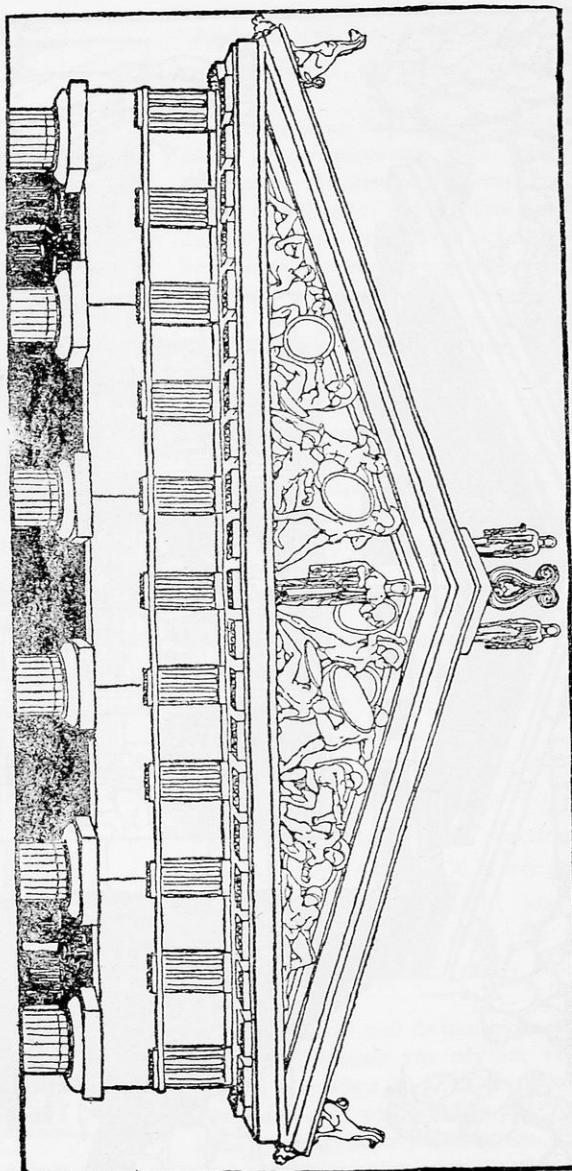

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

·Η Κρήνη.

Ἐπὶ ἀττικοῦ δῆγειον.

Τὰ σπίτια εἶχον φέρεστα, ἀλλὰ τὸ πόσιμον ὅσῳ ἔφερον αἱ χωνικες ὅπο τὴν κρήνην, ἢ ὁ ποταί εἴναι δξιοιγον μέρος τῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Ἐφρότερον πολὺ δια τὴν καλιτεχνικὴν ἐμφάσιον της. Ονομασταὶ κρήναι, δῆρας ἢ Εὐακρόνοις, κατασκευασθέντες ὑπὸ τοῦ Πειστοτράπου εἰς τὸν Αθήνας, τῶν Μεγάρων ὑπὸ τοῦ Τυράννου Θεογένους, ήσαν δινόλιγα μητρεῖα, στοοὶ συνήρετοι δῆραις καὶ τὴν αντέρεων ἐκκοιτοῦμενη δωρικού ρυθμού, μὲ κίονες ξυπράροι. Εἰς τοὺς τοίχους είναι προστιθέμενοι κρουνοί, μαρμάρινα κεφαλαῖ.

Ναός τῆς Ἀφαίας, Αἴγινα, Διττικὸν δέξιαμα.

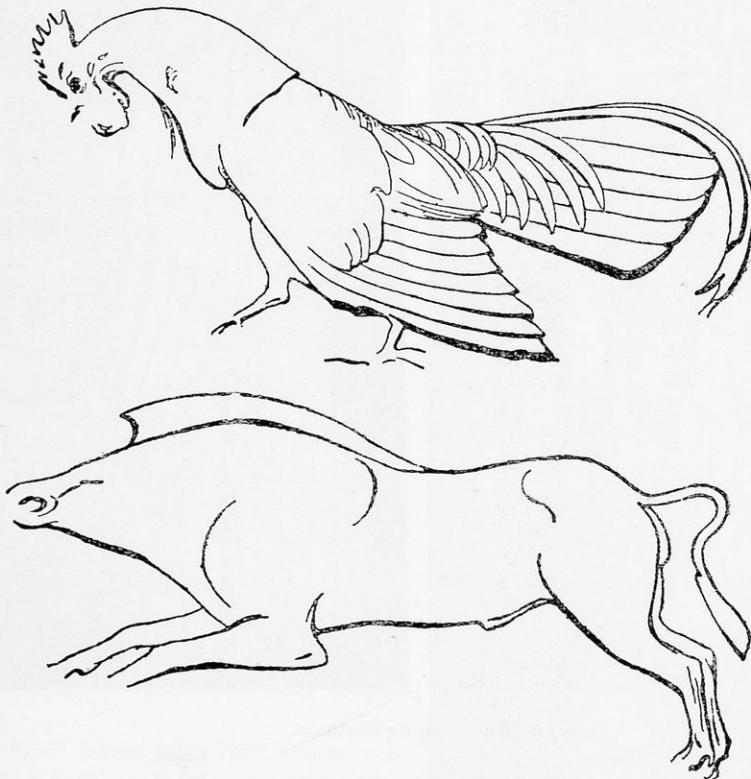
Αναπαράστασις εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μουνάχου.

Από τοὺς δινομαστέρους ναοὺς τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Κείται εἰς περίποτον πανοραματικὴν θέσιν ἐπὶ πευκοφύτου ὄψιμουτος δεσπόζοντος τοῦ Σαρωνικοῦ, δῆπος ὁ ναὸς τοῦ Σουνίου, τῆς Καλαυρίας (Πύρου) καὶ δῆπος βραδύτερου ὁ Παρθενῶν. Τὰ διοκαλυφθέντα κατὰ τὸς δύνασκαφὰς τοῦ 1811 (τουρκοκρατία) ὑπὸ τῶν Γεριβανῶν 17 ἀγάλματα τοῦ ναοῦ μετεκομισθησαν καὶ κοσιοῦν τὴν Γλυπτοθήκην τοῦ Μουνάχου. Εἰς τὸ μέσου ή Ἀθηνᾶ πάνοπλοι, μπό τὰ δύο μέρη πολεμισταὶ συμμετρικῶς τεταγμένοι,

Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ἔβαφον μὲν ζωηρὰ χρώματα. Ἡ ἀρχαϊκὴ γλυπτική, εἰς τὰ νεώτερα ἴδιως δείγματά της, προαναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν, ἥ δποια ἔτοιμάζεται.

Ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα.

Ἡ ζωγραφικὴ φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερον προωδευμένη

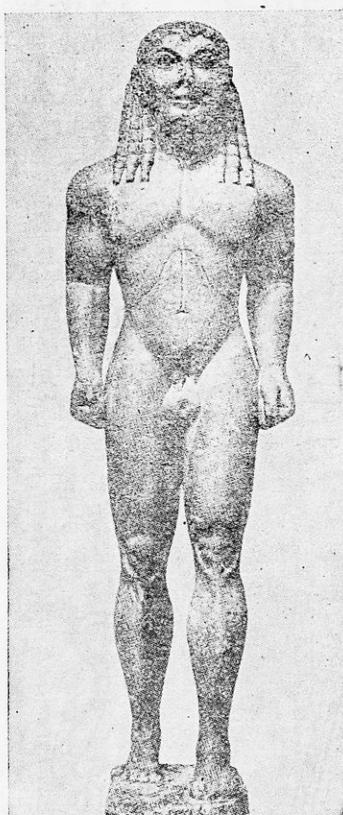
Γλυπτὰ κοσμήματα ναοῦ.

Λονδίνον — Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

'Απὸ ναὸν τῆς Μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου (περὶ τὸ 500 π. Χ.).

κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Τὰ ἑλληνικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα κομψοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πρώτης ἀνάγκης ἔδωσαν θαυ-

Αρχαϊκὰ ἀγάλματα.

Κοῦρος.

Κόρη.

Ἀριστερὰ μαρμάρινον ἄγαλμα ἀνδρὸς (Μουσεῖον Δελφῶν), δεξιὰ ἐπίστης μαρμάρινον ἄγαλμα γυναικὸς (Μουσεῖον Ἀκροπόλεως).

Τὸ πρῶτον, δεῖγμα δωρικῆς τέχνης, παριστάνει πιθανώτατα γυμνὸν ἀθλητὴν εἰς στάσιν κατὰ μέτωπον καὶ κατεσκευάσθη τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα. Τὸ δεύτερον κατὰ ἑκατὸν ἔτη νεώτερον, μία ἀπὸ τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως, δεῖγμα Ιωνικῆς τέχνης, νέα μὲ πλούσιον, λεπτὸν καὶ πολύπτυχον χιτῶνα.

μαστήν καλλιτεχνικήν ἐπεξεργασίαν. Διότι εἰς τὴν εύνοημένην αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φθάσῃ τὸ τέλειον.

Τὰ ἀγγεῖα εἶναι ποικιλωτάτης χρήσεως καὶ σχημάτων. Ἡδη ἡ διάπλασις τῶν σχημάτων φανερώνει τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἐφόσον αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχον ἐπιβάλει ἀκόμη τὴν καλλιτεχνικὴν ἡγεμονίαν των, ἀγγεῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὰς περισσοτέρας πόλεις.

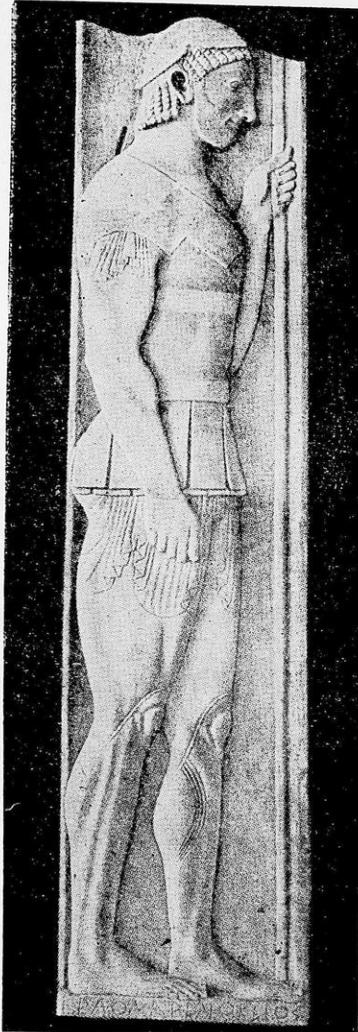
Μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐμφανίζονται, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, τὰ λεγόμενα πρωτοκορινθιακά. Τόπος κατασκευῆς των ἦτο πιθανῶς ἡ Σικυών.

Ἐχουν ἀπλουστάτην διακόσμησιν, ἀλλ' ἡ αὔστηρότης των εἶναι ἐνωμένη μὲ πολλὴν αἰσθησιν τῶν ὥραιών σχημάτων. Τὴν ἐπιφάνειαν στολίζουν ἀπλαῖ γραμμαὶ καὶ πολὺ συχνὰ σειρὰ ἀπὸ τρέχοντα ζῷα, ὑπόλειμα γεωμετρικῆς διακοσμήσεως.

Συνηθέστατον σχῆμά των εἶναι κομψὰ ληκύθια περιέχοντα μυρωδικὰ ἢ ἀλοιφὰς διὰ τοὺς ἀθλητάς.

Καθ' ὅλον τὸν 7ον αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου κυριαρχοῦν τὰ λεγόμενα «ἀγγεῖα τοῦ ἀνατολίζοντος ρυθμοῦ», διότι παριστάνουν, ὅπως οἱ τάπητες τῆς Ἀνατολῆς, ἄγρια ζῷα, τίγρεις, λέοντας καὶ μυθολογικὰ τέρατα, σφίγγας κλπ. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων εἶναι συνήθως κιτρινωπή.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίονος.
Ἀθῆναι, Ἀρχ. Μουσείον.

Ἐπιτυμβία στήλη. Ἀνάγλυφον. Ο τεχνίτης ὃνομάζεται Ἀριστόκλῆς. Ο νεαρὸς Ἀριστίων εἰκονίζεται μὲ πλευρικὴν στολὴν. Τὸ πρόσωπον εἰκονίζεται σκοπτίμως ἵσως κουρασμένων. Ἡ τέχνη ἀρκετὰ προχωρημένη, τοῦ τέλους τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς.

Αγγεῖα κρητικά.

Γεωμετρικὸν ἀγγείον.

Ἀγγεῖον Διπύλου.

Παρίσιοι, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Αθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.
Είναι φανερό ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἀγγεῖα. Τὸ ἀγγεῖον ἀριστερὰ ἔχει ὡς κοσμήματα πολὺ ἀπλᾶς γραμμάς, εἰς τινα μόνον μέρῳ πολυπλοκώτερα δλίγον σχέδια ἥ πολὺ ἀτεχνα πτηνά. Τὸ ἀγγεῖον δεξιὰ ἔιναι ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Δίπυλον τῶν Ἀθηνῶν. Είναι τεράστιος πίθος πάλιν μὲν ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια. Μεταξὺ οὐτῶν ὁ τεχνίτης προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ σκηνὰς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωήν, ἀλλὰ τὰ ἵχνογραφήματά του εἴναι πολὺ ἀδέξια. Εἰς τὴν τρίτην ζώνην παριστάνεται πολυτελής κηδεία. Εἰς τὸ μέσον ἄμαξα μὲ δύο ἵππους καὶ ἐπάνω ὁ νεκρός. Οἱ συνοδεύοντες ἔχουν στηκωμένα τὰ χέρια, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι θρηνοῦν τὸν νεκρόν. Οἱ τεχνίτης ἐγέμισεν ὅλα τὰ κενὰ μὲ σχέδια, πτηνὰ κλπ. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ κενόν.

καὶ ἐπὶ ταύτης ζωγραφίζονται αἱ μορφαὶ ως σιλουέτται μαῦραι ἢ διὰ περιγραφῆς.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ "Ελληνες ἀγγειογράφοι παραμερίζουν τὰ ἀνατολίζοντα κοσμήματα καὶ εἰσάγουν τὴν διηγηματικὴν διακόσμησιν, δηλαδὴ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις. Τὰ πρῶτα καθαρῶς ἔλληνικὰ καὶ ἀξιόλογα είναι τὰ λεγόμενα μελανόμορφα.

"Ο ἀγγειογράφος παραλαμβάνει τὸ ἀγγεῖον μόλις βγῆ ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πορτοκαλλί χρῶμα τοῦ ψημένου πηλοῦ ζωγραφίζει μὲ μαῦρο βερνίκι τὰς μορφὰς καὶ τὰ κοσμήματα, χαράττει τὰς λεπτομερεῖς τῶν πτυχῶν καὶ στιλβώνει τὸ ἀγγεῖον. Ἡ στίλπνωσις δίδει ιδιαιτέραν θερμότητα εἰς τὴν ἀδιακόσμητον ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ δου αἰῶνος ὅλα τὰ ἔργα αστήρια δίδουν μελανόμορφα ἀγγεῖα. Ἄλλα τὰ ἀττικὰ ὑπερβαίνουν εἰς τὸν πλοιοῦτον τῶν διακοσμήσεων καὶ εἰς τὴν ὠραιότητα τῶν σχημάτων τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων ἔργα αστηρίων, τοῦ Κορινθιακοῦ, τοῦ Χαλκιδικοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. Ἡ πρόοδος αὐτὴ είναι ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς αὐξανομένης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν: Οἱ ἀγγειογράφοι δίδουν τόσην σημασίαν εἰς τὸ ἔργον των, ὡστε ὑπογράφουν αὐτὸς ὅπως οἱ ζωγράφοι τοὺς πίνακάς των.

"Ονομαστὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον είναι τὸ λεγόμενον «Ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά», εύρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας.

Ἀγγεῖον ἀσιατίζον.

Μουσείον Λούβρου, 7ος αἰών.
Οινοχόη τύπου Ιωνικοῦ, εύρεθείσα εἰς τὴν Ρόδον. Διαιρεῖται εἰς ζώνας παριστανούσας ἄγρια ζῷα.

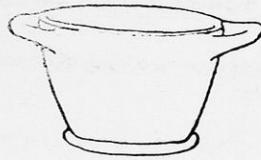
Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἐρυθρού μόρφου.

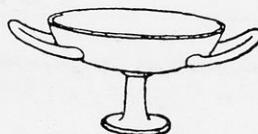
Τὸ ἄγγειον τοῦ Φρανσουά.
Μουσεῖον Φλωρεντίας.

Τὸ ἀξιολογώτερον ἵσως ἀπὸ τὰ σωζόμενα μελανόμορφα ἄγγεια. Κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 560. Κρατήρ ὑψους 0,66. Φέρει ἐπιγραφήν : « Κλιτίας μ' ἔγραψεν, Ἐρμότιμος μ' ἐποίησεν ». Ἡ διακόσμησις είναι κατὰ ζώνας, δῆπος εἰς τὰ ἀνατολίζοντα ὄγγεια, καὶ ἡ κατωτέρα κοσμεῖται ἀκόμη ἀπὸ ζῷα καὶ Σφίγγας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ζώνας φέρει καπρὶ τὰς δέκα μυθολογικὰς παραστάσεις, κυνήγιον τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀγῶνας ἀρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, θεοὺς μεταβαίνοντας εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος κλπ. Ἡ μετασχήση τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται ὅμοια σχεδὸν μὲ τὴν πρόσοψις τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται ὅμοια σχεδὸν μὲ τὴν πρόσοψις τῶν μορφῶν.

*Ἐπὶ τῆς κοκκινωπῆς ἐπιφανείας χαράσσεται τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν.
*Ολη ἡ ἀλληλή ἐπιφανεία βάφεται μὲ μαῦρο βερνίκι. Ἔρυθραὶ μένουν μόνον αἱ μορ-

1. Σκύφος

2. Κύλιξ

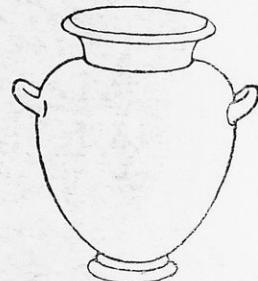
3. Κάνθαρος

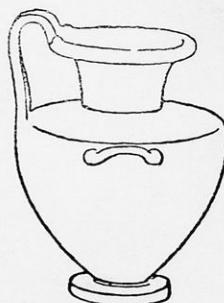
4. Κρατήρ

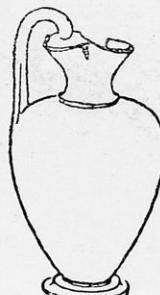
5. Ἀμφορεύς

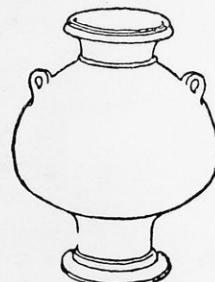
6. Στάμνος

7. Ὅδρια

8. Ὅδροχόη

9. Ψυκτήρ

10. Λήκυθος

11. Λέβης

12. Ἀλάβαστρον

Σχήματα ἀρχαίων Ἕλληνων ἀγγείων.

φαί. Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰ μελανόμορφα τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἐρυθρόν, αἱ μορφαὶ μαῦραι, τώρα γίνεται τὸ ἀντίθετον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραί.

Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, πρὸ τῶν Περσι-

Αττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου.

Ρώμη, Βατικανόν.

Ἐξαίρετον μελανόμορφον ἀγγεῖον (περὶ τὸ 520 π. Χ.). Οἱ Ἀχιλλεύς καὶ ὁ Αἴας μεταξὺ δύο μαχῶν διασκεδάζουν παίζοντες πεσσούς (πρβ. σελ. 225).

κῶν πολέμων ἥδη, τὰ λεγόμενα « τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ », εἶναι ἀπὸ τὰ ώραιότερα δείγματα τῆς ἐλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ τὰ κομψότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἀνθρωπος.

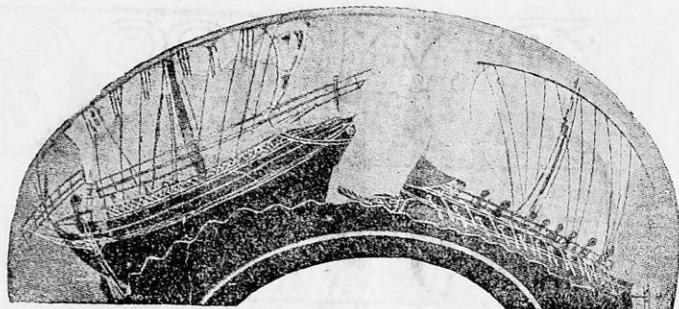
Τὰ ἀγγεῖα μᾶς ἔσωσαν μερικὰ δύνοματα. Οἱ Ἐξεκίας καὶ ὁ

Αμασίς εἶναι θαυμάσιοι διακοσμηταὶ μελανομόρφων, ὁ Εύ-

Α. Λαζάρον — Δ. Χατζή

φρόνιος, διούρις, διορύγος ἐρυθρομόρφων καὶ παγκοσμίου σημασίας καλλιτέχναι.

Ἐσώθησαν χιλιάδες ἀγγεῖα, τὰ ὅποια γεμίζουν τὰ μουσεῖα

Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου.

Λονδίνον, Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Φορτηγὸν καταδιωκόμενον ἀπὸ τριήρη μὲν ἔμβολον. Παράστασις ἐπὶ ἀττικοῦ ἀγγείου περὶ τὸ 580 π. Χ.

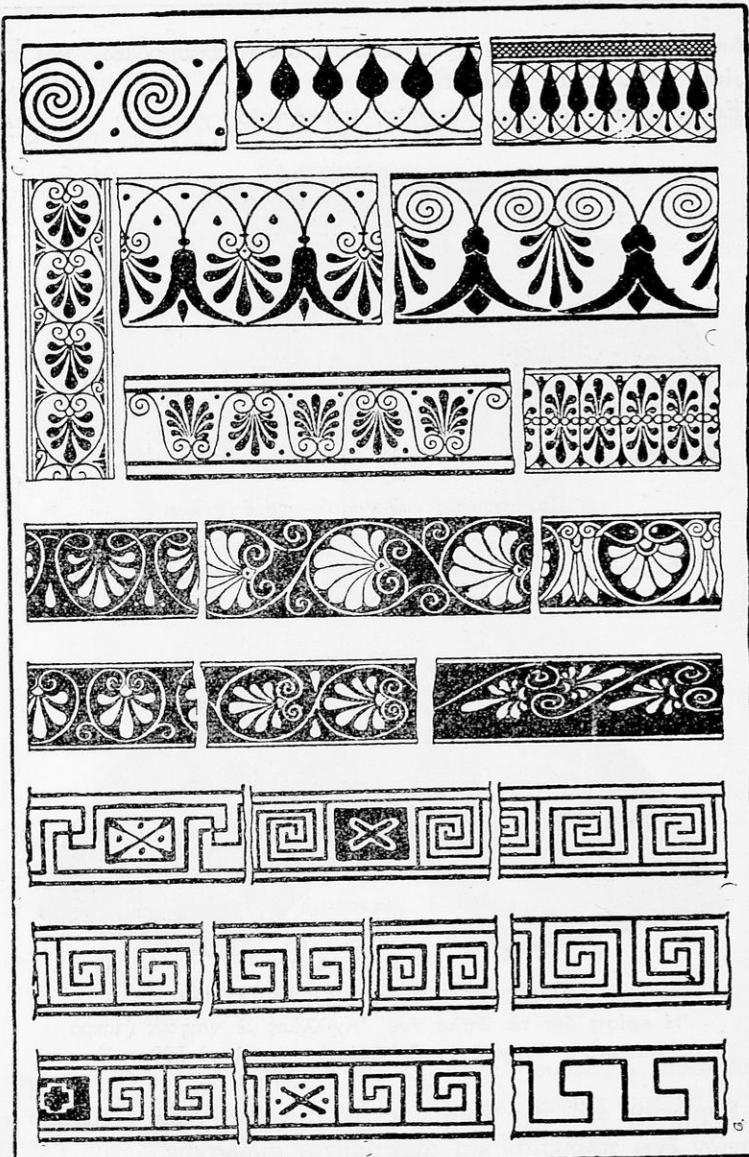

Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

Ἡ κρίσις διὰ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως μὲν ψήφους (μικρὰ λιθάρια). Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος περὶ τὸ 500 π. Χ.

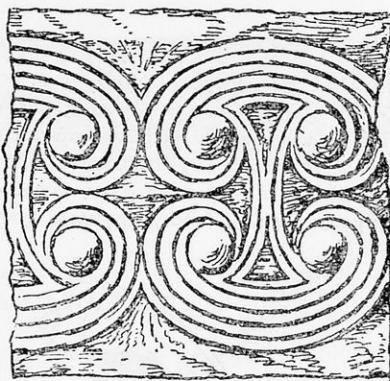
τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει πλουσίαν καὶ ἀνεκτίμητον συλλογήν.

Εἰς τὴν σελίδα 221 ἔχομεν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων τύπων τῶν Ἑλληνικῶν Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Ἐκδοσις Α' 1949")

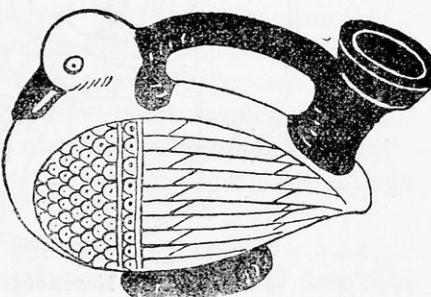

Κοσμήματα ἀγγείων.

κῶν ἀγγείων. 1ον) Ὁ σκύφος εἶναι κοινὸν ποτήριον, 2ον) Ἡ κύλιξ, λεπτότερον ποτήριον δι' οἶνον χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς θρησκευτικάς τελετάς, 3ον) ὁ κάνθαρος, ποτήριον καὶ τοῦτο μὲν μεγάλος λαβάς, χρησιμοποιούμενον εἰς θρησκευτικάς τελετάς. Ὁ Διόνυσος παρουσιάζεται συχνά κρατῶν τοιοῦτον ποτήριον 4ον) ὁ κρατήρ, ἀγγείον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἴνου μὲν ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς σπουδάς καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ πηλούν, ἔγχον ἢ καὶ ἀπὸ ἄργυρον μὲν χείλη ἐπίχρυσα, 5ον) ὁ ἀμφορεὺς, μέγα ἀγγείον, δινομαζόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο λαβάς καὶ χρησιμεύον διὰ νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς αὐτοῦ οἶνος, ἔλαιον, μέλι, ἔλαται κλπ., 6ον) ὁ στάμνος, πήλινον ἀγγείον εἰς τὸ ὅποιον ἔθετον τὸν οἶνον, διὰ νὰ μεταγγισθῇ πρὸς καθαρισμόν, 7ον) ἡ ύδρια, πήλινον δοχεῖον μὲν δύο μικρᾶς λαβᾶς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μίαν μεγάλην ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Δι' αὐτῆς μεταφέρουν αἱ γυναῖκες τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης κρατοῦσαι αὐτήν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μὲν προσκεφάλαιον ἢ ἐπὶ τῶν ὀμμάτων, 8ον) ἡ ύδρια ὁη, ὡς ἡ σημερινὴ κανάτα διὰ νίψιμον, 9ον) ὁ ψυκτήρ, ἀγγείον πήλινον, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευε διὰ νὰ ψύχεται ὁ οἶνος, 10ον) ἡ λήκυθος, μακρόλατιμον, μὲν μίαν λαβήν, μυροδοχεῖον ἢ περιέχον τὸ ἔλαιον, διὰ τοῦ ὅποίου ἀλεί-

Κόσμημα μυκηναϊκόν.
Χρυσῆ πλάξις ἀπὸ τάφου τῶν Μυκηνῶν.

Μυροδοχεῖον.

Θήλαιστρον ἀθηναϊκόν.
(περὶ τὸ 500 π.Χ.)

φονται μετά τὸ λουτρόν. Ἀπαραίτητον ἀφιέρωμα εἰς τοὺς τάφους, 11ον) ὁ λέβητος, χάλκινον συνήθως σκεῦος μαγειρικούν. Μεγάλοι λέβητες ἐχρησίμευον καὶ διὰ τὸ νύψιμον τῶν χειρῶν κατὰ τὰς σπονδὰς ἢ τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν τῶν φιλοξενουμένων. Συχνά ἐδίδοντο καὶ ως ἔπαθλα ἀγώνων εἰς τοὺς ἀθλητὰς, 12ον) τὸ ἀλάβαστρον, μυροδοχεῖον ἀπὸ ἀλάβαστρον (παραλλαγὴ ὑδρομιγοῦς γύψου), ὕελον, ἄργυρον, χρυσόν.

Κεραμεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα εἶναι ὅλοκληρος κόσμος. Εἰς αὐτὰ ζῆται ἡ Ἑληνικὴ ἀρχαιότης εἰς τὴν νεότητα καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς ψυχήν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Ε Θ Ν Ι Κ Η Ε Ν Ο Τ Η Σ Η Ἐθνικὴ συνείδησις.

Διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον, διηρημένοι εἰς ἄπειρα κράτη οἱ Ἑλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν οἰκογένειαν. Ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου οἱ Ἑλληνες, τὸ ἐλληνικόν, ὅπως ἐλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἀποτελοῦν ἔξαιρετικὴν φυλήν, τὴν ὅποιαν συνδέουν ἀδιάσπαστοι ἡθικοὶ δεσμοί. Οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἡ κοινὴ καταγωγή, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γλώσσα καὶ τὰ κοινὰ ἔθιμα, τὸ «ὅματον, ὁμόγλωσσον, τὰ κοινὰ ἴδρυματα θεῶν, αἱ κοιναὶ θυσίαι, τὰ δμότροπα ἥθη», ὅπως εἴπον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μίαν περίφημον ἀπάντησίν των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

Τὸ κοινὸν ὄνομα.

Ἐνῶ εἰς παλαιοτέρους χρόνους αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ εἶχον διάφορα δύνοματα, ἐλέγοντο Ἀχαιοί, Ἰωνες, Δωριεῖς κτλ., τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβον κοινὸν ὄνομα, ὧνομάσθησαν δηλαδὴ ὅλοι μαζὶ Ἐλλῆνες.

Ἀργότερον διὰ νὰ ἔξηγήσουν τὴν ἐνότητα αὐτήν, διηγήθησαν ἔνα μῦθον. Κάπποτε ἔγινε φοβερὸς κατακλυσμὸς εἰς τὴν Ἐλλάδα, τὰ νερὰ ἔπνιξαν ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐσώθη μόνον ἕνας βασιλεύς, ὁ Δευκαλίων, μὲ τὴν σύζυγόν του τὴν Πύρραν, μέσα εἰς ἐν πλοιάριον, τὸ ὄποιον ἦλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸ ὅρος Παρνασσόν. Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα κατὰ συμβουλὴν τοῦ Διὸς ἔρριπτον πέτρας ὅπισθέν των, αἱ ὄποιαι ἐγίνοντο ἀνθρωποί. Ἐγίναν λοιπόν

νέοι ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὅποιοι ώμίλουν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν καὶ εἶχον τὰς ἴδιας συνηθείας. ‘Ο Δευκαλίων εἶχε ἔνα νίόν, ὁ ὅποιος ὀνομάζετο “Ε λ λ η ν .” Απὸ αὐτὸν ὠνομάσθησαν οἱ νέοι ἄνθρωποι “Ε λ λ η ν ε σ .”

Θρησκεία - Γλῶσσα - "Εθιμα.

Παρ’ ὅλας τὰς τοπικὰς διαφορὰς οἱ “Ἐλληνες” ἔχουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον θρησκείαν, οἱ κυριώτεροι θεοὶ εἶναι θεοὶ ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ λατρεύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἐχουν κοινοὺς ναούς, κοινὰ προσκυνήματα, ὅπου συνέρχονται κατὰ περιόδους, διὰ νὰ τελέσουν ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας.

Ἐπίσης παρὰ τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς οἱ “Ἐλληνες” συνεννοοῦνται μεταξύ των. Μάλιστα ἡ ζωηρὰ ἐπικοινωνία καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τείνουν νὰ ἔξαφανίσουν τὰς τοπικὰς διαφορὰς καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον γλῶσσαν. Ἡ γραφομένη τῆς ἐπικρατεστέρας φυλῆς γίνεται ἡ κοινὴ γραφομένη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἡ Ἰωνικὴ τὸν 600 αἰώνα, ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν 500 αἰώνα καὶ κατόπιν. Τὰ συγγράμματα, εἰς ὅποιανδήποτε διάλεκτον κοὶ ἀν γράφωνται, ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἔλληνισμοῦ.

Οι “Ἐλληνες” ἔχουν ἐπίσης κοινὰ ἥθη, διὰ τὰ ὅποια εἶναι ὑπερήφανοι. Πολὺ ἐνωρίς ἔπαισαν νὰ ὀπλιφοροῦν, ἡ ζωή των ἔγινεν ἡμερωτέρα καὶ ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς.

Οι πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Ζωηρὰν αἰσθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἔδιδον αἱ συναθροίσεις εἰς τόπους κοινῶν ἀγώνων καὶ ἑορτῶν.

Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς ἡ τοὺς ἥρωάς των οἱ “Ἐλληνες”, ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς ἑορτάς. Ἐγίνοντο τότε πολλαὶ θυσίαι καὶ τελεταί, ἔψαλλον, ἔχόρευον καὶ ἔκαμνον ἀγῶνας.

Ἐκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνάς της. Μερικοὶ ὅμως ἔγιναν ὀνομαστοὶ καὶ κατήντησαν Πανελλήνιοι. Απὸ ὅλα δηλαδὴ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς μακρυνοτέρας ἀκόμη ἀποικίας, ἥρχοντο οἱ “Ἐλληνες” διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς.

Οι "Ελληνες είχον ἔξαιρετικὴν ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἔδιον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὥραιότητα τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλούτη των. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἔτρεχον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἢ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ σῶμα καὶ τὰς ίκανότητάς των, ἢ διὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς νέους νὰ ἀγωνίζωνται.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ "Ελληνες ἔδείκνυον ἐπίσης τὰς πνευματικάς των ίκανότητας. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των, οἱ σοφοὶ ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία των.

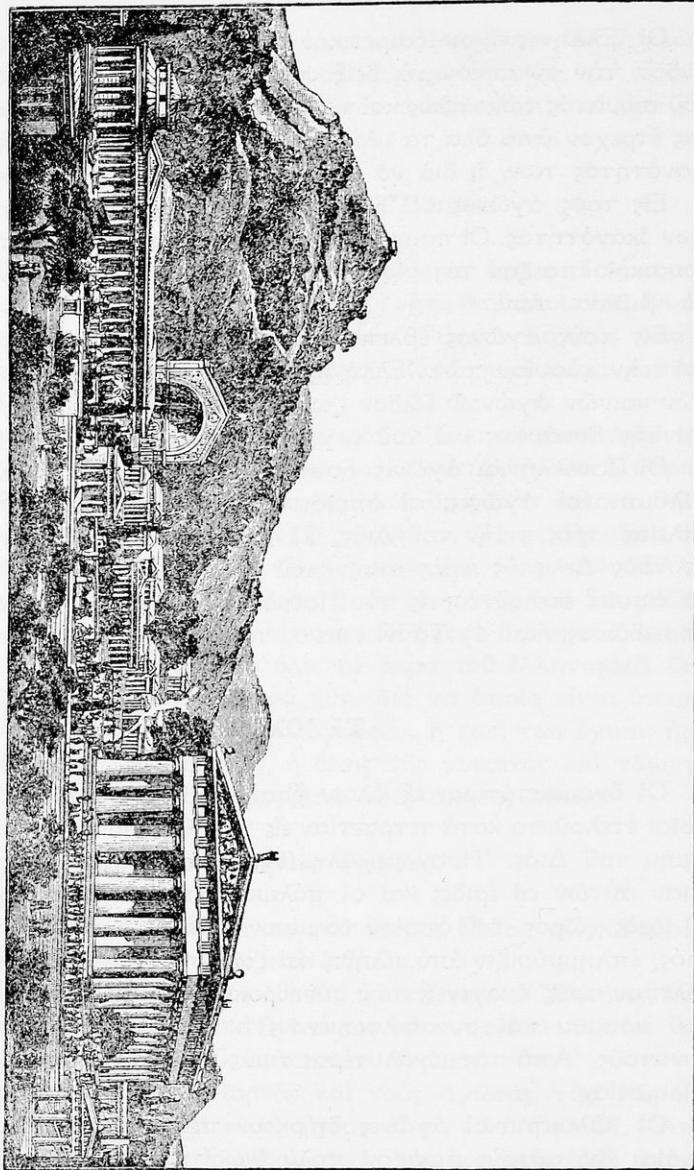
Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὴν ὥραιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐφύΐαν τῶν 'Ελλήνων. Αἱ συναθροίσεις εἰς τοὺς τόπους τῶν κοινῶν ἀγῶνων ἔδιον ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ 'Ελληνισμοῦ.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Ὁλύμπια ἡ Ὄλυμπιασικοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὄλυμπίαν τῆς Ἡλείας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, 2) τὰ Πύθια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, 3) τὰ Ἱσθμιαὶ, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ 4) Τὰ Νέμεα, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

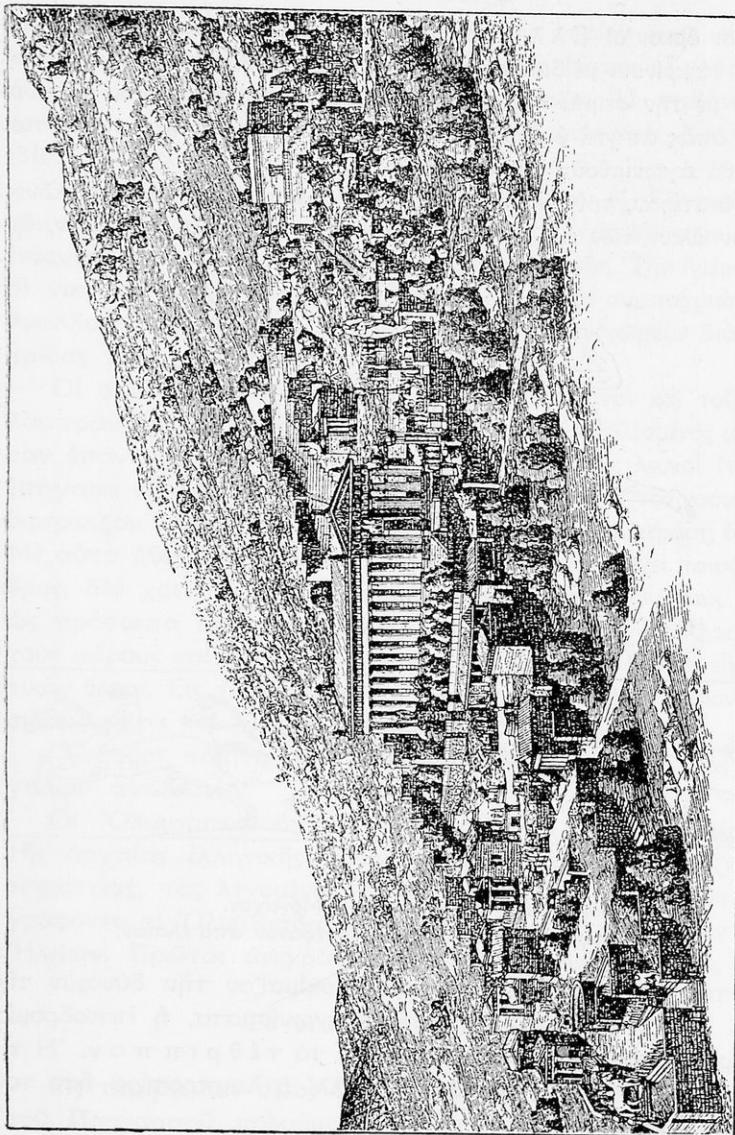
Τὰ Ὄλυμπια.

Οἱ δύνομαστότεροι ἔξι ὅλων ἦσαν οἱ Ὄλυμπιασικοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὄλυμπίαν τῆς Ἡλιδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ἡσαν μεγάλη ἔθνικὴ πανήγυρις. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν πόλεων ἔπαινον. Ὁ ἵερος χῶρος, τοῦ ὅποίου τὸ μέσον κατεῖχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός, ἐπλημμύριζεν ἀπὸ πλήθη καὶ ζωηρότητα καὶ οἱ "Ελληνες, ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὁμογενεῖς των συνθροισμένους ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου καὶ συναδελφωμένους ἐκεῖ, ἤσθάνοντο ἑαυτούς πολὺ δυνατούς. Ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τιμὰς ἦτο νὰ νικήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ὄλυμπίαν.

Οἱ Ὄλυμπιασικοὶ ἀγῶνες διήρκουν πέντε ἡμέρας, ἀλλὰ αἱ ἐτοιμασίαι δι' αὐτοὺς ἤρχιζον πολὺ ἐνωρίτερα, πρὸ ἐνὸς μηνός. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγίνοντο μεγάλαι θυσίαι εἰς τοὺς θεούς. Κατόπιν

Φλίππειον. Ήραῖον. Ἔξερα Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Πελόπιον. Μητρῷον. Θησαυρός. Ναὸς τοῦ Διός. Δυτικὴ πύλη.
"Αποφίς" Ολυμπίας.
, Ανοικτοράσσοσις.

Ιερός δύνασις,

Ναὸς Ἀπολλωνος.

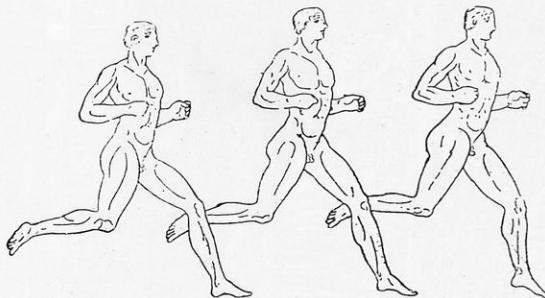
Θέατρον.

Λέσχη.

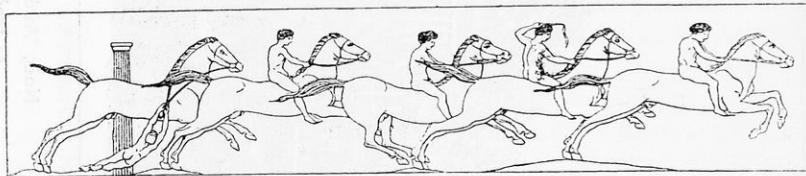
Οἱερὸς χῶρος τῶν Δελφῶν.

ἔδιδον τὸν ὄρκον οἱ ‘Ελλαῖς οἱ δίκαιοι, οἱ κριταὶ δηλαδὴ τῶν ἀγώνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς πάθος τοὺς ἀγωνιστάς. ’Ἐπειτα μὲ τὴν σειρὰν ὥρκιζοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ ὅτι ἔγυμνάσθησαν, ὅπως ἀπήγει ὁ νόμος, ἐπὶ δέκα μῆνας εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλουν.

Τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν ἔγίνοντο οἱ ἀγῶνες. ’Εκαμνον ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα, ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρ-

Δολιχοδρόμοι Παναθηναίων.
Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως.

·Ιπποδρομία.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου — Μόναχον.
Οἱ ἵππεις φέρουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἀπὸ ἑλαίαν.

ριπτον τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἔδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς. ’Ηρχοντο ἐπειτα τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ Ἱπποδρομία καὶ ἡ ἄρματοδρομία μὲ τέσσαρας ἵππους, τὸ τέθριππον. ‘Η τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ’ ἡ λαμπροτέρα ἦτο τοῦ τεθρίππου.

‘Η πέμπτη ἦτο ἡ τελευταία καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τῶν ἀγώνων. ’Οπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ὑπῆρχε παλαιοτάτη ἑλαία, ὁ

κότινος, σπώς τὴν ἔλεγον, ἀπὸ τὴν ὅποιαν παῖς ἀμφιθαλῆς, τοῦ ὅποιου δηλαδὴ ἔζων καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἔκοπτε μὲ χρυσοῦν δρέπανον 17 κλάδους. Ἀπ' αὐτούς κατεσκεύαζον 17 στεφάνους δεμένους μὲ ταινίας, διότι 17 ἦσαν καὶ τὰ ἀγωνίσματα, διὰ τὰ ὅποια ἔδιδοντο βραβεῖα.

Ο κόσμος ἐτίμα πολὺ τοὺς νικητάς. "Οταν οἱ Ἑλλανοδίκαιοι ἔθετον εἰς τὴν κεφαλήν των τὸν στέφανον, τὰ πλήθη ἔξεσπων εἰς φωνὰς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρριπτον εἰς τοὺς νικητάς ἄνθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἐκάλουν εἰς γεῦμα τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας των, ἔψαλλον, διεσκέδαζον καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρουν διὰ τὰς πατρίδας των.

Οἱ συμπολῖται τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμνον λαμπρὸν ὑποδοχήν. Εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν στολισμένος μὲ πορφύρων ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὅποιον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι, καὶ ἐπήγαινε νὰ ἀφιερώσῃ τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναόν. Κάποτε ἐκρήμνιζον ἐν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, διὰ νὰ περάσῃ διὰ νικητής. Μὲ αὐτὸν ἥθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὅποια ἔχει τοιούτους ἄνδρας, δὲν χρειάζεται τείχη. Εἰς ὅλην τὴν ζωήν των τοὺς ἔθεώρουν ὡς πρόσωπα ἱερά, τοὺς ἔτρεφε τὸ δημόσιον, τοὺς ἀπήλλασσεν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἶχον τιμητικήν θέσιν. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νικητής εἶχε θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν μάχην, ἥτο δηλ. ὑπασπιστής του.

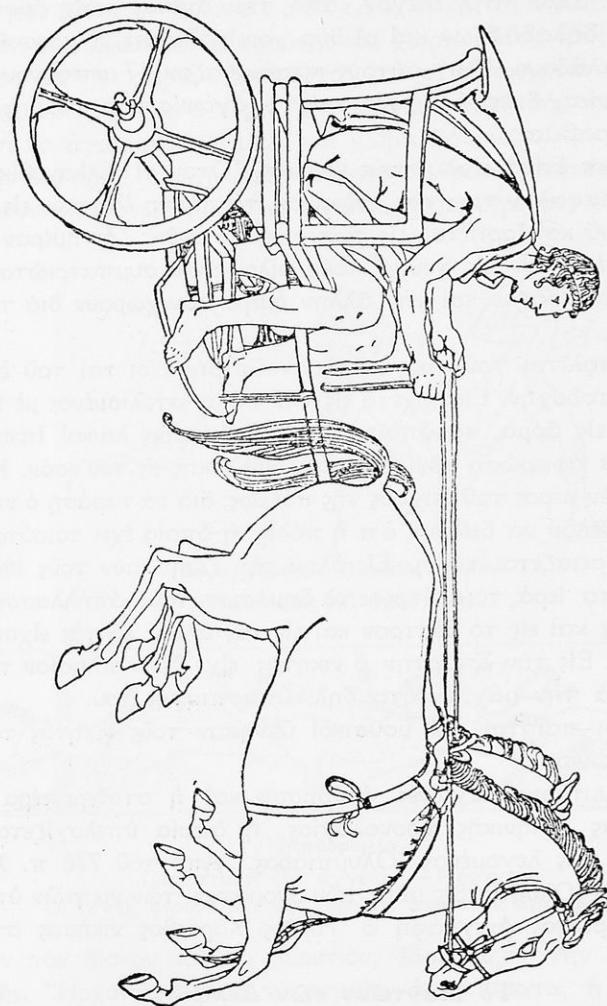
"Ἐνδοξοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὑμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγώνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν καὶ ἡ σταθερωτέρα βάσις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς χρονολογίας, ἡ ὅποια ὑπελογίζετο κατὰ τετραετίας, τὰς λεγομένας Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τοῦ 776 π. Χ. ἀνεγράφοντο αἱ Ὀλυμπιάδες μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτος ἀνεγράφη ὁ Ἡλεῖος Κόροιβος νικήσας στάδιον.

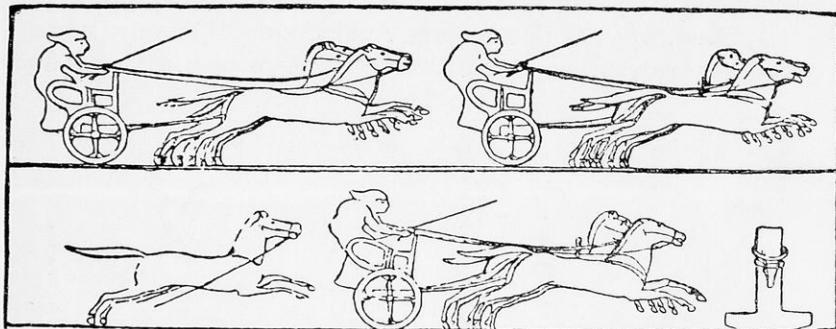
Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς περιβάλλον ὅλως διόλου διαφορετικὸν μᾶς μεταφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πολυύμνητον προσκύνημα τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τὸν "Ἐλληνας εἶχε κάμει ἔξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἡ τοποθεσία του. Καὶ πράγματι ἡ κεντρικὴ θέσις του, τὸ ὑψος, τὰ δάση καὶ οἱ ἀπό-

„Αρια ολγώνων.

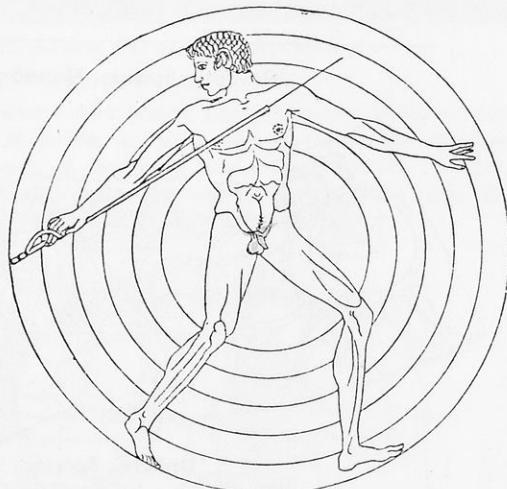
κρημνοι βράχοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαια του μὲ τοὺς σταλακτίτας παρουσιάζουν τὸν Παρνασσὸν ὡς τόπον θαυμάσιον, οὐρο-

Αρματοδρομίαι.

Πύκτης.

Ακοντιστής.

Ορειχάλκινος δίσκος — Μουσεῖον Βερολίνου.

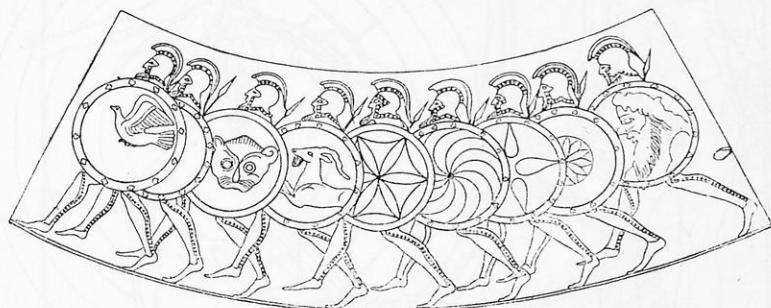
πρεπῆ, ὅπως ἔλεγον, καὶ ἄξιον νὰ γίνη κατοικία θεοῦ. "Οχι μόνον ὁ Φοῖβος ἔχει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διόνυσος μὲ τὰς

Μαινάδας, ὁ Πάν καὶ αἱ Νύμφαι εὐχαρίστως διαμένουν εἰς τὸν ἔξαίρετον αὐτὸν τόπον.

Κατὰ τοὺς ἴστορικοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον ἔχει τεραστίαν φήμην. Ζένοι ἡγεμόνες, ὅπως ὁ Κροῖσος τῆς Λυδίας καὶ ὁ Ἀμασις τῆς Αἰγύπτου, καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀνοικοδομοῦν

‘Οπλίτης δρόμος Παναθηναίων.

‘Οπλίτης δρόμος.
Παράστασις ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἀγγείου.

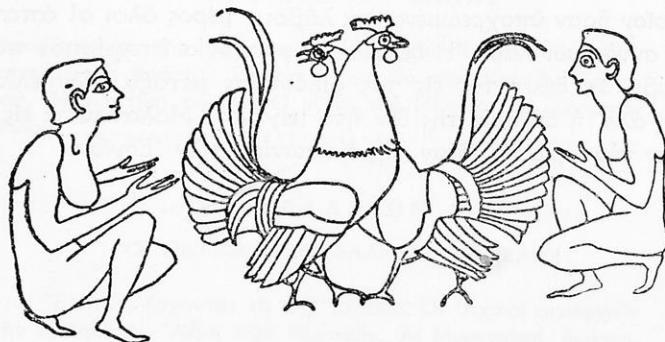
μὲ ἔξοδά των τὸν πυρποληθέντα ναόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κυβερνήσεις καὶ ἴδιώται δὲν ἐπιχειροῦν τίποτε σοβαρόν, προτοῦ ἐρωτήσουν τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Ἀναρίθμητοι θησαυροὶ σωρεύονται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δωρεάς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χῶρος μεταβάλλεται εἰς παμμέγιστον μουσεῖον ἀπὸ οἰκοδομάς καὶ καλλιτεχνήματα.

*Ανάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων.

*Αθῆναι, *Αρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὰ ὠραῖα ἀνάγλυφα προέρχονται ἀπὸ βάσεις δύο ἀνδριάντων ἰδρυμένων ἐπὶ τάφων. Οἱ νεκροὶ προφανῶς εἰναι νέοι καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἀνάγλυφα ἀπεικονίζονται, αἱ ὄγαπτηται ἐνασχολήσεις των. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ νέοι παίζουν μὲ σφαῖραν, τὴν δόποιαν κτυποῦν μὲ καμπύλα ξύλα. Εἰς τὸ δεύτερον ἀσκοῦνται εἰς τὴν παλαίστραν.

*Αλεκτορομαχία.

'Αμφικτιονίαι.

Τὴν ἐποπτείαν μερικῶν κεντρικῶν Ἱερῶν καθὼς καὶ τὴν διοργάνωσιν ὡρισμένων ἑορτῶν εἶχον οἱ κάτοικοι μιᾶς περιφερείας, περίοικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Αὔτοὶ ἀπετέλουν ἐναὶ εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ἢ ὁμοσπονδίας, ἢ ὅποια ὠνομάζετο ἀμφικτιονία ἢ τὸ Δελφῶν Κέντρον τὸ Ἱερόν. Σημαντικωτέρα ἀμφικτιονία ἦτο τῶν Δελφῶν, ἢ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον

ἐπεξετάθη πολὺ καὶ περιέλαβε δώδεκα λαούς, δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος.

"Εκαστος λαὸς ἔστελλεν ἀντιπροσώπους, οἱ ερομνήμονες καὶ πυλαγόρας, εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀρκετὰ μεγάλην δικαιοδοσίαν.

Διωργάνωντες τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θεοῦ, ἐλάμβανεν αὐστηρὰς ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκείνων, οἵ

ὅποιοι διετάρασσον τὰς ἑορτὰς ἢ ἔβλαπτον τὴν Ἱερὰν πριούσιαν. Κατὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν ὅποιον ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν σύνδεσμον λαοί. 'Η δελφικὴ ἀμφικτιονία ἐπεχείρησε πολλάκις νὰ ἐπέμβῃ ὡς διαιτητής εἰς τὰς φιλονικίας μεταξύ τῶν ἐλληνικῶν κρατῶν, ἀλλ' ἢ δύναμις της δὲν ἦτο μεγάλη. Μολασταῦτα εἰς αὐτὴν βλέπομεν τὴν πρώτην ἴδεαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

πλήρεις οὐδέποτε

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Ιστορία. Πηγαὶ τῆς ἱστορίας. Γεωγραφία καὶ χρονολογία. Ἡ προϊστορία. Διαίρεσις τῆς προϊστορίας. Φυλαί, ἱστορικοὶ λαοί. Διαιρεσίς τῆς ἱστορίας

Σελ.

9— 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΛΛΑΣ

*Η ἀρχαία Ἑλλάς. Ἡ φύσις τῆς χώρας. Τὰ βουνά. Τὰ νερά. Ἡ θάλασσα. Ἡ φυτεία. Τὸ κλῖμα. Ἡ φυλή. Πηγαὶ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Σημασία τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας

15— 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Παλαιοτέρα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Αἰγαῖοι καὶ αἰγαῖος πολιτισμός. Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης. Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ κρητικὴ τέχνη. Ὁ μῦθος τοῦ Μίνωος. Ὁ μῦθος τοῦ Δαιδάλου

21— 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

Οἱ πρῶτοι Ἑλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν. Αἱ Μυκηναῖκαι ἀκροπόλεις. Τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τάφοι. Αἱ ἀνασκαφαί. Τρωικὸς πόλεμος. Οἱ μῆθοι διὰ τοὺς Ἀχαιούς

33— 46

*Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Ἐκδοσις Α' 1949)

16

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ό 'Ηρακλῆς. 'Η ἐπιδρομή. 'Αποτέλεσμα τῆς μεταναστεύσεως. 'Ο μῆθος περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν. 'Ο 'Ηρακλῆς
Σελ. 47— 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'
ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

'Η 'Ελλάς μετὰ τὴν Δωρικήν μετανάστευσιν. Οἱ "Ελληνες εἰς τὴν Μ. Ασίαν. Τὰ όμηρικὰ ποιήματα. 'Η ζωὴ κατὰ τοὺς όμηρικοὺς χρόνους
51— 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Θαλασσοπλοία τῶν 'Ελλήνων. Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ. 'Η τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως. 'Αποικίαι Μακεδονίας καὶ Εύξεινου. Αἱ ἀποικίαι τῆς Αφρικῆς. 'Αποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας. 'Αποικίαι τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. 'Ο ἔλληνικὸς κόσμος
63— 73

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'
Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Οἱ ιστορικοὶ χρόνοι. Αἱ φυλαί. Τὰ κράτη. Μεταβολὴ τῆς ζωῆς: ἐμπόριον - ναυτιλία. Αἱ πόλεις. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἐπτὰ σοφοί. Οἱ τύραννοι. 'Ο Φείδων
82— 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ 'Ελληνισμοῦ - Οἱ "Ελληνες τῆς Μ. Ασίας - 'Ανάπτυξις τῶν Μικρασιατῶν 'Ελλήνων. - Ιωνία καὶ Ιωνικὸς πολιτισμός - 'Η Μίλητος- "Εφεσος - Φώκαια - Σάμος - Χίος - Λέσβος - Θαλῆς δ Μιλήσιος - Πυθαγόρας δ Σάμιος
82— 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Οι Λυδοί - 'Ο Κροῖσος - Οι Πέρσαι, δὲ Κῦρος - Οι Μικρασιάται "Ελλήνες ύποτασσονται εἰς τοὺς Πέρσας. Οι Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήιοι ἔγκαταλείπουν τὴν Μ. 'Ασίαν - 'Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης - 'Υποταγὴ εἰς τοὺς Πέρσας - 'Ο θρῆνος διὰ τὴν χαμένην Πατρίδα.

Σελ.

83—102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Η ἀνεξαρτησία - Πελοπόννησος - 'Η Κόρινθος - 'Ο Περιάνδρος - 'Ακμὴ τῆς Κορίνθου - Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια - Αἴγινα - Βοιωτία καὶ Φωκίς - Θεσσαλία - Μακεδονία - Αίτωλία - 'Ακαρνανία καὶ "Ηπειρος 102—116

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας - Συρακοῦσαι - Γέλα - Σελινοῦς - 'Ακράγας - Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας: Κύμη - Σύβαρις - Κρότων - Τάρας 117—125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

'Η Λακωνική - Οι Σπαρτιάται - 'Ο Λυκούργος - Οι νόμοι τοῦ Λυκούργου - 'Ανατροφὴ τῶν νέων - 'Η ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν - Αἱ γυναῖκες - 'Ο Σπαρτιατικὸς στρατὸς - 'Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Ο Ἀριστόδημος - 'Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Αριστομένης - Τυρταῖος - Πελοποννησιακὴ συμμαχία 126—136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

'Η Ἀττικὴ - Οἱ Ἀθηναῖοι - 'Ακρόπολις - 'Αθῆναι - 'Ο Θησεὺς - 'Ο βασιλεὺς Κόδρος - Αἱ ταραχαὶ - 'Ο Δράκων - Κύλων - 'Ο Σόλων -

Σελ.

Σεισάχθεια - Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος - Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος - Σόλων καὶ Κροῖσος - Πεισίστρατος - Ἡ διοίκησις τοῦ Πεισιστράτου - Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου - Οἱ Πεισιστρατίδαι - Κλεισθένης - Ὁ ἔξοστρακισμὸς - Ἀρχαὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ 137—156

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η παλαιοτέρα καὶ ἡ κυρίως ἐλληνικὴ θρησκεία - Οἱ θεοὶ - Οἱ θεοὶ τοῦ Ὄλυμπου - Οἱ θεοὶ τῆς γῆς - Οἱ θεοὶ τοῦ Ἀδου - Οἱ Ἡμίθεοι - Ἡ Λατρεία - Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων - Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου - Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια - Ὁ Ὀρφεύς 157—171

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου - Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς - Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας - Εἰσαγωγὴ - Ἔξαγωγὴ - Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου ... 172—182

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων - Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος - Λυρικὴ ποίησις - Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος : Ἡ Ἐλεγεία - Ἀρχιλόχος : Ἰαμβοὶ - Ἀλκαῖος - Σαπφώ : ἡ ὥδη - Χορικὸν ῥῆμα - Ἀρίων - Σιμωνίδης : ὁ διθύραμβος - Τὸ θέατρον - Ὁ πεζὸς λόγος - Οἱ λογογράφοι : Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος - Γέννησις τῆς φιλοσοφίας - Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι - Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος - Οἱ φιλόσοφοι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος - Ἡ ἐλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ βου αἰώνος 183—201

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ - Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη - Ἀρχιτεκτονική : ὁ ναὸς - Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα - Ἡ ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα 202—228

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'
ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

'Η Ἐθνικὴ συνείδησις - Τὸ κοινὸν ὅνομα - Θρησκεία, γλῶσσα, ἔθιμα - Οἱ πανελλήνιοι ὄγδηνες - Τὰ Ὀλύμπια - Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν - Ἀμφικτιονίαι	Σελ.
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΖ	229—240
ΕΙΚΟΝΕΣ	247—248
ΧΑΡΤΑΙ	249—251
	251

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

476 μ. Χ. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

’Από τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

476 - 1453 » ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

’Από τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινούπολεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἢ 1492 » Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς.

1453 » ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

’Από τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ἢ 1492 » ’Από τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

2400 - 1400 π. Χ. περίπου Κρητικὸς πολιτισμός.

1467 » » Κρῆτες ναυτικοὶ μεταφέρουν ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Αἴγυπτον.

2000 - 1700 » » Κάθθοδος τῶν Ἀχαιῶν.

1500 » » ’Αικμὴ τῶν Μυκηνῶν.

1100 » » ’Επιδρομὴ Δωριέων.

900 » » ’Οργάνωσις Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

8ος Αιών.

- 734 π. Χ. Ἰδρυσις Συρακουσῶν.
 710 » » Συβάριος

7ος Αιών.

- 690 » Ἰδρυσις Γέλας.
 630 » » Σινώπης - Ἰστρου.
 621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
 600 » Ἰδρυσις Μασσαλίας.

6ος Αιών.

- 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
 580 » Ἰδρυσις Ἀκράγαντος.
 560-527 π. Χ. Τυραννίς Πεισιστράτου.
 530 π. Χ. Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὸν Κρότωνα.
 510 » Καταστροφὴ Συβάριος.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατίδῶν.
 507 » Κλεισθένης, μεταρρυθμίσεις.

ΕΙΚΩΝΕΣ

1) Τύποι Κρητῶν	Σελ.	23
2) Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	»	24
3) » » - Αἴθουσα τοῦ θρόνου	»	25
4) » » Πίθος ἐντὸς τοῦ ὑπογείου	»	26
5 'Ο Μινώταυρος	»	27
6) 'Ο πριγκιψ μὲ τὰ κρίνα	»	28
7) Κρητικά ἀγγεῖα	»	29
8) Τύποι Ἀχαιῶν	»	33
9) 'Η πύλη τῶν λεόντων	»	35
10) Μέγαρον Τίρυνθος (πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις	»	36
11) » (ἐσωτερικὸν) — »	»	37
12) Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου	»	38
13) Λουτήρ	»	40
14) Μυκηναϊκὴ λυχνία	»	40
15) 'Η κυρία μὲ τὴν πυξίδα	»	41
16) Χρυσᾶ ποτήρια διπό τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.).	»	42
17) Μυκηναϊκὰ ἔγχειριδια	»	43
18) Μυκηναϊκὰ δόπλα	»	44
19) Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	»	45
20) Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	46
21) Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον	»	50
22) "Ομηρος	»	52
23) Πολεμιστὴς ἀποχαιρετῷ τὴν γυναικά του	»	53
24) Πλοῖον Ὁμηρικῶν χρόνων	»	54
25) Πολεμικὸν ἄρμα	»	55
26) Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς	»	59
27) Ὁμηρικοὶ πολεμισταί	»	57
28) 'Ο Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου	»	58
29) Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσούς	»	59
30) 'Η σχεδία τοῦ Ὁδυσσέως	»	60
31) Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων	»	61
32) 'Ο Διόνυσος ταξιδεύει	»	64
33) 'Ο βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτώνει σίλφιον	»	69
34) 'Ο Μέγας Βασιλεὺς	»	94

35) Νόμισμα Κύπρου	Σελ.	99
36) Περσικὸν κιονόκρανον	»	102
37) Κιθάρα (ἀργυροῦν νόμισμα)	»	108
38) Νόμισμα Συρακουσῶν	»	118
39) » Ίμέρας	»	119
40) » Ἄκραγαντος	»	120
41) » Ζάγκλης	»	121
42) » Σπάρτης ('Η χαλκίοικος Ἀθηνᾶ)	»	127
43) » » (Κεφαλὴ Λυκούργου)	»	128
44) Σπαρτιᾶται ὄπλιται	»	135
45) Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	»	139
46) Τρύγος (παράστασις ἐπὶ ἀγγείου)	»	141
47) Ἀθηναῖος ἵππεύς	»	149
48) Περικεφαλαῖαι (βος αἰών)	»	151
49) Παλαιότερα ἀθηναϊκὰ πλοῖα	»	154
50) Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεύς	»	156
51) Ὁ Ζεύς	»	159
52) Ἀπόλλων κιθαρῳδός	»	160
53) Ἀφροδίτη τῆς Μήλου	»	163
54) Ἡρα	»	164
55) Ὁ Διόνυσος	»	165
56) Ἡ θυσία	»	166
58) Ἱερεὺς τῶν ἔλευσινίων μυστηρίων	»	169
59) Κλώστρια	»	173
60) Οἱ γεωργοί	»	175
61) Ζυλουργός	»	176
62) Ἀβάκιον	»	177
63) Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου	»	178
64) Ἐμπορικὸν πλοῖον	»	179
65) Πεντηκόντορος	»	181
66) Κιθάρα	»	185
67) Κλίνη καὶ τράπεζα	»	189
68) Θρόνος	»	191
69) Κάθισμα	»	192
70) Ναὸς πρόστυλος	»	204
71) Δωρικὸς κίων ξυλίνου ναοῦ	»	206
72) Δωρικὸς κίων — ἐφαρμογὴ εἰς τὸ μάρμαρον	»	207
73) Δωρικὸς κίων — Ἰωνικὸς κίων	»	208
74) Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδωνίας	»	209
75) Ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα	»	212
76) Θησαυροὶ τῶν Σιφίων	»	213
77) Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον	»	214
78) Ἡ κρήνη	»	215

79) Ναὸς τῆς Ἀφαίας	Σελ.	216
80) Γλυπτά κοσμήματα ναοῦ	»	217
81) Ἀρχαιόκα ὀγάλματα	»	218
82) Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίονος	»	219
83) Ἀγγεία Κρητικά - Γεωμ. ἀγγείον - Ἀγγείον Διπύλου	»	220
84) Ἀγγείον ἀσιατίζον	»	221
85) Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά	»	222
86) Σχήματα ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀγγείων	»	223
87) Ἀττικός ἀμφορεύς Ἐξεκίου	»	224
88) Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου	»	225
89) » ἐρυθρομόρφου ἀγγείου	»	225
90) Κοσμήματα ἀγγείων	»	226
91) Κόσμημα μυκηναϊκὸν -Μυροδοχεῖον - θήλαστρον ἀθηναϊκόν	»	227
92) Κεραμεύς.....	»	228
93) Ἀποψις Ὄλυμπίας	»	232
94) Ὁ ἵερὸς χῶρος τῶν Δελφῶν	»	233
95) Δολιχοδρόμος Παναθηναίων	»	234
96) Ἰπποδρομία	»	234
97) Ἀρμα ἀγώνων	»	236
98) Ἀρματοδρομίαι - Πύκτης - Ἀκοντιστής	»	237
100) Ὁπλίτης δρόμος	»	238
101) Ἀνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ὀγαλμάτων	»	239
102) Ἀλεκτορομαχία	»	239
103) Ἑλλανοδίκης στεφανώνει νικητὴν	»	240

X A P T A I

1) Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς	Σελ.	14
2) Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος	»	68
3) Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς	»	71
4) Χάρτης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος		112-113
5) Ἡ δυτικὴ Μεσόγειος ἀπὸ τοῦ 800 - 600 π. X.	Σελ.	117
6) Ἀρχαία Ἀττική	»	138

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐκάστου ἀντιτύπου.

‘Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψύτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἅρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυθ. 1946 Α 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' 1949 (XII) ANTITYPA 80.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Γ. Σ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΥΙΟΣ

δημια

Διεύθυνση

Βοριδικός Πύργος

Αριθμός Σταθμών - Απόδοσης - Αίγανος

Αριθμός σταθμών 156

Αριθμός σταθμών 156

Τελωνειακή αριθμητική στάθμη

024000028295

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

